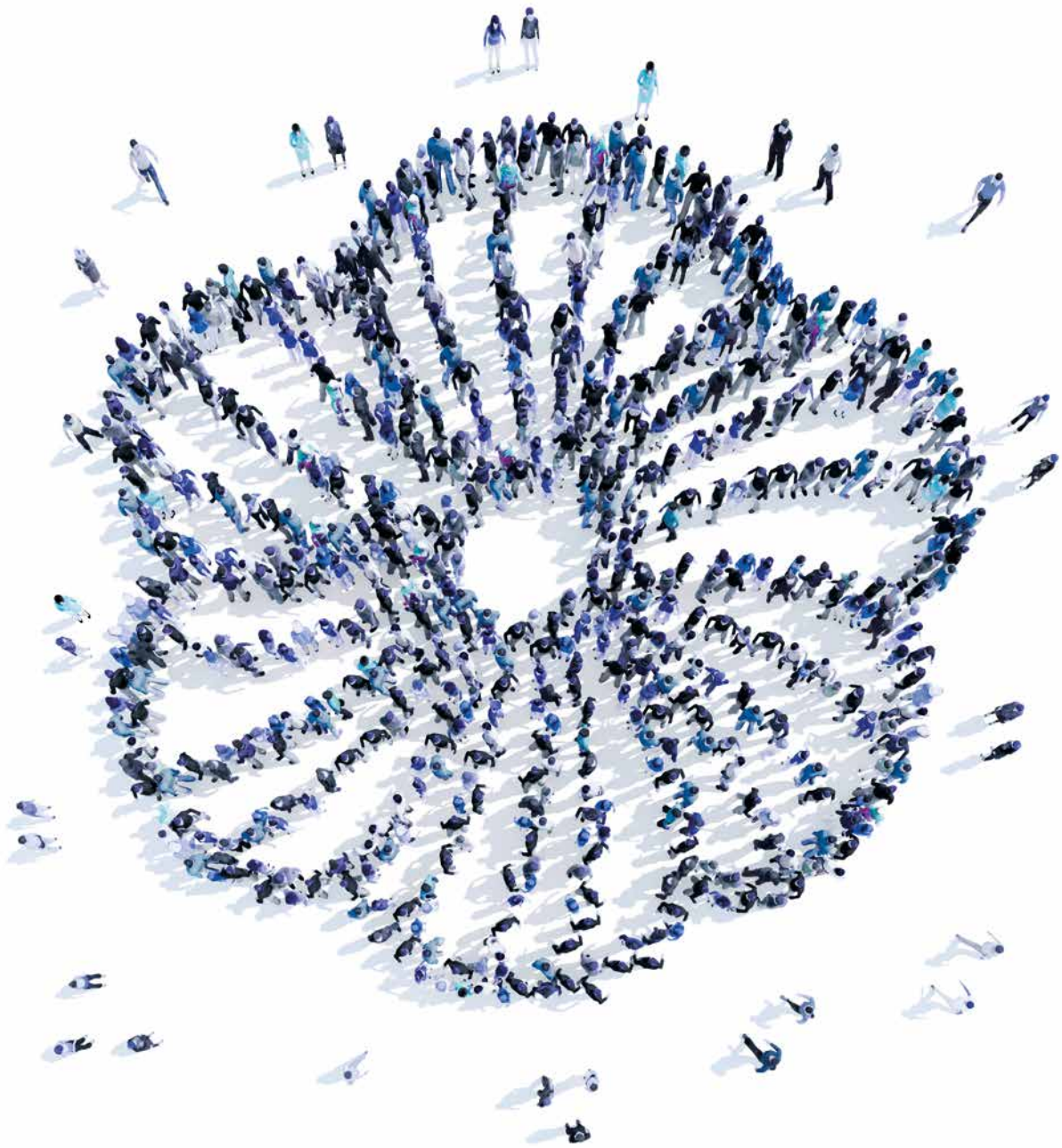

ΙΔΡΥΜΑ
ΜΠΟΔΟΣΑΚΗ

ΕΡΕΥΝΑ

ΓΙΑ ΤΗ ΣΥΝΕΙΣΦΟΡΑ ΤΗΣ
Κοινωνίας των Πολιτών
στην ελληνική οικονομία

Iceland
Liechtenstein
Norway **Active
citizens fund**

Διαχειριστής Επιχορήγησης:

ΙΔΡΥΜΑ
ΜΠΟΔΟΣΑΚΗ

**SOLIDARITY
NOW**
This is our common ground

Το έργο «Έρευνα για τη συνεισφορά της Κοινωνίας των Πολιτών στην ελληνική οικονομία» υλοποιείται στο πλαίσιο του προγράμματος Active Citizens Fund στην Ελλάδα, με φορέα υλοποίησης το Ίδρυμα Μποδοσάκη και υπεργολάβο το Ίδρυμα Οικονομικών και Βιομηχανικών Ερευνών (ΙΟΒΕ).

Το πρόγραμμα **Active citizens fund**, ύψους € 13,5 εκ., χρηματοδοτείται από την Ισλανδία, το Λιχτενστάιν και τη Νορβηγία και είναι μέρος του χρηματοδοτικού μηχανισμού του Ευρωπαϊκού Οικονομικού Χώρου (ΕΟΧ) περιόδου 2014 – 2021, γνωστού ως EEA Grants. Το πρόγραμμα στοχεύει στην ενδυνάμωση και την ενίσχυση της βιωσιμότητας της κοινωνίας των πολιτών και στην ανάδειξη του ρόλου της στην προαγωγή των δημοκρατικών διαδικασιών, στην ενίσχυση της συμμετοχής των πολιτών στα κοινά και στην προώθηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Τη διαχείριση της επιχορήγησης του προγράμματος Active citizens fund για την Ελλάδα έχουν αναλάβει από κοινού το Ίδρυμα Μποδοσάκη και το SolidarityNow. Διαβάστε περισσότερα εδώ: www.activecitizensfund.gr

Το **Ίδρυμα Μποδοσάκη** είναι κοινωφελής οργανισμός που ιδρύθηκε το 1972 με σκοπό τη συνέχιση της προσφοράς του ιδρυτή του Πρόδρομου Μποδοσάκη – Αθανασιάδη στην ελληνική κοινωνία. Όραμά του είναι μια κοινωνία ίσων ευκαιριών, με δυνατότητες και προοπτική για όλους.

Προς επίτευξη του οράματός του, το Ίδρυμα Μποδοσάκη, με διαφάνεια, λογοδοσία και αξιοπιστία, χρηματοδοτεί, σχεδιάζει και υλοποιεί δράσεις και προγράμματα που σχετίζονται με τους τέσσερις στρατηγικούς του πυλώνες: την προαγωγή της παιδείας, την αναβάθμιση της υγείας, την προστασία του περιβάλλοντος και την ενδυνάμωση της Κοινωνίας των Πολιτών. Από την ίδρυσή του ως σήμερα έχει διαθέσει περισσότερα από 450 εκ. ευρώ προς επίτευξη των σκοπών του.

Παράλληλα, το Ίδρυμα Μποδοσάκη δρα σήμερα και ως καταλύτης δημιουργίας ενός πλαισίου ευρύτερης προσφοράς στην ελληνική κοινωνία, διαχειριζόμενο πόρους τρίτων – Κληροδοτών, διεθνών φορέων, εταιρειών και άλλων μεγάλων δωρητών- που επιθυμούν να χρηματοδοτήσουν προγράμματα σημαντικού κοινωνικού αντίκτυπου για κρίσιμες ανάγκες εκπαίδευσης, υγείας, προστασίας του περιβάλλοντος και ενδυνάμωσης της Κοινωνίας των Πολιτών.

Το **Ίδρυμα Οικονομικών και Βιομηχανικών Ερευνών (Ι.Ο.Β.Ε.)** είναι ιδιωτικός, μη κερδοσκοπικός, κοινωφελής, ερευνητικός οργανισμός. Ιδρύθηκε το 1975 με δύο σκοπούς: αφενός να προωθή την επιστημονική έρευνα για τα τρέχοντα και αναδυόμενα προβλήματα της ελληνικής οικονομίας, αφετέρου να παρέχει αντικειμενική πληροφόρηση και να διατυπώνει προτάσεις, οι οποίες είναι χρήσιμες στη διαμόρφωση πολιτικής.

Απαγορεύεται η με οιοδήποτε τρόπο ανατύπωση ή μετάφραση οποιουδήποτε μέρους της μελέτης, χωρίς την άδεια του Ιδρύματος Μποδοσάκη.

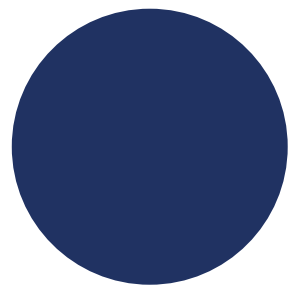
Οι κρίσεις επί θεμάτων πολιτικής και οι προτάσεις που περιέχονται στην παρούσα ανάλυση εκφράζουν τις απόψεις των ερευνητών και δεν αντανακλούν, κατ' ανάγκη, τη γνώμη των μελών ή της Διοίκησης του ΙΟΒΕ, του Χρηματοδοτικού Μηχανισμού του ΕΟΧ ή του Διαχειριστή Επιχορήγησης του Προγράμματος Active citizens fund στην Ελλάδα (Ίδρυμα Μποδοσάκη σε συνεργασία με το SolidarityNow)».

Copyright © 2023 Ίδρυμα Μποδοσάκη

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

1	Η ΠΡΩΤΟΒΟΥΛΙΑ ΤΟΥ ΙΔΡΥΜΑΤΟΣ ΜΠΟΔΟΣΑΚΗ	4
	ΠΕΡΙΛΗΨΗ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ	5
1	ΕΙΣΑΓΩΓΗ	9
2	Η ΚΟΙΝΩΝΙΑ ΤΩΝ ΠΟΛΙΤΩΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ	11
2.1	Εισαγωγή	11
2.2	Χαρτογράφηση του τομέα των Οργανώσεων της Κοινωνίας των Πολιτών (ΟΚοιΠ) στην Ελλάδα	12
2.3	Έμμισθο προσωπικό και εθελοντές των ΟΚοιΠ	14
2.4	Αποτύπωση στους εθνικούς λογαριασμούς	15
2.5	Έρευνα πεδίου στις Οργανώσεις της Κοινωνίας των Πολιτών	19
	2.5.1 Εισαγωγή	19
	2.5.2 Γεωγραφική κατανομή	20
	2.5.3 Δράσεις και υπηρεσίες	21
	2.5.4 Οικονομικά στοιχεία των οργανώσεων	23
	2.5.5 Απασχόληση - Εθελοντισμός	25
	2.5.6 Βασικές προκλήσεις και προτάσεις	26
3	ΑΝΤΙΛΗΨΕΙΣ ΤΩΝ ΠΟΛΙΤΩΝ ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΟΙΝΩΝΙΑ ΤΩΝ ΠΟΛΙΤΩΝ	29
3.1	Εισαγωγή	29
3.2	Πρωτογενής έρευνα στους πολίτες	29
	3.2.1 Διαδικασία συλλογής των δεδομένων	29
	3.2.2 Ταυτότητα δείγματος	31
	3.2.3 Αναγνώριση οργανώσεων	32
	3.2.4 Εθελοντική δράση	34
	3.2.5 Στήριξη οργανώσεων	39
	3.2.6 Στήριξη από τις οργανώσεις	44
3.3	Ευρήματα από διεθνείς έρευνες	46
	3.3.1 Συμμετοχή των πολιτών στις ΟΚοιΠ	46
	3.3.2 Εμπιστοσύνη στις οργανώσεις	46
4	ΣΥΝΕΙΣΦΟΡΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ	49
4.1	Εισαγωγή	49
4.2	Σύνοψη μεθοδολογίας	50
4.3	Αποτελέσματα για την περίοδο 2019-2021	53
	4.3.1 Εισαγωγή	53
	4.3.2 Επιδράσεις στο ΑΕΠ	54
	4.3.3 Επιδράσεις στην απασχόληση	55
	4.3.4 Συνεισφορά στα δημόσια έσοδα με φόρους και εισφορές	57
4.4	Συμπεράσματα	57
5	Η ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΑΞΙΑ ΤΟΥ ΕΘΕΛΟΝΤΙΣΜΟΥ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ	59
5.1	Μεθοδολογική προσέγγιση	59
5.2	Ευρήματα για την αξία εθελοντισμού με βάση τη βιβλιογραφία	62
5.3	Υποθέσεις της ανάλυσης	63
5.4	Αποτελέσματα	64
6	ΣΥΓΚΡΙΣΗ ΤΟΥ ΚΟΣΤΟΥΣ ΠΡΟΣΦΟΡΑΣ ΑΓΑΘΩΝ ΚΑΙ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ	67
6.1	Μεθοδολογική προσέγγιση	67
6.2	Υποθέσεις της ανάλυσης	67
6.3	Αποτελέσματα	68
7	ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΚΑΙ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ	71
7.1	Συμπεράσματα	71
7.2	Προτάσεις Πολιτικής	73
	7.2.1 Εποπτικό πλαίσιο και συνεργασία με το κράτος	74
	7.2.2 Χρηματοδότηση και βιωσιμότητα των οργανώσεων	75
8	ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	77
9	ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ	81
9.1	Αποτελέσματα της έρευνας στους πολίτες	81
9.2	Υπόδειγμα εισροών-εκροών - Μεθοδολογικό σημείωμα	87
	9.2.1 Ενημέρωση εθνικών πινάκων εισροών-εκροών	87
	9.2.2 Κατασκευή πολυ-περιφερειακών πινάκων εισροών-εκροών	88
	9.2.3 Υπολογισμός οικονομικών επιδράσεων - Υπόδειγμα εισροών-εκροών	90
9.3	Πίνακες αποτελεσμάτων επιδράσεων σε επίπεδο περιφερειακής ενότητας, 2019-2021	93
	9.3.1 Επιδράσεις το έτος 2019	93
	9.3.2 Επιδράσεις το έτος 2020	95
	9.3.3 Επιδράσεις το έτος 2021	97
	ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΠΙΝΑΚΩΝ	101

Η ΠΡΩΤΟΒΟΥΛΙΑ ΤΟΥ ΙΔΡΥΜΑΤΟΣ ΜΠΟΔΟΣΑΚΗ

Η ανάπτυξη μιας δυνατής και ανεξάρτητης Κοινωνίας των Πολιτών στην Ελλάδα, καθώς και η ενίσχυση της δημιουργίας του κατάλληλου θεσμικού πλαισίου για τη λειτουργία της αποτελούν βασικούς στόχους του Ιδρύματος Μποδοσάκη.

Μια δυναμική και υγιής Κοινωνία των Πολιτών μπορεί να συμπληρώσει το κράτος, παρέχοντας υπηρεσίες σε κρίσιμους τομείς, καθώς και να εμπλέξει τους πολίτες στα κοινά, να συμβάλει στη διασφάλιση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και την προώθηση των δημοκρατικών αξιών.

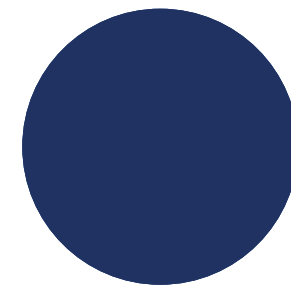
Η ενδυνάμωση της Κοινωνίας των Πολιτών αποτελεί επίσης βασικό στόχο του προγράμματος EEA Grants Active citizens fund στην Ελλάδα, για το οποίο το Ίδρυμα Μποδοσάκη, μαζί με το SolidarityNow, αποτελούν τον Διαχειριστή Επιχορήγησης.

Καθώς η ελληνική Κοινωνία των Πολιτών συνεχίζει την αργή αλλά σταθερή πορεία ανάπτυξής της, η οποία διευκολύνεται σε μεγάλο βαθμό από τα προγράμματα EEA Grants στη χώρα μας, υπάρχει αυξανόμενη ανάγκη για δεδομένα σε επίπεδο κλάδου που να παρέχουν μια τεκμηριωμένη βάση σχετικά με τη συμβολή, τον αντίκτυπο και τις δυνατότητες της Κοινωνίας των Πολιτών στην Ελλάδα. Ανταποκρινόμενο σε αυτή την ανάγκη, το Ίδρυμα Μποδοσάκη, στο πλαίσιο του προγράμματος Active citizens fund, ανέθεσε στο Ίδρυμα Οικονομικών & Βιομηχανικών Ερευνών (IOBE) τη διεξαγωγή της παρούσας μελέτης για τη μέτρηση και την ανάδειξη της οικονομικής διάστασης της συμβολής των Οργανώσεων της Κοινωνίας των Πολιτών στην ελληνική οικονομία.

Η έρευνα καταδεικνύει ότι η συμβολή της Κοινωνίας των Πολιτών στην ελληνική οικονομία είναι σημαντική και, αναμφισβήτητα, μεγαλύτερη από ό,τι έχει γίνει γενικά αντιληπτό. Ταυτόχρονα, η μελέτη υπογραμμίζει, επίσης, ότι ο κλάδος έχει σημαντικά περιθώρια περαιτέρω ανάπτυξης, ιδιαίτερα σε σύγκριση με την ανάπτυξη του κλάδου σε πολλές άλλες ευρωπαϊκές χώρες.

Σε αυτό το πλαίσιο, ελπίζουμε ότι η έρευνα θα λειτουργήσει ως εφαλτήριο για ευρύτερη συνηγορία και περαιτέρω έρευνα, και ως εκ τούτου τα ερευνητικά δεδομένα είναι διαθέσιμα στην πλήρη μορφή τους στην ιστοσελίδα του έργου, <https://civilsocietycontribution.gr>.

Από την πλευρά του, το Ίδρυμα Μποδοσάκη, βασιζόμενο στα ευρήματα της μελέτης, δεσμεύεται να συνεχίσει να υποστηρίζει την ανάπτυξη μιας ισχυρής και υγιούς Κοινωνίας των Πολιτών στην Ελλάδα και να διεκδικεί ένα ευνοϊκό περιβάλλον για τη λειτουργία της.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

Ο στόχος της παρούσας έρευνας είναι να μετρήσει και να αναδείξει την οικονομική διάσταση της προσφοράς των Οργανώσεων της Κοινωνίας των Πολιτών (ΟΚοιΠ) στην ελληνική οικονομία σε εθνικό και τοπικό επίπεδο. Η εκτίμηση πραγματοποιείται μέσα από τη διενέργεια μεγάλης κλίμακας πρωτογενούς έρευνας και την εφαρμογή των κατάλληλων οικονομικών υποδειγμάτων.

Οι ΟΚοιΠ επιτελούν σημαντικό κοινωνικό έργο, ενώ συμμετέχουν ενεργά και στην οικονομική δραστηριότητα. Σύμφωνα με στοιχεία της Eurostat, η αξία παραγωγής των μη κερδοσκοπικών ιδρυμάτων που εξυπηρετούν νοικοκυριά (ΜΚΙΕΝ)¹ στην Ελλάδα έχει σταθεροποιηθεί τα τελευταία χρόνια σε €3,3 δισ. Σε σύγκριση με άλλες Ευρωπαϊκές χώρες, η κατά κεφαλήν αξία παραγωγής των ΜΚΙΕΝ βρίσκεται σε σχετικά χαμηλό επίπεδο (€304 ανά κάτοικο το 2020, έναντι €827 κατά μέσο όρο στην ΕΕ). Αντίστοιχα συμπεράσματα προκύπτουν και από την εξέταση της ακαθάριστης προστιθέμενης αξίας που παράγουν τα ΜΚΙΕΝ, ως ποσοστό του ΑΕΠ της χώρας (0,64% στην Ελλάδα έναντι 1,16% στην ΕΕ).

Οι δραστηριότητες των ΟΚοιΠ προσφέρουν σημαντική στήριξη στην εθνική οικονομία. Υποστηρίζουν, άμεσα ή έμμεσα, την παραγωγή του 1,6% του ΑΕΠ και την απασχόληση του 1,9% των εργαζομένων στη χώρα. Σε απόλυτους όρους, η συνεισφορά των ΟΚοιΠ για το 2021 υπολογίζεται σε €3 δισ. σε όρους ΑΕΠ και σε 88,4 χιλ. θέσεις εργασίας σε όρους απασχόλησης. Σε αυτά τα μεγέθη δεν περιλαμβάνεται η οικονομική αξία του εθελοντισμού, η οποία υπολογίζεται στα €357 εκατ. το 2021 και αντιστοιχεί περίπου στο 0,2% του ΑΕΠ της Ελλάδας.

Επιπρόσθετα, οι δραστηριότητες των οργανώσεων οδηγούν σε ενίσχυση των εσόδων του Δημοσίου, λόγω της τόνωσης της οικονομικής δραστηριότητας στη χώρα, με ετήσια ποσά σταθερά άνω του €1 δισ., που αντιστοιχούν στο 1,9% έως 2,1% των ετήσιων εσόδων του Δημοσίου στην τριετία 2019-2021. Στην υποθετική περίπτωση που τις υπηρεσίες που προσφέρουν οι ΟΚοιΠ στην Ελλάδα θα έπρεπε να τις παρέχει το κράτος, το κόστος τους για το 2021 εκτιμάται στο εύρος €2,1 με €3,2 δισ.

Το μέγεθος της δραστηριότητας των ΟΚοιΠ εξαρτάται κρίσιμα από την αποδοχή και τη στήριξη που λαμβάνουν από τους πολίτες της χώρας. Σε πρωτογενή έρευνα σε 2 χιλ. πολίτες που πραγματοποιήθηκε κατά τους μήνες Μάιο και Ιούνιο 2022 για τους σκοπούς της μελέτης, το

¹ Ως ΜΚΙΕΝ ταξινομούνται οι θεσμικές μονάδες που είναι ανεξάρτητες από το κράτος και παρέχουν μη εμπορεύσιμα αγαθά και υπηρεσίες σε νοικοκυριά. Περιλαμβάνονται φιλανθρωπικά ιδρύματα και οργανισμοί αρωγής και παροχής βοήθειας που χρηματοδοτούνται από προαιρετικές μεταβιβάσεις, συνδικάτα, επαγγελματικές και επιστημονικές εταιρείες, ενώσεις καταναλωτών, πολιτικά κόμματα, εκκλησίες, οργανώσεις θρησκευτικού χαρακτήρα, καθώς και κοινωνικές, πολιτικές, ψυχαγωγικές και αθλητικές λέσχες. Ως ΟΚοιΠ για τους σκοπούς της μελέτης χαρακτηρίζονται σωματεία, αστικές μη κερδοσκοπικές εταιρείες και οργανωμένες ομάδες πολιτών που επιδιώκουν αμιγώς κοινωφελείς σκοπούς.

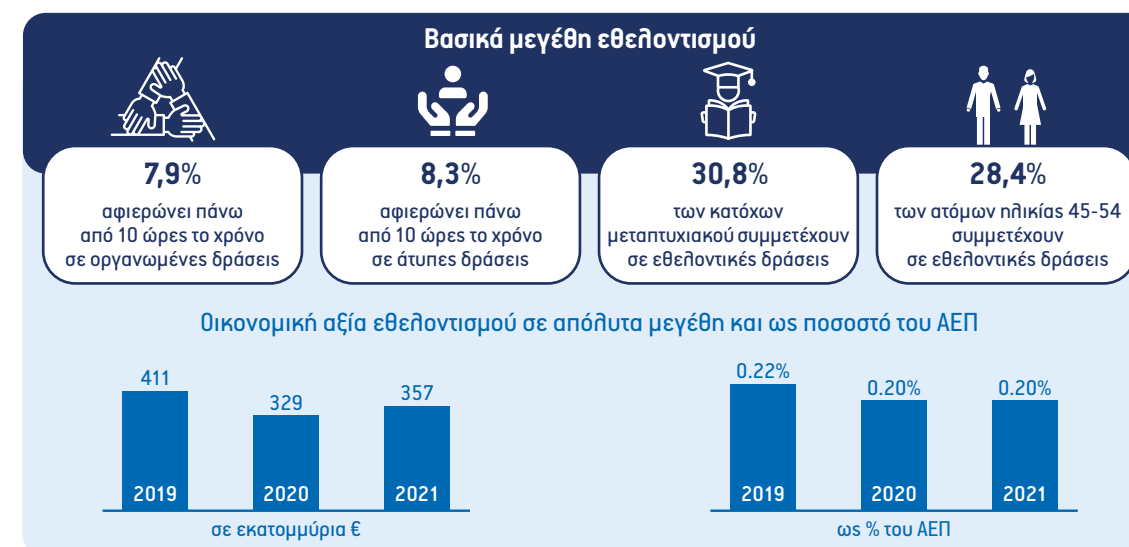
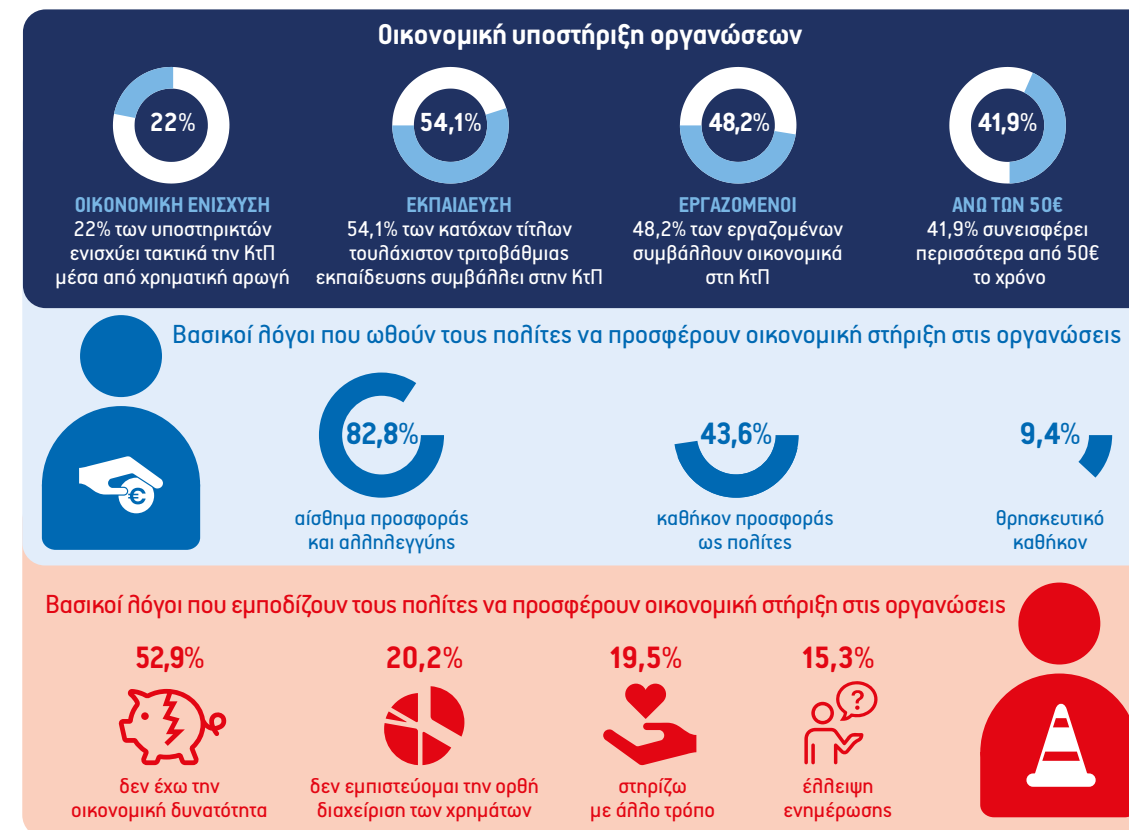
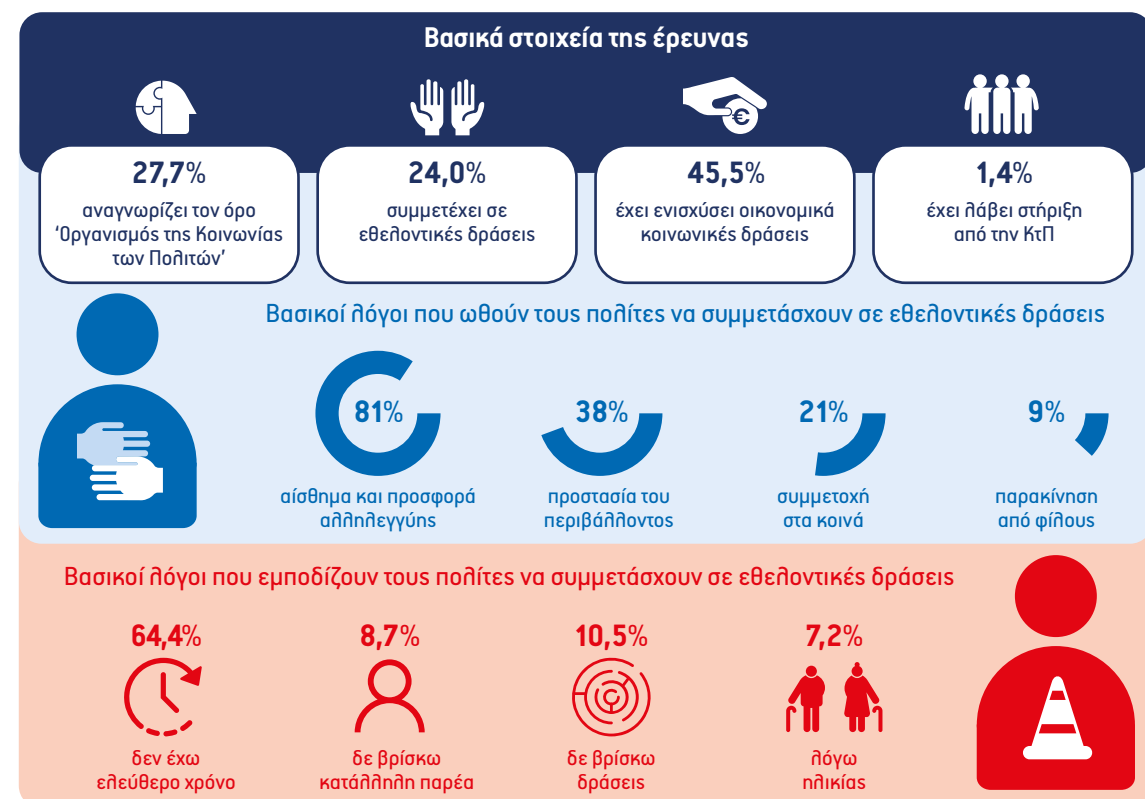

45,5% των ερωτηθέντων δήλωσε ότι έχει ενισχύσει οικονομικά κάποιον οργανισμό το τελευταίο δωδεκάμηνο. Οι περισσότεροι που έχουν ενισχύσει οικονομικά κάποιον οργανισμό το έχουν κάνει εκτάκτως (69,4% των έγκυρων απαντήσεων), ενώ σχετικά περιορισμένο είναι το ποσοστό υποστηρικτών που συνδράμει τις οργανώσεις με τακτικό τρόπο (22%). Σχετικά υψηλά (20,2% των έγκυρων απαντήσεων) βρίσκεται και το ποσοστό των πολιτών που δε συνεισφέρει στις οργανώσεις, επειδή δεν εμπιστεύεται ότι η δωρεά του θα έχει ορθή διαχείριση.

Σε σύγκριση με άλλες χώρες, σύμφωνα με διεθνείς έρευνες που διεξάγονται με κοινή μεθοδολογία, η Ελλάδα βρίσκεται σχετικά χαμηλά στις κατατάξεις με βάση τη συνεισφορά των πολιτών και την εμπιστοσύνη που έχουν σε φιλανθρωπικές οργανώσεις. Ειδικότερα, η Ελλάδα κατατάσσεται στην προτελευταία θέση (125^η) με βάση τον παγκόσμιο δείκτη προσφοράς «CAF World Giving Index» για τη δεκαετία 2009-2019. Αντίστοιχα, η χώρα κατατάσσεται στην 34^η θέση ανάμεσα σε 50 χώρες, σύμφωνα με την έρευνα «World Value Survey» με βάση τις θετικές απαντήσεις στην ερώτηση εάν έχουν κάνει δωρεά σε οργάνωση ή πολιτική καμπάνια. Τέλος, η Ελλάδα κατατάσσεται στην 37^η θέση ανάμεσα σε 54 χώρες αναφορικά με το ποσοστό ατόμων που δήλωσε ότι εμπιστεύεται τις φιλανθρωπικές οργανώσεις.

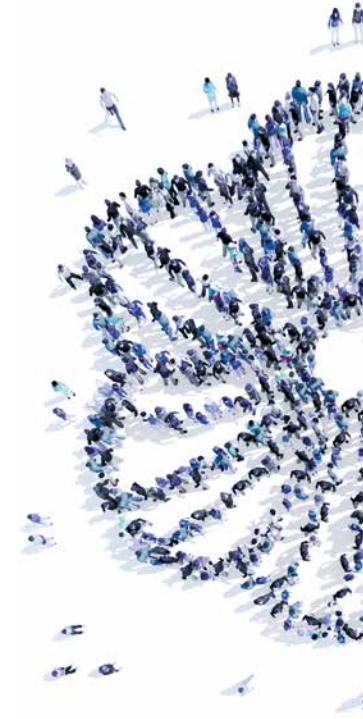
Συμπερασματικά, η δραστηριότητα των ΟΚοιΠ στην Ελλάδα συνεισφέρει σημαντικά στα οικονομικά μεγέθη της χώρας. Η συνεισφορά αυτή μπορεί να ενισχυθεί ακόμα περισσότερο, δεδομένης της σχετικά περιορισμένης γεωγραφικής εμβέλειας της δράσης των οργανώσεων και των περιθωρίων που υπάρχουν για ενίσχυση της εμπιστοσύνης των πολιτών στις οργανώσεις. Είναι απαραίτητο οι ίδιες οι οργανώσεις που δραστηριοποιούνται σε ευαίσθητους τομείς και διαχειρίζονται σημαντικούς πόρους να έχουν αξιόπιστες δομές διακυβέρνησης, να υλοποιούν διαδικασίες εξωτερικού ελέγχου και να παρέχουν τη μέγιστη δυνατή διαφάνεια. Τέλος, απαιτείται η διόρθωση αγκυλώσεων που εμποδίζουν τη λειτουργία των ΟΚοιΠ, μέσα κυρίως από τη βελτίωση του εποπτικού πλαισίου και της συνεργασίας με το κράτος ευρύτερα, με σκοπό την ενίσχυση της οικονομικής συνεισφοράς, όπως και του σημαντικού κοινωνικού αντίκτυπου που έχουν οι δράσεις τους στην Ελλάδα.

ΕΡΕΥΝΑ ΓΙΑ ΤΗ ΣΥΝΕΙΣΦΟΡΑ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΑΣ ΤΩΝ ΠΟΛΙΤΩΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

1

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η Κοινωνία των Πολιτών (ΚτΠ) είναι ένας διακριτός κοινωνικός τομέας που ελέγχει, διορθώνει και συμπληρώνει τη λειτουργία του επιχειρηματικού και του δημόσιου τομέα. Αποτελείται από τυπικές οργανώσεις ή άτυπες εθελοντικές ομάδες, οι οποίες συμμετέχουν στη δημόσια σφαίρα, επιδιώκοντας κοινούς σκοπούς ή ευρύτερες αλλαγές σε μια ή περισσότερες πτυχές του κοινωνικού βίου. Η δράση της ΚτΠ εστιάζεται σε θέματα με ηθικό, πολιτιστικό, κοινωνικό, ανθρωπιστικό, θρησκευτικό, επιστημονικό, περιβαλλοντικό, φιλοζωικό και φιλανθρωπικό περιεχόμενο.

Οι τυπικές οργανώσεις λειτουργούν βάσει καταστατικού, έχουν νομική μορφή και απασχολούν προσωπικό. Αντίθετα, οι άτυπες ομάδες επιδιώκουν να μην έχουν θεσμική μορφή και βασίζονται αποκλειστικά σε εθελοντική δράση. Οι Οργανώσεις της Κοινωνίας των Πολιτών (ΟΚοιΠ) είναι θεσμικά ανεξάρτητες από το κράτος, ενώ δε διανέμουν κέρδη και με αυτό τον τρόπο διαφοροποιούνται τόσο από τις κρατικές οντότητες όσο και από τις ιδιωτικές επιχειρήσεις.

Παρότι οι δράσεις των ΟΚοιΠ έχουν κοινωνική στόχευση, συμμετέχουν ενεργά και στην οικονομική δραστηριότητα. Συνδυάζοντας την πρωτοβουλία και ανεξαρτησία του ιδιωτικού τομέα με την προσφορά μη εμπορεύσιμων αγαθών και υπηρεσιών που εναλλακτικά θα έπρεπε να παρέχει το κράτος, καλύπτουν ένα σημαντικό μέρος του χώρου λειτουργίας των θεσμικών μονάδων μιας οικονομίας.

Ειδικότερα, οι ΟΚοιΠ δημιουργούν θέσεις εργασίας και κατά συνέπεια εισοδήματα και δημοσιονομικά έσοδα υπό τη μορφή εισφορών κοινωνικής ασφάλισης και φόρου μισθωτών υπηρεσιών. Συνεισφέρουν άμεσα στο Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν (ΑΕΠ), το οποίο περιλαμβάνει και την ακαθάριστη προστιθέμενη αξία που παράγεται από τις οργανώσεις για την παροχή μη εμπορεύσιμων αγαθών και υπηρεσιών. Όπως όλες οι οικονομικές δραστηριότητες, συνεισφέρουν στα οικονομικά μεγέθη της χώρας και έμμεσα, μέσα από τη ζήτηση που δημιουργούν για εισροές που προμηθεύονται από άλλους τομείς της οικονομίας (έμμεση επίδραση). Τέλος, τα εισοδήματα που λαμβάνουν οι εργαζόμενοι των οργανώσεων δημιουργούν επιπλέον οικονομική δραστηριότητα, η οποία εξυπηρετεί την καταναλωτική δαπάνη των αντίστοιχων νοικοκυριών (προκαλούμενη επίδραση).

Η οικονομική συνεισφορά των οργανώσεων της ΚτΠ ενισχύεται περαιτέρω και λόγω των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών της δράσης τους. Η συνεισφορά τους είναι ακόμα μεγαλύτερη αν αναλογιστούμε ότι οι οργανώσεις, στηριζόμενες κυρίως σε δωρεές, παρέχουν υπηρεσίες που σε άλλες συνθήκες θα έπρεπε να τις παρέχει το ίδιο το κράτος, δαπανώντας δημόσιους πόρους.

Ο στόχος του έργου είναι να μετρήσει και να αναδείξει την οικονομική διάσταση της προσφοράς των ΟΚοιΠ στην ελληνική οικονομία σε εθνικό και τοπικό επίπεδο. Η εκτίμηση πραγματοποιείται μέσα από τη διενέργεια μεγάλης κλίμακας πρωτογενούς έρευνας και την εφαρμογή των κατάλληλων οικονομικών υποδειγμάτων. Στο αντικείμενο του έργου περιλαμβάνεται επίσης η αποτίμηση της οικονομικής αξίας του εθελοντισμού στην Ελλάδα και η σύγκριση του κόστους των παρεχόμενων αγαθών και υπηρεσιών που προσφέρονται από τις ΟΚοιΠ σε σχέση με μια κρατική υπηρεσία.

Στην παρούσα μελέτη, η εξέταση της οικονομικής συνεισφοράς της ΚτΠ κατά βάση αφορά τις τυπικές οργανώσεις. Η έλλειψη θεσμική μορφής δεν επιτρέπει τη συστηματική συγκέντρωση αντίστοιχων στοιχείων για τις άτυπες ομάδες. Ωστόσο, στη μελέτη αποτυπώνεται η ενασχόληση εθελοντών σε δράσεις τόσο τυπικών οργανώσεων όσο και άτυπων συσσωματώσεων, με βάση στοιχεία για τη συμμετοχή των πολιτών σε εθελοντικές δράσεις από την έρευνα πεδίου.

Στο επόμενο κεφάλαιο της μελέτης παρουσιάζονται πρωτογενή και δευτερογενή στοιχεία για τις ΟΚοιΠ στην Ελλάδα. Στο κεφάλαιο 3 αναλύονται στοιχεία για τις αντιλήψεις των πολιτών και τη συμμετοχή τους στην ΚτΠ, με βάση έρευνα σε αντιπροσωπευτικό δείγμα του ενήλικου πληθυσμού στην Ελλάδα που πραγματοποιήθηκε για τους σκοπούς της μελέτης. Εκτιμήσεις για τη συνεισφορά των ΟΚοιΠ στην ελληνική οικονομία παρουσιάζονται στο κεφάλαιο 4. Στα κεφάλαιο 5 και 6 αναλύονται, αντίστοιχα, η οικονομική αξία του εθελοντισμού στην Ελλάδα και το κόστος των υπηρεσιών που προσφέρουν οι ΟΚοιΠ και που θα είχε υποστεί το κράτος σε περίπτωση που έπρεπε να τις παρέχει το ίδιο. Η μελέτη ολοκληρώνεται με συμπεράσματα και προτάσεις πολιτικής για την ενίσχυση του ρόλου των ΟΚοιΠ και της συνεισφοράς τους στην ελληνική οικονομία και κοινωνία.

2

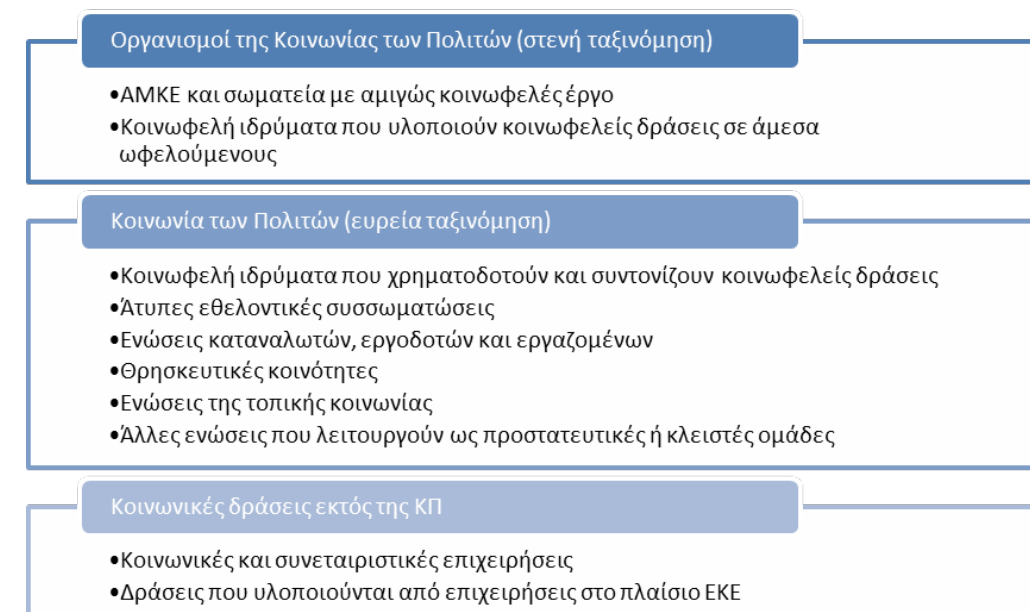
Η ΚΟΙΝΩΝΙΑ ΤΩΝ ΠΟΛΙΤΩΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

2.1 Εισαγωγή

Η οργανωμένη ΚτΠ περιλαμβάνει (με την ευρύτερη ταξινόμηση) αστικές μη κερδοσκοπικές εταιρείες (ΑΜΚΕ), σωματεία, οργανώσεις θρησκευτικού χαρακτήρα, συνδικαλιστικές οργανώσεις, ενώσεις εργοδοτών, ενώσεις καταναλωτών, ενώσεις της τοπικής κοινωνίας και άλλες ενώσεις και οργανώσεις με θεσμική ανεξαρτησία από το κράτος και τον επιχειρηματικό τομέα (Διάγραμμα 2.1). Σε στενότερη ταξινόμηση, περιλαμβάνονται μόνο οι οργανωμένες ομάδες πολιτών που επιδιώκουν αμιγώς κοινωφελείς σκοπούς. Δεν εντάσσονται στη στενή ταξινόμηση σωματεία και ενώσεις με δράση που επικεντρώνεται στην προώθηση των συμφερόντων των μελών τους (προστατευτικές ομάδες - protective groups) και στις οποίες η δυνατότητα συμμετοχής δεν είναι καθολική (κλειστές ομάδες - closed membership). Δεν εντάσσονται στην ΚτΠ (υπό την στενή ή ευρεία ταξινόμηση) οι κοινωνικές και συνεταιριστικές επιχειρήσεις, καθώς και εθελοντικές δράσεις επιχειρήσεων (στο πλαίσιο της εταιρικής κοινωνικής ευθύνης), παρά τους κοινωφελείς σκοπούς τους, καθώς ανήκουν θεσμικά στον επιχειρηματικό τομέα.

Διάγραμμα 2.1: Ταξινόμηση των ΟΚοιΠ και άλλες συναφείς κοινωνικές δράσεις

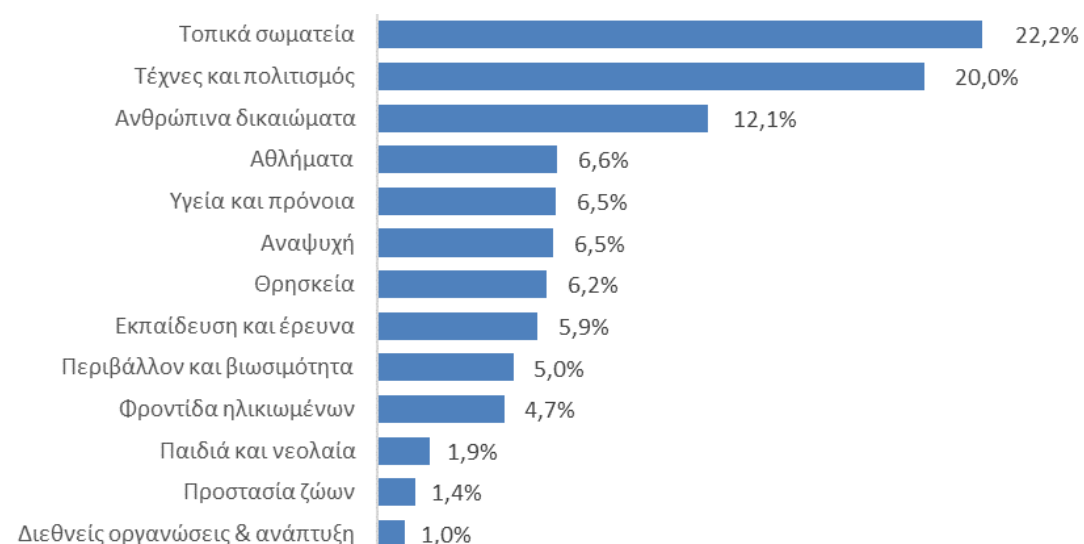
Η εκτίμηση της οικονομικής συνεισφοράς των ΟΚοιΠ επικεντρώνεται στη δράση των οργανώσεων που έχουν αμιγώς κοινωφελές έργο. Με βάση τη συγκεκριμένη προσέγγιση, δεν περιλαμβάνονται στον σκοπό του έργου ενώσεις καταναλωτών, εργοδοτών και εργαζομένων, οργανώσεις θρησκευτικού χαρακτήρα, αθλητικές κοινότητες, ενώσεις της τοπικής κοινωνίας και άλλες ενώσεις που λειτουργούν ως προστατευτικές ή κλειστές ομάδες. Εντάσσονται, επομένως, ΑΜΚΕ, σωματεία και κοινωφελή ιδρύματα που υλοποιούν κοινωφελείς δράσεις σε άμεσα ωφελομένους, καθώς και τα κοινωφελή ιδρύματα που χρηματοδοτούν και συντονίζουν κοινωφελείς δράσεις.

2.2 Χαρτογράφηση του τομέα των ΟΚοιΠ στην Ελλάδα

Με την ευρύτερη ταξινόμηση της Κοινωνίας των Πολιτών, υπολογίζεται ότι υπάρχουν στην Ελλάδα τουλάχιστον 6,5 χιλ. οργανώσεις (Αφουξενίδης & Γαρδίκη, 2015), χωρίς να συνυπολογίζονται οι σύλλογοι γονέων μαθητών πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. Το μεγαλύτερο μέρος αυτών (περίπου 6,2 χιλ.) είναι μικρές σε μέγεθος οργανώσεις, με ανθρωπιστικό ή πολιτιστικό προσανατολισμό, οι οποίες δρουν σε τοπικό επίπεδο με περιορισμένους οικονομικούς πόρους. Σχετικά με τις δράσεις τους, το 22,2% αυτών των οργανώσεων είναι τοπικά σωματεία, ενώ το 20,0% ασχολούνται με τις τέχνες και τον πολιτισμό (Διάγραμμα 2.2).

Διάγραμμα 2.2: Διάρθρωση οργανώσεων της ΚτΠ ανά κατηγορία δράσης, 2015

Πηγή: Αφουξενίδης (2015)

Εάν περιοριστούμε στις οργανώσεις που έχουν αμιγώς κοινωφελές έργο, ο αριθμός των ελληνικών και διεθνών ΟΚοιΠ, με βάση τον ορισμό και την καταγραφή του έργου ΘΑΛΗΣ Ι (Πλαίσιο 2.1), ανήλθε το 2015 σε 980 (Χουλιάρης & Πετρόπουλος, 2015). Αντίστοιχα, στο πρόγραμμα ΘΑΛΗΣ ΙΙ, καταγράφηκαν περισσότερες από 750 οργανώσεις (Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου και HIGGS, 2021).

Από τις παραπάνω οργανώσεις, περισσότερα στοιχεία είναι διαθέσιμα για 157 οργανώσεις για την περίοδο 2011-2013 (ΘΑΛΗΣ Ι) και για 107 οργανώσεις για την περίοδο 2015-2017 (πρώτη φάση του προγράμματος ΘΑΛΗΣ ΙΙ), ενώ τη διαδικασία αξιολόγησης οργανώσεων της δεύτερης φάσης του προγράμματος ΘΑΛΗΣ ΙΙ (ΘΑΛΗΣ ΙΙ.Β) ολοκλήρωσαν 71 οργανώσεις (95 οργανώσεις παρείχαν δεδομένα στο ποσοτικό σκέλος της έρευνας). Η πλειονότητα αυτών των οργανώσεων έχουν τη νομική μορφή σωματείων (57,3% στο ΘΑΛΗΣ Ι, 46,3% στο ΘΑΛΗΣ ΙΙ.Α και 51,6% στο ΘΑΛΗΣ ΙΙ.Β), με το υπόλοιπο να αφορά κυρίως Αστικές Μη Κερδοσκοπικές Εταιρείες (ΑΜΚΕ - 42,7% στο ΘΑΛΗΣ Ι, 36,8% στο ΘΑΛΗΣ ΙΙ.Α και 43,2% στο ΘΑΛΗΣ ΙΙ.Β).

Πλαίσιο 2.1 Το πρόγραμμα ΘΑΛΗΣ

Το πρόγραμμα «ΘΑΛΗΣ Αξιολόγηση Ελληνικών Μη Κερδοσκοπικών Οργανώσεων (ΜΚΟ)» (ΘΑΛΗΣ Ι) είχε ως αντικείμενο τη μελέτη του οικοσυστήματος των ΟΚοιΠ στην Ελλάδα, καθώς και τη καταγραφή και αξιολόγηση των οργανώσεων που συμμετείχαν στην έρευνα του προγράμματος. Το πρόγραμμα υλοποιήθηκε τη περίοδο 2012-2015, από το Τμήμα Πολιτικής Επιστήμης και Διεθνών Σχέσεων του Πανεπιστημίου Πελοποννήσου, σε συνεργασία με καθηγητές από άλλα ανώτατα εκπαιδευτικά ιδρύματα και ερευνητικά κέντρα από την Ελλάδα και το εξωτερικό, με χρηματοδότηση από το Εταιρικό Σύμφωνο για το Πλαίσιο Ανάπτυξης (ΕΣΠΑ).

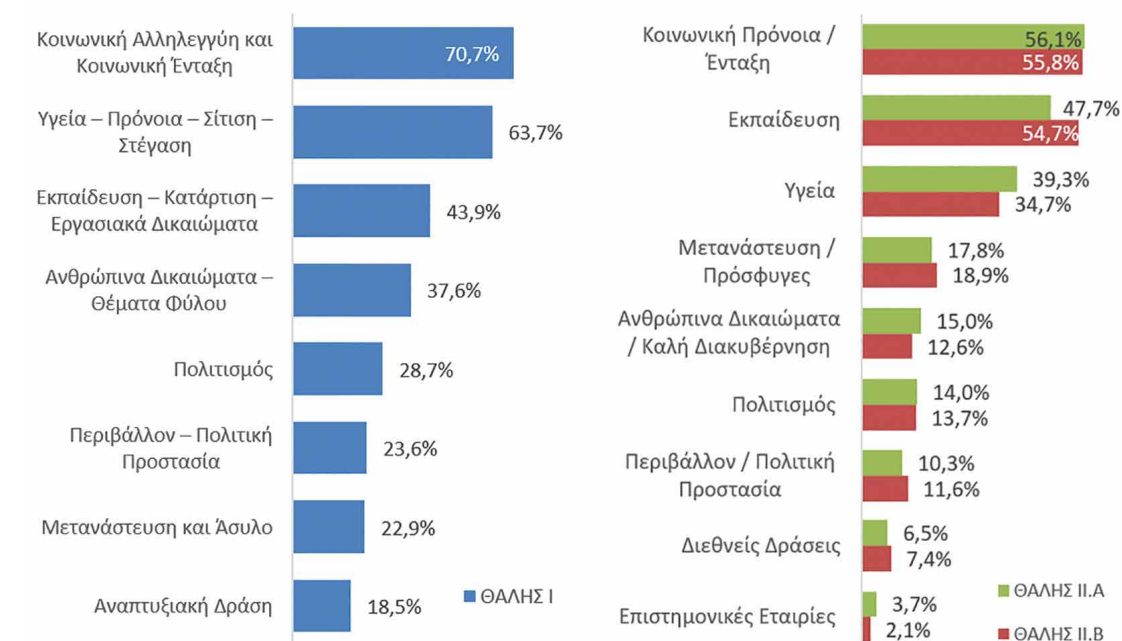
Για τους σκοπούς του έργου, ομάδα ερευνητών επισκέφτηκε οργανώσεις που επιθυμούσαν να λάβουν μέρος στη διαδικασία αξιολόγησης. Οι οργανώσεις αξιολογήθηκαν, με βάση τις απαντήσεις τους σε δομημένο ερωτηματολόγιο, ως προς τρία βασικά κριτήρια - αποτελεσματικότητα, οργάνωση και διαφάνεια. Στο πρόγραμμα συμμετείχαν και αξιολογήθηκαν 158 οργανώσεις.

Το πρόγραμμα «ΘΑΛΗΣ ΙΙ: Χαρτογράφηση και Αξιολόγηση Ελληνικών ΜΚΟ» αποτελεί συνέχεια του έργου ΘΑΛΗΣ Ι. Υλοποιήθηκε την περίοδο 2018-2020 σε δύο φάσεις, από το τμήμα Πολιτικής Επιστήμης και Διεθνών Σχέσεων του Πανεπιστημίου Πελοποννήσου σε συνεργασία με την οργάνωση HIGGS και με χρηματοδότηση από 5 Κοινωφελή Ιδρύματα. Περισσότερες πληροφορίες και τα αποτελέσματα των ερευνών είναι διαθέσιμα στην ιστοσελίδα greekngosnavigator.org

Οι περισσότερες οργανώσεις έχουν δράσεις σε περισσότερα από ένα πεδία δραστηριότητας. Η κοινωνική ένταξη, πρόνοια και αλληλεγγύη αποτελεί το πεδίο που διαχρονικά συγκεντρώνει τις περισσότερες ΟΚοιΠ (70,7% στο ΘΑΛΗΣ Ι, 56,1% στο ΘΑΛΗΣ ΙΙ.Α και 55,8% στο ΘΑΛΗΣ ΙΙ.Β). Ακολουθούν η εκπαίδευση και η υγεία, ενώ αξιοσημείωτος αριθμός οργανώσεων δραστηριοποιείται στους τομείς μετανάστευσης, ανθρωπίνων δικαιωμάτων, πολιτισμού και περιβάλλοντος (Διάγραμμα 2.3).

Διάγραμμα 2.3: Τομείς δραστηριοτήτων των ΟΚοιΠ

Πηγές: Χουλιάρης & Πετρόπουλος (2015), Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου και HIGGS (2019, 2021)

Ενδείξεις για τη διάρθρωση και θέση της ΚτΠ στη χώρα προκύπτουν και από έρευνες άλλων οργανώσεων. Ενδεικτικά, πρόσφατη έρευνα της Τράπεζας Τροφίμων απευθύνθηκε σε 46 συσσίτια που λειτουργούν στην Αττική (από τα 90 που στηρίζει η Τράπεζα Τροφίμων και εκατοντάδες άλλα που λειτουργούν στην υπόλοιπη χώρα). Τα συσσίτια λειτουργούν σε επίπεδο γειτονιάς, γεγονός που τους επιτρέπει να γνωρίζουν προσωπικά τους ανθρώπους που έχουν ανάγκη, ενώ, εκτός από τρόφιμα, προσφέρουν και άλλη υλική βοήθεια και ψυχοκοινωνική υποστήριξη. Από αυτά τα συσσίτια, 67% είναι συσσίτια ενοριών, 24% είναι ΟΚοιΠ και 9% κοινωνικά παντοπωλεία δήμων (Τράπεζα Τροφίμων, 2021).

Εκτός από τις ΑΜΚΕ, τα σωματεία και τα ιδρύματα που υλοποιούν κοινωφελείς δράσεις προς άμεσα ωφελούμενους, πολύ σημαντικό ρόλο για τη λειτουργία της ΚτΠ εκτελούν και τα μεγάλα κοινωφελή ιδρύματα της χώρας που χρηματοδοτούν τη δράση άλλων ΟΚοιΠ, όπως τα Ιδρύματα Α.Κ. Λασκαρίδη, Ιωάννη Σ. Λάτση, Καπετάν Βασίλη & Κάρμεν Κωνσταντακοπούλου, Μποδοσάκη, Σταύρος Νιάρχος, Ωνάση, Hellenic Initiative, κ.ά. Παρότι ο αριθμός τους είναι σχετικά μικρός,¹ η χρηματοδότησή τους αποτελεί βασική πηγή για πολλές οργανώσεις και δράσεις της ΚτΠ στην Ελλάδα. Επιπρόσθετα, διαδραματίζουν πολύ σημαντικό συντονιστικό και επιτελικό έργο μέσα από διαδικασίες αξιολόγησης προτάσεων για χρηματοδότηση δράσεων και άλλες ειδικές πρωτοβουλίες. Ειδικότερα, 91,7% των ιδρυμάτων που συμμετείχαν σε ειδική έρευνα δήλωσαν ότι στη στρατηγική τους εντάσσεται και η υποστήριξη της ενδυνάμωσης ικανοτήτων (capacity building) των ΟΚοιΠ (HIGGS, 2021).

2.3 Έμμισθο προσωπικό και εθελοντές των ΟΚοιΠ

Οι ΟΚοιΠ που συμμετείχαν στα προγράμματα ΘΑΛΗΣ παρουσιάζουν μια τάση αύξησης του έμμισθου προσωπικού και των εθελοντών τους. Αυτή η τάση αποτελεί μια ένδειξη για αυξανόμενη δραστηριοποίηση μεγαλύτερων ΟΚοιΠ που εκτελούν κοινωφελές έργο κατά τη διάρκεια της οικονομικής κρίσης, με μια επιφύλαξη που πηγάζει από ζητήματα αντιπροσωπευτικότητας της έρευνας.

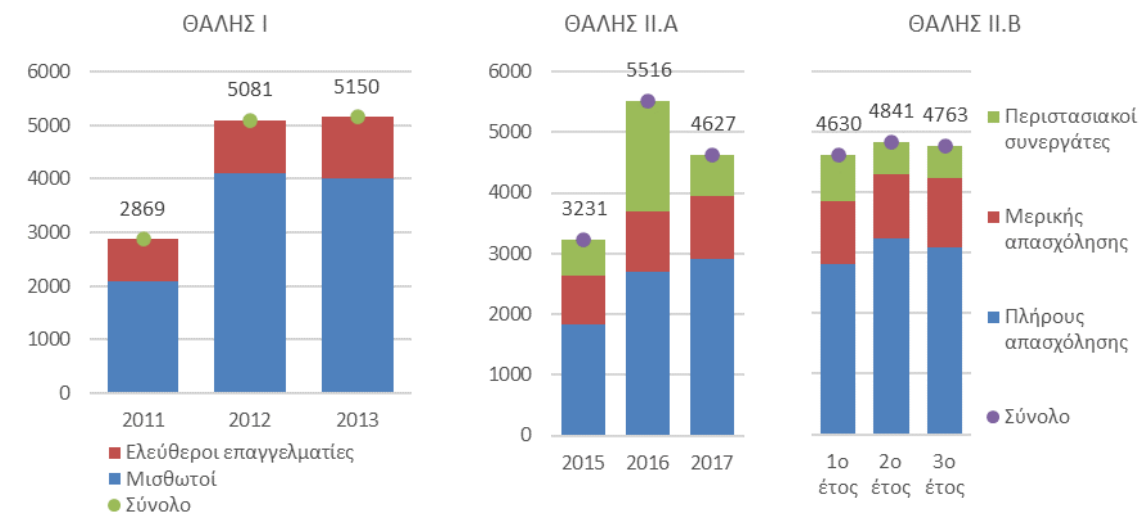
Ειδικότερα, ο αριθμός του έμμισθου προσωπικού στις 157 ΟΚοιΠ του προγράμματος ΘΑΛΗΣ Ι αυξήθηκε από 2,9 χιλ. το 2011 σε 5,2 χιλ. το 2013. Αντίστοιχα, στις 107 ΟΚοιΠ του προγράμματος ΘΑΛΗΣ ΙΙ.Α, το έμμισθο προσωπικό αυξήθηκε από 3,2 χιλ. το 2015 σε 4,6 χιλ. το 2017, ενώ παρατηρείται μια πρόσκαιρη εκτίναξη των περιστασιακών συνεργατών, σε 1,8 χιλ. άτομα το 2016 (από 602 άτομα το 2015 και σε 683 άτομα το 2017), η οποία οφείλεται σε έναν βαθμό και στην εξέλιξη της προσφυγικής κρίσης. Τέλος, στις 95 οργανώσεις της δεύτερης φάσης του προγράμματος ΘΑΛΗΣ ΙΙ, ο αριθμός έμμισθου προσωπικού αυξήθηκε από 4,6 χιλ. το πρώτο έτος αναφοράς, σε 4,8 χιλ. το δεύτερο έτος αναφοράς, ενώ το τρίτο έτος καταγράφεται πτώση στο προσωπικό πλήρους απασχόλησης με σχεδόν ισόποση αύξηση των εργαζομένων μερικής απασχόλησης (Διάγραμμα 2.4).

Αντίστοιχη τάση παρατηρείται και στον αριθμό των εθελοντών. Ειδικότερα, ο αριθμός τακτικών και περιστασιακών εθελοντών των ΟΚοιΠ του προγράμματος ΘΑΛΗΣ Ι ανήλθε από 14,6 χιλ. το 2011 σε 19,9 χιλ. το 2013. Αντίστοιχα, στην πρώτη καταγραφή του προγράμματος ΘΑΛΗΣ ΙΙ, ο αριθμός των εθελοντών αυξήθηκε από 33,1 χιλ. το 2015 σε 36,4 χιλ. το 2017, ενώ στη δεύτερη καταγραφή αυξήθηκε από 38,5 χιλ. το πρώτο έτος αναφοράς σε 41,3 χιλ. το τρίτο έτος αναφοράς, με την αύξηση να αφορά κατά κύριο λόγο τους περιστασιακούς εθελοντές. Μεγάλο μέρος των τακτικών εθελοντών του δείγματος στο ΘΑΛΗΣ ΙΙ αντιστοιχεί σε συμμετοχή στο Σώμα Ελλήνων Προσκόπων (62,2% στην πρώτη φάση και 59,9% στη δεύτερη φάση του προγράμματος) και το Σώμα Ελληνικού Οδηγισμού (26,9% και 25,8% αντίστοιχα).

¹ Σε πρόσφατη έρευνα, ο οργανισμός HIGGS απευθύνθηκε για συμμετοχή σε ειδική έρευνα σε 17 ενεργά κοινωφελή ιδρύματα που χρηματοδοτούν δράσεις άλλων ΟΚοιΠ.

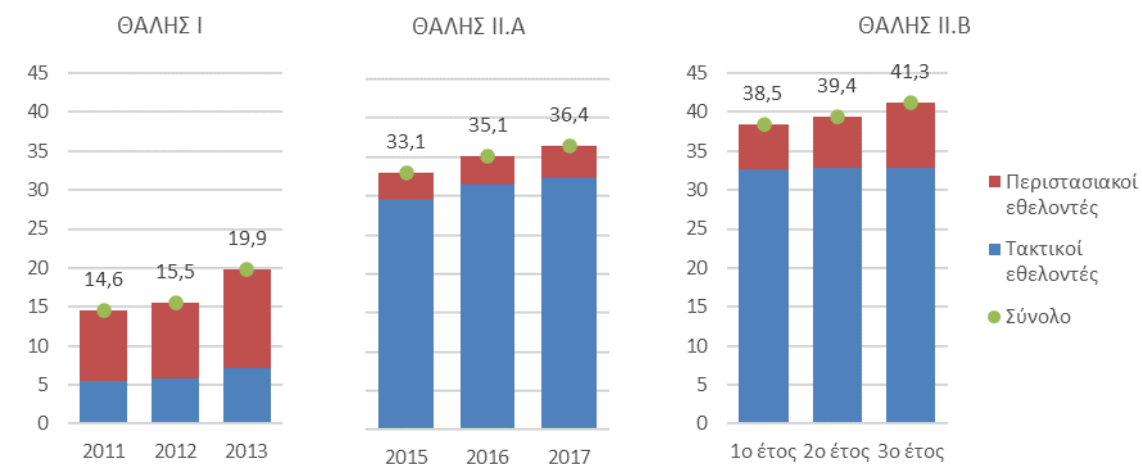
Διάγραμμα 2.4: Εξέλιξη του έμμισθου προσωπικού ΟΚοιΠ

Πηγές: Χουλιάρας & Πετρόπουλος (2015), Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου και HIGGS (2019, 2021)

Διάγραμμα 2.5: Εξέλιξη του αριθμού εθελοντών ΟΚοιΠ, χιλ.

Πηγές: Χουλιάρας & Πετρόπουλος (2015), Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου και HIGGS (2019, 2021)

2.4 Αποτύπωση στους εθνικούς λογαριασμούς

Στο Ευρωπαϊκό Σύστημα Λογαριασμών (ΕΣΛ 2010), όλες οι θεσμικές μονάδες που είναι ανεξάρτητες από το κράτος και παρέχουν μη εμπορεύσιμα αγαθά και υπηρεσίες ταξινομούνται ως Μη Κερδοσκοπικά Ιδρύματα που εξυπηρετούν τα νοικοκυριά (ΜΚΙΕΝ - Διάγραμμα 2.6) και αποτελούν έναν από τους βασικούς εγχώριους θεσμικούς τομείς της οικονομίας.² Υπάρχει σημαντική υπερκάλυψη, αλλά όχι απόλυτη ταύτιση, στον ορισμό των ΜΚΙΕΝ και την ευρύτερη ταξινόμηση της ΚτΠ.

Στα ΜΚΙΕΝ περιλαμβάνονται φιλανθρωπικά ιδρύματα και οργανισμοί αρωγής και παροχής βοήθειας που χρηματοδοτούνται από προαιρετικές μεταβιβάσεις, συνδικάτα, επαγγελματικές και επιστημονικές εταιρείες, ενώσεις καταναλωτών, πολιτικά κόμματα, εκκλησίες, οργανώσεις θρησκευτικού χαρακτήρα, καθώς και κοινωνικές, πολιτικές, ψυχαγωγικές και αθλητικές λέσχες. Δεν ταξινομούνται στον τομέα ΜΚΙΕΝ, αλλά στον τομέα των νοικοκυριών, ιδρύματα που «δεν

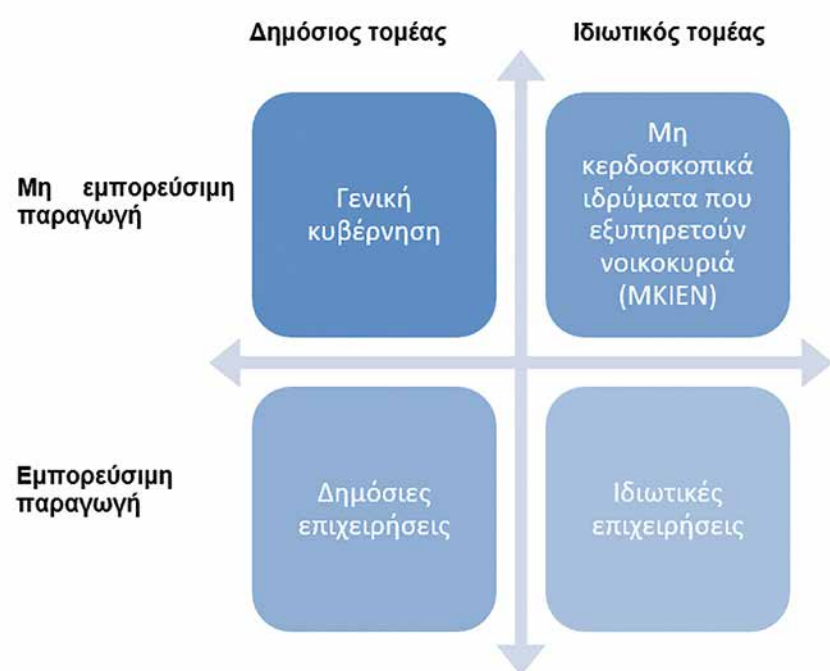
² Οι υπόλοιποι κύριοι εγχώριοι θεσμικοί τομείς είναι οι εταιρείες (χρηματοοικονομικές και μη), η γενική κυβέρνηση και τα νοικοκυριά.

είναι πολύ σημαντικά» (ΕΣΛ 2010, άρθρο 2.130). Επιπλέον, μη κερδοσκοπικά ιδρύματα που παρέχουν εμπορεύσιμη παραγωγή και μη κερδοσκοπικά ιδρύματα που εξυπηρετούν επιχειρήσεις κατάγονται στον τομέα (μη χρηματοοικονομικών ή χρηματοοικονομικών) εταιρειών, ενώ μη κερδοσκοπικά ιδρύματα που ασχολούνται κατά κύριο λόγο με τη χρηματοοικονομική διαμεσολάβηση ταξινομούνται στον τομέα χρηματοοικονομικών εταιρειών.

Διάγραμμα 2.6: Ταξινόμηση των θεσμικών μονάδων μιας οικονομίας κατά τομέα, ανάλογα με το είδος παραγωγής τους

Πηγή: ΕΣΛ 2010

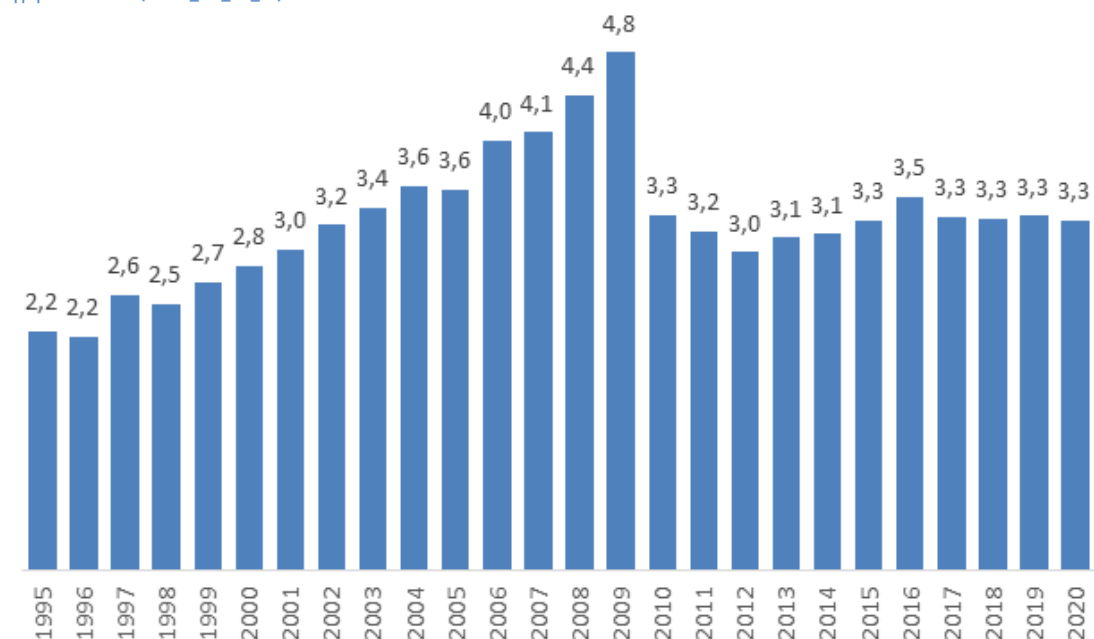
Καθώς παρέχουν μη εμπορεύσιμη παραγωγή, η οικονομική αξία της δραστηριότητας των ΜΚΙΕΝ καταγράφεται στους εθνικούς λογαριασμούς με την ίδια προσέγγιση όπως η δραστηριότητα της Γενικής Κυβέρνησης. Σε αντίθεση με τη δραστηριότητα των επιχειρήσεων, όπου η αξία αποτυπώνεται σε όρους τιμών και ποσοτήτων που καταγράφονται σε αγοραίες συναλλαγές, στα ΜΚΙΕΝ και στη Γενική Κυβέρνηση η οικονομική αξία καταγράφεται σε όρους συνολικού κόστους (εργασίας, κεφαλαίου, υλικών κ.ά.) των αντίστοιχων δραστηριοτήτων. Ανεξάρτητα από τον τομέα και το είδος παραγωγής (εμπορεύσιμη ή μη), η αποτύπωση της οικονομικής αξίας στους εθνικούς λογαριασμούς δεν περιλαμβάνει το πλεόνασμα που απολαμβάνουν οι καταναλωτές σε όρους αξίας χρήσης, η οποία υπερβαίνει το κόστος των αγαθών και υπηρεσιών που πληρώνουν (για εμπορεύσιμη παραγωγή) ή λαμβάνουν (για μη εμπορεύσιμη παραγωγή) οι καταναλωτές.

Παρά την παρουσία των ΜΚΙΕΝ στο ΕΣΛ 2010, η διαθεσιμότητα στοιχείων για τον τομέα είναι περιορισμένη. Ειδικότερα, σύμφωνα με στοιχεία της Eurostat από τους εθνικούς λογαριασμούς, η αξία παραγωγής των ΜΚΙΕΝ στην Ελλάδα ανήλθε το 2020 σε €3,3 δισ., καταγράφοντας μια σχετικά σταθερή πορεία από το 2017 και μετά (Διάγραμμα 2.7). Αντίθετα, η αξία παραγωγής του τομέα την περίοδο πριν από την οικονομική κρίση κατέγραφε υψηλούς ρυθμούς μεγέθυνσης, έχοντας υπερδιπλασιαστεί από €2,2 δισ. το 1995 σε €4,8 δισ. το 2009 (σε τρέχουσες τιμές).

Η ισχυρή άνοδος έως το 2009 και η απότομη πτώση το 2010, κατά πάσα πιθανότητα, συνδέεται με την πορεία της κρατικής χρηματοδότησης σωματείων και ενώσεων της ευρύτερης ΚτΠ τη συγκεκριμένη περίοδο. Η σταδιακή αύξηση την περίοδο 2012-2015 συνδέεται ενδεχομένως με την αυξημένη δραστηριότητα φιλοanthρωπικών ΟΚοιΠ σε απάντηση των αυξημένων κοινωνικών αναγκών κατά τη διάρκεια της κρίσης, ενώ η πρόσκαιρα υψηλότερη αξία το 2016 συνδέεται με τις αυξημένες ανάγκες αντιμετώπισης της προσφυγικής κρίσης τη συγκεκριμένη χρονιά.

Διάγραμμα 2.7: Αξία παραγωγής, ΜΚΙΕΝ, € δισεκ.

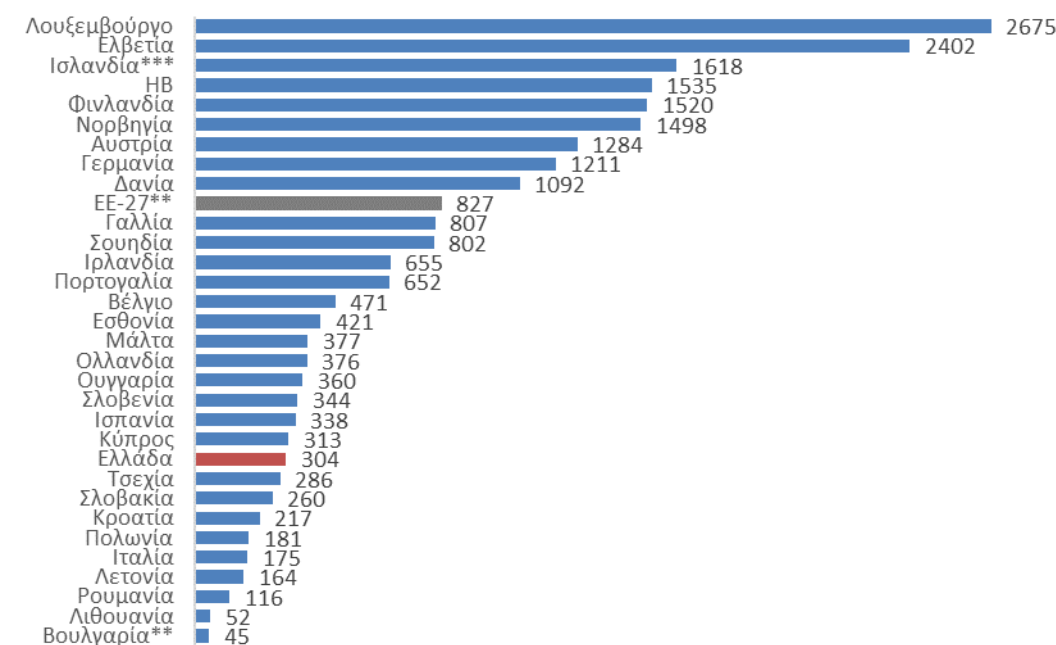
Πηγή: Eurostat (nasa_10_nf_tr)

Από τη συγκριτική ανάλυση των διαθέσιμων στοιχείων (Διάγραμμα 2.8), φαίνεται πως η άμεση συνεισφορά των οργανώσεων της Κοινωνίας των Πολιτών στα οικονομικά μεγέθη της Ελλάδας είναι περιορισμένη σε σχέση με τον μέσο όρο της ΕΕ-27, καταδεικνύοντας σημαντικά περιθώρια για την περαιτέρω ανάπτυξη της δράσης τους. Ειδικότερα, υπολογίζεται ότι τα ΜΚΙΕΝ παράγουν υπηρεσίες με αξία €304 ανά κάτοικο στην Ελλάδα, έναντι €827 κατά μέσο όρο στην ΕΕ-27, ενώ σε πρωτοπόρες ευρωπαϊκές χώρες η αξία παραγωγής των ΜΚΙΕΝ ξεπερνά τις €2 χιλ. (€2,6 χιλ. στην Ελβετία και €2,4 χιλ. στο Λουξεμβούργο). Παρατηρείται ότι η κατά κεφαλήν αξία παραγωγής των ΜΚΙΕΝ τείνει να είναι υψηλότερη στις χώρες της Κεντρικής και Βόρειας Ευρώπης και χαμηλότερη στη Νότια και ειδικά στην Ανατολική Ευρώπη.

Διάγραμμα 2.8: Κατά κεφαλήν αξία παραγωγής των ΜΚΙΕΝ σε ευρωπαϊκές χώρες, 2020

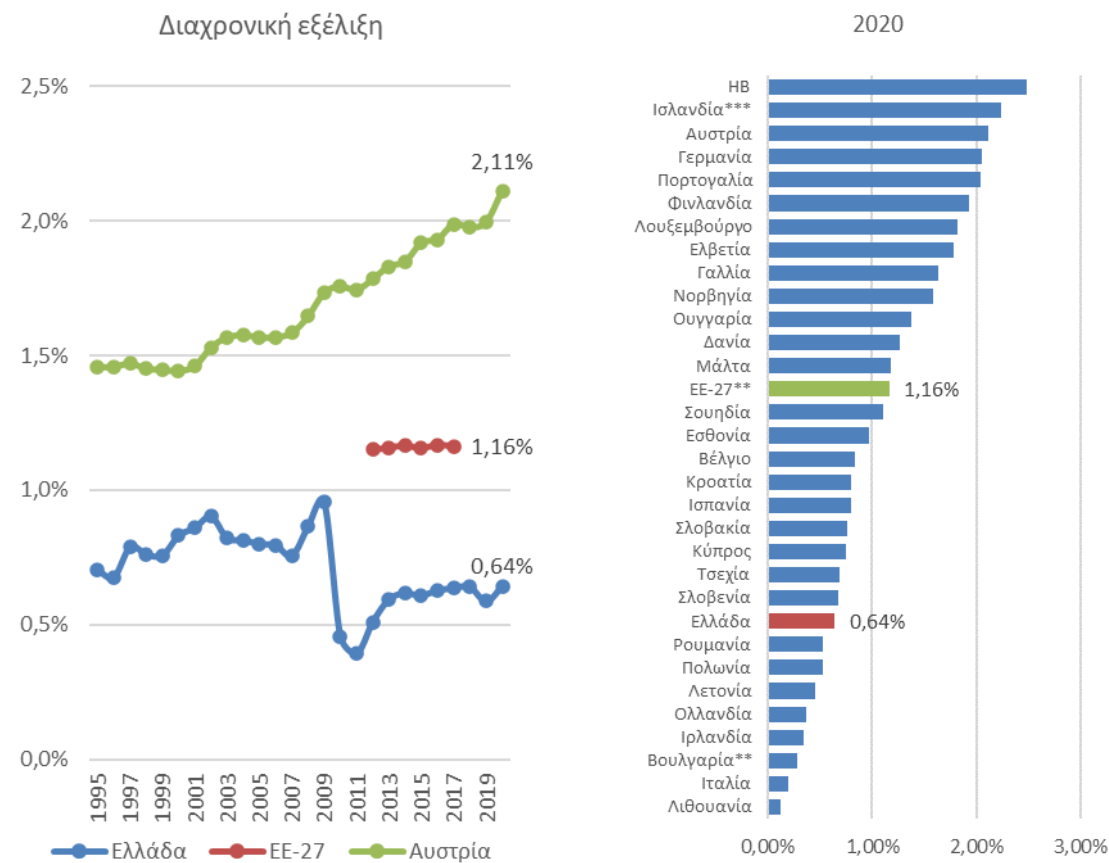
Πηγή: Eurostat (nasa_10_nf_tr). Επεξεργασία στοιχείων: IOBE. Τα στοιχεία για τη Μάλτα και το Λουξεμβούργο αφορούν το 2018, για τη Βουλγαρία και την ΕΕ-27 το 2017 και για την Ισλανδία το 2014.

Ένα επιπλέον μέτρο σύγκρισης μέσα από τα στοιχεία των εθνικών λογαριασμών αφορά την άμεση συνεισφορά που έχουν τα ΜΚΙΕΝ στο ΑΕΠ κάθε χώρας, μέσα από την ακαθάριστη προστιθέμενη αξία (ΑΠΑ) που παράγουν. Ειδικότερα, στην Ελλάδα τα ΜΚΙΕΝ παράγουν περίπου το 0,6% του ΑΕΠ της χώρας την τελευταία επταετία με διαθέσιμα στοιχεία (2013-2020), έναντι 0,39% το 2011, αλλά και 0,8%-1,0% πριν το ξέσπασμα της χρηματοοικονομικής κρίσης (Διάγραμμα 2.9). Σε σύγκριση με τις άλλες ευρωπαϊκές χώρες και με τον συγκεκριμένο δείκτη καταγράφεται υστέρηση, καθώς ο μέσος όρος της ΕΕ-27 βρίσκεται σε σχεδόν διπλάσια επίπεδα (1,16% του ΑΕΠ), ενώ στην κατάταξη των 27 χωρών μελών της ΕΕ η Ελλάδα βρίσκεται στη 18η θέση. Σε σύγκριση με πρωτοπόρες ευρωπαϊκές χώρες, το χάσμα μεγαλώνει διαχρονικά - ενδεικτικά η άμεση συνεισφορά των ΜΚΙΕΝ στο ΑΕΠ της Αυστρίας έχει αυξηθεί διαχρονικά από 1,5% πριν το 2001 σε 2,1% το 2020.

Διάγραμμα 2.9: Ακαθάριστη προστιθέμενη αξία ΜΚΙΕΝ, ως % του ΑΕΠ

Πηγή: Eurostat (nasa_10_nf_tr). Επεξεργασία στοιχείων: IOBE. Τα στοιχεία για τη Μάλτα και το Λουξεμβούργο αφορούν το 2018, για τη Βουλγαρία και την ΕΕ-27 το 2017 και για την Ισλανδία το 2014.

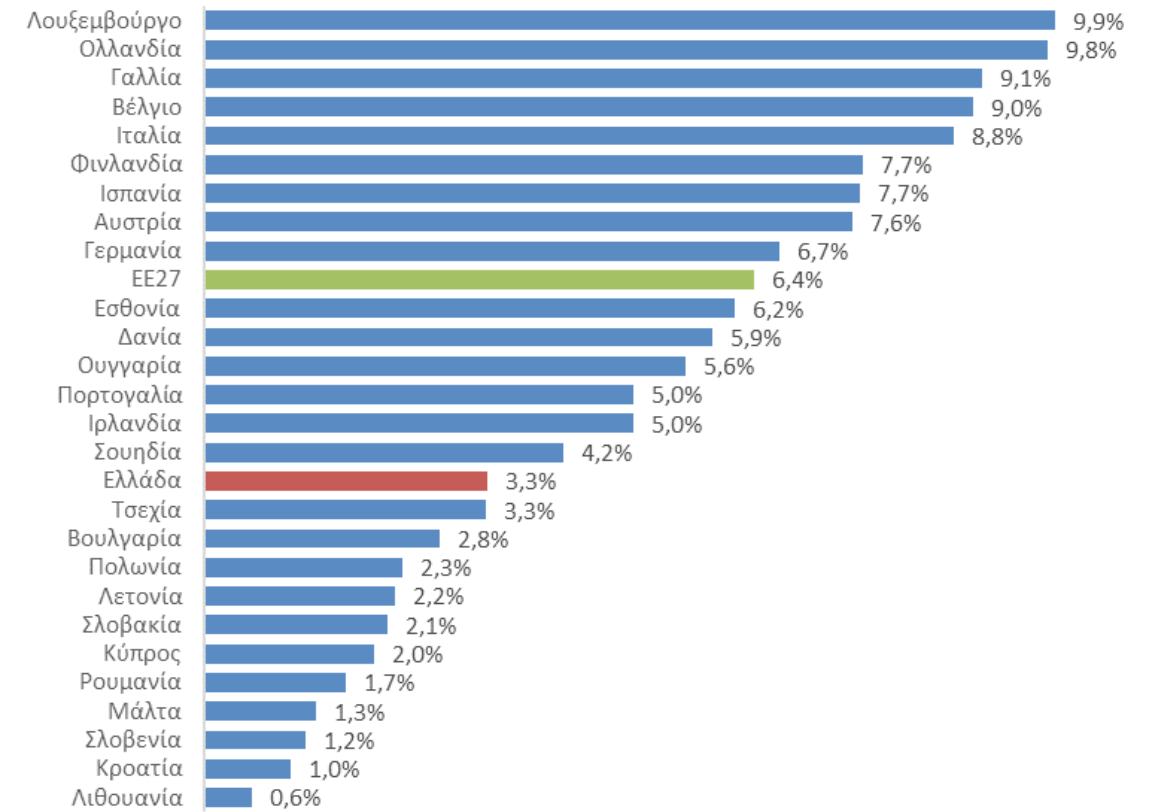
Σχετικά με την άμεση συνεισφορά στην απασχόληση, για αρκετές χώρες της ΕΕ-27, μεταξύ των οποίων και η Ελλάδα, τα σχετικά δεδομένα στη βάση της Eurostat δεν είναι διαθέσιμα και επομένως, δεν είναι δυνατή η διεξαγωγή αντίστοιχης ανάλυσης διαχρονικών τάσεων και διακρατικών συγκρίσεων. Ωστόσο, παρόμοια συμπεράσματα για το σχετικό μέγεθος του τομέα στην Ελλάδα διαφαίνονται από άλλες ειδικές (ad hoc) έρευνες.

Ειδικότερα, σε αναφορά της Ευρωπαϊκής Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής, υπολογίζεται ότι οι αμειβόμενες θέσεις εργασίας σε οργανώσεις της κοινωνικής οικονομίας ανήλθαν το 2015 σε 117,5 χιλ. στην Ελλάδα (3,3% της συνολικής αμειβόμενης απασχόλησης της χώρας), εκ των οποίων 101,0 χιλ. εργάζονταν σε ενώσεις και ιδρύματα, 15,0 χιλ. σε συνεταιρισμούς και συναφείς φορείς και 1,5 χιλ. σε ταμεία αλληλασφάλισης (Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή, 2017). Σε σύγκριση με τις υπόλοιπες χώρες της ΕΕ-27, η Ελλάδα βρίσκεται στην 16η θέση στην

κατάταξη με βάση την αμειβόμενη απασχόληση σε μονάδες της Κοινωνικής Οικονομίας (3,3% έναντι 6,4% στην ΕΕ-27 και 9,8% στην Ολλανδία - Διάγραμμα 2.10).

Διάγραμμα 2.10: Απασχόληση στην Κοινωνική Οικονομία στις χώρες της ΕΕ-27

Πηγή: ΕΟΚΕ (2017). Επεξεργασία στοιχείων: IOBE.

Ενδιαφέρον παρουσιάζει το γεγονός ότι η άμεση συνεισφορά της Κοινωνίας των Πολιτών στην οικονομία τείνει να είναι ισχυρότερη σε οικονομίες της Κεντρικής, Δυτικής και Βόρειας Ευρώπης με υψηλότερο επίπεδο διαβίωσης. Εκτός από τη διαφανιζόμενη θετική σχέση με το κατά κεφαλήν εισόδημα, φαίνεται ότι το σχετικό μέγεθος του τομέα ΜΚΙΕΝ επηρεάζεται και από τα κοινωνικά υποδείγματα που επικρατούν στην Ευρώπη.

Ειδικότερα, η αυξημένη σημασία των οικογενειακών θεσμών και της Εκκλησίας στις Μεσογειακές χώρες για την παροχή κοινωνικής και ψυχολογικής στήριξης, καθώς και η μειωμένη εμπιστοσύνη στους θεσμούς που παρατηρείται στις χώρες της Ανατολικής Ευρώπης, πιθανότατα εξηγεί σε έναν βαθμό το σχετικά μικρό μέγεθος του τομέα των ΜΚΙΕΝ στις συγκεκριμένες χώρες. Οι δυσκολίες καταγραφής και αποτύπωσης της εθελοντικής προσφοράς στα στατιστικά για την αξία παραγωγής, τα οποία στην περίπτωση της μη εμπορεύσιμης παραγωγής βασίζονται κυρίως στην καταμέτρηση δαπανών, δυσκολεύει επιπλέον τη διεξαγωγή ασφαλών συμπερασμάτων από τη σύγκριση των μεγεθών οικονομικής δραστηριότητας μεταξύ των χωρών.

2.5 Έρευνα πεδίου στις Οργανώσεις της Κοινωνίας των Πολιτών

2.5.1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Στο πλαίσιο της μελέτης, πραγματοποιήθηκε έρευνα πεδίου σε ΟΚοιΠ. Σκοπός της έρευνας προς τις οργανώσεις ήταν να αποτυπώσει βασικά χαρακτηριστικά των οργανισμών (κατηγορία, αριθμός εργαζόμενων, ωφελούμενων) και να συγκεντρώσει διαρθρωτικά στοιχεία για την εκτίμηση

της οικονομικής τους συνεισφοράς, την αξία του εθελοντισμού και του κόστους των υπηρεσιών που προσφέρουν σε περίπτωση που θα έπρεπε να τις παρέχει το κράτος.

Η έρευνα πραγματοποιήθηκε σε τρία στάδια. Αρχικά στάλθηκε σε ένα ευρύ σύνολο από οργανώσεις, αναλυτικό ερωτηματολόγιο σχετικά με τη δράση τους, το έργο τους, τα οικονομικά τους στοιχεία, την απασχόληση, τον εθελοντισμό για την περίοδο 2019-2021. Συμπληρωματικά, δόθηκε ευκαιρία στις ΟΚοιΠ να τοποθετηθούν, εάν το επιθυμούν, και για θεσμικά ζητήματα της ΚτΠ, μέσα από διακριτή σχετική ενότητα.

Για τη συλλογή των δεδομένων από την έρευνα στις οργανώσεις, αναπτύχθηκε ειδική φόρμα σε ηλεκτρονική μορφή, μέσω της διαδικτυακής πλατφόρμας Google Forms. Το ερωτηματολόγιο της πρώτης φάσης προωθήθηκε από το Ίδρυμα Μποδοσάκη στις οργανώσεις που εντάσσονται στον κατάλογο επικοινωνίας του οργανισμού, χωρίς τα στοιχεία επικοινωνίας να μεταβιβαστούν στο ΙΟΒΕ, για λόγους προστασίας προσωπικών δεδομένων. Η περίοδος συγκέντρωσης δεδομένων μέσω του αναλυτικού ερωτηματολογίου διήρκεσε από τις 23 Μαΐου έως και τις 15 Ιουνίου 2022 και συλλέχθηκαν, μέσα από αυτή τη διαδικασία, απαντήσεις από 24 οργανώσεις.

Στη συνέχεια, συγκεντρώθηκαν συμπληρωματικά δεδομένα για τις δράσεις και τα οικονομικά αποτελέσματα οργανώσεων από ανοιχτές πηγές. Μέσα από αυτή τη διαδικασία, καταρτίστηκε κατάλογος με περισσότερες από 550 οργανώσεις. Για 404 από αυτές ήταν εφικτό να βρεθούν στοιχεία επικοινωνίας και θεματικές δράσεις, στις οποίες δραστηριοποιούνται. Στο πλαίσιο αυτής της διαδικασίας, συλλέχθηκαν δημοσίως διαθέσιμα στοιχεία για τα έσοδα, τον αριθμό εργαζομένων και τον αριθμό εθελοντών για την περίοδο 2019-2021.

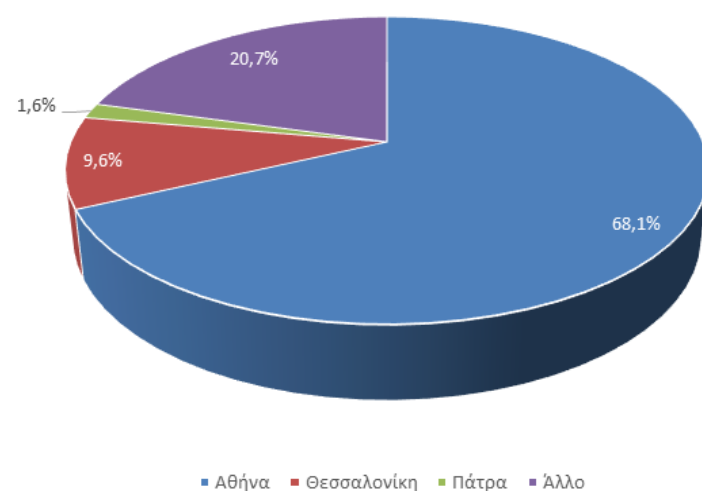
Τέλος, στάλθηκε απλοποιημένο ερωτηματολόγιο σε λίστα οργανώσεων, για τις οποίες δεν ήταν εφικτό να βρεθούν τα βασικά στοιχεία δραστηριότητας. Το δεύτερο κύμα της έρευνας διήρκεσε την περίοδο από τις 12 έως τις 19 Σεπτεμβρίου 2022. Μετά την ολοκλήρωση και αυτής της διαδικασίας, το σύνολο των οργανώσεων που απάντησαν σε ένα από τα δυο ερωτηματολόγια ανήλθε στις 98.

2.5.2 ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΗ ΚΑΤΑΝΟΜΗ

Από τις 376 οργανώσεις με διαθέσιμα στοιχεία, περίπου δύο στις τρεις έχουν την έδρα τους στην ευρύτερη περιοχή της Αθήνας (68,1%) και περίπου μια στις δέκα (9,6%) εδρεύει στη Θεσσαλονίκη. Αυτό το αποτέλεσμα έρχεται κοντά με τα ευρήματα από το πρόγραμμα ΘΑΛΗΣ II, όπου το 62,0% από τις 266 οργανώσεις που δήλωσαν πρόθεση να συμμετέχουν και το 67,4% από τις 95 οργανώσεις που τελικά πήραν μέρος στη δεύτερη αξιολόγηση του προγράμματος είχαν την έδρα τους στην Αττική.

Διάγραμμα 2.11: Έδρα οργάνωσης, ποσοστό του δείγματος

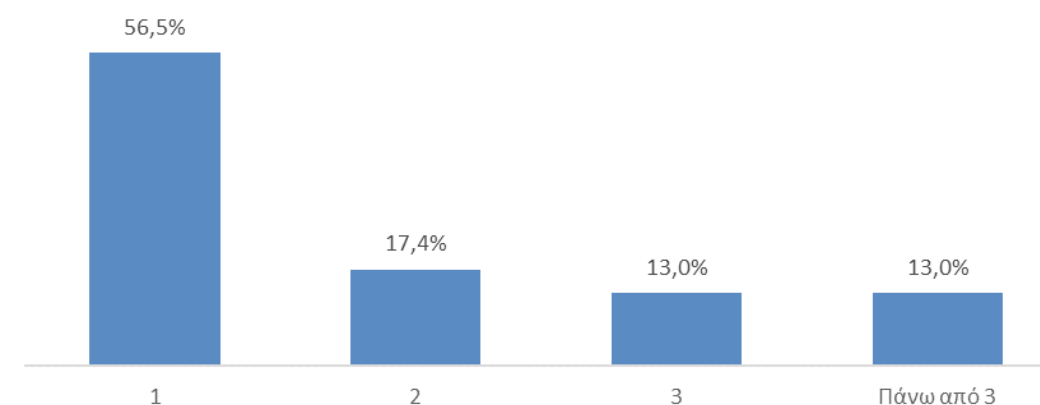
Πηγή: Πρωτογενής έρευνα ΙΟΒΕ. Δείγμα: 376 απαντήσεις

Η τοποθεσία της έδρας δεν καθορίζει πλήρως τη γεωγραφική εμβέλεια της δράσης της. Με βάση 23 απαντήσεις στο αναλυτικό ερωτηματολόγιο της έρευνας, προκύπτει ότι το 43,5% του δείγματος δραστηριοποιείται σε πάνω από μια περιφέρεια της χώρας. Ωστόσο, αυτό το ποσοστό δεν μπορεί να γενικευτεί στο σύνολο του πληθυσμού οργανώσεων, καθώς οι μικρότερες οργανώσεις που δεν είχαν τους πόρους να απαντήσουν στο αναλυτικό ερωτηματολόγιο είναι πιο πιθανόν να έχουν δράση με περιορισμένη γεωγραφική εμβέλεια. Σε κάθε περίπτωση, λαμβάνοντας υπόψη και το γεγονός ότι με βάση την απογραφή του πληθυσμού της Ελλάδας του 2021, η Αττική συγκεντρώνει το 36,4% του μόνιμου πληθυσμού της χώρας, διαφαίνεται από την ανάλυση μια υπερβολική συγκέντρωση δραστηριότητας ΟΚοιΠ στην πρωτεύουσα και δυνατότητες για περαιτέρω ενίσχυση της δράσης της ΚτΠ στην υπόλοιπη Ελλάδα.

Διάγραμμα 2.12: Αριθμός περιφερειών στις οποίες δραστηριοποιούνται οι οργανώσεις, ποσοστό του δείγματος

Πηγή: Πρωτογενής έρευνα ΙΟΒΕ. Δείγμα: 23 απαντήσεις

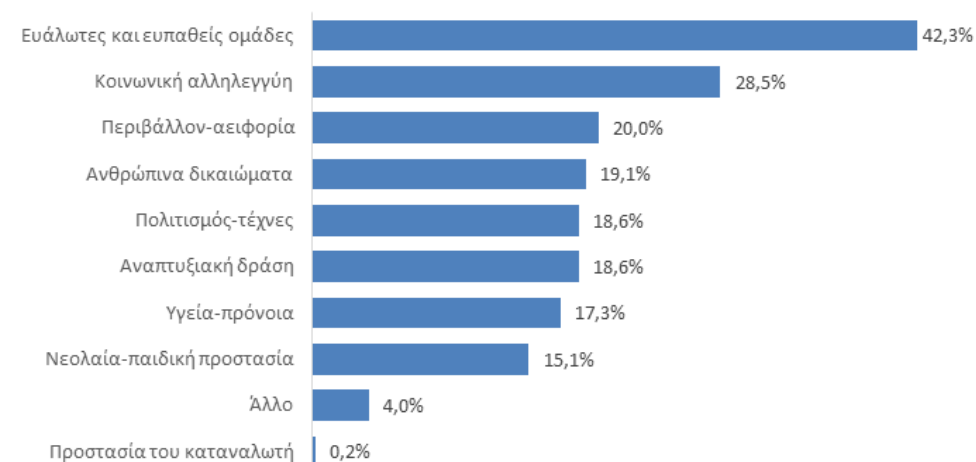

2.5.3 ΔΡΑΣΕΙΣ ΚΑΙ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ

Σε δείγμα 404 οργανώσεων με διαθέσιμα στοιχεία για τις δράσεις τους (Διάγραμμα 2.13), περίπου δύο στις πέντε οργανώσεις (42,3%) δηλώνουν ότι δραστηριοποιούνται ενεργά στην στήριξη ευάλωτων και ευπαθών ομάδων, ενώ το 28,5% των οργανώσεων ασχολείται με δράσεις που αφορούν την κοινωνική αλληλεγγύη γενικότερα. Ακολουθούν τέσσερις τομείς με σχετικά παρόμοια ποσοστά: περιβάλλον - αειφορία (20,0% των οργανώσεων), ανθρώπινα δικαιώματα (19,1%), αναπτυξιακή δράση (18,6%) και πολιτισμός - τέχνες (18,6%).

Διάγραμμα 2.13: Συμμετοχή των οργανώσεων σε θεματικές δράσεις, ποσοστό των δειγμάτων

Πηγή: Πρωτογενής έρευνα ΙΟΒΕ. Δείγμα: 404 απαντήσεις

Σχετικά με τις υπηρεσίες που παρέχουν οι οργανώσεις (Διάγραμμα 2.14), η πλειονότητα των οργανώσεων, και συγκεκριμένα το 61,0%, προσφέρουν εκπαιδευτικές υπηρεσίες (όπως εκπαιδευτικά προγράμματα και σεμινάρια). Υψηλά ποσοστά (πάνω από 30%) συγκεντρώνουν και οι παροχές που αφορούν την ενδυνάμωση (35,4%) και την ενημέρωση και ευαισθητοποίηση των πολιτών (34,8%), οι υπηρεσίες ψυχοθεραπευτικής και ψυχιατρικής υποστήριξης (34,1%) και οι συμβουλευτικές υπηρεσίες (32,9%). Στην παροχή αγαθών και στέγασης δραστηριοποιείται μικρότερο αλλά αξιοσημείωτο ποσοστό οργανώσεων - 22,6% στην παροχή στέγασης, 18,3% στην παροχή τροφίμων, 13,4% στην παροχή φαρμάκων και 20,7% στην παροχή άλλων αγαθών.

Διάγραμμα 2.14: Παροχές και υπηρεσίες που προσφέρουν οι οργανώσεις, ποσοστό θετικών απαντήσεων στο δείγμα οργανώσεων

Πηγή: Πρωτογενής έρευνα IOBE. Δείγμα: 164 απαντήσεις

Διάγραμμα 2.15: Συμβολή των οργανώσεων στην κυκλική οικονομία και την περιβαλλοντική προστασία, ποσοστό θετικών απαντήσεων στο δείγμα οργανώσεων

Πηγή: Πρωτογενής έρευνα IOBE. Δείγμα: 17 απαντήσεις

Όσον αφορά τους τρόπους με τους οποίους οι οργανώσεις συμβάλλουν στην περιβαλλοντική προστασία και την κυκλική οικονομία, με βάση το δείγμα που συμπλήρωσε το αναλυτικό ερωτηματολόγιο προκύπτει ότι η ανακύκλωση των υλικών και η επαναχρησιμοποίηση αγαθών όπως επίπλων, ηλεκτρικών ειδών και ενδυμάτων, αποτέλεσαν τις δημοφιλέστερες δράσεις (Διάγραμμα 2.15). Σχετικά υψηλά βρίσκονται και δράσεις περιορισμού της σπατάλης τροφίμων (23,5%) και ενέργειας (17,6%), αλλά και δράσεις σχετικές με την κλιματική αλλαγή, όπως η προώθηση των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας και η προσαρμογή στις μεταβολές των κλιματικών συνθηκών (17,6% των οργανώσεων).

2.5.4 ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΤΩΝ ΟΡΓΑΝΩΣΕΩΝ

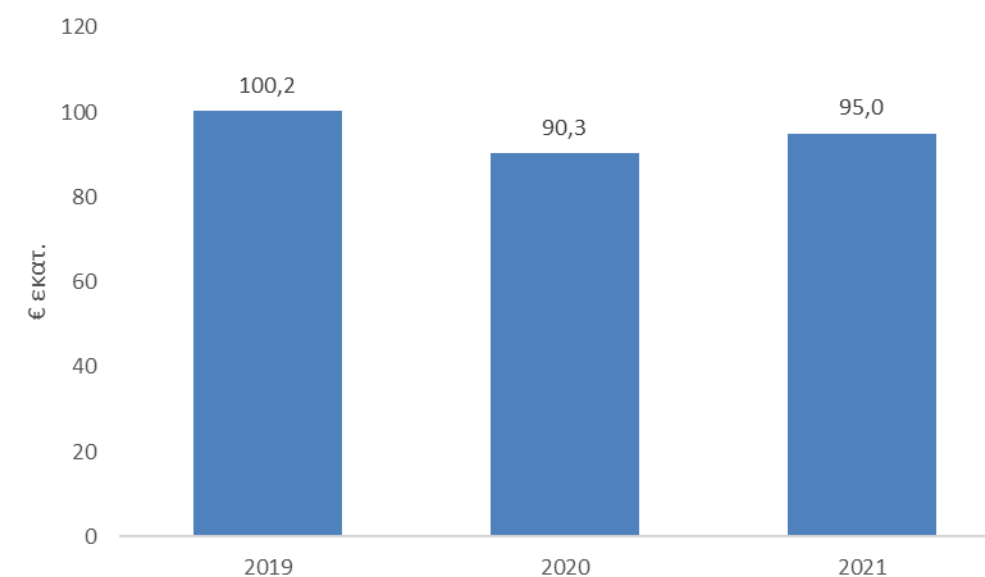
Η πανδημία του COVID-19 επηρέασε αρνητικά τα οικονομικά των οργανώσεων. Σε δείγμα 50 οργανώσεων που είχαν διαθέσιμα στοιχεία για όλα τα έτη της τριετίας 2019-2021, καταγράφεται πτώση των εσόδων κατά 9,9% το 2020, με μερική ανάκαμψη το 2021 κατά 5,2% (Διάγραμμα 2.16). Σε δείγμα 104 οργανώσεων με διαθέσιμα στοιχεία για τα έσοδα του 2021, το σύνολο εσόδων υπολογίζεται σε €735 εκατ., ποσό που αντιστοιχεί στο 22,5% της αξίας παραγωγής του τομέα ΜΚΙΕΝ (για το 2020).

Σχετικά με τη διάρθρωση των εσόδων ανά πηγή, για το δείγμα 23 οργανώσεων που απάντησαν στο αναλυτικό ερωτηματολόγιο, το 69,5% των εσόδων προήλθε από κρατικές επιχορηγήσεις ή διεθνή προγράμματα (Διάγραμμα 2.17). Ακολουθούν οι επιχορηγήσεις επιχειρήσεων και κοινωφελών ιδρυμάτων (15,1%). Σχετικά χαμηλό είναι το ποσοστό των εσόδων που προέρχεται από εισφορές υποστηρικτών (5,5%) και από εμπορική δραστηριότητα (2,8%). Ειδικά όσον αφορά την εμπορική δραστηριότητα, το χαμηλό ποσοστό ενδέχεται να οφείλεται και σε περιορισμούς και ασάφειες στο νομικό πλαίσιο.

Τα αποτελέσματα είναι συμβατά με τα ευρήματα του προγράμματος ΘΑΛΗΣ II. Η κατάταξη των κατηγοριών είναι ίδια, ωστόσο στο δείγμα της παρούσας έρευνας είναι ενισχυμένα τα ποσοστά των εσόδων από κρατικές επιχορηγήσεις και διεθνή προγράμματα και μειωμένα τα ποσοστά των εσόδων από τις άλλες τρεις κατηγορίες. Ειδικότερα, στη δεύτερη αξιολόγηση του προγράμματος ΘΑΛΗΣ II, το ποσοστό της χρηματοδότησης των οργανώσεων που προήλθε από διεθνή προγράμματα, ΕΣΠΑ, κρατικές πηγές και τοπική αυτοδιοίκηση υπολογίζεται σε 58,8%, τα κοινωφελή ιδρύματα και ο επιχειρηματικός τομέας προσφέρουν το 22,4% των εσόδων των οργανώσεων, το 13,8% προέρχεται από μέλη και υποστηρικτές και το 3,7% των εσόδων προέρχονται από εμπορική δραστηριότητα.

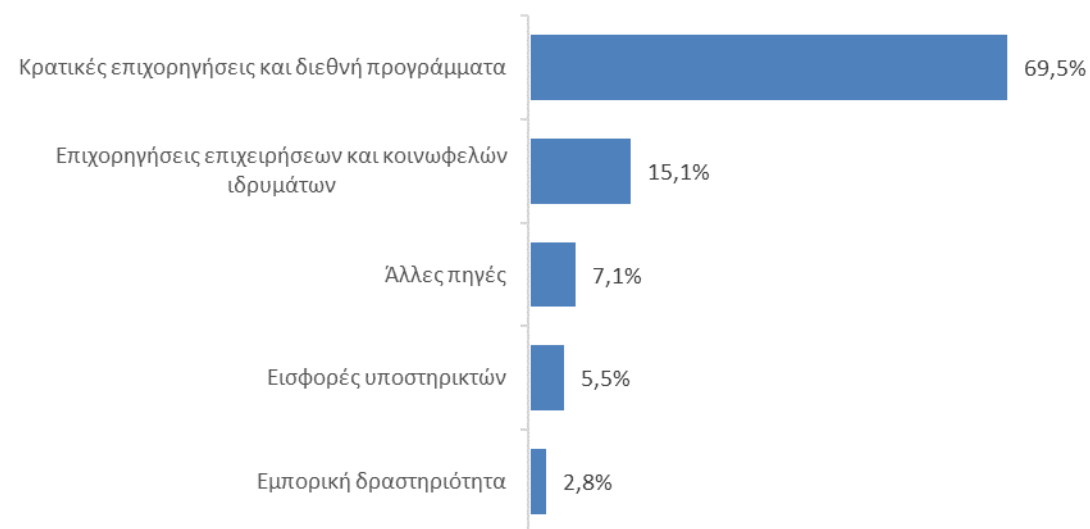
Διάγραμμα 2.16: Σύνολο εσόδων δείγματος οργανώσεων ανά χρονιά, εκατ. ευρώ, 2019-2021

Πηγή: Πρωτογενής έρευνα IOBE. Δείγμα: 50 απαντήσεις

Διάγραμμα 2.17: Διάρθρωση εσόδων ανά πηγή, σύνολο δείγματος, 2021

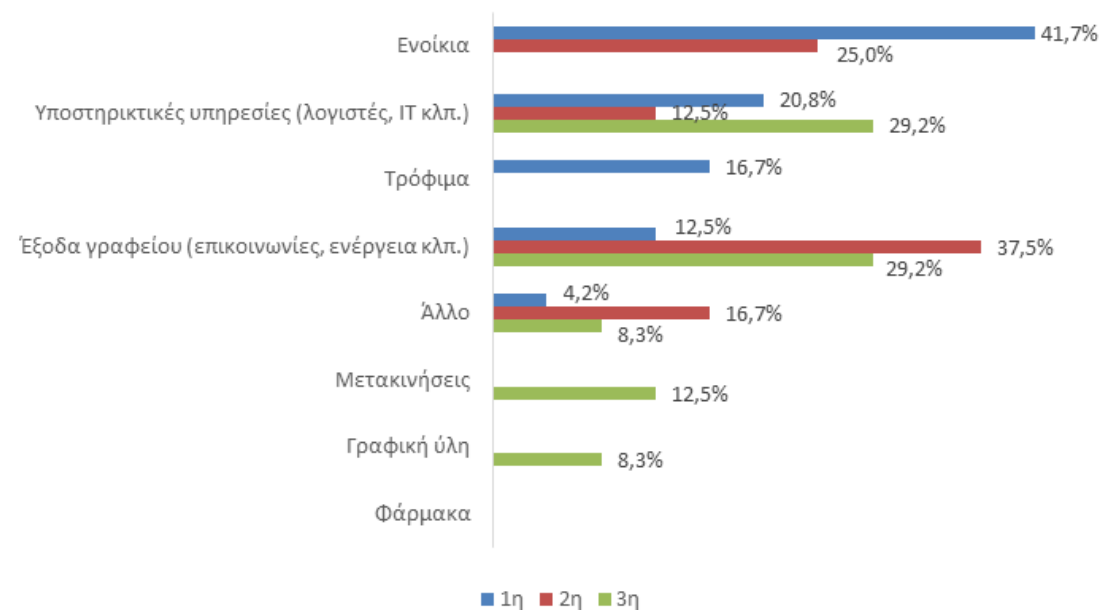
Πηγή: Πρωτογενής έρευνα IOBE. Δείγμα: 23 απαντήσεις

Στην πλευρά των δαπανών και εξαιρώντας τις αμοιβές των εργαζομένων, το 41,6% του δείγματος δήλωσαν ως πιο σημαντική κατηγορία τα ενοίκια, ενώ για το 25,0% τα ενοίκια ήταν η δεύτερη σε σημασία κατηγορία (Διάγραμμα 2.18). Οι υποστηρικτικές υπηρεσίες (όπως λογιστές και υποστήριξη IT) επίσης συγκέντρωσαν υψηλά ποσοστά - για το 20,8% των οργανώσεων είναι η πιο σημαντική κατηγορία, για το 12,5% η δεύτερη σε σημασία κατηγορία και για το 29,2% η τρίτη κατηγορία. Χωρίς να είναι η πιο σημαντική κατηγορία για τις περισσότερες οργανώσεις, τα έξοδα γραφείου για λογαριασμούς ρεύματος, τηλεπικοινωνιών και άλλων υπηρεσιών κοινής ωφέλειας ήρθαν υψηλά ως δεύτερη (για το 37,5% των οργανώσεων) και τρίτη (29,2%) σε σημασία κατηγορία δαπανών. Παρόλο που η υγεία αναφέρεται στις υπηρεσίες που προσφέρουν οι οργανώσεις, τα φάρμακα δεν αναφέρθηκαν ως μια από τις τρεις σημαντικότερες κατηγορίες δαπανών στο δείγμα.

Διάγραμμα 2.18: Τρεις σημαντικότερες κατηγορίες δαπανών για αγαθά και υπηρεσίες (εκτός των αμοιβών εργαζομένων).

Πηγή: Πρωτογενής έρευνα IOBE. Δείγμα: 24 απαντήσεις.

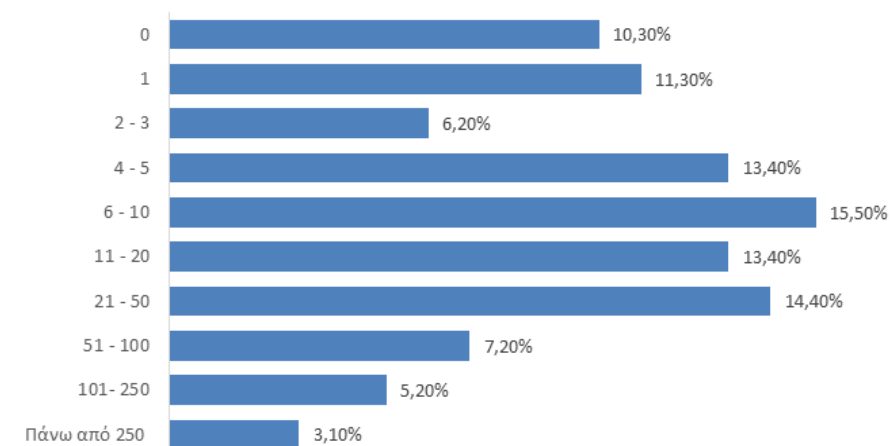

2.5.5 ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ - ΕΘΕΛΟΝΤΙΣΜΟΣ

Ο αριθμός εργαζομένων για το δείγμα 97 οργανώσεων που δημοσιεύουν σχετικά στοιχεία ή απάντησαν στα ερωτηματολόγια της έρευνας υπολογίζεται συνολικά στους περίπου 4,5 χιλ. το 2021. Συγκρίσιμος είναι ο αριθμός των εργαζομένων και στο δείγμα 95 οργανώσεων του προγράμματος ΘΑΛΗΣ II (4,8 χιλ. εργαζόμενους, από τους οποίους 3,1 χιλ. πλήρους απασχόλησης, 1,2 χιλ. μερικής απασχόλησης και οι υπόλοιποι 519 περιστασιακοί συνεργάτες για το 3ο έτος αναφοράς του προγράμματος).

Διάγραμμα 2.19: Αριθμός εργαζομένων, ποσοστό οργανώσεων ανά κατηγορία, 2021

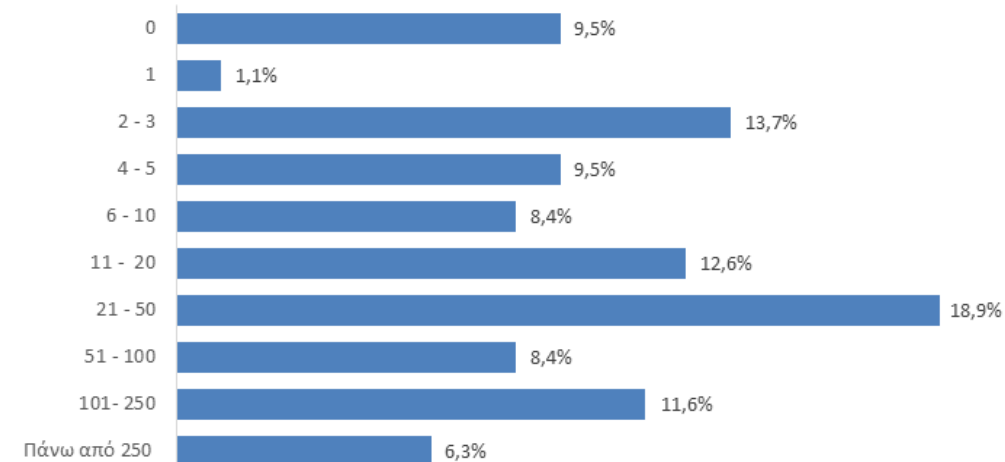
Πηγή: Πρωτογενής έρευνα IOBE. Δείγμα: 97 απαντήσεις

Σχετικά με τον αριθμό εργαζομένων ανά οργάνωση, το 10,3% των οργανώσεων του δείγματος 97 οργανώσεων με διαθέσιμα στοιχεία δήλωσε ότι το έτος 2021 δεν απασχόλησε κανένα εργαζόμενο, ενώ το 11,3% των οργανώσεων δήλωσαν ότι απασχολούσαν μόνο έναν εργαζόμενο. Η πολυπληθέστερη κατηγορία, με βάση τη συγκεκριμένη διάρθρωση της απασχόλησης, ήταν 6 - 10 εργαζόμενοι, με 15,5% των οργανώσεων. Ενώ το 70% των οργανώσεων είχαν λιγότερους από 20 εργαζόμενους, είναι αξιοσημείωτο ότι το 12,4% των οργανώσεων έχουν την απασχόληση μεσαίων επιχειρήσεων (50 με 250 άτομα) και το 3,1% την απασχόληση μεγάλων επιχειρήσεων (πάνω από 250 εργαζόμενους), με βάση το καθιερωμένο κριτήριο για την κατηγοριοποίηση των επιχειρήσεων με βάση τον αριθμό εργαζομένων. Επομένως, αρκετές ΟΚοιΠ είναι μεγάλοι και σύνθετοι οργανισμοί, με τη διοικητική ωριμότητα να διαχειριστούν πολύ σημαντικό αριθμό εργαζομένων.

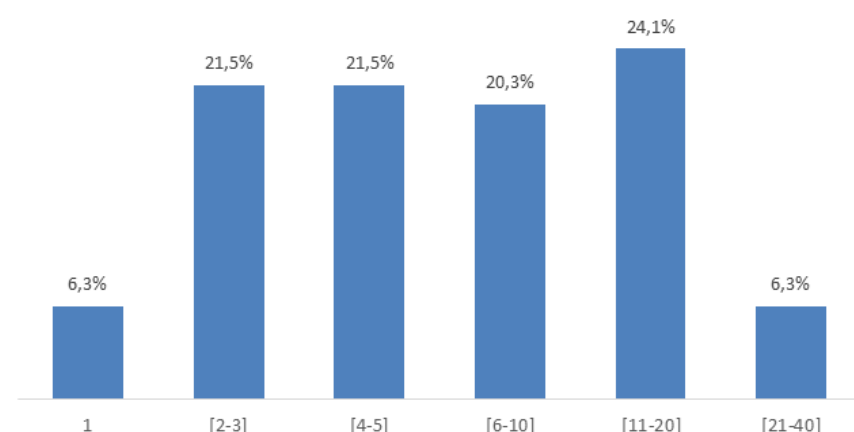
Διάγραμμα 2.20: Αριθμός εθελοντών, ποσοστό οργανώσεων ανά κατηγορία, 2021

Πηγή: Πρωτογενής έρευνα IOBE. Δείγμα: 95 απαντήσεις

Διάγραμμα 2.21: Ώρες εργασιών ανά εθελοντή την εβδομάδα κατά μέσο όρο, ποσοστό οργανώσεων που απασχολούν εθελοντές, 2021

Πηγή: Πρωτογενής έρευνα IOBE. Δείγμα: 79 απαντήσεις Πηγή: Πρωτογενής έρευνα IOBE

Μια επιπλέον σημαντική πρόκληση για τις ΟΚοιΠ, ειδικά λαμβάνοντας υπόψη τις αγκυλώσεις του νομικού πλαισίου στην Ελλάδα, αφορά τον συντονισμό ενός σώματος εθελοντών που προσφέρουν οικειοθελώς σε τακτική ή περιστασιακή βάση τον χρόνο τους σε δράσεις των οργανώσεων. Στο εξεταζόμενο δείγμα 95 οργανώσεων, ο συνολικός αριθμός των εθελοντών υπολογίζεται ότι ανήλθε σε 7,5 χιλ. άτομα το 2021, χωρίς να υπολογίζεται σε αυτό το άθροισμα ο ακριβής αριθμός των εθελοντών του Σώματος Ελλήνων Προσκόπων (19,6 χιλ., σύμφωνα με τη δεύτερη καταγραφή του προγράμματος ΘΑΛΗΣ II).

Σχετικά με τον αριθμό εθελοντών που διαχειρίζεται η εκάστοτε οργάνωση, το 9,5% δήλωσε ότι δεν απασχόλησε κανέναν εθελοντή την συγκεκριμένη χρονιά. Το 18,9% των οργανώσεων διαχειρίζεται 21- 50 εθελοντές. Μια στις 5 οργανώσεις (20,0%) συνεργάζεται με 50-250 εθελοντές, ενώ 6,3% των οργανώσεων του δείγματος απασχόλησε πάνω από 250 εθελοντές το 2021.

Ο μέσος όρος των ωρών που εργάστηκαν οι εθελοντές ανά εβδομάδα παρουσιάζει σημαντική διακύμανση μεταξύ των οργανώσεων. Σε περίπου τις μισές οργανώσεις (49,4%), οι εθελοντές τους απασχολούνται κατά μέσο όρο λιγότερο από 5 ώρες την εβδομάδα. Το υψηλότερο ποσοστό (24,1%) συναντάται στη κατηγορία 11-20 ώρες ανά εβδομάδα. Σε περίπου 6,3% των οργανώσεων του δείγματος, οι εθελοντές καταβάλλουν σημαντικές ώρες από τον χρόνο τους (πάνω από 20), ανάλογες με εργασία μερικής ή ακόμα και πλήρους απασχόλησης (Διάγραμμα 2.21).

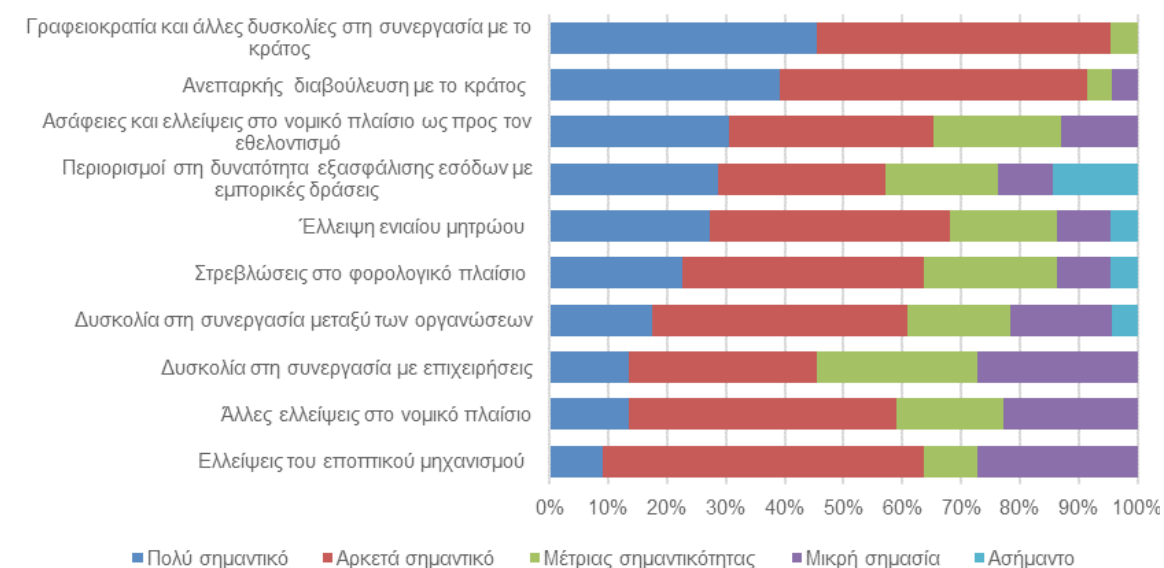
2.5.6 ΒΑΣΙΚΕΣ ΠΡΟΚΛΗΣΕΙΣ

Σχετικά με τις προκλήσεις που καλούνται να αντιμετωπίσουν οι οργανώσεις στο έργο τους, ως σημαντικότερα αναδεικνύονται τα ζητήματα που σχετίζονται με το κράτος. Ειδικότερα, το 45,5% των οργανώσεων που απάντησαν στο αναλυτικό ερωτηματολόγιο της έρευνας θεωρεί ως πολύ σημαντική δυσλειτουργία τη γραφειοκρατία και τη δυσκολία στη συνεργασία με το κράτος, ενώ το 50,0% χαρακτήρισε το ζήτημα ως αρκετά σημαντικό. Ακολουθεί σε σημαντικότητα η ανεπαρκής διαβούλευση με το κράτος, με ποσοστό 39,1% των οργανώσεων να χαρακτηρίζει το ζήτημα πολύ σημαντικό και 52,2% ως αρκετά σημαντικό (Διάγραμμα 2.22).

Οι ασάφειες και οι ελλείψεις στο νομικό πλαίσιο σχετικά με τον εθελοντισμό επίσης αποτελούν θέμα που απασχολεί τις οργανώσεις, καθώς το 30,4% των οργανώσεων χαρακτήρισε το θέμα ως πολύ σημαντικό. Μεγάλη σημασία για το 28,6% των οργανώσεων έχουν οι περιορισμοί στη δυνατότητα εξασφάλισης εσόδων με εμπορικές δράσεις, αν και το συγκεκριμένο ζήτημα συγκεντρώνει και το υψηλότερο ποσοστό απαντήσεων ότι το θέμα είναι ασήμαντο. Αυτό το αποτέλεσμα φαίνεται να αντικατοπτρίζει τις διαφορές μεταξύ των οργανώσεων στην προσέγγισή τους για τον τρόπο εξασφάλισης της χρηματοδότησης των δράσεών τους.

Διάγραμμα 2.22: Σημαντικότητα ζητημάτων που δυσκολεύουν τη λειτουργία των οργανώσεων, ποσοστό επί των έγκυρων απαντήσεων

Πηγή: Πρωτογενής έρευνα IOBE. Δείγμα: 24 οργανώσεις.

Η έλλειψη ενιαίου μητρώου θεωρείται ως πολύ σημαντικό ζήτημα από το 27,3% των οργανώσεων, αλλά πολύ υψηλότερο είναι το ποσοστό που το θεωρεί αρκετά σημαντικό (40,9%). Οι στρεβλώσεις στο φορολογικό πλαίσιο αναφέρονται ως πολύ ή αρκετά σημαντικό ζήτημα από το 63,6% των οργανώσεων, ενώ παρόμοιο ποσοστό συγκέντρωσε και το ζήτημα έλλειψης εποπτικού μηχανισμού, αλλά με σχετικά περισσότερες οργανώσεις να το θεωρούν ως αρκετά σημαντικό (54,5%) και σχετικά λιγότερες ως πολύ σημαντικό ζήτημα (9,1%). Χαμηλότερο σε σύγκριση με τα άλλα ζητήματα, αλλά αξιοσημείωτο ποσοστό απαντήσεων ως πολύ ή αρκετά σημαντικό ζήτημα (60,9%) συγκέντρωσε και το θέμα συνεργασίας μεταξύ των οργανώσεων, ενώ ακολουθούν από κοντά ως ζήτημα οι λοιπές ελλείψεις στο νομικό πλαίσιο (59,1% απαντήσεων πολύ ή αρκετά σημαντικό ζήτημα). Τέλος, από τις επιλογές που δόθηκαν στο ερωτηματολόγιο, το μεγαλύτερο ποσοστό απαντήσεων για μέτρια ή μικρή σημασία συγκέντρωσε το ζήτημα συνεργασίας με επιχειρήσεις (54,6%).

3

ΑΝΤΙΛΗΨΕΙΣ ΤΩΝ ΠΟΛΙΤΩΝ ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΟΙΝΩΝΙΑ ΤΩΝ ΠΟΛΙΤΩΝ

3.1 Εισαγωγή

Βασικός παράγοντας που προσδιορίζει την ισχύ και τη σημασία των ΟΚοιΠ είναι η αντίληψη που έχουν οι πολίτες για τη δράση τους. Οποιαδήποτε και να είναι η κατηγορία δράσεων μιας οργάνωσης, ο τελικός σκοπός της είναι η βελτίωση της ζωής των πολιτών στο σύνολό τους ή κάποιου τμήματος της κοινωνίας, το οποίο φαίνεται να αντιμετωπίζει διακρίσεις ή ιδιαίτερες δυσκολίες. Ταυτόχρονα, η δράση των οργανώσεων δεν μπορεί να είναι αποτελεσματική χωρίς την έμπρακτη στήριξη επαρκούς αριθμού πολιτών με την προσφορά χρημάτων, δωρεών σε είδος ή χρόνου εθελοντικής εργασίας.

Δεδομένης της σημασίας των αντιλήψεων των πολιτών για τη λειτουργία των ΟΚοιΠ, στην παρούσα μελέτη εξετάζονται σχετικά δεδομένα που προήλθαν από πρωτογενή έρευνα σε αντιπροσωπευτικό δείγμα πολιτών της χώρας. Συμπληρωματικά, εξετάζονται στατιστικές από διεθνείς έρευνες, οι οποίες τοποθετούν τις αντιλήψεις των Ελλήνων πολιτών σε συγκριτική προοπτική.

3.2 Πρωτογενής έρευνα στους πολίτες

3.2.1 ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΣΥΛΛΟΓΗΣ ΤΩΝ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ

Ως πληθυσμός-στόχος της έρευνας ορίστηκε το σύνολο του μόνιμου πληθυσμού της χώρας ηλικίας 18 χρονών και άνω. Στη συνέχεια προσδιορίστηκε το μέγεθος του απαιτούμενου δείγματος σε 2.000 ολοκληρωμένες συνεντεύξεις. Για την κατανομή του δείγματος πολιτών χρησιμοποιήθηκε η πολυσταδιακή στρωματοποιημένη δειγματοληψία.

Με αυτήν τη μέθοδο, σε πρώτο στάδιο ο πληθυσμός των νοικοκυριών της Ελλάδας διαιρέθηκε σε εσωτερικά ομοιογενείς υποπληθυσμούς (στρώματα) με βάση τις 13 διοικητικές περιφέρειες της χώρας και 5 κατηγορίες για το μέγεθος κάθε πόλης ή χωριού (μητροπολιτικό κέντρο, μεγάλο αστικό κέντρο, αστικό κέντρο, ημιαστικό κέντρο, αγροτικό κέντρο). Δημιουργήθηκαν με αυτόν τον τρόπο 65 ανεξάρτητοι υποπληθυσμοί.

Σε επόμενο στάδιο, σε κάθε στρώμα επιλέχθηκαν τυχαία οι πόλεις και τα χωριά όπου θα διενεργηθεί η έρευνα. Σε τρίτο στάδιο σε κάθε πόλη και χωριό επιλέχθηκαν με τυχαία δειγματοληψία, βάσει του αριθμού τηλεφώνου σταθερής τηλεφωνίας, τα νοικοκυριά. Στο τέταρτο και τελευταίο στάδιο επιλέχθηκε ο ερωτώμενος μέσα από τα μέλη του νοικοκυριού με τη μέθοδο Kish.

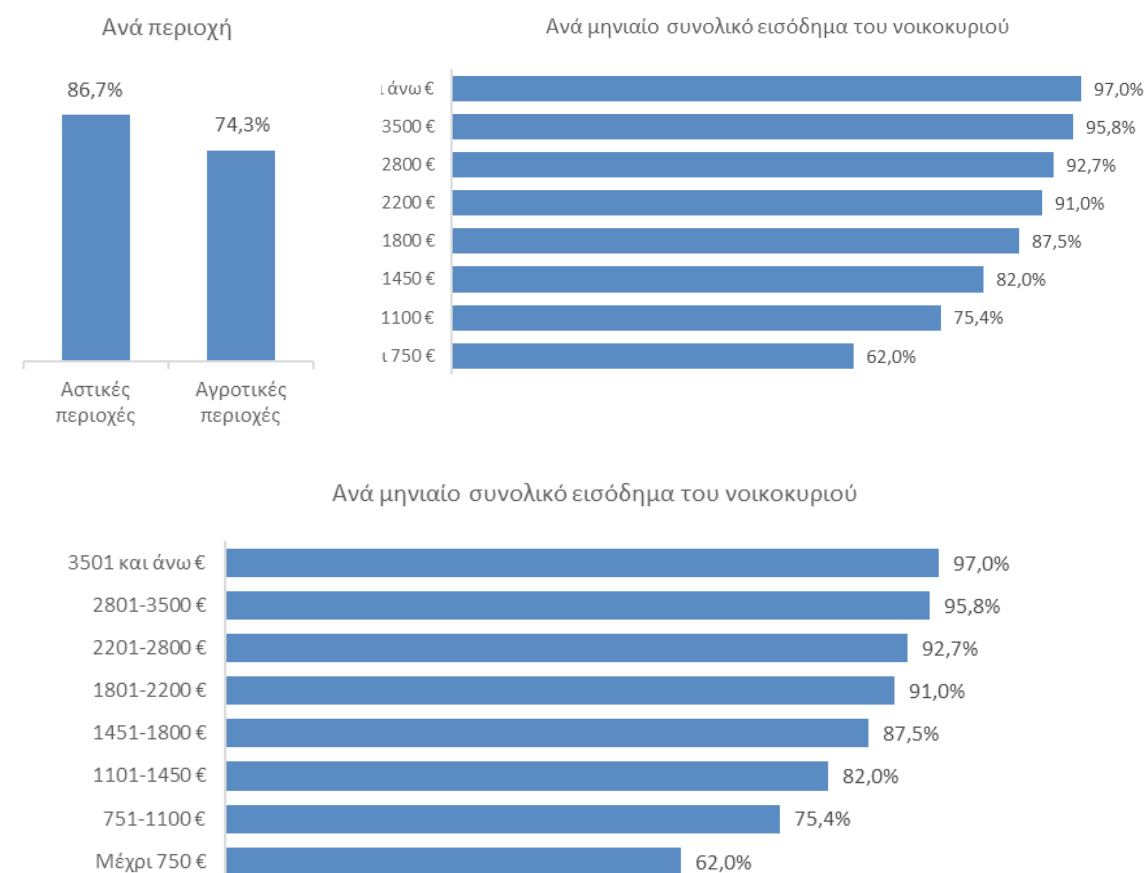
Κάθε αριθμός τηλεφώνου καλείται έως πέντε φορές σε διαφορετικές ώρες και ημέρες για να υπάρξει απόκριση και κατόπιν αντικαθίσταται από άλλον. Για κάθε νοικοκυριό που δέχεται να συμμετέχει στην έρευνα γίνεται καταγραφή των μελών άνω των 18 χρόνων, με το φύλο και την ηλικία τους. Σύμφωνα με το πλέγμα Kish, επιλέγεται το κατάλληλο άτομο μέσα στο νοικοκυριό, δίνοντας προτεραιότητα στα νεότερα μέλη του νοικοκυριού που τείνουν να είναι πιο σπάνια στο σπίτι υπό κανονικές υγειονομικές συνθήκες. Προέκυψε έτσι ένα δείγμα 2000 ατόμων, αντιπροσωπευτικό ως προς το φύλο, την ηλικία και τη διοικητική περιφέρεια.

Παρόλα αυτά, με τη μείωση της χρήσης των σταθερών τηλεφώνων την τελευταία δεκαετία, οι τηλεφωνικές έρευνες αντιμετωπίζουν μια νέα πρόκληση κάλυψης. Ειδικότερα, τα άτομα χωρίς σταθερό τηλέφωνο αποκλείονται από το δείγμα της έρευνας. Συνεπώς, με δεδομένο ότι η συλλογή δεδομένων στη συγκεκριμένη έρευνα πραγματοποιήθηκε μέσω σταθερών τηλεφώνων, υπάρχει το ενδεχόμενο να μην αντικατοπτρίζει με ακρίβεια τη γνώμη ορισμένων ομάδων της κοινωνίας που χρησιμοποιούν ως μέσο επικοινωνίας μόνο τα κινητά τηλέφωνα.

Σύμφωνα με την έρευνα οικογενειακών προϋπολογισμών που πραγματοποίησε η Ελληνική Στατιστική Αρχή το έτος 2021, το ποσοστό των νοικοκυριών της Ελλάδας που δήλωσε ότι είχε στην κατοχή του σύνδεση σταθερού τηλεφώνου ανέρχεται στο 86,7% (3.531.833 από συνολικά 4.073.260 νοικοκυριά). Συνεπώς, ένα ποσοστό περίπου 13% των νοικοκυριών δεν εκπροσωπείται στο δείγμα της έρευνας. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελούν οι νέοι που φεύγουν από την οικογενειακή τους κατοικία για να μείνουν μόνοι τους - το 46,8% των νοικοκυριών με υπεύθυνο ηλικίας κάτω των 25 ετών δε διαθέτει σταθερό τηλέφωνο. Επιπλέον, παρατηρείται ότι υψηλότερο εισόδημα συνεπάγεται και υψηλότερο ποσοστό κατοχής σταθερής τηλεφωνίας, ενώ χαμηλότερο είναι το ποσοστό νοικοκυριών με σταθερό τηλέφωνο και στις αγροτικές περιοχές (Διάγραμμα 3.1).

Διάγραμμα 3.1: Κατανομή νοικοκυριών με σταθερό τηλέφωνο

Πηγή: Ελληνική Στατιστική Αρχή, έρευνα του 2020.

Παράλληλα, αναπτύχθηκε το ερωτηματολόγιο της έρευνας. Ο σκοπός του ερωτηματολογίου ήταν να αποτυπώσει την εικόνα που έχουν οι πολίτες για τον εθελοντισμό, την ενδεχόμενη συμμετοχή τους σε εθελοντικές δράσεις και την εντύπωση που έχουν για τις υπάρχουσες κοινωφελείς παροχές αγαθών και υπηρεσιών από το κράτος και από την Κοινωνία των Πολιτών. Επιπρόσθετα το ερωτηματολόγιο περιλάμβανε ενότητα που συλλέγει δημογραφικά στοιχεία των ερωτώμενων. Ο χρόνος ανά ερωτώμενο κυμάνθηκε μεταξύ των 15 και των 20 λεπτών.

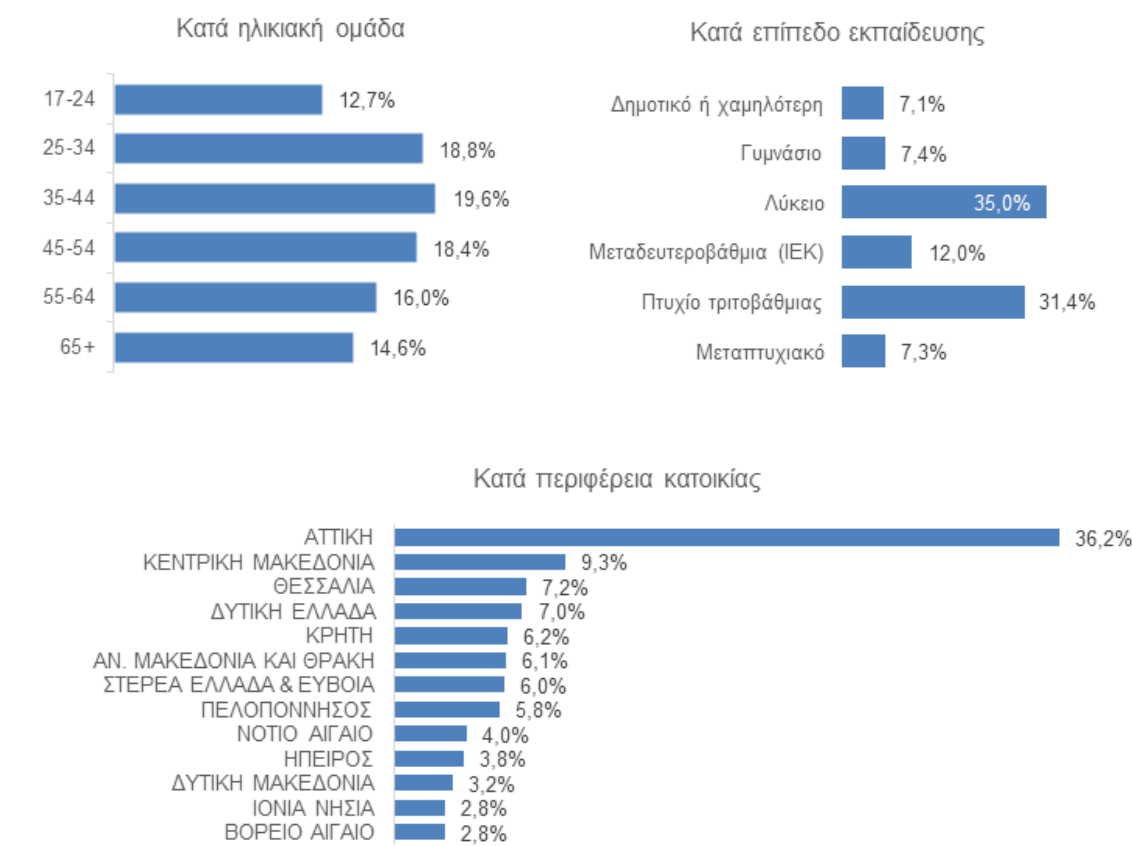
Η έρευνα εκπονήθηκε από την εταιρεία DataPower A.E. Το ερωτηματολόγιο προσαρμόστηκε κατάλληλα για την εισαγωγή του στο πληροφοριακό σύστημα της εταιρείας και στη συνέχεια πραγματοποιήθηκε εκπαίδευση των επιλεγμένων συνεντευκτών. Η ομάδα έργου της εταιρείας ανέπτυξε οδηγό με διευκρινίσεις (manual) για όλες τις ερωτήσεις, προς χρήση των συνεντευκτών, ώστε να εξυπηρετείται επαρκώς η διαδικασία της συνέντευξης. Η συμπλήρωση του ερωτηματολογίου πραγματοποιήθηκε τηλεφωνικά με την καθοδήγηση του εκπαιδευμένου συνεντευκτή. Τα δεδομένα της έρευνας συλλέχθηκαν με τη χρήση του συστήματος CATI (Computer-assisted telephone interviewing).

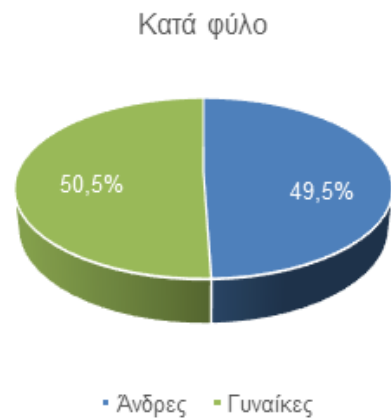
3.2.2 ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ ΔΕΙΓΜΑΤΟΣ

Από το δείγμα των 2000 ατόμων, το 49,5% αφορούσε άνδρες και το 50,5% γυναίκες (Διάγραμμα 3.2). Περίπου ένα στα τρία άτομα (36,2%) ήταν κάτοικος της περιφέρειας Αττικής, ενώ το 9,3% διέμενε στην περιφέρεια Κεντρικής Μακεδονίας. Σε μικρότερο ποσοστό συμμετείχαν άτομα από τις υπόλοιπες περιφέρειες σε ποσοστό αντιπροσωπευτικό του πληθυσμού τους στο συνολικό πληθυσμό της χώρας. Ως προς την εκπαίδευση, περίπου ένας στους τρεις πολίτες (35,0%) ήταν απόφοιτος Λυκείου, ενώ το 31,4% κατείχε πτυχίο τριτοβάθμιας εκπαίδευσης και ένα 7,3% μεταπτυχιακό τίτλο σπουδών. Όσον αφορά την επαγγελματική τους κατάσταση, τρεις στους πέντε ερωτηθέντες ήταν εργαζόμενοι (60,4%) και το 4,1% ήταν φοιτητές.

Διάγραμμα 3.2: Κατανομή δείγματος

Πηγή: Πρωτογενής έρευνα IOBE

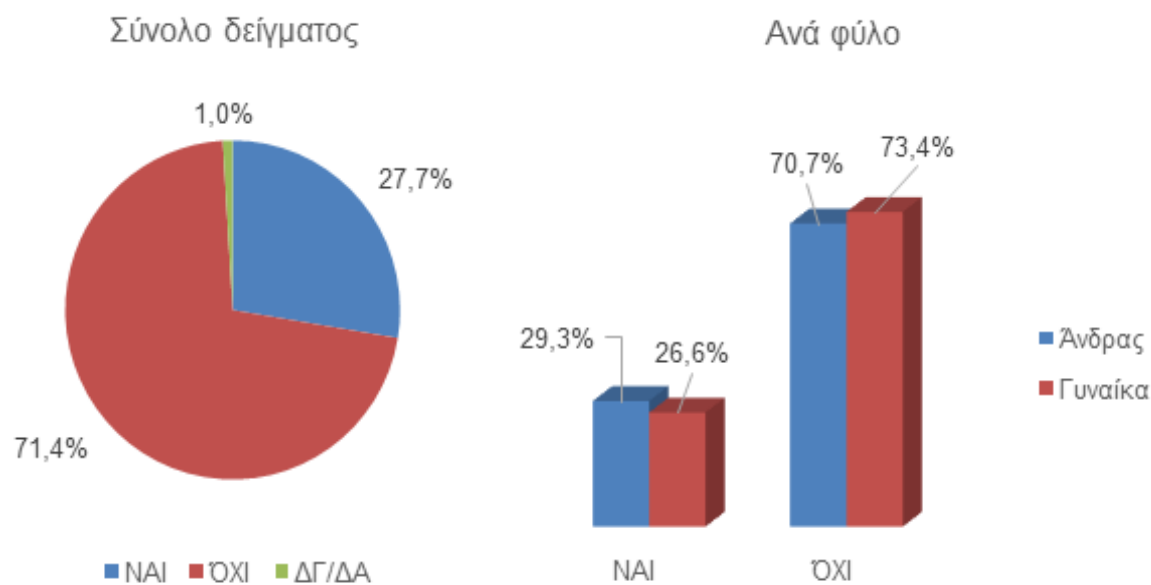

3.2.3 ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΗ ΟΡΓΑΝΩΣΕΩΝ

Μετά τις πρώτες δημογραφικές ερωτήσεις, η επόμενη ενότητα της έρευνας είχε ερωτήσεις σχετικά με τις γνώσεις των πολιτών για τις οργανώσεις και τον τομέα του εθελοντισμού γενικότερα. Συγκεκριμένα, οι συμμετέχοντες στην έρευνα ερωτήθηκαν αρχικά εάν γνωρίζουν τον όρο «Οργανισμός της Κοινωνίας των Πολιτών». Το 71,4% του δείγματος δήλωσε ότι δεν του ήταν γνώριμη η έννοια. Η εξοικείωση με τον όρο είναι ελαφρώς υψηλότερη στους άνδρες – 29,3% έναντι 26,6% στις γυναίκες (Διάγραμμα 3.3).

Διάγραμμα 3.3: Αναγνώριση του όρου «Οργανισμός της Κοινωνίας των Πολιτών»

Πηγή: Πρωτογενής έρευνα IOBE

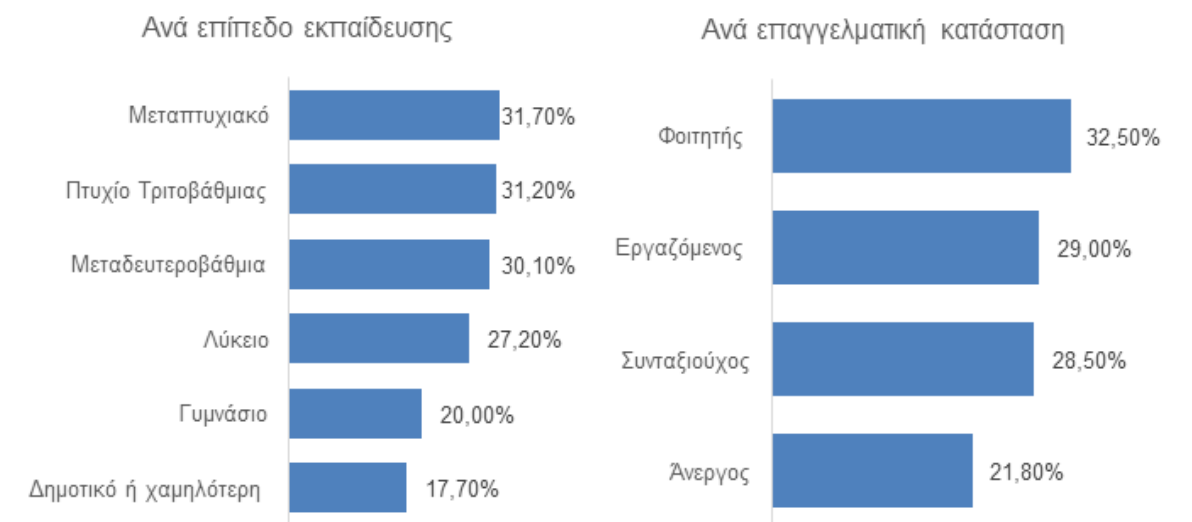

Η αναγνώριση του όρου ΟΚοιΠ είναι άμεσα συνυφασμένη με το μορφωτικό επίπεδο των πολιτών και την επαγγελματική τους κατάσταση. Ειδικότερα, μόνο στο 17,7% των πολιτών που είναι απόφοιτοι δημοτικού ήταν γνώριμη η έννοια, σε αντίθεση με άτομα που έχουν λάβει τριτοβάθμια και άνω εκπαίδευση, όπου τα ποσοστά κυμαίνονταν σε επίπεδα πάνω από το 30%. Όσον αφορά την επαγγελματική κατάσταση, τη μεγαλύτερη θετική ανταπόκριση στην ερώτηση συγκέντρωσαν οι φοιτητές (32,5%), ενώ τη χαμηλότερη οι άνεργοι (21,8%). Τέλος, ως προς τις ηλικιακές ομάδες και τον τόπο διαμονής (περιφέρεια) δεν υπήρξαν ιδιαίτερες διαφοροποιήσεις στις απαντήσεις στη συγκεκριμένη ερώτηση.

Στη συνέχεια ζητήθηκε από τους ερωτηθέντες να αναφέρουν οργανισμούς της Κοινωνίας των Πολιτών ή μη κυβερνητικές οργανώσεις (ΜΚΟ) που γνωρίζουν (Διάγραμμα 3.5).

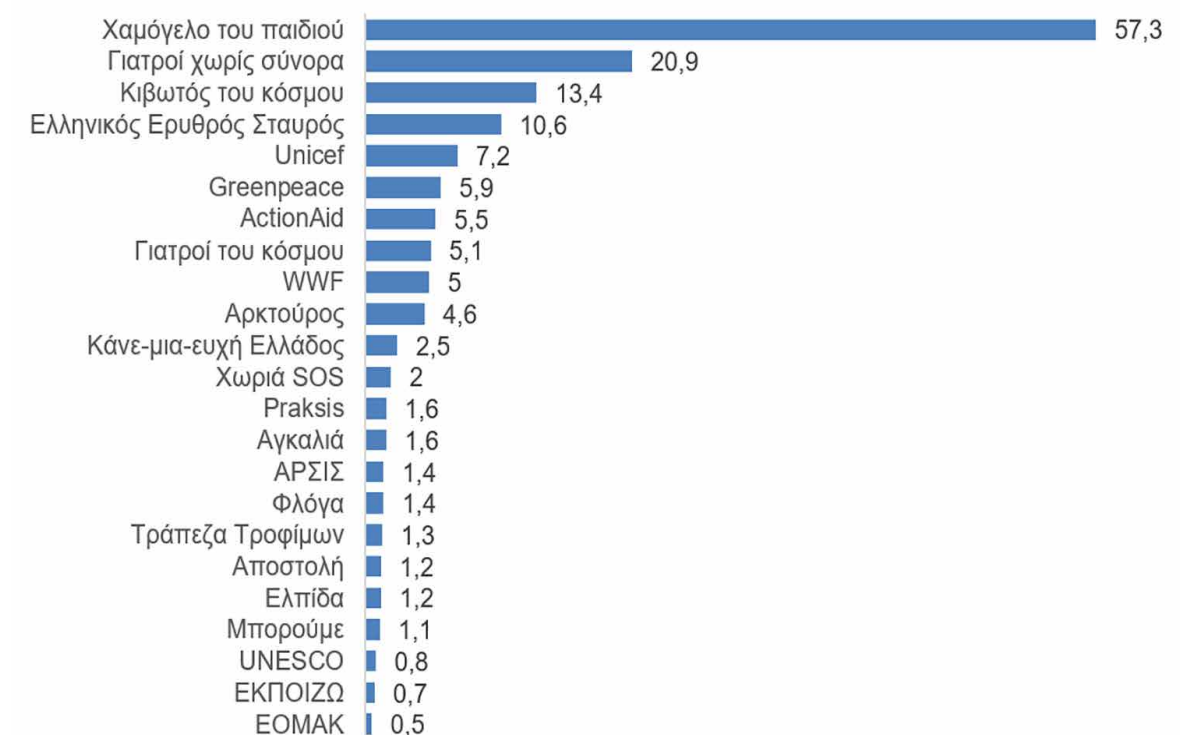
Διάγραμμα 3.4: Αναγνώριση του όρου «Οργανισμός της Κοινωνίας των Πολιτών», ποσοστά θετικών απαντήσεων ανά κατηγορία

Πηγή: Πρωτογενής έρευνα IOBE

Διάγραμμα 3.5: Οργανισμοί της Κοινωνίας των Πολιτών που ανέφεραν οι πολίτες, ποσοστό του δείγματος

Πηγή: Πρωτογενής έρευνα IOBE

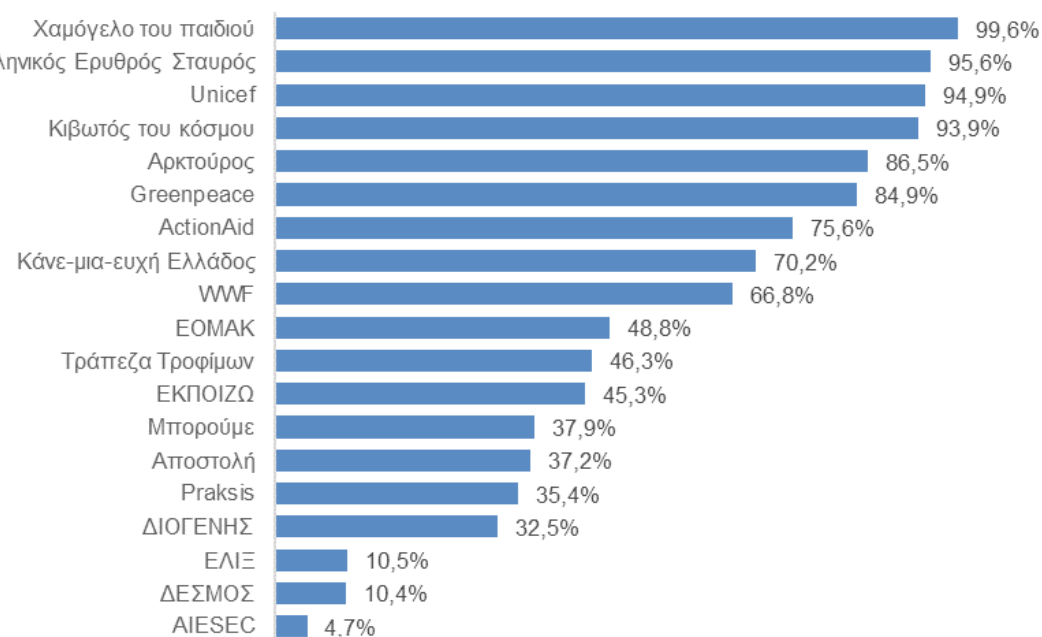

Στην τελευταία ερώτηση αυτής της ενότητας δόθηκε μία συγκεκριμένη λίστα με προκαθορισμένες οργανώσεις και οι πολίτες κλήθηκαν να δηλώσουν ποιους από αυτούς τους οργανισμούς γνωρίζουν (Διάγραμμα 3.6).

Διάγραμμα 3.6: Οργανισμοί της κοινωνίας των πολιτών ή μη κυβερνητικές οργανώσεις (ΜΚΟ) που γνωρίζουν οι πολίτες (από συγκεκριμένη λίστα), ποσοστό του δείγματος

Πηγή: Πρωτογενής έρευνα IOBE

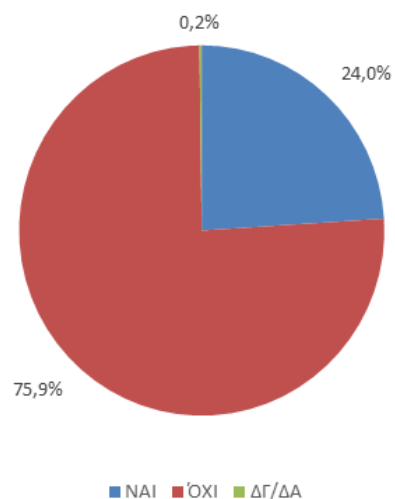
3.2.4 ΕΘΕΛΟΝΤΙΚΗ ΔΡΑΣΗ

Ποσοστά συμμετοχής

Τα αποτελέσματα της έρευνας έδειξαν ότι τον τελευταίο χρόνο η μεγάλη πλειονότητα των πολιτών δεν έχει ενασχοληθεί ενεργά με τον εθελοντισμό. Πιο συγκεκριμένα, τρεις στους τέσσερις πολίτες (75,9%) δηλώνουν ότι το τελευταίο δωδεκάμηνο απέχουν από τέτοιους είδους δράσεις τόσο σε δράσεις οργανώσεων όσο και σε άτυπες εθελοντικές πρωτοβουλίες (Διάγραμμα 3.7). Μεταξύ των δύο φύλων δεν υφίσταται ιδιαίτερη διαφοροποίηση στα ποσοστά (γυναίκες 24,1% - άνδρες 23,9%).

Διάγραμμα 3.7: Συμμετοχή σε εθελοντικές δράσεις οργανώσεων ή σε άτυπες εθελοντικές πρωτοβουλίες το τελευταίο δωδεκάμηνο

Πηγή: Πρωτογενής έρευνα IOBE

Το επίπεδο εκπαίδευσης φαίνεται να επηρεάζει σημαντικά τη συμμετοχή σε εθελοντικές δράσεις - παρατηρείται μία ισχυρή θετική συσχέτιση μεταξύ της ενασχόλησης με εθελοντικές δράσεις και του μορφωτικού επιπέδου. Ειδικότερα, το ποσοστό πολιτών που συμμετέχουν σε εθελοντικές δράσεις περιορίζεται σε μόλις 12,1% στα άτομα με δημοτικό ή χαμηλότερη εκπαίδευση. Το ποσοστό ανεβαίνει με το επίπεδο εκπαίδευσης, για να φτάσει στο 30,8% στους κατόχους μεταπτυχιακού τίτλου σπουδών.

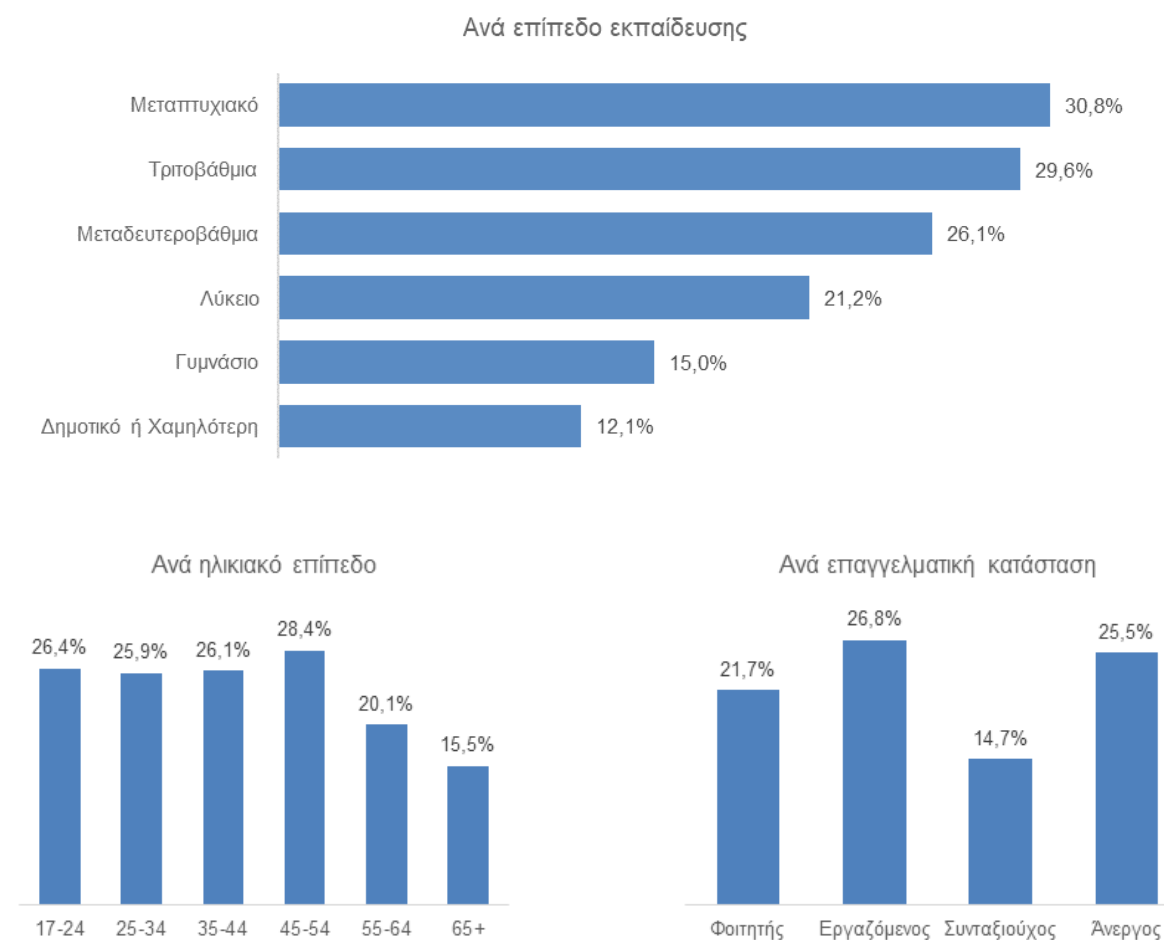
Όσον αφορά τις ηλικιακές ομάδες, το υψηλότερο ποσοστό συμμετοχής παρατηρείται στην ηλικιακή ομάδα 45-54 χρονών (28,4%). Τα άτομα μεγαλύτερης ηλικίας, άνω των 55 και άνω των 65 ετών, συγκεντρώνουν τα μικρότερα ποσοστά (20,1% και 15,5% αντίστοιχα).

Διαφοροποιήσεις υπάρχουν και ως προς την επαγγελματική κατάσταση. Τη χαμηλότερη θετική ανταπόκριση συγκεντρώνουν οι συνταξιούχοι (14,7%), γεγονός που έρχεται να επιβεβαιώσει τα προηγούμενα ηλικιακά συμπεράσματα. Το υψηλότερο ποσοστό καταγράφεται στους εργαζόμενους (26,8%), οι οποίοι παρά το περισσότερο βεβαρυσμένο πρόγραμμά τους, φαίνεται να καταφέρνουν να εξοικονομούν χρόνο για προσφορά στο κοινωνικό σύνολο (Διάγραμμα 3.8), ενώ εν μέρει το αποτέλεσμα ενδέχεται να οφείλεται και στα προγράμματα συμμετοχής σε εθελοντικές δράσεις που εφαρμόζουν μεγάλες και μεσαίες επιχειρήσεις.

Τέλος, όσον αφορά τις περιφέρειες, από τους πολίτες που έχουν απαντήσει θετικά ως προς την ενασχόληση με τον εθελοντισμό, τα υψηλότερα ποσοστά συγκεντρώνονται στις περιοχές της Δυτικής Μακεδονίας (32,2%), της Δυτικής Ελλάδας (30,7%) καθώς και του Βόρειου Αιγαίου (30,4%, Πίνακας 9.3 στο Παράρτημα). Αντίθετα, ιδιαίτερα χαμηλά είναι τα ποσοστά στην Ανατολική Μακεδονία - Θράκη (19,0%), στην Κεντρική Μακεδονία (21,2%) και στην Πελοπόννησο (21,7%).

Διάγραμμα 3.8: Συμμετοχή σε εθελοντικές δράσεις ανά κατηγορία, ποσοστό θετικών απαντήσεων

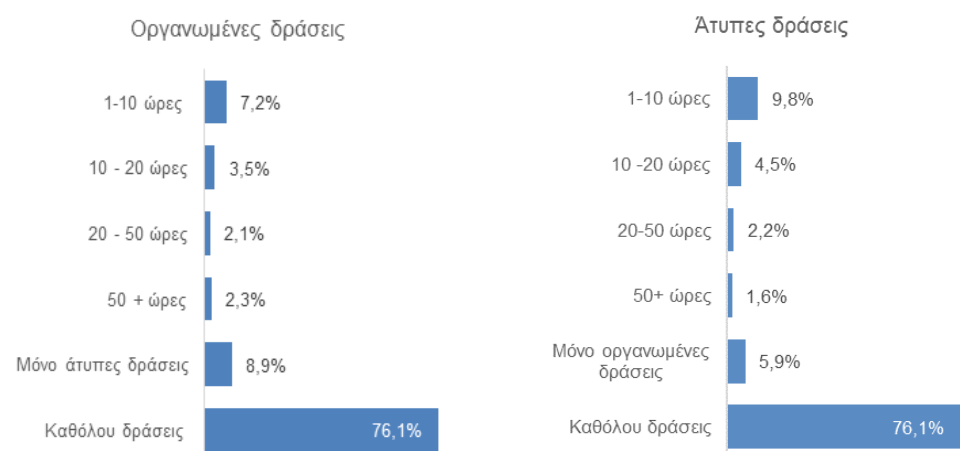
Πηγή: Πρωτογενής έρευνα IOBE

Ελαφρώς υψηλότερο είναι το ποσοστό ατόμων που συμμετέχουν μόνο σε άτυπες δράσεις που δε συντονίζονται από κάποια οργάνωση (8,9%) σε σύγκριση με τα άτομα που παίρνουν μέρος μόνο σε οργανωμένες δράσεις (5,9%). Αντίστοιχα ανεβασμένο φαίνεται να είναι το ποσοστό των ατόμων που συμμετείχαν σε άτυπες δράσεις με συνολική διάρκεια έως 10 ώρες ετησίως (9,8% για τις άτυπες δράσεις και 7,2% για τις οργανωμένες δράσεις). Αντίθετα, λίγο υψηλότερο είναι το ποσοστό συμμετοχής σε οργανωμένες δράσεις για τους πολίτες που αφιερώνουν πάνω από 50 ώρες ετησίως για εθελοντισμό (2,3% έναντι 1,6% για τις άτυπες δράσεις - Διάγραμμα 3.9).

Διάγραμμα 3.9: Ώρες που αφιερώνουν οι πολίτες σε εθελοντικές δράσεις κατά μέσο όρο τον χρόνο

Πηγή: Πρωτογενής έρευνα IOBE

Βασικοί λόγοι συμμετοχής σε εθελοντικές δράσεις

Τα αποτελέσματα της έρευνας έδειξαν ότι το βασικότερο με διαφορά κίνητρο που παρακινεί τους πολίτες να συνδράμουν ενεργά στον εθελοντισμό είναι το αίσθημα προσφοράς και αλληλεγγύης (81%). Η ανησυχία και το ενδιαφέρον για το περιβάλλον (38%) και η θέληση να συμμετάσχουν στα κοινωνικά δρώμενα (21%) εμφανίζονται επίσης σχετικά υψηλά ως λόγοι που ωθούν τους πολίτες να αφιερώνουν χρόνο σε εθελοντικές δράσεις. Ακολουθούν ενδεχομένως λιγότερο ανιδοτελή κίνητρα, τα οποία έχουν να κάνουν με τη συμμετοχή σε δράσεις μια παρέας και την ενίσχυση των προοπτικών τους στον εργασιακό τομέα (απόκτηση προϋπηρεσίας, ενίσχυση βιογραφικού, δικτύωση), και συγκεντρώνουν ποσοστά μικρότερα του 10% (Διάγραμμα 3.10).

Διάγραμμα 3.10: Βασικοί λόγοι που ωθούν τους πολίτες να συμμετάσχουν σε εθελοντικές δράσεις

Πηγή: Πρωτογενής έρευνα IOBE

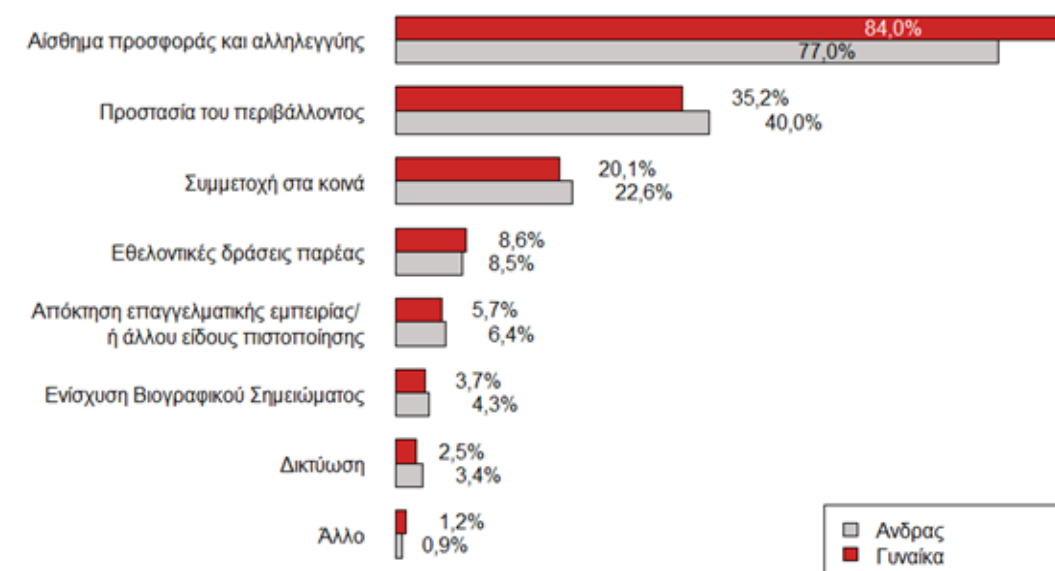

Οι απαντήσεις για τους βασικούς λόγους διαφοροποιούνται ελαφρώς με βάση τα δημογραφικά χαρακτηριστικά του δείγματος. Μεταξύ των δύο φύλων, οι γυναίκες είναι εκείνες που δηλώνουν ότι παρακινούνται περισσότερο από το αίσθημα προσφοράς συγκριτικά με τους άντρες (84,0% - 77,0%). Αντίθετα στους άνδρες συγκεντρώνονται υψηλότερα ποσοστά όσο αφορά τους λόγους που έχουν να κάνουν με την περιβαλλοντική ευαισθησία και την επαγγελματική τους ανέλιξη (Διάγραμμα 3.11).

Όσον αφορά την ηλικία, τα επαγγελματικά εφόδια που παρέχει ο εθελοντισμός, όπως είναι αναμενόμενο, αποτελούν ισχυρότερο κίνητρο για τις μικρότερες ηλικίες. Το κίνητρο της προστασίας του περιβάλλοντος συγκεντρώνει το υψηλότερο ποσοστό στις ηλικίες 45-54 (47,1%) ενώ όσον αφορά τη συμμετοχή σε δράσεις λόγω παρέας, η ηλικιακή ομάδα 35-45 συναντάται πρώτη με ποσοστό 11,8%. Ως προς το επίπεδο μόρφωσης, οι κάτοχοι μεταπτυχιακού διπλώματος συγκεντρώνουν τα μεγαλύτερα ποσοστά στα ανιδοτελή κίνητρα (αίσθημα προσφοράς και αλληλεγγύης 88,9% και προστασία του περιβάλλοντος 46,7%) και τα μικρότερα όσον αφορά τους λόγους που σχετίζονται με επαγγελματικά εφόδια (απόκτηση επαγγελματικής εμπειρίας 2,2%, ενίσχυση βιογραφικού σημειώματος 0,0% - πίνακες στο παράρτημα).

Διάγραμμα 3.11: Βασικοί λόγοι που ωθούν τους πολίτες να συμμετάσχουν σε εθελοντικές δράσεις ανά φύλο

Πηγή: Πρωτογενής έρευνα IOBE

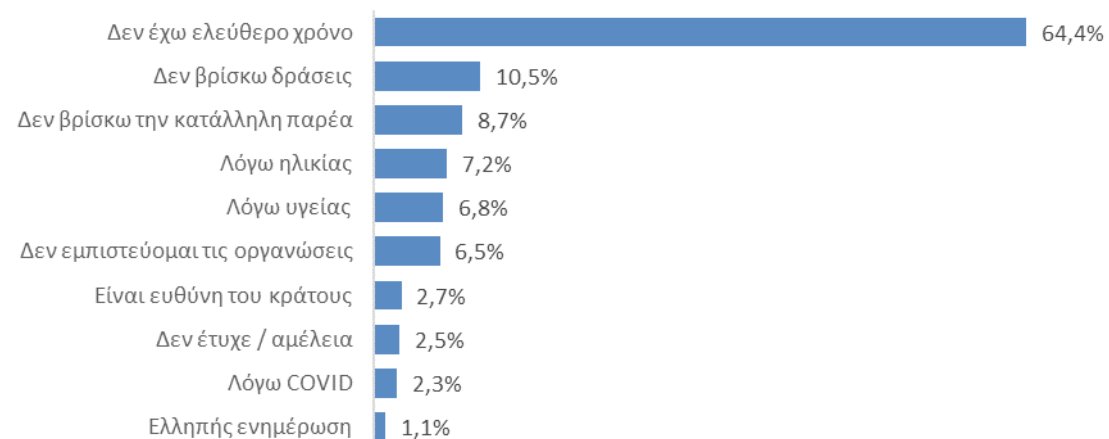
Αποτρεπτικοί παράγοντες συμμετοχής σε εθελοντικές δράσεις

Ο κυριότερος παράγοντας που αποτρέπει τους πολίτες από την ενασχόλησή τους με τον εθελοντισμό φαίνεται να είναι η έλλειψη ελεύθερου χρόνου (64,4% των πολιτών δεν συμμετέχει σε εθελοντική δράση). Ακολουθεί, με μεγάλη διαφορά, η δυσκολία ανεύρεσης εθελοντικών ομάδων και δράσεων, με 10,5%, ενώ αποτρεπτικό παράγοντα για το 6,5% των πολιτών αποτελεί η έλλειψη εμπιστοσύνης στις οργανώσεις, για το 2,5% η αμέλεια των ίδιων των πολιτών και για το 1,1% η ευρύτερη έλλειψη ενημέρωσης. Αυτό το αποτέλεσμα αποτελεί ένδειξη για δυνατότητες ενίσχυσης της συμμετοχής των πολιτών σε εθελοντικές δράσεις μέσα από την κατάλληλη ενημέρωση για τις διαθέσιμες δράσεις και για τα αποτελέσματά τους.

Σχετικά υψηλά βρίσκεται και το ποσοστό ατόμων που δηλώνουν ως παράγοντα την έλλειψη ενθουσιασμού και προθυμίας στον κοινωνικό περίγυρο (8,7%). Ακολουθούν ορισμένοι αντικειμενικοί λόγοι, όπως η ηλικία (7,2%) και η κατάσταση της υγείας (6,8%). Η πεποίθηση ότι το κράτος είναι εκείνο που έχει την ευθύνη και υποχρέωση να καλύψει τις ανάγκες της κοινωνίας βρίσκεται σχετικά χαμηλά, καθώς μόνο το 2,7% των πολιτών το αναφέρουν ως αιτία για να μη συμμετέχουν σε εθελοντικές δράσεις (Διάγραμμα 3.12).

Διάγραμμα 3.12: Βασικοί λόγοι που αποτρέπουν τους πολίτες από τη συμμετοχή σε εθελοντικές δράσεις, ποσοστό θετικών απαντήσεων σε όσους δήλωσαν ότι δεν συμμετέχουν σε εθελοντικές δράσεις

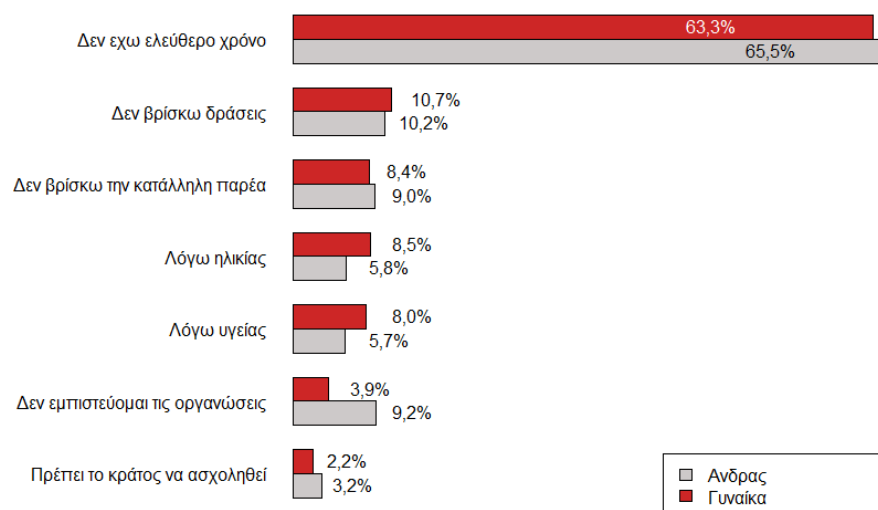
Πηγή: Πρωτογενής έρευνα IOBE

Οι διαφορές στις απαντήσεις για τους λόγους μη συμμετοχής σε εθελοντικές δράσεις μεταξύ των δυο φύλων είναι σχετικά περιορισμένες. Ελαφρώς πιο υψηλό είναι το ποσοστό ανδρών που αναφέρει ότι δεν έχει ελεύθερο χρόνο για εθελοντισμό (65,5% έναντι 63,3% στις γυναίκες). Λόγος όπως η ηλικία ή η υγεία φαίνεται να απασχολούν περισσότερο τις γυναίκες. Οι άνδρες φαίνεται να είναι πιο καχύποπτοι ως προς τις οργανώσεις, καθώς το 9,2% δηλώνει ότι δεν τις εμπιστεύεται σε αντίθεση με το γυναικείο φύλο όπου το αντίστοιχο ποσοστό φτάνει μόλις το 3,9%. Για τους υπόλοιπους λόγους, η διαφορά μεταξύ των φύλων περιορίζεται σε λιγότερο από μια ποσοστιαία μονάδα (Διάγραμμα 3.13).

Διάγραμμα 3.13: Βασικοί λόγοι που αποτρέπουν τους πολίτες από τη συμμετοχή σε εθελοντικές δράσεις ανά φύλο

Πηγή: Πρωτογενής έρευνα IOBE

Όπως και σε προηγούμενες απαντήσεις, το μορφωτικό επίπεδο, η ηλικία και η επαγγελματική κατάσταση φαίνεται να επηρεάζουν και να διαφοροποιούν τις απαντήσεις των πολιτών. Η έλλειψη ελεύθερου χρόνου συγκεντρώνει το μεγαλύτερο ποσοστό στους κατόχους μεταπτυχιακών τίτλων (72,3%) και το μικρότερο στους απόφοιτους δημοτικού (54,0%). Η ηλικία και η υγεία αναφέρονται συχνότερα ως αποτρεπτικοί παράγοντες στα άτομα με απολυτήριο δημοτικού ή χαμηλότερη εκπαίδευση (16,1% και 14,5%) και σπανιότερα στα άτομα με μεταδευτεροβάθμια εκπαίδευση (4,0% και 2,8% αντίστοιχα). Αντίστοιχα, το μεγαλύτερο ποσοστό ατόμων που δε

συμμετέχουν σε εθελοντικές δράσεις, επειδή δεν εμπιστεύονται τις οργανώσεις, καταγράφεται στους αποφοίτους μεταδευτεροβάθμιας εκπαίδευσης (8,5%) και λυκείου (8,0%), ενώ χαμηλότερο είναι το ποσοστό στους κατόχους μεταπτυχιακών (4,0%).

Όσον αφορά την ηλικία, το υψηλότερο ποσοστό ως προς την έλλειψη χρόνου παρατηρήθηκε στα άτομα 35-44 ετών (76,8%) και το χαμηλότερο στους πολίτες που είναι μεγαλύτεροι των 65 χρόνων (44,7%). Ενδιαφέρον έχει το αποτέλεσμα ότι οι νέοι (17 – 24 ετών) υποστηρίζουν περισσότερο τη θέση ότι η επίλυση των κοινωνικών προβλημάτων είναι κρατική μέριμνα (4,3%, έναντι π.χ. 0,8% στα άτομα ηλικίας 45-54 ετών). Όπως είναι αναμενόμενο, ο παράγοντας της ηλικίας, καθώς επίσης και της υγείας, λειτουργεί με διαφορά περισσότερο ανασταλτικά για τους ανθρώπους άνω των 65 (24% όσον αφορά την ηλικία και 14,2% όσον αφορά την υγεία). Παραδόξως, σχετικά υψηλό είναι και το ποσοστό ατόμων που αναφέρουν ως αποτρεπτικό παράγοντα την ηλικία στα άτομα 25-34 ετών (7,6%), ενδεχομένως αναφερόμενοι στο γεγονός ότι στη συγκεκριμένη ηλικία δίνεται μεγαλύτερη έμφαση στην εδραίωση μιας επαγγελματικής πορείας και στη δημιουργία οικογένειας και λιγότερο στην ενασχόληση με τα κοινά.

Ως προς την επαγγελματική κατάσταση, οι εργαζόμενοι, όπως είναι αναμενόμενο, πρωτοστατούν στις απαντήσεις που αφορούν την έλλειψη ελεύθερου χρόνου με ποσοστό 71,6%. Οι φοιτητές φαίνεται να είναι αυτοί που περισσότερο πιστεύουν ότι το κράτος οφείλει να επιλύει τα κοινωνικά προβλήματα που προκύπτουν (6,2%), αποτέλεσμα που συνάδει με τα προηγούμενα συμπεράσματα ως προς την ηλικία. Τέλος, λόγοι όπως η ηλικία και η υγεία συγκεντρώνουν τα μεγαλύτερα ποσοστά στην ομάδα των συνταξιούχων (18,4 % και 15,7% αντίστοιχα).

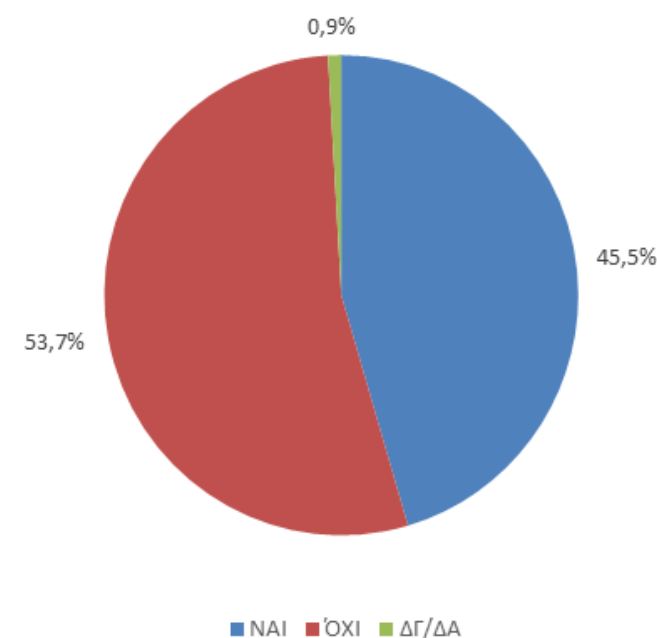
3.2.5 ΣΤΗΡΙΞΗ ΟΡΓΑΝΩΣΕΩΝ

Ποσοστά συμμετοχής σε στήριξη οργανώσεων και μέσα ποσά στήριξης που καταβάλλουν οι πολίτες

Τα αποτελέσματα της έρευνας έδειξαν ότι οι πολίτες είναι πολύ πιο πρόθυμοι να συνδράμουν με οικονομική συνεισφορά παρά με την συμμετοχή τους σε εθελοντικές δράσεις. Συγκεκριμένα, το 45,5% των ερωτηθέντων δήλωσε ότι τον τελευταίο χρόνο έχει ενισχύσει κάποιον οργανισμό μέσα από χρηματική αρωγή (Διάγραμμα 3.14).

Διάγραμμα 3.14: Έχετε ενισχύσει οικονομικά κάποιον οργανισμό με κοινωνική δράση το τελευταίο δωδεκάμηνο;

Πηγή: Πρωτογενής έρευνα IOBE

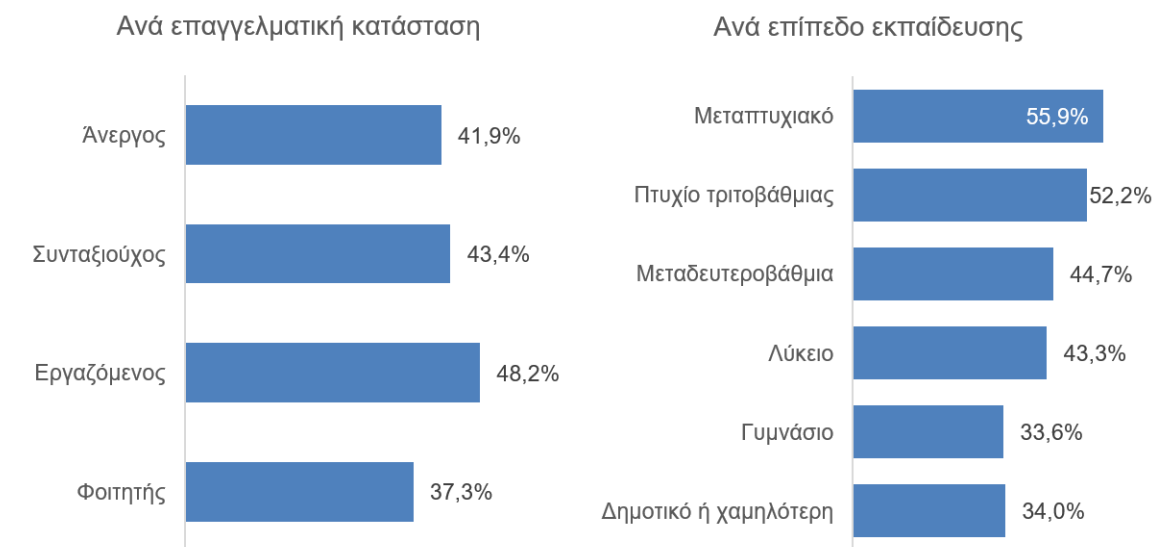
Όσο υψηλότερο το μορφωτικό επίπεδο ενός πολίτη, τόσο υψηλότερο και το ποσοστό των ερωτηθέντων που απάντησε θετικά στην ερώτηση εάν συνδράμουν οικονομικά σε οργανώσεις με κοινωνική δράση. Είναι πιθανό αυτό το αποτέλεσμα να οφείλεται και στη συσχέτιση που έχει η εκπαίδευση με το εισόδημα.

Ενδεχομένως για τους ίδιους λόγους, το υψηλότερο ποσοστό, όσον αφορά την επαγγελματική κατάσταση συγκέντρωσαν οι εργαζόμενοι (48,2%). Οι φοιτητές ήταν η ομάδα με το χαμηλότερο ποσοστό θετικών απαντήσεων (37,3% - Διάγραμμα 3.15).

Σχετικά με τον τρόπο που συνεισφέρουν οικονομικά, οι ερωτηθέντες κλήθηκαν να απαντήσουν μεταξύ κάποιων προκαθορισμένων απαντήσεων, όπως συνδρομή, αρωγή κατά περίπτωση καθώς και τον συνδυασμό αυτών. Η τακτική καταβολή οικονομικής βοήθειας συναντάται στο 30,6% των ερωτηθέντων. Η πλειονότητα των πολιτών που ενισχύει οικονομικά τις ΟΚοιΠ το κάνει περιστασιακά όποτε το κρίνει απαραίτητο ή όποτε μπορεί. Συγκεκριμένα, το 69,4% από τους πολίτες που ενισχύουν οικονομικά τις οργανώσεις επιλέγει να τους συνδράμει κατά περίπτωση (Διάγραμμα 3.16).

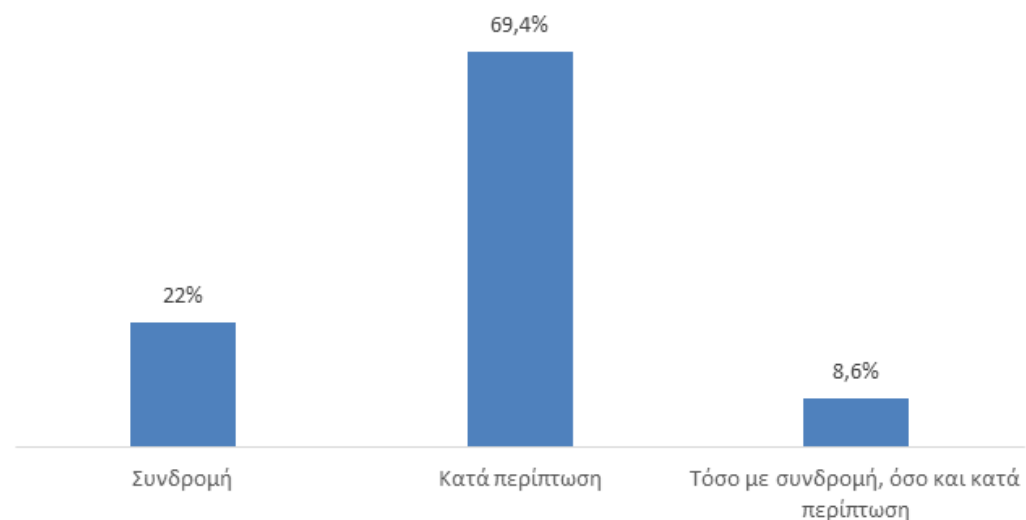
Διάγραμμα 3.15: Οικονομική ενίσχυση οργανώσεων, ποσοστά θετικών απαντήσεων ανά κατηγορία

Πηγή: Πρωτογενής έρευνα IOBE

Διάγραμμα 3.16: Τρόποι οικονομικής ενίσχυσης, ποσοστά στις έγκυρες απαντήσεις

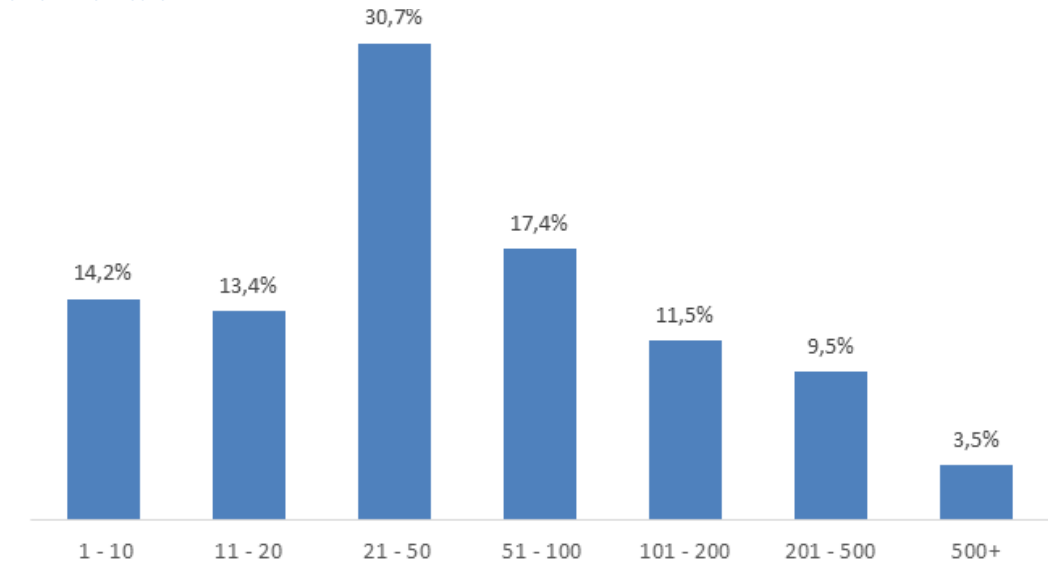
Πηγή: Πρωτογενής έρευνα IOBE

Όσον αφορά τα συνολικά ποσά στήριξης που καταβάλουν οι πολίτες τον τελευταίο χρόνο, το μεγαλύτερο ποσοστό (30,7% των απαντήσεων) καταγράφεται στο εύρος €21-€50. Το ποσοστό των πολιτών που δηλώνουν ότι καταβάλουν €20 ή λιγότερα υπολογίζεται σε 27,6%, ενώ το 13,0% των πολιτών που συνδράμουν οικονομικά στις οργανώσεις καταβάλουν περισσότερα από €200 ετησίως (Διάγραμμα 3.17).

Διάγραμμα 3.17: Συνολικό ποσό στήριξης που καταβάλλουν οι πολίτες ετησίως, ποσοστό των έγκυρων απαντήσεων

Πηγή: Πρωτογενής έρευνα IOBE

Βασικοί λόγοι που κάνουν τους πολίτες να προσφέρουν οικονομική στήριξη στις οργανώσεις

Όπως και στην περίπτωση του εθελοντισμού, το αίσθημα προσφοράς και αλληλεγγύης κυριαρχεί στις απαντήσεις και αποτελεί τον πρωτεύοντα λόγο για τον οποίο οι πολίτες στηρίζουν με χρηματικά ποσά τις οργανώσεις (82,8%). Σημαντικό ποσοστό των ερωτηθέντων που στηρίζουν οργανώσεις δήλωσαν ότι νιώθουν καθήκον ως πολίτες αυτής της κοινωνίας να συνδράμουν οικονομικά στο έργο των οργανώσεων (43,6%). Επιπροσθέτως, το θρησκευτικό καθήκον (9,4%), η εμπιστοσύνη στην ακεραιότητα και στην ουσιαστική βοήθεια του εκάστοτε οργανισμού (2,3%), καθώς και η εμφανής αποδυνάμωση και ανεπάρκεια του κράτους να ανταπεξέλθει στα κοινωνικά τεκταινόμενα (1,5%), αναφέρονται ως λόγοι που ωθούν τους πολίτες στην οικονομική στήριξη οργανώσεων (Διάγραμμα 3.18).

Το αίσθημα του καθήκοντος τόσο στο πλαίσιο της κοινωνίας όσο και της θρησκείας υπερισχύει στον γυναικείο πληθυσμό (Διάγραμμα 3.19). Ειδικότερα, το καθήκον προσφοράς ως πολίτες αναφέρεται ως βασικός λόγος για την προσφορά οικονομικής στήριξης από το 46,3% των γυναικών και το 40,6% των ανδρών. Αντίστοιχα, το 10,7% των γυναικών και το 7,8% των ανδρών αναφέρουν ως βασικό λόγο το θρησκευτικό καθήκον.

Ως προς την κατηγοριοποίηση των απαντήσεων ανάλογα την ηλικιακή ομάδα, οι δύο μεγαλύτερες ηλικιακές ομάδες (55-64 και άνω των 65) είναι αυτές που φαίνεται να αισθάνονται ισχυρότερα ότι έχουν το καθήκον ως πολίτες να προσφέρουν στα κοινά όταν μπορούν (με ποσοστά 49,3% και 49,6% αντίστοιχα). Επίσης, το θρησκευτικό καθήκον απαντήθηκε ως λόγος με διαφορά περισσότερο στους πολίτες άνω των 65 (17,7%) έναντι των υπολοίπων ηλικιακών ομάδων. Όσον αφορά την αδυναμία του κράτους να ανταπεξέλθει, οι νέοι ηλικίας από 17 έως 24 χρόνων είναι αυτοί που το επέλεξαν με τη μεγαλύτερη συχνότητα (3,8%) ως λόγο για την προσφορά οικονομικής βοήθειας σε οργανώσεις.

Σχετικά με το μορφωτικό επίπεδο, η έλλειψη χρόνου και η αναπλήρωσή του με χρήματα έναντι προσωπικής εργασίας θεωρήθηκε ως λόγος συνεισφοράς μόνο από τους μεταπτυχιακούς (1,2%)

και από τους κατόχους πτυχίου τριτοβάθμιας εκπαίδευσης (1,8%). Το θρησκευτικό καθήκον υπερίσχυσε στην ομάδα των ατόμων που έχουν λάβει μόρφωση δημοτικού ή χαμηλότερη (20,8%), ενώ η πεποίθηση ότι ως πολίτες οφείλουμε να συνεισφέρουμε - στους απόφοιτους γυμνασίου (55,1%) και δημοτικού (52,1%).

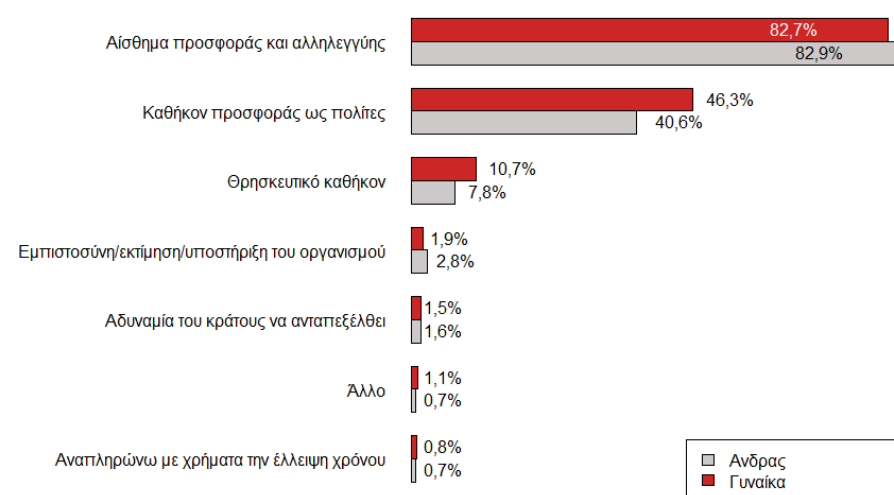
Διάγραμμα 3.18: Βασικοί λόγοι που ωθούν τους πολίτες να προσφέρουν οικονομική στήριξη στις οργανώσεις, ποσοστό στα άτομα που στηρίζουν οργανώσεις

Πηγή: Πρωτογενής έρευνα IOBE

Διάγραμμα 3.19: Βασικοί λόγοι που ωθούν τους πολίτες να προσφέρουν οικονομική στήριξη στις οργανώσεις ανά φύλο

Πηγή: Πρωτογενής έρευνα IOBE

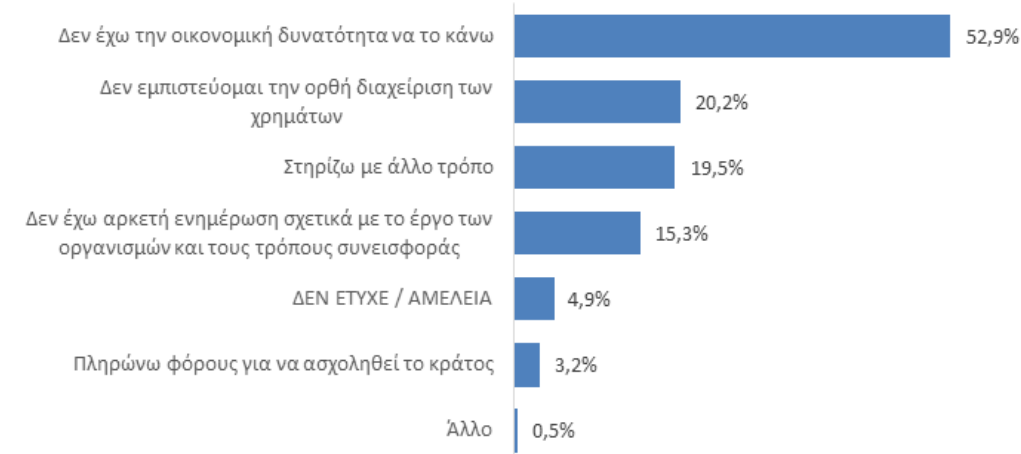

Βασικοί λόγοι που αποθαρρύνουν τους πολίτες από το να στηρίζουν οικονομικά τις οργανώσεις

Η απουσία οικονομικής στήριξης οργανώσεων αιτιολογείται λόγω της οικονομικής δυσκολίας των πολιτών να ανταπεξέλθουν από το 52,9% των ερωτηθέντων που δεν συνδράμει οικονομικά στο έργο των οργανώσεων. Ακόμα, αρκετοί είναι αυτοί που δεν εμπιστεύονται την ακεραιότητα των οργανισμών και την ορθή διαχείριση των πόρων που λαμβάνουν (20,2%). Η συνδρομή με άλλα μέσα αναφέρθηκε από το 19,5% των πολιτών, ενώ σχετικά υψηλό είναι το ποσοστό και των ατόμων που δήλωσαν ως αιτία την απουσία ενημέρωσης (15,3%). Τέλος, ένα μικρότερο ποσοστό (4,9%) δηλώνει ότι έχει αμελήσει να ασχοληθεί με την οικονομική στήριξη των οργανώσεων, ενώ ένα ακόμα μικρότερο (3,2%) θεωρεί υποχρέωση του κράτους να ενισχύσει με χρηματικά ποσά τους εθελοντικούς οργανισμούς (Διάγραμμα 3.20).

Διάγραμμα 3.20: Βασικοί λόγοι που αποθαρρύνουν τους πολίτες από το να στηρίζουν οικονομικά τις οργανώσεις

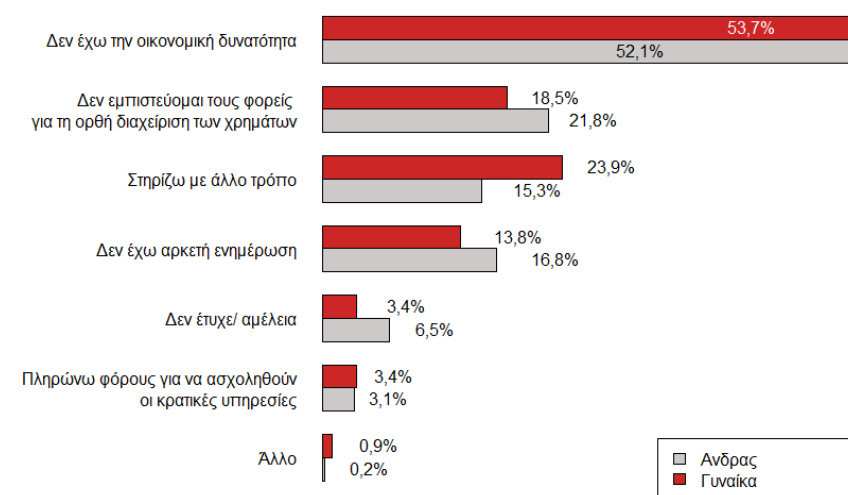
Πηγή: Πρωτογενής έρευνα IOBE

Παρατηρούνται διαφοροποιήσεις ως προς το φύλο. Οι γυναίκες δηλώνουν με μεγαλύτερη συχνότητα ότι δε συνεισφέρουν με δωρεές σε οργανώσεις, επειδή δυσκολεύονται οικονομικά (53,7%), συγκριτικά με τους άνδρες (52,1%). Αντίθετα, οι άνδρες αφενός εμφανίζονται ως πιο δύσπιστοι ως προς την ορθή διαχείριση των χρημάτων (21,8% έναντι 18,5% οι γυναίκες) και αφετέρου αναφέρουν ότι δεν έχουν αρκετή ενημέρωση (16,8% έναντι 13,8% στις γυναίκες). Ακόμα, μεγαλύτερο είναι το ποσοστό στις γυναίκες όσον αφορά τους εναλλακτικούς τρόπους προκειμένου να βοηθήσουν αντί να προσφέρουν οικονομική ενίσχυση (23,9% έναντι 15,3% οι στους άνδρες - Διάγραμμα 3.21).

Διάγραμμα 3.21: Βασικοί λόγοι που αποθαρρύνουν τους πολίτες από το να στηρίζουν οικονομικά τις οργανώσεις ανά φύλο

Πηγή: Πρωτογενής έρευνα IOBE

Όσον αφορά την ηλικιακή κατανομή, οι πολίτες άνω των 65 είναι αυτοί που δηλώνουν ότι συνεισφέρουν περισσότερο μέσα από άλλους τρόπους και όχι οικονομικούς (23,2%). Η έλλειψη ενημέρωσης αναφέρεται συχνότερα ως λόγος στα άτομα ηλικίας 35-44 (18,9%) και 17-24 χρονών (18,8%). Η έλλειψη εμπιστοσύνης στις οργανώσεις αναφέρεται συχνότερα ως αποτρεπτικός λόγος για την οικονομική στήριξη των οργανώσεων από τα άτομα ηλικίας 45-54 χρονών (24,6%). Η ηλικιακή ομάδα 17-24 είναι αυτή που σε μεγαλύτερο ποσοστό συγκριτικά με τις υπόλοιπες ηλικιακές ομάδες επικαλείται τον λόγο της αμέλειας (8,1%).

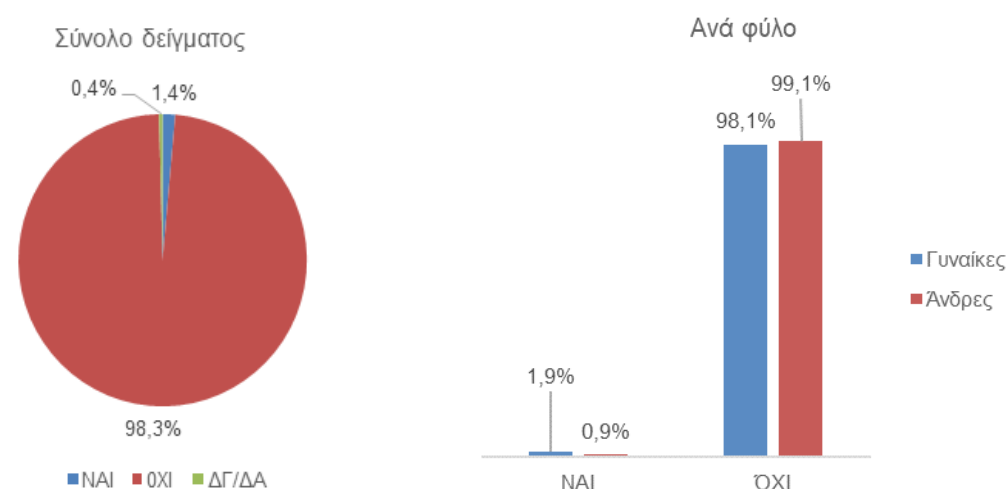
Προχωρώντας στο μορφωτικό επίπεδο, οι απόφοιτοι Γυμνασίου, Δημοτικού και χαμηλότερης εκπαίδευσης συγκεντρώνουν τα μεγαλύτερα ποσοστά απαντήσεων στην έλλειψη οικονομικής δυνατότητας (67,3% οι απόφοιτοι Γυμνασίου, 60,2% οι απόφοιτοι Δημοτικού). Οι κάτοχοι Μεταπτυχιακού είναι αυτοί που προφασίστηκαν περισσότερο τον λόγο της αμέλειας (9,2%) συγκριτικά με τις υπόλοιπες κατηγορίες μορφωτικού επιπέδου. Η στήριξη με άλλο τρόπο είναι συχνότερη απάντηση στους αποφοίτους λυκείου (23,0%). Το υψηλότερο ποσοστό που δηλώνει ότι δεν έχει αρκετή ενημέρωση καταγράφεται στους αποφοίτους μεταδευτεροβάθμιας εκπαίδευσης (18,0%). Η ίδια ομάδα του πληθυσμού εμφανίζει και τη μεγαλύτερη δυσπιστία ως προς τις οργανώσεις για την ορθή διαχείριση των χρημάτων (24,8% των έγκυρων απαντήσεων).

3.2.6 ΣΤΗΡΙΞΗ ΑΠΟ ΤΙΣ ΟΡΓΑΝΩΣΕΙΣ

Πολύ μικρό ποσοστό (1,4%) από το δείγμα των ερωτηθέντων πολιτών δήλωσε ότι έχει λάβει τον τελευταίο χρόνο κάποιου είδους στήριξη από οργανώσεις της ΚτΠ, με μεγαλύτερο ποσοστό στις γυναίκες (1,9% έναντι 0,9% στους άνδρες - Διάγραμμα 3.22). Αυτό το αποτέλεσμα οφείλεται ενδεχομένως στο γεγονός ότι η δράση των οργανώσεων είναι συχνά στοχευμένη σε ευάλωτες ομάδες του πληθυσμού που δεν είναι εύκολα προσβάσιμες για συμμετοχή σε έρευνες (π.χ. πρόσφυγες, άστεγοι, νοικοκυριά χωρίς σταθερό τηλέφωνο), ενώ πολλές από τις πρωτοβουλίες των οργανώσεων (όπως η προστασία του περιβάλλοντος ή η συνηγορία για την υπεράσπιση δικαιωμάτων) δεν αφορούν συγκεκριμένους πολίτες.

Διάγραμμα 3.22: Λαμβανόμενη στήριξη από οργανώσεις ή δράσεις της Κοινωνίας των Πολιτών το τελευταίο δωδεκάμηνο από τους πολίτες

Πηγή: Πρωτογενής έρευνα IOBE

Το συχνότερο είδος βοήθειας που λαμβάνουν οι πολίτες είναι τα τρόφιμα (50,0%). Ακολουθούν τα φάρμακα (21,4%), οι υπηρεσίες ψυχολογικής, ψυχιατρικής ή ψυχοθεραπευτικής υποστήριξης (21,4%) και η οικονομική ενίσχυση (17,9% - Διάγραμμα 3.23).

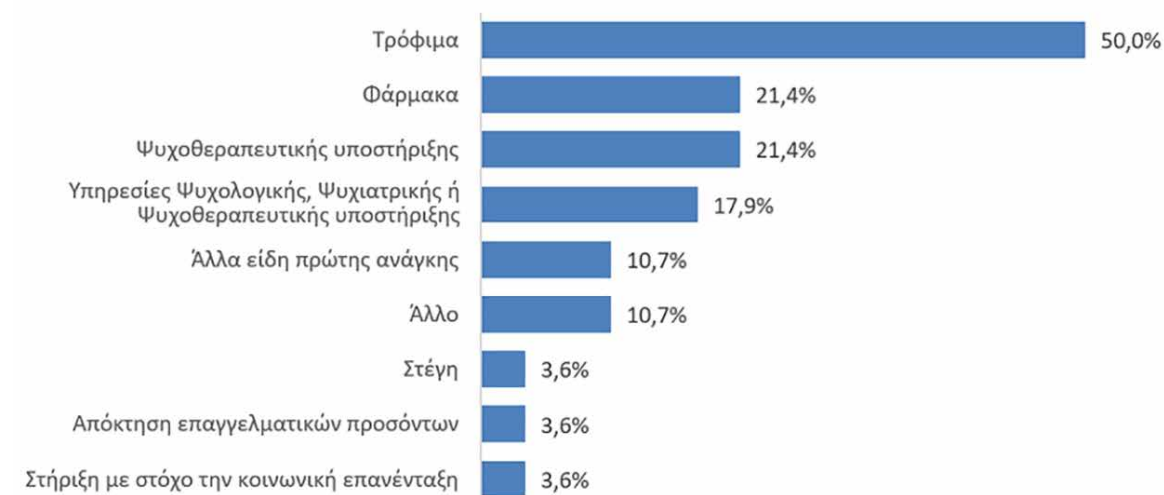
Τέλος, ζητήθηκε από τους ερωτηθέντες να αξιολογήσουν την ποιότητα των αγαθών και κοινωνικών υπηρεσιών που παρέχονται από τις ΟΚοιΠ σε σύγκριση με το κράτος. Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι σε όλες τις κατηγορίες, οι υπηρεσίες από τις ΟΚοιΠ βαθμολογήθηκαν θετικότερα από τις αντίστοιχες που προσφέρει το κράτος. Πιο αναλυτικά, το 28,1% των πολιτών βαθμολόγησε ως «πολύ καλή ποιότητα» τα τρόφιμα, τη στέγαση και τα άλλα είδη πρώτης ανάγκης που προσφέρονται από τις ΟΚοιΠ, ενώ μόλις το 7,1% ερωτηθέντων αξιολόγησε με τον ίδιο βαθμό τις αντίστοιχες κρατικές παροχές.

Μεγάλη διαφορά στα ποσοστά άριστης βαθμολόγησης υπήρχε και στην παιδική προστασία (33,6% η Κοινωνία των Πολιτών, 8,7% το κράτος), καθώς και στις υπηρεσίες που αφορούν την

προστασία του περιβάλλοντος (27,8%, έναντι 6,6%). Τα μικρότερα ποσοστά άριστης βαθμολογίας τόσο στην Κοινωνία των Πολιτών όσο και στο κράτος παρατηρήθηκαν στις εκπαιδευτικές δραστηριότητες και στην παροχή πιστοποιήσεων, στις δράσεις για τη νεολαία καθώς και στις συμβουλευτικές υπηρεσίες ως προς την επαγγελματική επανένταξη, με τη διαφορά υπέρ των ΟΚοιΠ να είναι εμφανής σε όλες τις κατηγορίες (Διάγραμμα 3.24).

Διάγραμμα 3.23: Είδος στήριξης που έχουν λάβει οι πολίτες, ποσοστό στις έγκυρες απαντήσεις

Πηγή: Πρωτογενής έρευνα IOBE

Διάγραμμα 3.24: Ποσοστά βαθμού 5 (πολύ καλή ποιότητα) των υπηρεσιών που προσφέρει η Κοινωνία των Πολιτών και το κράτος

Πηγή: Πρωτογενής έρευνα IOBE

3.3 Ευρήματα από διεθνείς έρευνες

Η πρωτογενής έρευνα που παρουσιάστηκε προηγουμένως παρουσιάζει αναλυτικά στοιχεία για τις αντιλήψεις των πολιτών και τη στήριξη που προσφέρουν στις οργανώσεις. Ωστόσο, το εργαλείο της ad-hoc πρωτογενούς έρευνας από μόνο του δεν προσφέρει τη δυνατότητα για διεθνείς συγκρίσεις των αντιλήψεων των πολιτών στην Ελλάδα. Στη συνέχεια του παρόντος κεφαλαίου, παρουσιάζονται ευρήματα από έρευνες που τοποθετούν τις αντιλήψεις των Ελλήνων πολιτών σε διεθνή προοπτική.

3.3.1 ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΤΩΝ ΠΟΛΙΤΩΝ ΣΤΙΣ ΟΚΟΙΠ

Ενδείξεις για το συγκριτικά μικρό μέγεθος του τομέα της ΚτΠ στην Ελλάδα σε σύγκριση με τα διεθνή πρότυπα προκύπτουν και από έρευνες σε πολίτες για τη στήριξη των ΟΚοιΠ, μέσα από την προσφορά τους με δωρεές και χρόνο εθελοντικής εργασίας. Ειδικότερα, σε αναφορά της διεθνούς οργάνωσης Charities Aid Foundation για την προσφορά των πολιτών, η Ελλάδα κατατάσσεται στην προτελευταία (125η) θέση με βάση τον παγκόσμιο δείκτη προσφοράς (CAF World Giving Index) για τη δεκαετία 2009-2018, μπροστά μόνο από την Κίνα (CAF, 2019). Στα επιμέρους στοιχεία του δείκτη, η Ελλάδα κατατάσσεται στην 109η θέση με βάση το ποσοστό ατόμων που δήλωσε ότι έχει βοηθήσει έναν άγνωστο (36% του πληθυσμού κατά μέσο όρο την περίοδο 2009-2018), στην 119η θέση με βάση το ποσοστό ατόμων που δήλωσε ότι συμμετέχει σε εθελοντικές δράσεις (6,0%) και στην 122η θέση με βάση το ποσοστό ατόμων που έχει συνεισφέρει με δωρεά σε φιλανθρωπική οργάνωση (7,0%).

Καλύτερη, αλλά όχι πολύ ενθαρρυντική, είναι η θέση της χώρας με βάση τις θετικές απαντήσεις στην ερώτηση εάν οι ερωτηθέντες έχουν κάνει δωρεά σε οργάνωση ή πολιτική καμπάνια, όπως προκύπτει από την έρευνα World Values Survey. Ειδικότερα, η Ελλάδα βρίσκεται στην 34η θέση ανάμεσα σε 50 χώρες με διαθέσιμα στοιχεία (κυρίως εκτός Ευρώπης), με το 16,1% των ερωτηθέντων να έχει κάνει δωρεά, ενώ το 39,5% των ερωτηθέντων στη χώρα δήλωσαν ότι δε θα κάνουν ποτέ μια τέτοια δωρεά. Πρωταθλήτρια από τις διαθέσιμες ευρωπαϊκές χώρες είναι η Γερμανία με 74,3% των ερωτηθέντων να έχει κάνει δωρεά, και ακολουθούν η Κύπρος με 30,7% και η Ολλανδία με 27,7%.

3.3.2 ΕΜΠΙΣΤΟΣΥΝΗ ΣΤΙΣ ΟΡΓΑΝΩΣΕΙΣ

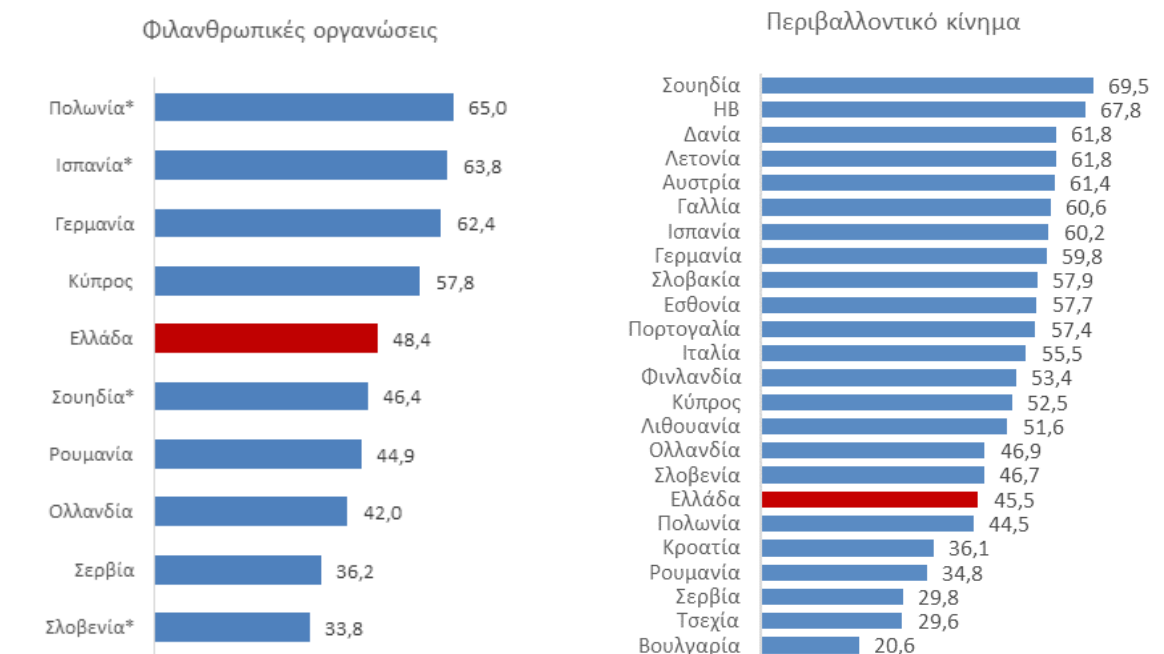
Σε μεγάλο βαθμό, η χαμηλή συμμετοχή σε ανθρωπιστικές οργανώσεις και εθελοντικές δράσεις φαίνεται να εξηγείται με τον χαμηλό βαθμό εμπιστοσύνης των πολιτών στις ΟΚοιΠ και γενικότερα με τον χαμηλό βαθμό κοινωνικής εμπιστοσύνης. Ειδικότερα, στην έρευνα World Values Survey, μόλις το 48,4% των ερωτηθέντων στην Ελλάδα έδωσαν θετική απάντηση στην ερώτηση εάν εμπιστεύονται τις φιλανθρωπικές οργανώσεις. Με βάση το συγκεκριμένο ποσοστό, η Ελλάδα κατατάσσεται στην 37η θέση ανάμεσα σε 54 χώρες με διαθέσιμα στοιχεία. Εντός της ομάδας των ευρωπαϊκών χωρών με διαθέσιμα στοιχεία (10 χώρες), η Ελλάδα κατατάσσεται στην 5η θέση. Σημαντικά καλύτερες επιδόσεις σημειώνουν η Πολωνία (65%), η Ισπανία (63,8%) και η Γερμανία (62,4% - Διάγραμμα 3.25).

Σχετικά χαμηλή στην Ελλάδα, σε σύγκριση με άλλες χώρες, είναι η εμπιστοσύνη στο περιβαλλοντικό κίνημα. Ειδικότερα, το ποσοστό θετικών απαντήσεων στη συγκεκριμένη ερώτηση περιορίζεται σε 45,5% στην Ελλάδα. Με βάση τον συγκεκριμένο δείκτη, η Ελλάδα κατατάσσεται στην 58η θέση ανάμεσα σε 80 χώρες με διαθέσιμα στοιχεία. Από τις 24 ευρωπαϊκές χώρες (συμπεριλαμβανομένου του Ηνωμένου Βασιλείου) που είναι διαθέσιμες στο δείγμα, η Ελλάδα λαμβάνει τη 18η θέση, με πρώτες στην κατάταξη τη Σουηδία και το Ηνωμένο Βασίλειο (69,5% και 67,8% αντίστοιχα). Στο τέλος της λίστας είναι η Βουλγαρία με 20,6%. Ειδικά για την εμπιστοσύνη στο περιβαλλοντικό κίνημα, υπάρχουν στοιχεία για την Ελλάδα και από το πέμπτο κύμα της έρευνας που έλαβε χώρα την περίοδο 2005-2009, δημιουργώντας έτσι τη δυνατότητα για εξέταση διαχρονικής εξέλιξης. Παρατηρείται διαχρονικά επιδείνωση της εμπιστοσύνης στο περιβαλλοντικό κίνημα, η οποία ενδέχεται να οφείλεται και στη γενικότερη απώλεια κοινωνικής εμπιστοσύνης

που διακρίνεται τη συγκεκριμένη περίοδο. Ειδικότερα, το ποσοστό των ατόμων που δήλωσαν ότι εμπιστεύονται πολύ το περιβαλλοντικό κίνημα υποχώρησε από 15% την περίοδο 2005-2009 σε μόλις 4% την περίοδο 2017-2020 (Διάγραμμα 3.26). Σημαντική είναι η υποχώρηση και στο ποσοστό ερωτηθέντων που δήλωσαν ότι έχουν αρκετή εμπιστοσύνη στο περιβαλλοντικό κίνημα - από 50% την περίοδο 2005-2009 σε 42% στο τελευταίο κύμα της έρευνας.

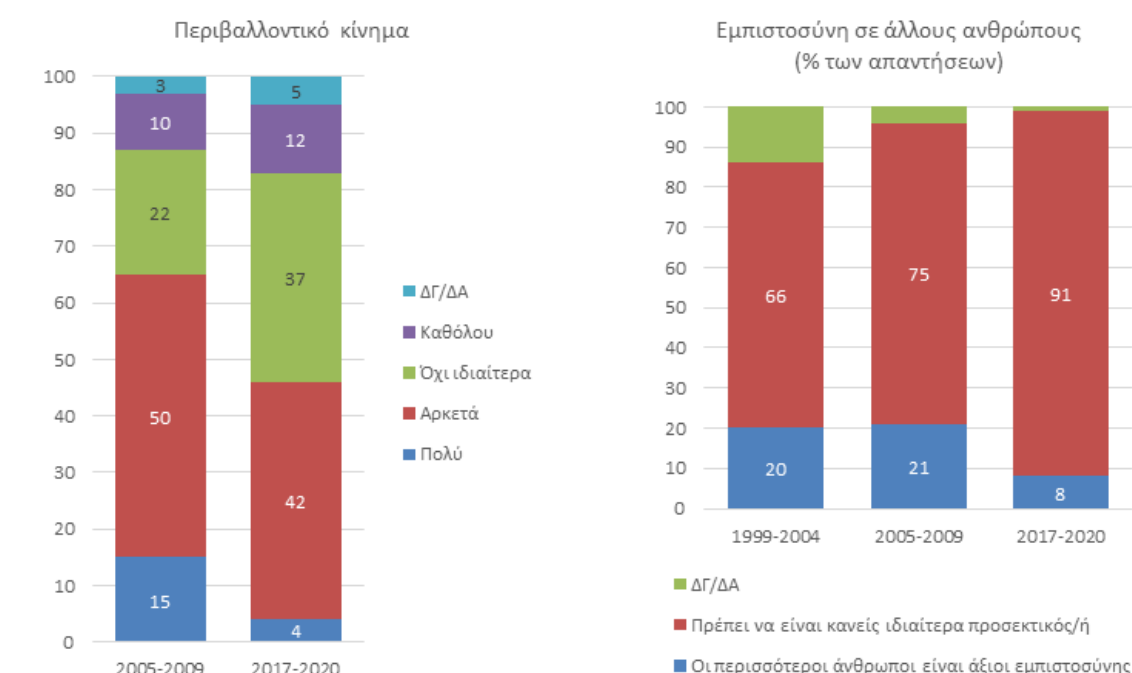
Διάγραμμα 3.25: Εμπιστοσύνη σε ανθρωπιστικές οργανώσεις και στο περιβαλλοντικό κίνημα, ποσοστό θετικών απαντήσεων, 2017-2022

Πηγή: World Values Survey, Σημ.: Τα δεδομένα για τις χώρες με αστερίσκο (*) στο αριστερό διάγραμμα (Πολωνία, Σλοβενία, Σουηδία και Ισπανία), προέρχονται από το World Values Survey Wave 6: 2010-2014, καθώς οι συγκεκριμένες χώρες δεν έχουν διαθέσιμα στοιχεία για τη συγκεκριμένη ερώτηση στο World Values Survey Wave 7: 2017-2022.

Διάγραμμα 3.26: Εξέλιξη της εμπιστοσύνης στο περιβαλλοντικό κίνημα και σε άλλους ανθρώπους, ποσοστό των απαντήσεων, Ελλάδα

Πηγή: World Values Survey

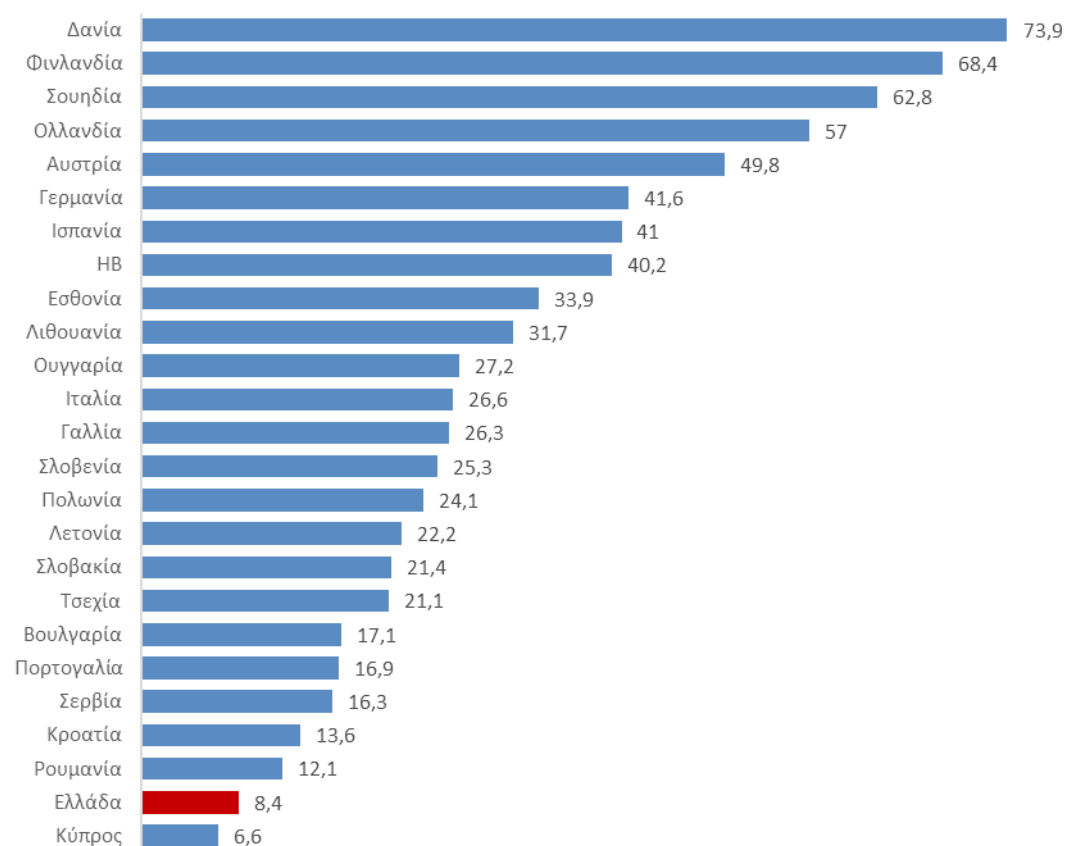

Αντίστοιχη τάση παρατηρείται και στην πιο γενική μέτρηση κοινωνικής εμπιστοσύνης (social trust), η οποία αφορά την εμπιστοσύνη στους συνανθρώπους. Το ποσοστό των ερωτηθέντων που δήλωσαν ότι «οι περισσότεροι άνθρωποι είναι άξιοι εμπιστοσύνης» υποχώρησε σημαντικά, από 21% το 2005-2009 σε 8,4% το 2017-2020 (Διάγραμμα 3.27). Αντίθετα, αυξήθηκε σημαντικά, από 75% το 2005-2009 (και 66% το 1999-2004) σε 91% το 2017-2020, το ποσοστό των ερωτηθέντων που δήλωσαν ότι «πρέπει να είναι κανείς ιδιαίτερα προσεκτικός/ή στις συναλλαγές με τους ανθρώπους».

Με βάση τα στοιχεία ευρωπαϊκών χωρών που είναι διαθέσιμα (25 χώρες), η Ελλάδα μαζί με την Κύπρο είναι ουραγοί στην εμπιστοσύνη προς τους συνανθρώπους της, κατέχοντας την 24η και 25η θέση αντίστοιχα. Η Πορτογαλία έχει διπλάσιο ποσοστό σε σχέση με την Ελλάδα (16,9%). Χώρες της Βόρειας Ευρώπης λαμβάνουν τις υψηλότερες θέσεις, όπως η Δανία με 73,9%, η Φινλανδία με 68,4% και η Σουηδία με 62,8%.

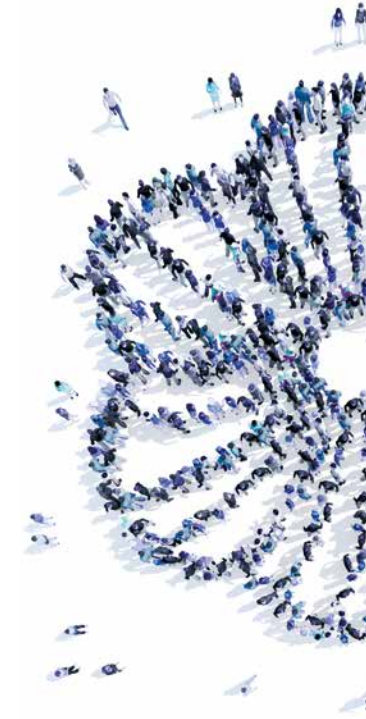
Διάγραμμα 3.27: Ποσοστό ερωτηθέντων που δήλωσαν ότι οι περισσότεροι άνθρωποι είναι άξιοι εμπιστοσύνης, 2017-2020

Πηγή: World Values Survey

4

ΣΥΝΕΙΣΦΟΡΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

4.1 Εισαγωγή

Σε αυτήν την ενότητα παρουσιάζεται ο υπολογισμός του συνολικού οικονομικού αντίκτυπου από τις δραστηριότητες των ΟΚοιΠ για τα έτη 2019, 2020 και 2021. Στο πλαίσιο αυτής της ανάλυσης, υπολογίζονται οι επιδράσεις στην παραγωγή ακαθάριστου εγχωρίου προϊόντος (ΑΕΠ), στην απασχόληση και στα έσοδα του Δημοσίου από φόρους και εισφορές κοινωνικής ασφάλισης. Οι οικονομικές επιδράσεις των δραστηριοτήτων των οργανώσεων υπολογίζονται τόσο σε εθνικό επίπεδο για το σύνολο της χώρας όσο και σε τοπικό επίπεδο, για τις 54 περιφερειακές ενότητες (νομούς) της χώρας.

Συγκεκριμένα, προσδιορίζονται τόσο οι άμεσες επιδράσεις των δραστηριοτήτων των οργανώσεων της ΚτΠ όσο και οι πολλαπλασιαστικές οικονομικές επιδράσεις αυτών των δραστηριοτήτων, έμμεσες και προκαλούμενες, όπως προκύπτουν λόγω των οικονομικών αλληλεπιδράσεων κατά μήκος της αλυσίδας προμηθειών κάθε οργάνωσης και των οικονομικών αλληλεπιδράσεων που κινητοποιούνται με τη δαπάνη των εισοδημάτων που αποκομίζουν οι εργαζόμενοι. Ο υπολογισμός του οικονομικού αντίκτυπου των δραστηριοτήτων των οργανώσεων της ΚτΠ γίνεται χρησιμοποιώντας ένα μακροοικονομικό υπόδειγμα εισροών-εκροών για την ελληνική οικονομία, ενημερωμένο με βάση τα πλέον πρόσφατα διαθέσιμα στατιστικά στοιχεία.

Σημειώνεται ότι δεν επιχειρείται στη μελέτη η εκτίμηση ευρύτερων μακροχρόνιων μακροοικονομικών επιδράσεων που μπορεί να έχει η λειτουργία της ΚτΠ στην Ελλάδα μέσα από την ενίσχυση της κοινωνικής συνοχής και των θεσμών καλής διακυβέρνησης στη χώρα. Ειδικότερα, οι ΟΚοιΠ προσφέρουν κοινωνικές υπηρεσίες σε ιδιαίτερα ευάλωτα μέλη της κοινωνίας, ενισχύοντας έτσι το κοινωνικό δίκτυο ασφάλειας στη χώρα. Αυτό έχει άμεση θετική επίδραση στην κοινωνική ευημερία, ωστόσο έχει και έμμεσες επιδράσεις στη δυνατότητα της οικονομίας να παράγει και να αναπτύσσεται μακροπρόθεσμα. Για παράδειγμα, άτομα που ζουν εξαρτώμενα από το σύστημα πρόνοιας του κράτους μπορούν να ξεπεράσουν ψυχολογικές, κοινωνικές και οικονομικές δυσκολίες και να ενταχθούν στο εργατικό δυναμικό. Δηλαδή, όχι μόνο μειώνονται οι ανάγκες κρατικής πρόνοιας, αλλά ταυτόχρονα ενισχύεται η οικονομία ξεφεύγοντας από το φαύλο κύκλο της ενδεχόμενης «ιδρυματοποίησης» των κοινωνικά ευπαθών ομάδων.

Ειδικότερα, τα ισχυρότερα δίκτυα κοινωνικής προστασίας αποδεικνύεται ότι ενισχύουν τη συσσώρευση παραγωγικών μέσων, καθώς μεταβάλλουν τα κίνητρα για συμμετοχή στην οικονομία και διορθώνουν ελλείψεις στο χρηματοπιστωτικό σύστημα που περιορίζουν τη δυνατότητα δανεισμού. Ξεπερνώντας αυτές τις ελλείψεις, τα νοικοκυριά επενδύουν με πιο αποτελεσματικό

τρόπο στην εκπαίδευσή τους και σε παραγωγικά μέσα. Επιπλέον, τα ισχυρότερα δίκτυα κοινωνικής προστασίας οδηγούν σε καλύτερη διαχείριση διάφορων κινδύνων, βελτιώνοντας έτσι τη λειτουργία της ασφαλιστικής αγοράς, η οποία αντιμετωπίζει σημαντικές ελλείψεις στην εξυπηρέτηση κοινωνικών στρωμάτων χαμηλού εισοδήματος (low-income segment). Τέλος, τα ισχυρά δίκτυα κοινωνικής προστασίας μειώνουν το πολιτικό κόστος μέτρων πολιτικής και με αυτόν τον τρόπο διευκολύνουν την υλοποίηση πολιτικών που προωθούν την οικονομική ανάπτυξη (βλ. Alderman & Yemtsov, 2014 για επισκόπηση της σχετικής βιβλιογραφίας). Η θέσπιση ισχυρών μηχανισμών κοινωνικής προστασίας έρχεται με δημοσιονομικό κόστος και επομένως η καθαρή τους επίδραση στην οικονομική ανάπτυξη δεν είναι απαραίτητα θετική. Ωστόσο, καθώς εδώ εξετάζουμε την επίδραση υπηρεσιών που προσφέρονται από τις ΟΚοιΠ, οι οποίες εξ ορισμού ανήκουν στον ιδιωτικό τομέα, μπορούμε να υποθέσουμε ότι το καθαρό αποτέλεσμα για την οικονομία μέσω της συγκεκριμένης διόδου είναι θετικό.

Επιπλέον, οι ΟΚοιΠ διεθνώς αναπτύσσουν και υλοποιούν δράσεις για την ενίσχυση της διαφάνειας και της λογοδοσίας του κράτους και των επιχειρήσεων, ειδικά σε θέματα περιβάλλοντος, ανθρωπίνων δικαιωμάτων και κράτους δικαίου. Με αυτό τον τρόπο, η δράση τους ενισχύει τους θεσμούς διακυβέρνησης, οι οποίοι αποτελούν πολύ βασικό παράγοντα για τη λειτουργία και την ανάπτυξη κάθε οικονομίας. Υπάρχει μεγάλος όγκος μελετών που αποδεικνύουν ότι η βελτίωση της ποιότητας των θεσμών έχει ισχυρή μακροχρόνια επίδραση στη μετέπειτα οικονομική ανάπτυξη και στην κοινωνική ευημερία, ανεξαρτήτως από το επίπεδο εισοδήματος που έχει συσσωρεύσει έως τότε μια χώρα (βλ. Masuch et al., 2018 για επισκόπηση της σχετικής βιβλιογραφίας).

Επομένως, η επίδραση της λειτουργίας των ΟΚοιΠ, μέσω της ενίσχυσης της κοινωνικής προστασίας και των θεσμών καλής διακυβέρνησης, μπορεί να είναι ιδιαίτερα θετική και ισχυρή μακροπρόθεσμα, ειδικά σε χώρες όπου η ΚτΠ έχει ισχυρή παρουσία και επιδρά αποτελεσματικά στη διαδικασία λήψης αποφάσεων. Η εκτίμηση μακροχρόνιων επιδράσεων δεν εντάσσεται στον σκοπό της παρούσας μελέτης. Κατά συνέπεια, τα παρακάτω αποτελέσματα αποτελούν μια συντηρητική εκτίμηση της οικονομικής συνεισφοράς της ΚτΠ, καθώς βασίζονται αποκλειστικά στην επίδραση που προκύπτει από την κινητοποίηση πόρων στην πλευρά της προσφοράς των υπηρεσιών σε μια βραχυχρόνια βάση για την περίοδο 2019-2021, χωρίς να εξετάζει το θετικό αντίκτυπο που παράγουν τα αποτελέσματα των δράσεων της ΚτΠ για τους ωφελούμενους και την κοινωνία εν γένει σε βάθος χρόνου.

4.2 Σύνοψη μεθοδολογίας

Για τη συνολική αποτίμηση του αντίκτυπου μίας δραστηριότητας στην εθνική οικονομία υπολογίζονται τόσο οι άμεσες όσο και οι πολλαπλασιαστικές οικονομικές επιδράσεις της δραστηριότητας. Οι οργανώσεις της ΚτΠ συνεισφέρουν άμεσα στην εθνική οικονομία, παράγοντας προστιθέμενη αξία, δημιουργώντας θέσεις εργασίας³ και προσφέροντας εισοδήματα στους εργαζόμενους τους, πληρώνοντας φόρους και καταβάλλοντας εισφορές κοινωνικής ασφάλισης.

Επιπλέον, οι δραστηριότητες των οργανώσεων της ΚτΠ τονώνουν εμμέσως την οικονομική δραστηριότητα μίας σειράς επιχειρήσεων και άλλων φορέων στην οικονομία, καθώς κάθε οργάνωση της ΚτΠ, για την παραγωγή των υπηρεσιών που προσφέρει, χρησιμοποιεί ως εισροές προϊόντα και υπηρεσίες διαφόρων επιχειρήσεων, οι οποίες δραστηριοποιούνται σε διάφορους κλάδους της οικονομίας. Επιπροσθέτως, η αυξημένη οικονομική δραστηριότητα των προμηθευτών της κάθε οργάνωσης τονώνει την οικονομική δραστηριότητα στους κλάδους που παράγουν τις εισροές αυτών των προμηθευτών και ούτω καθεξής. Το αθροιστικό αποτέλεσμα αυτών των αλληλεπιδράσεων, κατά μήκος της αλυσίδας εφοδιασμού των οργανώσεων, αποτελεί την έμμεση συνεισφορά των δραστηριοτήτων των οργανώσεων της ΚτΠ στην ελληνική οικονομία.

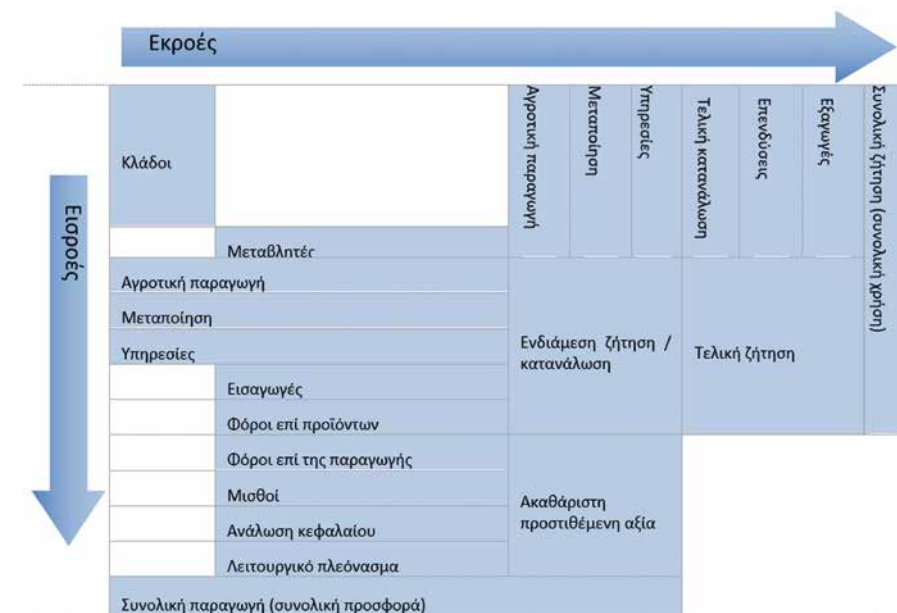
3 Όπως αναφέρθηκε σε προηγούμενες ενότητες, οι οργανώσεις της ΚτΠ απασχολούν σημαντικό αριθμό αμειβόμενων εργαζομένων, πέραν των εθελοντών.

Επίσης, οι οργανώσεις της ΚτΠ, προσφέροντας εισοδήματα στους εργαζόμενους που απασχολούν⁴, προκαλούν αύξηση της καταναλωτικής ζήτησης των νοικοκυριών και επομένως περαιτέρω τόνωση της εγχώριας οικονομικής δραστηριότητας. Αντίστοιχα πολλαπλασιαστικά αποτελέσματα εμφανίζονται κατά μήκος και αυτής της οδού οικονομικών αλληλεπιδράσεων. Η εν λόγω τόνωση της οικονομικής δραστηριότητας συνεπάγεται περαιτέρω αύξηση εισοδημάτων των εργαζομένων, άρα περαιτέρω αύξηση της καταναλωτικής ζήτησης και ούτω καθεξής. Το αθροιστικό αποτέλεσμα αυτού του είδους των αλληλεπιδράσεων ονομάζεται προκαλούμενη (induced) συνεισφορά των οργανώσεων της ΚτΠ στην ελληνική οικονομία.

Για τον υπολογισμό του συνολικού οικονομικού αποτυπώματος των δραστηριοτήτων των οργανώσεων της ΚτΠ, όλες αυτές οι επιδράσεις ποσοτικοποιούνται στο πλαίσιο οικονομικής ανάλυσης με βάση ένα μακροοικονομικό υπόδειγμα εισροών-εκροών. Η μέθοδος εισροών-εκροών αναπτύχθηκε από τον Ρώσο-Αμερικανό οικονομολόγο Wassily Leontief, ο οποίος έλαβε το βραβείο Νόμπελ Οικονομικών Επιστημών το 1973 για το έργο του αυτό. Η οικονομική ανάλυση με τη χρήση του υποδείγματος εισροών-εκροών βασίζεται στα πλέον πρόσφατα διαθέσιμα στατιστικά στοιχεία για την κλαδική διάρθρωση της ελληνικής οικονομίας.

Τα στοιχεία κλαδικής διάρθρωσης της οικονομίας έχουν την ακόλουθη δομή: Η οικονομική δραστηριότητα στην Ελλάδα κατηγοριοποιείται σε 63 κλάδους (π.χ. εξόρυξη, κατασκευές, ύδρευση και αποχέτευση, παραγωγή χημικών προϊόντων, ταχυδρομικές υπηρεσίες κ.λπ.). Για κάθε κλάδο, υπάρχουν στοιχεία για την ακαθάριστη αξία παραγωγής του προϊόντος του κλάδου σε δεδομένο έτος, για την αντίστοιχη προστιθέμενη αξία και για τις ποσότητες, σε όρους αξίας, των εισροών (προϊόντα και υπηρεσίες άλλων κλάδων, εισαγωγές) και της εργασίας που χρησιμοποιήθηκαν για την παραγωγή αυτού του προϊόντος. Επίσης, υπάρχουν αναλυτικά στοιχεία για το ύψος των φόρων και ασφαλιστικών εισφορών που καταβλήθηκαν κατά την διαδικασία παραγωγής του προϊόντος κάθε κλάδου. Επιπλέον, υπάρχουν αναλυτικά στοιχεία για τις τελικές χρήσεις του προϊόντος κάθε κλάδου (τελική κατανάλωση από νοικοκυριά, ιδιωτικούς μη-κερδοσκοπικούς φορείς και από το Δημόσιο, αποθέματα, χρήση για σχηματισμό κεφαλαίου, εξαγωγές), όπως και αναλυτικά στοιχεία για τις χρήσεις εισαγωγών από κάθε κλάδο. Αυτά τα στατιστικά στοιχεία παρουσιάζονται σε τυποποιημένη μορφή στους πίνακες εισροών-εκροών για την ελληνική οικονομία. Η δομή ενός τυπικού πίνακα εισροών-εκροών, σε απλοποιημένη μορφή για μία οικονομία με τρεις μόνο κλάδους, παρουσιάζεται στο Διάγραμμα 4.1.

Διάγραμμα 4.1: Δομή πίνακα εισροών-εκροών

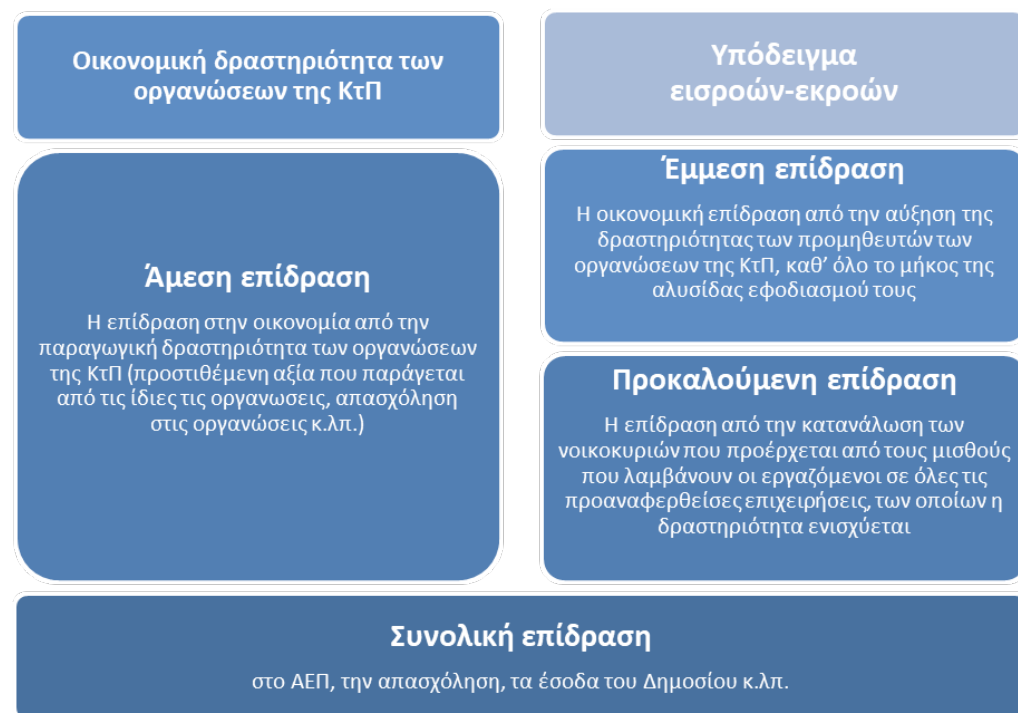
4 Και, εμμέσως, προκαλώντας αύξηση των εισοδημάτων των εργαζομένων κατά μήκος της αλυσίδας εφοδιασμού κάθε οργάνωσης.

Η οικονομική ανάλυση στο πλαίσιο ενός υποδείγματος εισροών-εκροών στηρίζεται σε ορισμένες υποθέσεις. Η βασικότερη από τις υποθέσεις αυτές αφορά την τεχνολογία παραγωγής, η οποία θεωρείται σταθερή: θεωρείται ότι για την παραγωγή μιας μονάδας προϊόντος ενός κλάδου απαιτούνται άλλα προϊόντα (εισροές) και εργασία, σε σταθερές αναλογίες, ανεξάρτητα από το ύψος της συνολικής παραγωγής του κλάδου. Επίσης, θεωρείται ότι τόσο οι καταναλωτικές προτιμήσεις όσο και οι τιμές στην οικονομία δε μεταβάλλονται ως αποτέλεσμα μεταβολών στην παραγωγή και ότι δεν υπάρχουν περιορισμοί στις παραγωγικές δυνατότητες των κλάδων της οικονομίας. Στο πλαίσιο ενός τέτοιου υποδείγματος, η παραγωγή κάθε κλάδου καθορίζεται από τη ζήτηση για το προϊόν του.

Με βάση τις υποθέσεις αυτές και με τα στοιχεία που περιλαμβάνονται στους πίνακες εισροών-εκροών, μπορεί να υπολογιστεί για κάθε κλάδο η ποσότητα κάθε απαιτούμενης εισροής, καθώς και οι προσφερόμενοι μισθοί κ.λπ., ανά μονάδα αξίας τελικού προϊόντος του κλάδου. Με βάση τις ανά μονάδα παραγωγής απαιτήσεις κάθε κλάδου, μπορούν να προσδιοριστούν οι αντίστοιχες παρεπόμενες απαιτήσεις κάθε κλάδου που αφορούν τις εισροές των προμηθευτών του.⁵ Με παρόμοιο τρόπο, μπορούν να προσδιοριστούν οι παρεπόμενες επιδράσεις της δραστηριότητας κάθε κλάδου στην καταναλωτική ζήτηση, λόγω της τόνωσης των εισοδημάτων των νοικοκυριών με τους μισθούς που προσφέρει ο εκάστοτε κλάδος και της επακόλουθης τόνωσης της οικονομικής δραστηριότητας από την αύξηση της κατανάλωσης. Ακολουθώντας αυτήν την προσέγγιση, υπολογίζονται οι έμμεσες, οι προκαλούμενες και τελικά οι συνολικές οικονομικές επιδράσεις της εκάστοτε εξεταζόμενης οικονομικής δραστηριότητας (Διάγραμμα 4.2). Η αναλυτική περιγραφή της μεθοδολογίας που ακολουθείται για την ανάλυση οικονομικών επιδράσεων με το υπόδειγμα εισροών-εκροών, καθώς και οι σχετικές βιβλιογραφικές παραπομπές, παρατίθενται στο παράρτημα.

Διάγραμμα 4.2: Άμεσες, έμμεσες και προκαλούμενες οικονομικές επιδράσεις

5 Π.χ. για την παραγωγή χημικών αξίας €1 χρησιμοποιούνται πετρελαιοειδή αξίας €0,09. Για την παραγωγή πλαστικών αξίας €1 χρησιμοποιούνται χημικά αξίας €0,29. Συνεπώς, για την παραγωγή πλαστικών αξίας €1 χρησιμοποιούνται έμμεσα πετρελαιοειδή αξίας €0,03 [0,29*0,09]. Και αντίστοιχα για όλους τους δυνατούς συνδυασμούς έμμεσων επιδράσεων (π.χ. για την παραγωγή πλαστικών χρησιμοποιείται ηλεκτρισμός, για την παραγωγή του οποίου επίσης χρησιμοποιούνται πετρελαιοειδή) και για όλες τις δυνατές αλληλουχίες αλληλεπιδράσεων, οποιασδήποτε έκτασης (π.χ. για την παραγωγή πετρελαιοειδών απαιτούνται προϊόντα εξόρυξης, άρα η παραγωγή πλαστικών, η οποία απαιτεί, έμμεσα, πετρελαιοειδή, απαιτεί επίσης έμμεσα την παραγωγή προϊόντων εξόρυξης κ.ο.κ.)

4.3 Αποτελέσματα για την περίοδο 2019-2021

4.3.1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Οι οικονομικές επιδράσεις από τις δραστηριότητες των οργανώσεων της ΚτΠ για τα έτη 2019, 2020 και 2021 υπολογίζονται με βάση τα στατιστικά στοιχεία των εθνικών λογαριασμών για την δραστηριότητα των Μη-Κερδοσκοπικών Ιδρυμάτων που Εξυπηρετούν Νοικοκυριά (ΜΚΙΕΝ). Στα πλέον πρόσφατα διαθέσιμα στατιστικά στοιχεία της Eurostat για τους πίνακες εισροών-εκροών για την Ελλάδα, για το έτος 2015,⁶ αποτυπώνεται η δομή των δαπανών των ΜΚΙΕΝ στην Ελλάδα. Περίπου το 20% των δαπανών των ΜΚΙΕΝ αφορά δαπάνες για αθλητικές δραστηριότητες και δαπάνες για συνταξιοδοτικά ασφαλιστικά προγράμματα. Θεωρήθηκε ότι οι δαπάνες αυτές αφορούν τις δραστηριότητες αθλητικών σωματείων και επαγγελματικών ενώσεων⁷ αντίστοιχως. Τα αθλητικά σωματεία και οι επαγγελματικές οργανώσεις κατατάσσονται στα ΜΚΙΕΝ στο πλαίσιο των εθνικών λογαριασμών, ωστόσο δε θεωρούμε ότι εντάσσονται στον σκοπό της παρούσας μελέτης. Αγνοώντας αυτές τις δαπάνες, και συνεπώς εξαιρώντας τις δραστηριότητες των αθλητικών και επαγγελματικών οργανώσεων, μένουν οι δραστηριότητες όλων των υπολοίπων οργανώσεων της ΚτΠ.⁸ Η δομή των δαπανών των ΜΚΙΕΝ το 2015 παρουσιάζεται ακολούθως (Πίνακας 4.1).

Πίνακας 4.1: Δομή δαπανών Μη-Κερδοσκοπικών Ιδρυμάτων που Εξυπηρετούν Νοικοκυριά (ΜΚΙΕΝ) στην Ελλάδα, 2015

Πηγή: Eurostat, επεξεργασία στοιχείων: IOBE. * Σημείωση: Αφορά οργανώσεις και φορείς που κατατάσσονται στον κλάδο Q87 «Δραστηριότητες βοήθειας κατ' οίκον» και Q88 «Δραστηριότητες κοινωνικής μέριμνας χωρίς παροχή καταλύματος», κατά το πρότυπο στατιστικής ταξινόμησης δραστηριοτήτων ΣΤΑΚΟΔ 2008 (NACE Rev.2).

Δραστηριότητα	% της συνολικής δαπάνης των ΜΚΙΕΝ
Δραστηριότητες κοινωφελών οργανώσεων	63,0%
Δραστηριότητες κοινωνικού λειτουργού*	12,3%
Καλλιτεχνικές δραστηριότητες	4,0%
Εκπαίδευση	0,6%
Περιθάλψη	0,2%
Ενοίκια	0,2%
Φιλοξενία	0,1%
Παραγωγή οπτικοακουστικού περιεχομένου	0,1%
Αθλητικές δραστηριότητες	11,8%
Συνταξιοδοτικά προγράμματα	7,7%

Χρησιμοποιώντας τα στοιχεία για τη δομή των δαπανών των ΜΚΙΕΝ το 2015, σε συνδυασμό με τα στατιστικά δεδομένα για το συνολικό ύψος των δαπανών των ΜΚΙΕΝ για τα έτη 2019, 2020 και 2021, προκύπτουν οι εκτιμώμενες δαπάνες των οργανώσεων της ΚτΠ για αγαθά και υπηρεσίες των διαφόρων κλάδων της ελληνικής οικονομίας⁹ (Πίνακας 4.2).

6 Βλ. Eurostat, Symmetric input-output table at basic prices (product by product) [naio_10_cp1700]

7 Ταμεία επικουρικής επαγγελματικής ασφάλισης κ.λπ.

8 Σημειώνεται ότι στις δραστηριότητες των οργανώσεων της ΚτΠ που εξετάζονται στην παρούσα ενότητα (μετά την αφαίρεση των αθλητικών και επαγγελματικών οργανώσεων) περιλαμβάνονται και οι φιλανθρωπικές/κοινωνικές δραστηριότητες θρησκευτικών οργανώσεων (μεταξύ των οποίων και οι οργανώσεις της εκκλησίας), καθώς και ενδεχομένως οι δραστηριότητες πολιτικών οργανώσεων, οι οποίες δεν ήταν εφικτό να εξαιρεθούν από την ανάλυση.

9 Είναι αξιοσημείωτο ότι, όπως αποτυπώνεται στα διαθέσιμα στατιστικά στοιχεία, οι δαπάνες των ΜΚΙΕΝ κατευθύνονται εξ ολοκλήρου σε εγχωρίως παραχθείσες υπηρεσίες (όχι σε εισαγόμενες υπηρεσίες).

Πίνακας 4.2: Εκτιμώμενες δαπάνες οργανώσεων της ΚτΠ, ανά κλάδο οικονομικής δραστηριότητας, 2019-2021 (€ εκατ.)

Πηγή: Eurostat, επεξεργασία στοιχείων: IOBE

Κωδικός κλάδου (NACE Rev.2)	Κλάδος	2019	2020	2021
	Συνολική δαπάνη ΜΚΙΕΝ	2.863,4	2.827,5	3.083,3
CPA_S94	Δραστηριότητες κοινωφελών οργανώσεων	1.804,9	1.782,3	1.943,5
CPA_Q87_88	Δραστηριότητες κοινωνικού λειτουργού	351,3	346,9	378,2
CPA_R90-92	Καλλιτεχνικές δραστηριότητες	115,2	113,8	124,1
CPA_P	Εκπαίδευση	16,5	16,3	17,8
CPA_Q86	Περιθαλψη	6,9	6,8	7,4
CPA_L68B	Ενοίκια	5,0	4,9	5,4
CPA_I	Φιλοξενία	2,1	2,1	2,2
CPA_J59_60	Παραγωγή οπτικοακουστικού περιεχομένου	1,6	1,6	1,8

Οι οικονομικές επιδράσεις των δραστηριοτήτων των οργανώσεων της ΚτΠ σε κάθε έτος της περιόδου 2019-2021 υπολογίζονται ως επιδράσεις από τη μείωση της ζήτησης σε καθέναν από τους οκτώ κλάδους, στους οποίους κατευθύνονται οι δαπάνες των οργανώσεων, κατά το αντίστοιχο ποσό (βλ. παραπάνω, Πίνακας 4.2), επιμερίζοντας αυτό το ποσό στις 54 περιοχές της χώρας¹⁰ σύμφωνα με την κατανομή της απασχόλησης ανά περιοχή για καθέναν από αυτούς τους οκτώ κλάδους, όπως αποτυπώνεται στα διαθέσιμα στατιστικά στοιχεία, εφαρμόζοντας τη μέθοδο ανάλυσης με το υπόδειγμα εισροών-εκροών του Leontief για κάθε έτος της περιόδου και ακολουθώντας τα μεθοδολογικά βήματα που περιγράφονται στο παράρτημα.¹¹

4.3.2 ΕΠΙΔΡΑΣΕΙΣ ΣΤΟ ΑΕΠ

Τα αποτελέσματα της ανάλυσης δείχνουν ότι οι δραστηριότητες των οργανώσεων της ΚτΠ έχουν ισχυρές επιδράσεις στο ΑΕΠ και στην απασχόληση στην χώρα. Η συνολική επίδραση των οργανώσεων της ΚτΠ στο ΑΕΠ της Ελλάδας πλησιάζει το 2021 τα €3 δισ. Επομένως, περίπου το 1,6% του ΑΕΠ της χώρας το 2021 προέκυψε άμεσα και μέσα από τις έμμεσες και προκαλούμενες επιδράσεις ως αποτέλεσμα των δραστηριοτήτων των οργανώσεων της ΚτΠ.¹² Η συνολική επίδραση στο ΑΕΠ είναι ελαφρώς αυξημένη το 2021 σε σχέση με τα προηγούμενα δύο έτη, καθώς το 2019 και 2020 είχε διαμορφωθεί στο επίπεδο των €2,7 δισ. (Διάγραμμα 4.3).

Σε ό,τι αφορά την περιφερειακή διάρθρωση των επιδράσεων στο ΑΕΠ, και εξετάζοντας το έτος 2019 ως ενδεικτικό της λειτουργίας της οικονομίας υπό κανονικές συνθήκες,¹³ παρατηρούμε σημαντικές επιδράσεις στο ΑΕΠ σε όλες τις περιοχές της χώρας. Οι ισχυρότερες επιδράσεις σε

¹⁰ Περιοχές τρίτου επιπέδου κατά το ευρωπαϊκό πρότυπο ταξινόμησης NUTS, που αντιστοιχούν στην παλαιά διοικητική διαίρεση της χώρας σε Νομούς, βλ. και παράρτημα.

¹¹ Για τα έτη 2019 και 2020, κατασκευάζονται ενημερωμένοι πίνακες εισροών-εκροών, σύμφωνα με τη μεθοδολογία που περιγράφεται στο Παράρτημα. Κατά τον χρόνο εκπόνησης της παρούσας μελέτης, δεν ήταν διαθέσιμα τα απαραίτητα στατιστικά στοιχεία για την κατασκευή ενημερωμένων πινάκων εισροών-εκροών για το έτος 2021. Η ανάλυση οικονομικών επιδράσεων για το έτος 2021 έγινε χρησιμοποιώντας τους ενημερωμένους πίνακες εισροών-εκροών για το έτος 2019, θεωρώντας ότι η ελληνική οικονομία το 2021 επανήλθε σε μεγάλο βαθμό στην προ της πανδημίας «κανονική» κατάσταση.

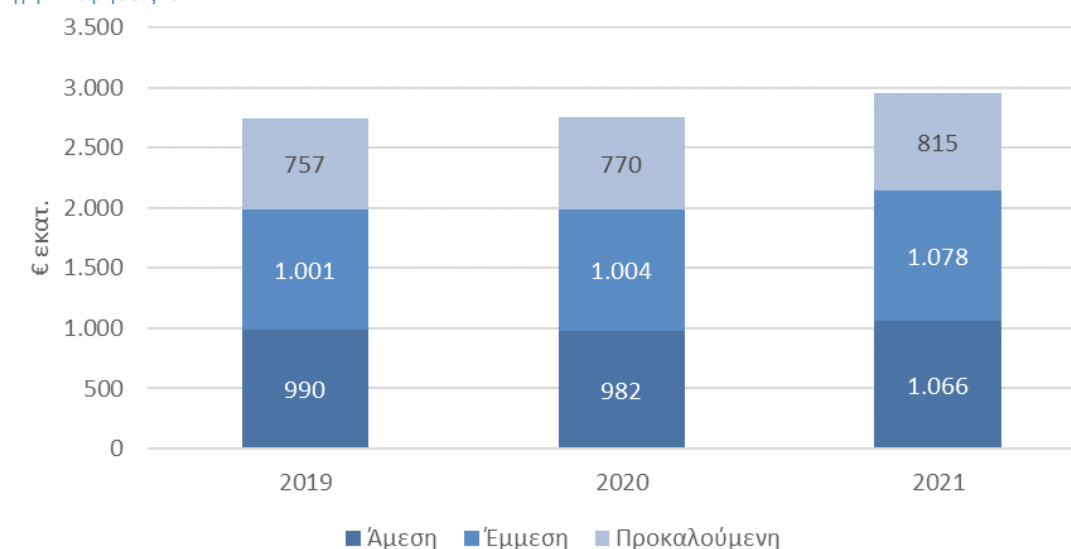
¹² Η οικονομική σημασία των οργανώσεων της ΚτΠ γίνεται καλύτερα κατανοητή σε συγκριτική προοπτική. Ειδικότερα, το αποτύπωμα των ΟΚοιΠ στο ΑΕΠ της χώρας είναι χαμηλότερο σε σύγκριση με κεντρικούς πυλώνες της οικονομικής δραστηριότητας της χώρας, όπως ο τομέας της ενέργειας (€15,4 δισ. επίδραση το 2020) και οι κατασκευές (€12,2 δισ. το 2019), ωστόσο είναι σημαντικά υψηλότερο σε σύγκριση με σημαντικούς κλάδους της οικονομίας, όπως η μεταποίηση και το εμπόριο πλαστικών υλών και προϊόντων (€2,2 δισ. το 2021), η μεταφορική δραστηριότητα επιβατηγού ναυτιλίας (€2,0 δισ. το 2019), η μεταποίηση και διάθεση αλκοολούχων ποτών (€1,7 δισ.) και η κατασκευή ναυτιλιακού εξοπλισμού (€1,3 δισ. το 2020). Πηγές: ΔιαΝΕΟσις & IOBE (2021), IOBE (2021α, 2021β, 2022α, 2022β, 2023).

¹³ Τα πλήρη αποτελέσματα της ανάλυσης, για όλα τα έτη της περιόδου 2019-2021, παρατίθενται στο παράρτημα.

απόλυτους όρους καταγράφονται στα μεγάλα πληθυσμιακά κέντρα της χώρας - στην Αθήνα και σε άλλες περιοχές της Αττικής, στη Θεσσαλονίκη και σε άλλες περιοχές με μεγάλα αστικά κέντρα. Ωστόσο, η συνολική επίδραση των οργανώσεων της ΚτΠ στο τοπικό ΑΕΠ σε σχετικούς όρους, ως ποσοστό του ΑΕΠ της εκάστοτε περιοχής, είναι ισχυρή σε πολλές άλλες περιοχές της χώρας, όπως στη Βοιωτία, την Κορινθία, το Κιλκίς και την Εύβοια, αναδεικνύοντας ότι οι δραστηριότητες των οργανώσεων προσφέρουν σημαντική στήριξη και στις τοπικές οικονομίες της περιφέρειας.

Διάγραμμα 4.3: Επιδράσεις στο ΑΕΠ

Πηγή: Εκτιμήσεις IOBE

Πίνακας 4.3: Επιδράσεις στο ΑΕΠ το έτος 2019, ανά περιοχή της Ελλάδας, επιλεγμένες περιοχές (€ εκατ.)

Πηγή: Εκτιμήσεις IOBE

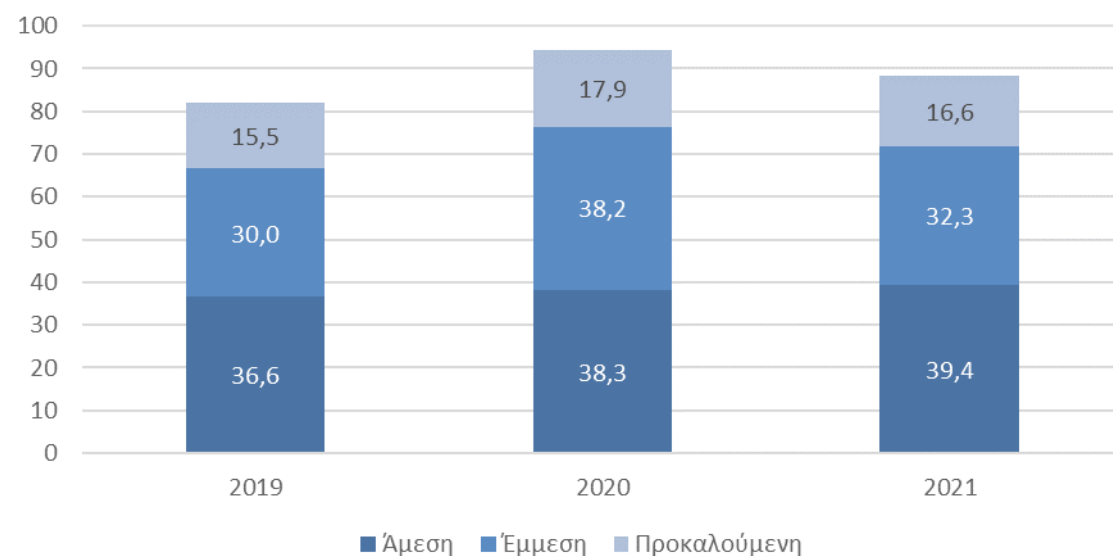
Περιφερειακή ενότητα	Άμεση	Έμμεση	Προκαλούμενη	Συνολική	Συνολική ως % του ΑΕΠ της περιφέρειας
Αθηνών	374,7	332,5	276,6	983,8	1,6%
Θεσσαλονίκης	114,7	99,4	75,6	289,8	1,7%
Ανατολικής Αττικής	48,8	52,2	40,7	141,7	1,6%
Πειραιώς	46,1	46,7	35,0	127,8	1,5%
Ηρακλείου	24,5	31,5	20,2	76,2	1,3%
Αχαΐας	23,2	22,1	17,3	62,7	1,5%
Βοιωτίας	6,8	12,8	7,6	27,2	1,8%
Κορινθίας	14,3	10,4	8,7	33,4	1,8%
Κιλκίς	5,2	5,2	3,7	14,0	1,7%
Ευβοίας	15,0	16,0	11,8	42,8	1,7%
Καστοριάς	2,8	3,9	2,3	9,0	1,7%
Ευρυτανίας	2,4	1,6	1,2	5,3	1,6%

4.3.3 ΕΠΙΔΡΑΣΕΙΣ ΣΤΗΝ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ

Η συνολική επίδραση των δραστηριοτήτων των οργανώσεων της ΚτΠ στην απασχόληση το 2021 υπολογίζεται στις 88.400 θέσεις εργασίας, σε όρους ισοδύναμων θέσεων πλήρους απασχόλησης, τροφοδοτώντας άνω του 1,9% της απασχόλησης στην χώρα. Η συνολική επίδραση στην απασχόληση το 2020 ήταν ακόμη υψηλότερη, ξεπερνώντας τις 94.300 θέσεις εργασίας, που αντιστοιχεί στο 2,1% της απασχόλησης στην χώρα εκείνο το έτος (Διάγραμμα 4.4).

Διάγραμμα 4.4: Επιδράσεις στην απασχόληση, χιλιάδες ισοδύναμες θέσεις πλήρους απασχόλησης

Πηγή: Εκτιμήσεις IOBE

Σε περιφερειακό επίπεδο, όπως και οι επιδράσεις στο ΑΕΠ, οι ισχυρότερες συνολικές επιδράσεις στην απασχόληση σε απόλυτους όρους το 2019 σημειώνονται στα μεγάλα πληθυσμιακά κέντρα της χώρας. Είναι μάλιστα αξιοσημείωτο ότι σχεδόν 2,2% της απασχόλησης στην Αθήνα το 2019 οφείλεται, άμεσα ή έμμεσα, στις δραστηριότητες των οργανώσεων της ΚτΠ, ενώ για το σύνολο της χώρας το 2019 περίπου το 1,9% της απασχόλησης οφείλεται στις οργανώσεις της ΚτΠ. Εξετάζοντας περαιτέρω τις επιδράσεις στην απασχόληση ως ποσοστό της απασχόλησης της εκάστοτε περιοχής, γίνεται φανερό ότι η επίδραση των οργανώσεων στην απασχόληση είναι ισχυρή και σε πολλές περιφερειακές ενότητες της περιφέρειας, όπως στην Ευρυτανία, την Κορινθία και την Εύβοια.

Πίνακας 4.4: Επιδράσεις στην απασχόληση το έτος 2019, ανά περιοχή της Ελλάδας, επιλεγμένες περιοχές (Ισοδύναμες θέσεις εργασίας Πλήρους Απασχόλησης)

Πηγή: Εκτιμήσεις IOBE

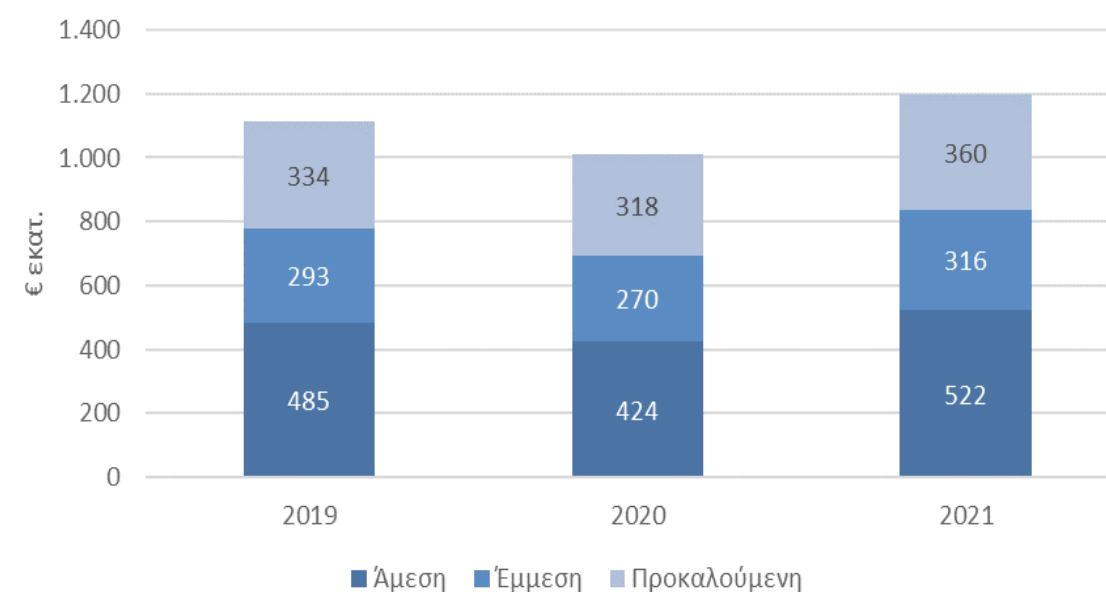
Περιφέρεια	Άμεση	Έμμεση	Προκαλούμενη	Συνολική	Συνολική ως % της απασχόλησης της περιφέρειας
Αθηνών	13.420	8.730	4.537	26.687	2,17%
Θεσσαλονίκης	4.178	3.246	1.601	9.025	1,93%
Ανατολικής Αττικής	1.724	1.536	755	4.015	1,86%
Πειραιώς	1.746	1.465	714	3.925	1,85%
Ηρακλείου	885	1.013	482	2.381	1,63%
Λαρίσης	842	733	382	1.956	1,54%
Ευρυτανίας	86	50	26	162	2,00%
Κορινθίας	498	321	194	1.013	1,91%
Λευκάδος	71	56	27	153	1,91%
Ευβοίας	518	447	237	1.202	1,84%
Αχαΐας	872	684	364	1.921	1,80%
Φωκίδας	115	89	49	253	1,76%

4.3.4 ΣΥΝΕΙΣΦΟΡΑ ΣΤΑ ΔΗΜΟΣΙΑ ΕΣΟΔΑ ΜΕ ΦΟΡΟΥΣ ΚΑΙ ΕΙΣΦΟΡΕΣ

Είναι επίσης σημαντικό ότι οι δραστηριότητες των οργανώσεων της ΚτΠ, ενισχύοντας την οικονομική δραστηριότητα συνολικά στη χώρα, οδηγούν στην ενίσχυση των εσόδων του Δημοσίου από φόρους και εισφορές κοινωνικής ασφάλισης. Η συνολική επίδραση των οργανώσεων στη δημιουργία εσόδων του Δημοσίου το 2021 πλησίασε τα €1,2 δισ., ποσό που αντιστοιχεί περίπου στο 2,1% των συνολικών εσόδων του Δημοσίου το έτος αυτό. Η επίδραση αυτή και τα προηγούμενα δύο έτη ήταν σταθερά υψηλότερη από €1 δισ. (Διάγραμμα 4.5).

Διάγραμμα 4.5: Επιδράσεις στα έσοδα του Δημοσίου

Πηγή: Εκτιμήσεις IOBE

4.4 Συμπεράσματα

Οι δραστηριότητες των οργανώσεων της Κοινωνίας των Πολιτών προσφέρουν σημαντική στήριξη στην εθνική οικονομία, υποστηρίζοντας, άμεσα ή έμμεσα, την παραγωγή του 1,6% του ΑΕΠ της χώρας και υποστηρίζοντας την απασχόληση του 1,9% των εργαζομένων στη χώρα το 2021 (Πίνακας 4.5). Είναι ιδιαίτερα σημαντικό ότι οι οργανώσεις της ΚτΠ υποστηρίζουν σταθερά την ελληνική οικονομία καθ' όλη την διάρκεια της εξεταζόμενης περιόδου 2019-2021, ακόμη και στην οξεία φάση της πανδημίας (ειδικά σε όρους απασχόλησης).

Οι ισχυρότερες επιδράσεις των δραστηριοτήτων των οργανώσεων σε απόλυτους όρους εντοπίζονται στα μεγάλα πληθυσμιακά κέντρα της χώρας. Ωστόσο, ισχυρές επιδράσεις σε σχετικούς όρους, ως ποσοστό της τοπικής παραγωγής ΑΕΠ και της τοπικής απασχόλησης, εμφανίζονται και σε πολλές από τις μικρότερες περιφερειακές ενότητες της χώρας. Επιπροσθέτως, οι δραστηριότητες των οργανώσεων οδηγούν σε ενίσχυση των εσόδων του Δημοσίου, λόγω της τόνωσης της οικονομικής δραστηριότητας στη χώρα, με ετήσια ποσά σταθερά υψηλότερα του €1 δισ., που αντιστοιχούν στο 1,9% έως 2,1% των ετήσιων εσόδων του Δημοσίου στην εξεταζόμενη περίοδο. Πέραν λοιπόν της κοινωνικής συνεισφοράς, οι οργανώσεις της ΚτΠ αποτελούν σημαντικούς οικονομικούς παράγοντες που τροφοδοτούν και υποστηρίζουν την παραγωγική δραστηριότητα και την απασχόληση στην χώρα.

Πίνακας 4.5: Οικονομικές επιδράσεις των δραστηριοτήτων των οργανώσεων της ΚτΠ, 2019-2021

Πηγή: Εκτιμήσεις IOBE

	2019	2020	2021	2019	2020	2021
Επίδραση στο ΑΕΠ	(€ εκατ.)			(ποσοστό του συνολικού ΑΕΠ της Ελλάδας)		
Άμεση	990	982	1.066	0,54%	0,59%	0,58%
Έμμεση	1.001	1.004	1.078	0,55%	0,61%	0,59%
Προκαλούμενη	757	770	815	0,41%	0,47%	0,44%
Συνολική	2.748	2.756	2.959	1,50%	1,67%	1,61%
Επίδραση στα έσοδα του Δημοσίου	(€ εκατ.)			(ποσοστό των συνολικών εσόδων του Δημοσίου)		
Άμεση	485	424	522	0,84%	0,89%	0,90%
Έμμεση	293	271	316	0,51%	0,57%	0,55%
Προκαλούμενη	334	318	360	0,58%	0,67%	0,62%
Συνολική	1.113	1.012	1.198	1,92%	2,12%	2,07%
Επίδραση στην απασχόληση	(ισοδύναμες θέσεις πλήρους απασχόλησης)			(ποσοστό της συνολικής απασχόλησης στην Ελλάδα)		
Άμεση	36.598	38.268	39.409	0,80%	0,85%	0,86%
Έμμεση	30.025	38.170	32.331	0,66%	0,85%	0,71%
Προκαλούμενη	15.453	17.890	16.640	0,34%	0,40%	0,36%
Συνολική	82.076	94.328	88.379	1,80%	2,10%	1,94%

5

Η ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΑΞΙΑ ΤΟΥ ΕΘΕΛΟΝΤΙΣΜΟΥ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

5.1 Μεθοδολογική προσέγγιση

Ο εθελοντισμός παράγει οικονομική αξία σε ατομικό επίπεδο, σε επίπεδο οργανισμού και σε επίπεδο οικονομίας. Σε ατομικό επίπεδο, αξία παράγεται τόσο στην πλευρά του εθελοντή όσο και στην πλευρά του ωφελομένου. Αντίστοιχα, οι δράσεις των οργανώσεων της Κοινωνίας των Πολιτών παράγουν αξία σε ατομικό επίπεδο για τα μέλη τους και για τους ωφελούμενους από τη δράση τους, καθώς και στο σύνολο της οικονομίας.

Στην πλευρά του δικαιούχου, η αξία προσδιορίζεται ως ο αντίκτυπος που είχε ο εθελοντισμός και η δράση των οργανώσεων στους δικαιούχους της δράσης τους. Στην πλευρά του εθελοντή, η προσδιοριζόμενη αξία μπορεί να περιλαμβάνει και οφέλη όπως ψυχική ικανοποίηση, καλλιέργεια διαπροσωπικών και επαγγελματικών δεξιοτήτων, βελτίωση των διασυνδέσεων και συσσώρευση εμπειρίας και φήμης. Σε επίπεδο οργανισμού, ο εθελοντισμός παράγει αξία, καθώς προσφέρει υπηρεσίες για τους σκοπούς που εκτελεί ο οργανισμός χωρίς άμεση υλική ανταμοιβή. Σε επίπεδο οικονομίας, αξία παράγεται και από το γεγονός ότι καλύπτονται κοινωνικές ανάγκες, για την ικανοποίηση των οποίων ενδεχομένως θα έπρεπε να παρέχει αγαθά και υπηρεσίες το κράτος, επιβαρύνοντας έτσι το δημοσιονομικό ισοζύγιο της χώρας.

Οι παραπάνω πτυχές της αξίας του εθελοντισμού και της δράσης της Κοινωνίας των Πολιτών δεν αποτυπώνονται άμεσα στους εθνικούς λογαριασμούς ή σε άλλες στατιστικές, καθώς δεν αφορούν εγχρήματες συναλλαγές. Για τη μέτρησή τους έχουν αναπτυχθεί ειδικές προσεγγίσεις που περιλαμβάνουν μεθόδους αποτίμησης, οι οποίες διαφοροποιούνται ως προς την πηγή των στοιχείων τους (πραγματικά στοιχεία αγοράς ή αντιλήψεις) και σε ποια πλευρά της ροής πόρων εστιάζουν. Ειδικότερα, ορισμένες από τις μεθόδους εστιάζουν στην πλευρά της εισροής πόρων για την πραγματοποίηση των δράσεων, όπως η αξία του χρόνου που προσφέρει ένας εθελοντής. Άλλες μέθοδοι εστιάζουν στην αξία των εκροών ή αποτελεσμάτων των δράσεων, όπως η αξία των κοινωνικών οφελών από τη δράση.

Επικρατούν τρεις βασικές εννοιολογικές προσεγγίσεις για την αποτίμηση της αξίας του εθελοντισμού (Salamon et al., 2011):

1. Με βάση το **κόστος αντικατάστασης**. Μετρά την αξία της εθελοντικής συνεισφοράς σε σχέση με το τι θα κόστιζε αν είχε προσληφθεί κάποιος για να κάνει την ίδια εργασία που κάνει ο εθελοντής χωρίς πληρωμή. Πρόκειται για μια προσέγγιση που εστιάζει στην πλευρά της εισροής πόρων. Η μέτρηση του κόστους αντικατάστασης της εθελοντικής εργασίας μπορεί να βασιστεί σε πραγματικά στοιχεία μισθών που πληρώνονται σε κάθε οργανισμό ή σε ευρύ-

τερα υποσύνολα της οικονομίας. Εναλλακτικά, ο προσδιορισμός της αξίας της εθελοντικής συμμετοχής μπορεί να βασιστεί σε εκτίμηση του οργανισμού που αξιοποιεί εθελοντές για το κόστος που θα είχε σε περίπτωση που έπρεπε να προσλάβει εργαζόμενους για να εκτελέσουν τις αντίστοιχες εργασίες.

2. Με βάση το **κόστος ευκαιρίας**. Μετρά την αξία των εισροών σε περίπτωση εναλλακτικής απασχόλησης του εθελοντή. Και αυτή η προσέγγιση εστιάζει στην πλευρά των εισροών. Βασίζεται στο σκεπτικό ότι οι εθελοντές προσφέρουν ώρες, στις οποίες θα μπορούσαν να εργαστούν έναντι αμοιβής. Με τον τρόπο αυτό, η μέθοδος αυτή προσεγγίζει τη νομισματική αξία του εθελοντισμού μέσω του ίδιου του εθελοντή (Brown 1999, Abraham και Mackie 2005). Μια προσέγγιση είναι να ληφθεί υπόψη το ωρομίσθιο που λαμβάνουν τα άτομα που παράλληλα με τον εθελοντισμό είναι και εργαζόμενοι. Μια κριτική σε αυτή την προσέγγιση είναι ότι οι εθελοντές διαθέτουν από τον ελεύθερο χρόνο τους και επομένως στην πραγματικότητα η εναλλακτική ενασχόληση των εθελοντών κατά τις ώρες που προσφέρουν τις υπηρεσίες τους δεν είναι η επί αμοιβή εργασία. Ειδικότερα, εφόσον ο ελεύθερος χρόνος είναι απλήρωτος, αυτό πρακτικά σημαίνει ότι το κόστος ευκαιρίας του εθελοντισμού είναι μηδενικό, και συνεπώς αμφισβητείται κατά πόσο ο εθελοντισμός έχει πραγματικά οικονομική αξία (United Nations et al., 2008). Μια εναλλακτική προσέγγιση είναι να ερωτηθούν οι εθελοντές πόσο πιστεύουν ότι αξίζει ο χρόνος του εθελοντισμού τους.
3. Με βάση τα **κοινωνικά οφέλη**. Ενώ οι προσεγγίσεις κόστους αντικατάστασης και ευκαιρίας επικεντρώνονται στη μέτρηση και την αποτίμηση των εισροών, αυτή η προσέγγιση επικεντρώνεται στα αποτελέσματα που παράγει η εθελοντική συμμετοχή. Μια προσέγγιση που βασίζεται σε πραγματικά στοιχεία είναι μέσα από το κόστος ισοδύναμων αγαθών ή υπηρεσιών. Εναλλακτικά, η προσέγγιση μπορεί να βασιστεί στην κρίση των ωφελούμενων για την αξία των υπηρεσιών που έλαβαν (Shaw (1992); Alvarez-Farizo et al. (2001); Larson et al. (2004); και Jara-Diez et al. (2008)).

Πίνακας 5.1: Προσεγγίσεις στην εκτίμηση της αξίας του εθελοντισμού

Πηγή: Salamon et al (2011)

Στρατηγική αποτίμησης	Εστίαση της αποτίμησης	Βασική πηγή δεδομένων	
		Στοιχεία αγοράς	Αντιλήψεις
Κόστος αντικατάστασης	Εισροή	Μισθός αντικατάστασης	Κρίση επόπτη του εθελοντικού οργανισμού
Κόστος ευκαιρίας	Εισροή	Μισθός εναλλακτικής απασχόλησης	Κρίση εθελοντή
Κοινωνικά οφέλη	Εκροή	Κόστος ισοδύναμων αγαθών ή υπηρεσιών	Κρίση δικαιούχου

Σύμφωνα με Salamon et al (2011), η προσέγγιση που θα επιλεγεί για την εκτίμηση της οικονομικής αξίας του εθελοντισμού πρέπει να πληροί τα ακόλουθα κριτήρια:

1. Κατάλληλότητα: Διαφορετικές προσεγγίσεις μπορεί να είναι περισσότερο ή λιγότερο κατάλληλες για την εκτίμηση της αξίας του εθελοντισμού, ανάλογα με τα χαρακτηριστικά και τη στόχευση της συγκεκριμένης ανάλυσης (π.χ. εκτίμηση σε επίπεδο δράσης, οργάνωσης, περιοχής, χώρας ή ομάδας χωρών).
2. Εύρος: Η επιλογή της κατάλληλης προσέγγισης αφορά και τον τύπο εθελοντικής εργασίας, που εντάσσεται στον σκοπό της εκτίμησης, καθώς δεν είναι όλες οι προσεγγίσεις εξίσου κατάλληλες για την εκτίμηση της αξίας τόσο της εργασίας που γίνεται μέσω οργανισμών όσο και της εργασίας που γίνεται άτυπα απευθείας από άτομα για άτομα.
3. Εννοιολογική σαφήνεια: Οι προσεγγίσεις διαφέρουν και ως προς τον βαθμό που βασίζονται σε έννοιες κατανοητές από το ευρύτερο φάσμα ενδιαφερομένων. Προσεγγίσεις που βασίζονται σε πολύ θεωρητικές έννοιες μπορεί να μην καταφέρουν να πείσουν τον κοινό για την κατάλληλότητά τους.

4. Αντικειμενικότητα: Διαφορές υπάρχουν και ως προς τον βαθμό στον οποίο οι προσεγγίσεις βασίζονται σε αντικειμενικά δεδομένα και εμπειρικές παρατηρήσεις.
5. Εφικτότητα: Οι προσεγγίσεις διαφέρουν σημαντικά και ως προς το είδος και εύρος των δεδομένων που απαιτούνται για την υλοποίησή τους. Καθώς η διαθεσιμότητα στοιχείων και πόρων είναι δεδομένη, μπορεί μια προσέγγιση που πληροί καλύτερα τα προηγούμενα κριτήρια να μην υλοποιηθεί, καθώς δεν είναι εφικτή λόγω υπερβολικά υψηλού κόστους.

Η προσέγγιση της αξίας του εθελοντισμού μέσω του **κόστους ευκαιρίας** υπολείπεται σε πολλά από τα καθορισμένα κριτήρια. Ειδικότερα, η συγκεκριμένη μέθοδος υπολείπεται του κριτηρίου της εννοιολογικής σαφήνειας και της αντικειμενικότητας. Ενώ η έννοια του «κόστους ευκαιρίας» μπορεί να είναι ξεκάθαρη στους θεωρητικούς οικονομολόγους, είναι κάπως θολή για τους επαγγελματίες του κλάδου, καθώς και για το ευρύ κοινό. Επιπλέον, ακόμα και αν αυτό συμπληρώνεται με στοιχεία της αγοράς, θίγεται το κριτήριο της αντικειμενικότητας, καθώς σε μεγάλο βαθμό βασίζεται σε κρίσεις των εθελοντών.

Από την άλλη, η προσέγγιση με βάση τα **κοινωνικά οφέλη** συχνά σκοντάφτει στα κριτήρια της εφικτότητας και της σκοπιμότητας. Πιο συγκεκριμένα, έχει πολύ μεγάλες απαιτήσεις για πρόσθετα δεδομένα από τους ωφελούμενους των δράσεων, πέρα από αυτά που συλλέγονται σε υπάρχουσες έρευνες. Ειδικότερα, απαιτούνται λεπτομερείς πληροφορίες σχετικά με το πραγματικό αποτέλεσμα που σχετίζεται με το έργο των εθελοντών. Ειδικά εάν το ζητούμενο αποτέλεσμα είναι η εκτίμηση της οικονομικής αξίας του εθελοντισμού σε νομισματικούς όρους (ευρώ) με βάση την ευημερία που απολαμβάνουν οι ωφελούμενοι, η διαδικασία συλλογής στοιχείων γίνεται ακόμα πιο δύσκολη και δαπανηρή (λαμβάνοντας επιπλέον υπόψη το γεγονός ότι οι ωφελούμενοι συνήθως ανήκουν σε ευάλωτες και ευπαθείς ομάδες), ενώ εισέρχονται και ζητήματα αντικειμενικότητας των εκτιμήσεων. Ακόμη και όταν τα απαιτούμενα δεδομένα είναι διαθέσιμα για την παραγωγή των οργανισμών, είναι συχνά δύσκολο να προσδιοριστεί με αντικειμενικό τρόπο ποιο μερίδιο μπορεί να αποδοθεί στους εθελοντές και ποιο στο αμειβόμενο προσωπικό.

Για αυτούς τους λόγους, στην πράξη, η προσέγγιση που βασίζεται στο κόστος αντικατάστασης φαίνεται πως απολαμβάνει υψηλότερο βαθμό αποδοχής για την αποτίμηση της αξίας της εθελοντικής εργασίας (Abraham and Mackie 2005, Statistics Canada 2005, CCSS 2010, ILO 2011) και της αξίας της μη εμπορεύσιμης παραγωγής από τις οργανώσεις της Κοινωνίας των Πολιτών. Με τη συγκεκριμένη προσέγγιση δεν καταμετράται μέρος της οικονομικής αξίας, η οποία αντιστοιχεί στη διαφορά μεταξύ της ευημερίας που απολαμβάνουν οι ωφελούμενοι και του κόστους αντικατάστασης. Επομένως, μπορεί να θεωρηθεί ως μια συντηρητική προσέγγιση σε σχέση με την προσέγγιση που βασίζεται στις εκτιμήσεις των ωφελούμενων για τα κοινωνικά οφέλη που απολαμβάνουν. Ωστόσο, το συγκεκριμένο χαρακτηριστικό μπορεί να θεωρηθεί και ως πλεονέκτημα, καθώς το αποτέλεσμα έχει υψηλότερο βαθμό συγκρισιμότητας με εθνικολογιστικά μεγέθη όπως το ΑΕΠ, τα οποία αντίστοιχα δε λαμβάνουν υπόψη το πλεόνασμα των καταναλωτών (διαφορά μεταξύ της ευημερίας που λαμβάνουν από τα αγαθά και τις υπηρεσίες που καταναλώνουν και της αντίστοιχης δαπάνης που πληρώνουν). Για την εφαρμογή της συγκεκριμένης προσέγγισης για την εκτίμηση της αξίας του εθελοντισμού με βάση στοιχεία της αγοράς, απαιτούνται στοιχεία για την έκταση της προσφοράς των εθελοντών σε όρους συνολικών ωρών συμμετοχής, καθώς και ένας κατάλληλος μισθός αναφοράς.

Για την εφαρμογή της προσέγγισης με βάση το κόστος αντικατάστασης για την εκτίμηση της αξίας του εθελοντισμού σύμφωνα με στοιχεία της αγοράς, απαιτούνται δεδομένα για την έκταση της προσφοράς των εθελοντών σε όρους συνολικών ωρών συμμετοχής, καθώς και ένας κατάλληλος μισθός αναφοράς. Ο μισθός αναφοράς μπορεί να είναι ο μέσος μισθός που καταβάλλεται από ΟΚοιΠ στη χώρα, στους εργαζόμενους τους, ο μέσος μισθός στον κλάδο ή στην περιοχή όπου γίνεται η εθελοντική εργασία, ο μέσος μισθός για το επάγγελμα που αντιστοιχεί στην εργασία που εκτελεί ο εθελοντής ή ακόμα και ο μέσος μισθός στο σύνολο της οικονομίας (Salamon et al., 2011). Ειδικότερα, σύμφωνα με το εγχειρίδιο των Ηνωμένων Εθνών για μη κερδοσκοπικούς οργανισμούς στο σύστημα εθνικών λογαριασμών (United Nations 2003, para. 5.33), για τον

προσδιορισμό της αξίας της εθελοντικής εργασίας στα μεγέθη των δορυφορικών λογαριασμών¹⁴ των μη κερδοσκοπικών ιδρυμάτων, η προτεινόμενη διαδικασία εκτίμησης είναι η αποτίμηση του χρόνου εθελοντή με τον μέσο ακαθάριστο μισθό για την κοινότητα και την κατηγορία κοινωνικού επαγγέλματος, ως προσέγγιση για τους μισθούς που καταβάλλονται στα πραγματικά επαγγέλματα, στα οποία συμμετέχουν οι εθελοντές.

Οι στατιστικές υπηρεσίες, επίσης, τείνουν να χρησιμοποιούν την προσέγγιση του κόστους αντικατάστασης για την αξιολόγηση και της αξίας παραγωγής των μη εμπορεύσιμων αγαθών και υπηρεσιών από τον μη κερδοσκοπικό τομέα. Ειδικότερα, στο Ευρωπαϊκό Σύστημα Λογαριασμών (ΕΣΛ 2010), η αξία των μη εμπορεύσιμων αγαθών και υπηρεσιών, είτε παρέχονται από μη κερδοσκοπικά ιδρύματα που εξυπηρετούν τα νοικοκυριά, είτε από υπηρεσίες της γενικής κυβέρνησης, εκτιμάται ως η αξία των εισροών που αξιοποιούνται για την παραγωγή τους (όπως μισθολογική δαπάνη, αποσβέσεις για την ανάλωση πάγιου κεφαλαίου, αναλώσεις αγαθών και υπηρεσιών).

Η αξιοποίηση εθελοντών συνεπάγεται και κόστος διαχείρισης των εθελοντών (Sajardo & Serra, 2011, Handy & Mook, 2011, Freeman, 1997, Wolff et al., 1993). Το κόστος διαχείρισης αφορά δαπάνες των οργανώσεων για την εκπαίδευση, την ενσωμάτωση, την ανάπτυξη, την αξιολόγηση, την κινητοποίηση και τη διατήρηση της εθελοντικής συμμετοχής. Το κόστος της ενσωμάτωσης καλύπτει την κατάρτιση της περιγραφής της εργασίας, προσέλκυσης εθελοντών, καθώς και επιλογής και εισαγωγής υποψηφίων. Το στάδιο της ανάπτυξης των καθηκόντων εθελοντικής εργασίας καλύπτει την κατάρτιση, την επικοινωνία μεταξύ του εθελοντή και του οργανισμού, καθώς και τα έξοδα που καταβάλλει ο εθελοντής κατά τη διάρκεια της εργασίας του. Στη συνέχεια, ακολουθεί η αξιολόγηση, που σημαίνει την εφαρμογή συστηματικών μεθόδων για τη συλλογή πληροφοριών σχετικά με την αποτελεσματικότητα της εθελοντικής εργασίας, και τα κίνητρα, που αποτελούν το κλειδί για την παρακίνηση και τον έλεγχο των εθελοντών που εργάζονται στον οργανισμό.

Ο εθελοντισμός δημιουργεί ευημερία και επομένως οικονομική αξία και για τα άτομα που προσφέρουν την εθελοντική εργασία. Η εργασία των Fujiwara et. al. (2013), με δεδομένα για το Ηνωμένο Βασίλειο, εφαρμόζει μέθοδο αποτίμησης μέσω της υποκειμενικής ευημερίας ή ευτυχίας, για να υπολογίσει τη συγκεκριμένη πτυχή της οικονομικής αξίας του εθελοντισμού. Η συγκεκριμένη προσέγγιση βασίζεται σε οικονομετρικές εκτιμήσεις για τις σχέσεις μεταξύ απαντήσεων των ατόμων για την ικανοποίησή τους από τη ζωή τους, την ευτυχία τους ή διάφορα αρνητικά και θετικά συναισθήματα που νιώθουν, από τη μια πλευρά, και μιας σειράς από δημογραφικά, κοινωνικά και οικονομικά χαρακτηριστικά τους, όπως το εισόδημά τους και η ενασχόληση τους με τον εθελοντισμό, από την άλλη. Συνδυάζοντας τα αποτελέσματα για την επίδραση που έχει το εισόδημα και η εθελοντική εργασία στην υποκειμενική ευημερία, η συγκεκριμένη μέθοδος υπολογίζει το ισοδύναμο χρηματικό ποσό που απαιτείται για να δώσει την ίδια ώθηση στην ευημερία όπως η ενασχόληση με τον εθελοντισμό. Με τη συγκεκριμένη μέθοδο, υπολογίζεται ότι η αξία της ευημερίας που λαμβάνουν τα άτομα που συμμετέχουν συχνά σε εθελοντικές δράσεις στο Ηνωμένο Βασίλειο υπολογίζεται σε περίπου 13,5 χιλ. λίρες το χρόνο ανά άτομο (κατά μέσο όρο) σε τιμές του 2011.

Η εκτίμηση της αξίας του εθελοντισμού στην Ελλάδα βασίζεται στην προσέγγιση του κόστους αντικατάστασης. Ειδικότερα, η αξία του εθελοντισμού υπολογίζεται πολλαπλασιάζοντας τις συνολικές ώρες συμμετοχής των εθελοντών στις δράσεις των ΟΚοιΠ, με το μέσο ωρομίσθιο που πληρώνουν οι οργανώσεις στους εργαζομένους τους.

5.2 Ευρήματα για την αξία εθελοντισμού με βάση τη βιβλιογραφία

Την μέθοδο του κόστους αντικατάστασης αξιοποιούν οι περισσότερες εμπειρικές μελέτες στη βιβλιογραφία. Ο Yvon H. Pho (2008) χρησιμοποιεί δεδομένα από την Έρευνα Πληθυσμού των

¹⁴ Ο όρος «δορυφορικός λογαριασμός» χρησιμοποιείται στα εθνολογιστικά εγχειρίδια των Ηνωμένων Εθνών για τη μέτρηση των μεγεθών οικονομικών τομέων που δεν ορίζονται ως κλάδοι στους εθνικούς λογαριασμούς.

Ηνωμένων Πολιτειών για το χρονικό διάστημα 2002–2005, έτσι ώστε να εκτιμήσει την αξία του εθελοντισμού σε δολάρια. Προσεγγίζει την αξία με δύο διαφορετικές μεθοδολογίες, εκείνη του κόστους αντικατάστασης και του κόστους ευκαιρίας. Κάνοντας χρήση του κόστους ευκαιρίας, η αξία του εθελοντισμού είναι υψηλότερη σε σχέση με εκείνη του κόστους αντικατάστασης. Σύμφωνα με τα αποτελέσματα, η αξία του εθελοντισμού στις ΗΠΑ την περίοδο 2002–2005 υπολογίζεται στο εύρος από \$116 έως \$153 δισ. (σε σταθερές τιμές 2005) ετησίως.

Η μελέτη των Sajardo et al. (2011) προτείνει μια εναλλακτική μέθοδο για την αποτίμηση των διαφόρων οικονομικών διαστάσεων της εθελοντικής εργασίας, η οποία χρησιμοποιεί ως βάση το κόστος αντικατάστασης, εφαρμόζοντας εναλλακτικούς μισθούς αναφοράς. Τα αποτελέσματα δείχνουν ότι η αξία της εθελοντικής εργασίας κυμαίνεται μεταξύ €382 εκατ. και €116 εκατ., (0,44% και 0,13% του ΑΕΠ της περιοχής της Βαλένθιας), ανάλογα με τον μισθό αναφοράς που εφαρμόζεται. Ειδικότερα, με βάση τον μισθό των εργαζομένων που έρχονται σε άμεση επαφή με ωφελούμενους οργανώσεων και λαμβάνοντας υπόψη τις εισφορές κοινωνικής ασφάλισης και τους φόρους εισοδήματος, η οικονομική αξία της εθελοντικής εργασίας έχει υπολογιστεί σε €218,2 εκατ., που ισοδυναμεί στο 0,25% του ΑΕΠ της περιοχής της Βαλένθιας το 2006.

Μελέτη της R.Foster (2013) για την Εθνική Στατιστική Υπηρεσία του Ηνωμένου Βασιλείου συνοψίζει τρεις μεθόδους εκτίμησης: το κόστος αντικατάστασης, το κόστος ευκαιρίας και την προσέγγιση μέσω της ευημερίας, καταλήγοντας ότι η επικρατέστερη είναι εκείνη του κόστους αντικατάστασης. Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της μελέτης, η αξία της εθελοντικής δραστηριότητας στο Ηνωμένο Βασίλειο για το 2012 εκτιμάται ότι είναι £23,9 δισ. (περίπου 1,5% του ΑΕΠ).

Η προσέγγιση με βάση το κόστος ευκαιρίας χρησιμοποιείται σε μελέτη για την εκτίμηση της αξίας εθελοντισμού της Αυστραλίας για το διάστημα 1970–1990 (Ironmonger, 2000). Η έρευνα καταλήγει ότι εάν τα νοικοκυριά και οι οργανισμοί πλήρωναν το πλήρες κόστος των παροχών που έλαβαν με τη μορφή της εθελοντικής εργασίας, τα χρήματα θα ισοδυναμούσαν με περίπου το 7% έως 8% του ΑΕΠ της χώρας.

5.3 Υποθέσεις της ανάλυσης

Η εκτίμηση της αξίας του εθελοντισμού στην Ελλάδα βασίζεται στην προσέγγιση του κόστους αντικατάστασης, καθώς πρόκειται για την επικρατέστερη προσέγγιση στη βιβλιογραφία (ειδικά σε σχέση με την προσέγγιση του κόστους ευκαιρίας) και την έλλειψη κατάλληλων δεδομένων για την εφαρμογή της προσέγγισης με βάση τα κοινωνικά οφέλη ή την ευημερία (των ωφελούμενων και των εθελοντών). Ειδικότερα, η αξία του εθελοντισμού υπολογίζεται πολλαπλασιάζοντας τις συνολικές ώρες συμμετοχής των εθελοντών στις δράσεις των ΟΚοιΠ, με το μέσο ωρομίσθιο που πληρώνουν οι οργανώσεις στους εργαζόμενους τους.

Η εκτίμηση της αξίας του εθελοντισμού βασίστηκε στα στοιχεία από την πρωτογενή έρευνα σε συνδυασμό με τα στατιστικά στοιχεία του τομέα των οργανώσεων στην Ελλάδα. Από την πρωτογενή έρευνα, απομονώθηκαν οι οργανώσεις με διαθέσιμα στοιχεία για τον κύκλο εργασιών κατά την τριετία 2019–2021. Σε οργανώσεις με διαθέσιμα στοιχεία μόνο για κάποια από τα εν λόγω έτη, έγινε εκτίμηση με βάση τη συνολική τάση των οργανώσεων. Με τον τρόπο αυτό, δημιουργήθηκε ένα αντιπροσωπευτικό δείγμα 132 οργανώσεων. Στο δείγμα αυτό, χρησιμοποιήθηκαν τα έσοδα, η απασχόληση, ο αριθμός εθελοντών και οι ώρες που απασχολήθηκαν οι εθελοντές για το διάστημα 2019–2021.

Οι όποιες ελλείψεις στα στοιχεία απασχόλησης ή εθελοντών συμπληρώθηκαν είτε με βάση διαρθρωτικά στοιχεία της ίδιας της οργάνωσης για άλλα έτη με διαθέσιμα στοιχεία είτε βάσει του συνολικού δείγματος. Ειδικότερα, στις οργανώσεις από το δείγμα χωρίς διαθέσιμα στοιχεία απασχόλησης για κάποια έτη, έγινε εκτίμηση βάσει της αναλογίας απασχόλησης προς έσοδα των υπόλοιπων ετών της ίδιας οργάνωσης. Για τις οργανώσεις χωρίς διαθέσιμα στοιχεία απα-

σχόλησης για κανένα έτος, η απασχόληση εκτιμήθηκε με βάση τα έσοδά τους και την αναλογία της απασχόλησης προς έσοδα για το σύνολο του δείγματος. Αντίστοιχα, στους εθελοντές ακολουθήθηκε η ίδια διαδικασία με την αναλογία εθελοντές προς έσοδα.

Σύμφωνα με τη βιβλιογραφία, η αξία του εθελοντισμού υπολογίστηκε ως ακολούθως:

$$\text{Αξία εθελοντισμού}_{\text{ΠΕ}} = \text{Ωρομίσθιο}_{\text{T}} * \text{Σύνολο ωρών απασχόλησης εθελοντών στο δείγμα}_{\text{ΠΕ}}$$

Ο δείκτης T αφορά το σύνολο του τομέα, ενώ το ΠΕ αναφέρεται σε στοιχεία από την πρωτογενή έρευνα. Ειδικότερα, το ωρομίσθιο υπολογίστηκε διαιρώντας τη μέση αμοιβή ανά εργαζόμενο προς τις εργάσιμες ώρες ανά έτος. Ως προς τη μέση αμοιβή, η εκτίμηση έγινε με βάση τα στατιστικά στοιχεία του συνολικού τομέα διαιρώντας το εργατικό κόστος με το σύνολο της απασχόλησης. Οι εργάσιμες ώρες ανά έτος τέθηκαν να ισούνται σε 2.080 ώρες (8 εργάσιμες ώρες την ημέρα * 5 ημέρες την εβδομάδα * 52 εβδομάδες το έτος).

Ο υπολογισμός των ωρών απασχόλησης των εθελοντών διαχρονικά προέκυψε πολλαπλασιάζοντας τον αριθμό των εθελοντών κάθε έτους με τις ώρες απασχόλησης ανά εθελοντή για το 2021, όπως αποτυπώθηκε για το σύνολο του δείγματος με βάση την πρωτογενή έρευνα, κάνοντας την υπόθεση ότι οι ώρες ανά εθελοντή παραμένουν σταθερές διαχρονικά μέσα στην εξεταζόμενη τριετία. Στη συνέχεια, έγινε αναγωγή του αποτελέσματος που προέκυψε για το δείγμα οργανώσεων που συμμετείχαν στην πρωτογενή έρευνα στο σύνολο του τομέα στην Ελλάδα, με βάση το μερίδιο που έχει το δείγμα στην απασχόληση του τομέα (περίπου 24%):

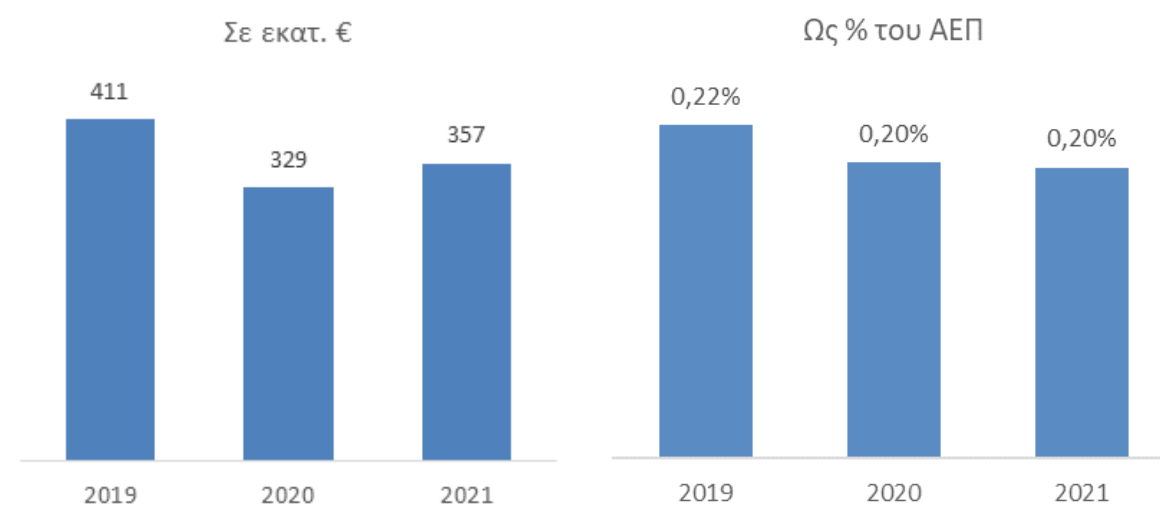
$$\text{Αξία εθελοντισμού}_{\text{T}} = \text{Αξία εθελοντισμού}_{\text{ΠΕ}} * (\text{Απασχόληση}_{\text{T}} / \text{Απασχόληση}_{\text{ΠΕ}})$$

5.4 Αποτελέσματα

Με αυτό τον τρόπο, υπολογίζεται ότι η οικονομική αξία της εθελοντικής προσφοράς εργασίας στην Ελλάδα ανήλθε στα €357 εκατ. το 2021, από €329 εκατ. το 2020, παρουσιάζοντας άνοδο κατά 8,8% (Διάγραμμα 5.1). Ωστόσο, σε σχέση με το 2019, η αξία του εθελοντισμού εμφανίζεται μειωμένη κατά 20,0% (από €411 εκατ.), ως αποτέλεσμα της αρνητικής επίδρασης της πανδημίας στη διοργάνωση εθελοντικών δράσεων. Ως ποσοστό του ΑΕΠ, η αξία του εθελοντισμού έχει σταθεροποιηθεί την τελευταία διετία στο 0,20% του ΑΕΠ, από 0,22% το 2019.

Διάγραμμα 5.1: Οικονομική αξία εθελοντισμού, σε απόλυτα μεγέθη και ως ποσοστό του ΑΕΠ

Πηγή: Εκτιμήσεις IOBE

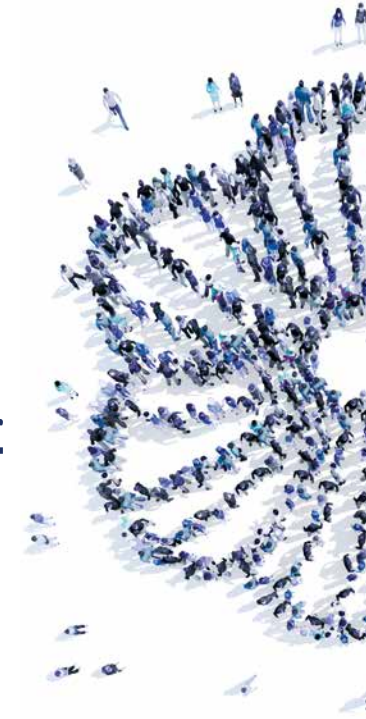

Πίνακας 5.2: Συνοπτικά αποτελέσματα υπολογισμού οικονομικής αξίας εθελοντισμού

Πηγή: Εκτιμήσεις IOBE

Μεταβλητές	2019	2020	2021
Δείγμα οργανώσεων (πρωτογενής έρευνα)			
Σύνολο εθελοντών	8.854	7.119	7.505
Σύνολο απασχόλησης	4.700	4.660	4.458
Μέση αμοιβή ανά απασχολούμενο (€)	20.957	19.964	20.960
Εργάσιμες ώρες το έτος	2.080	2.080	2.080
Ωρομίσθιο (€ ανά ώρα)	10,1	9,6	10,1
Σύνολο ωρών απασχόλησης εθελοντών (χιλ.)	5.235	4.160	4.012
Αριθμός οργανώσεων	132	132	132
Αξία εθελοντισμού (€ εκατ.)	52,7	40,0	40,4
Σύνολο τομέα			
Σύνολο απασχόλησης	36.598	38.268	39.409
Συνολικό εργατικό κόστος (€ εκατ.)	767	764	826
Σύνολο εσόδων ή Αξία παραγωγής (εκατ.€)	2.304	2.275	2.480
Αξία εθελοντισμού στο σύνολο του τομέα (€ εκατ.)	411	329	357
Αξία εθελοντισμού ως % του ΑΕΠ	0,22%	0,20%	0,20%

6

ΣΥΓΚΡΙΣΗ
ΤΟΥ ΚΟΣΤΟΥΣ ΠΡΟΣΦΟΡΑΣ
ΑΓΑΘΩΝ ΚΑΙ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ

6.1 Μεθοδολογική προσέγγιση

Έχοντας προσδιορίσει την αξία του εθελοντισμού και την αξία των αγαθών και υπηρεσιών που προσφέρουν οι οργανώσεις, είναι εφικτό να εκτιμηθεί και να συγκριθεί το κόστος που θα είχε η παροχή αυτών των αγαθών και υπηρεσιών από δημόσιους φορείς. Βασική υπόθεση της σύγκρισης είναι ότι τα αγαθά και οι υπηρεσίες που προσφέρουν οι οργανώσεις θα έπρεπε εναλλακτικά να καλυφθούν από το κράτος. Καθώς πρόκειται για μη εμπορεύσιμη παραγωγή, σύμφωνα με την προσέγγιση που ακολουθεί το Ευρωπαϊκό Σύστημα Λογαριασμών, η αξία αυτής της παραγωγής υπολογίζεται αθροίζοντας την αξία των πόρων που αξιοποιούνται ως εισροές για να επιτευχθεί η παραγωγή. Επομένως, η σύγκριση επικεντρώνεται στα στοιχεία κόστους εισροών που καταγράφουν διαφοροποίηση μεταξύ των ΟΚοιΠ και της Γενικής Κυβέρνησης, όπως προκύπτουν από τα στοιχεία των εθνικών λογαριασμών στη βάση δεδομένων της Eurostat.

6.2 Υποθέσεις της ανάλυσης

Για την εκτίμηση του κόστους των εισροών χρησιμοποιήθηκαν τέσσερις δείκτες α) Μισθολογική δαπάνη (εργατικό κόστος, ήτοι αμοιβές εργαζομένων συν εισφορές εργοδοτών) συνδυαστικά με την αξία του εθελοντισμού, β) Ανάλωση παγίου κεφαλαίου (αποσβέσεις), γ) Δαπάνες για την προμήθεια αγαθών και υπηρεσιών (αναλώσεις) και δ) Αξία των δωρεών σε είδος. Οι δείκτες εκτιμήθηκαν για το χρονικό διάστημα μεταξύ 2019 και 2021 σε ετήσιο επίπεδο.

Για τον υπολογισμό του μισθολογικού κόστους του δημοσίου, υπό την υπόθεση ότι οι υπηρεσίες των οργανώσεων της ΚτΠ προσφέρονταν από το κράτος, χρησιμοποιήθηκε το σύνολο της απασχόλησης στην ΚτΠ στην Ελλάδα, όπως εκτιμάται από τα στοιχεία απασχόλησης της Eurostat (38.092 άτομα Μ.Ο. 2019-2021) πολλαπλασιασμένο με τη μέση μισθολογική δαπάνη ενός εργαζομένου στη δημόσια διοίκηση (29.951,42€), προσθέτοντας και την αξία του εθελοντισμού, όπως υπολογίστηκε στην προηγούμενη ενότητα.

Αναφορικά με την εκτίμηση των αποσβέσεων, υλοποιήθηκε η υπόθεση ότι οι αποσβέσεις μεταξύ ΚτΠ και Δημόσιας Διοίκησης θα ήταν ίσες, καθότι τα προϊόντα και οι υπηρεσίες που θα προσέφεραν είναι όμοια. Από τη μια πλευρά, είναι αρκετά πιθανό η διάρκεια (και κατ' επέκταση το κόστος) για τη δημιουργία των απαιτούμενων υποδομών για την παροχή των εξεταζόμενων υπηρεσιών να είναι αυξημένη σε περίπτωση που αυτό πρέπει να γίνει από τον δημόσιο τομέα.

Επιπλέον, το πραγματικό κόστος για τις ΟΚοιΠ για τη δημιουργία των υποδομών ενδέχεται να είναι μειωμένο και λόγω δωρεών σε είδος για κεφαλαιακές δαπάνες (π.χ. δομικά υλικά) στο πλαίσιο προγραμμάτων Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης ιδιωτικών επιχειρήσεων. Από την άλλη πλευρά, οι υποδομές που έχουν δημιουργήσει οι οργανώσεις ενδέχεται να έχουν υψηλότερες προδιαγραφές, προσφέροντας καλύτερες υπηρεσίες, αλλά και υψηλότερο κόστος κτήσης. Στο βαθμό που η διάσταση της διαφοράς ποιότητας των προσφερόμενων υπηρεσιών δεν εισέρχεται στη σύγκριση κόστους που επιχειρείται στην παρούσα ενότητα, η υπόθεση ότι το ετήσιο κόστος ανάλωσης του πάγιου κεφαλαίου (το οποίο προκύπτει από την αξία των αντίστοιχων παγίων) τίθεται ίσο για τους δυο τομείς μπορεί να θεωρηθεί ως σχετικά συντηρητική (υποεκτίμηση του κόστους για τον δημόσιο τομέα), αλλά εύλογη.

Οι δαπάνες για αναλώσεις για την προσφορά των υπηρεσιών της ΚτΠ εκτιμήθηκαν υπό το πρίσμα δύο σεναρίων, καθώς τα διαθέσιμα στοιχεία για τις συγκεκριμένες δαπάνες του κράτους και των ΟΚοιΠ δεν είναι άμεσα συγκρίσιμα. Στο πρώτο σενάριο (Α) θεωρείται ότι κράτος και ΚτΠ δαπανούν τα ίδια χρήματα για την αγορά των σχετικών αναλώσεων. Στο σενάριο Β υποθέτουμε ότι το μέσο κόστος αναλώσεων ανά εργαζόμενο για την προσφορά των υπηρεσιών της ΚτΠ από το κράτος θα ήταν ίσο με αυτό της δημόσιας διοίκησης γενικότερα (11.704€). Πολλαπλασιάζοντας το μέσο κόστος αναλώσεων ανά εργαζόμενο με το σύνολο των εργαζόμενων που απασχολούνται στην παροχή των υπηρεσιών της ΚτΠ, προκύπτει η εκτίμηση για τις δαπάνες για αναλώσεις σε αυτό το σενάριο.

Οι δαπάνες για αναλώσεις ανά εργαζόμενο στη δημόσια διοίκηση καταγράφονται στα στοιχεία χαμηλότερες σε σύγκριση με τις αντίστοιχες δαπάνες για τις οργανώσεις. Εν μέρει, αυτό το αποτέλεσμα προκύπτει εξαιτίας της διαφοράς μεταξύ του κόστους για την εκτέλεση διοικητικών εργασιών, που χαρακτηρίζει την ευρύτερη δημόσια διοίκηση, και του κόστους παροχής ορισμένων υπηρεσιών από τις ΚτΠ, όπως στέγαση και σίτιση, οι οποίες από τη φύση τους απαιτούν υψηλότερους πόρους για αναλώσεις. Από την άλλη πλευρά, η γενική κυβέρνηση θα μπορούσε να αξιοποιήσει την καλύτερη διαπραγματευτική της θέση μέσω μιας διαδικασίας κεντρικών προμηθειών, αλλά και να εξοικονομήσει μέρος του κόστους που αντιστοιχεί στη δαπάνη για την εξεύρεση χρηματοδοτικών πόρων (fundraising), και πράγματι να πετύχει σε κάποιο βαθμό χαμηλότερη δαπάνη για αναλώσεις (χωρίς όμως να επιτυγχάνει απαραίτητα το ίδιο επίπεδο ποιότητας και ευελιξίας των υπηρεσιών που θα προσφέρει σε σύγκριση με τις ΟΚοιΠ). Επομένως, μπορούμε να υποθέσουμε ότι το σενάριο Β υπολογίζει ένα κατώτερο όριο για τις δαπάνες που το κράτος θα έπρεπε να διαθέσει προκειμένου να υλοποιήσει το έργο των οργανώσεων, ενώ αντιθέτως, το σενάριο Α θέτει το κόστος των αναλώσεων σε ένα σχετικά υψηλό επίπεδο (καμιά εξοικονόμηση δαπανών για αναλώσεις από το κράτος), δημιουργώντας έτσι ένα δυνητικό εύρος για το πραγματικό αποτέλεσμα.

Για την εκτίμηση της αξίας των δωρεών σε είδος χρησιμοποιήθηκε ο μέσος όρος της αναλογίας της αξίας των δωρεών με βάση απαντήσεις των οργανώσεων που συμμετείχαν στην έρευνα πεδίου (αναλυτικό ερωτηματολόγιο) προς τα έσοδα των οργανώσεων (0,2%). Η αναλογία αυτή πολλαπλασιάστηκε με την ακαθάριστη αξία παραγωγής του τομέα και το ποσό αυτό ορίστηκε ως η σχετική συνισταμένη.

6.3 Αποτελέσματα

Αθροίζοντας το κόστος της εργασίας (μαζί με την αξία της εθελοντικής προσφοράς), του κεφαλαίου (αποσβέσεις πάγιου εξοπλισμού) και των αναλώσεων, που υπολογίστηκαν στο προηγούμενο βήμα, με την αξία των δωρεών σε είδος, προκύπτει η εκτίμηση για το κόστος που θα είχε η προσφορά των υπό εξέταση αγαθών και υπηρεσιών από το κράτος. Τα δύο σενάρια καλύπτουν τις δύο ακραίες τιμές του εύρους της δυνητικής δημοσιονομικής επιβάρυνσης που θα προέκυπτε με βάση τις εναλλακτικές υποθέσεις για το κόστος αναλώσεων που θα είχε το κράτος.

Ειδικότερα, οι μισθολογικές δαπάνες υπολογίζονται περίπου στο €1,5 δισ. για το διάστημα 2019 – 2021, κατά 91,2%, κατά μέσο όρο, υψηλότερες συγκριτικά με την ΚτΠ ως έχει σήμερα. Η σημα-

ντική αυτή διαφορά προκύπτει τόσο από το μεγαλύτερο μοναδιαίο εργατικό κόστος της δημόσιας διοίκησης συγκριτικά με την ΚτΠ, καθώς και από τον συνυπολογισμό της αξίας της εθελοντικής εργασίας όπου, πιθανότατα, το δημόσιο θα έπρεπε να απασχολήσει αντίστοιχο προσωπικό και να φροντίσει για την αμοιβή του (οι υπολογισμοί έχουν βασιστεί σε ισοδύναμα πλήρους απασχόλησης). Οι αποσβέσεις των παγίων στοιχείων κυμαίνονται μεταξύ €114 – 122,7 εκατ.

Πίνακας 6.1 Κρατικές δαπάνες προσφοράς προϊόντων και υπηρεσιών της Κοινωνίας των Πολιτών, εκατ. ευρώ

Πηγή: Eurostat, επεξεργασία στοιχείων IOBE και εκτιμήσεις IOBE

Σενάριο Α: Ίδιες αναλώσεις με ΚτΠ	2019	2020	2021
Μισθολογική δαπάνη συν αξία εθελοντισμού	1.507	1.475	1.538
Ανάλωση παγίου κεφαλαίου (αποσβέσεις)	114	112	123
Δαπάνες για εισροές	1.409	1.386	1.517
Αξία των δωρεών σε είδος	4	4	4
Σύνολο	3.033	2.977	3.181

Σενάριο Β: Αναπροσαρμογή αναλώσεων με βάση τη δημόσια διοίκηση	2019	2020	2021
Μισθολογική δαπάνη συν αξία εθελοντισμού	1.507	1.475	1.538
Ανάλωση παγίου κεφαλαίου (αποσβέσεις)	114	112	123
Δαπάνες για εισροές	459	473	485
Αξία των δωρεών σε είδος	4	4	4
Σύνολο	2.084	2.063	2.149

Στο σενάριο Α, οι δαπάνες για εισροές είναι όμοιες με αυτές της ΚτΠ που το 2019 ήταν ίσες με €1,4 δισ., ενώ το 2021 ανήλθαν σε €1,6 δισ. Αντιθέτως, στο σενάριο Β, οι δαπάνες αναλώσεων υπολογίζονται στο εύρος του €459 – 485 εκατ., μειωμένες κατά 67,1%, κατά μέσο όρο, συγκριτικά με το αρχικό σενάριο. Η αξία των δωρεών σε είδος την τελευταία τριετία εκτιμήθηκε μεταξύ 3,7 – 4,1 εκατ. €.

Συνολικά για το σενάριο Α, οι κρατικές δαπάνες για την υλοποίηση του έργου της ΚτΠ θα ήταν μεταξύ €3,0 – 3,2 δισ., κατά 30,3% υψηλότερες από την ακαθάριστη αξία παραγωγής της ΚτΠ. Στο σενάριο Β, η δαπάνη του δημοσίου για την παροχή αυτών των αγαθών εκτιμάται σε €2,1 δισ. Αυτή η αξία είναι μικρότερη κατά 10,7% από την τρέχουσα αξία παραγωγής της ΚτΠ, αλλά θα αποτελούσε ένα πρόσθετο βάρος του δημόσιου προϋπολογισμού και των φορολογουμένων. Συνδυαστικά και με την αξιολόγηση της ποιότητας των προσφερόμενων υπηρεσιών από τις ΟΚοιΠ και το κράτος, που παρουσιάστηκαν στο κεφάλαιο 3, παρατηρούμε ότι οι ΟΚοιΠ προσφέρουν σημαντικά αγαθά και υπηρεσίες στους πολίτες με σαφώς καλύτερη ποιότητα και υπό ορισμένες υποθέσεις σε χαμηλότερο κόστος, λόγω χαμηλότερης μέσης μισθολογικής δαπάνης και της κινητοποίησης εθελοντικής προσφοράς. Ακόμα και υπό την υπόθεση ότι το κράτος, εν τέλει, καταφέρνει να πετύχει χαμηλότερο κόστος αναλώσεων λόγω διαπραγματευτικής ισχύος και εξοικονόμησης κόστους fundraising, η δραστηριότητα των οργανώσεων εξοικονομεί σημαντικούς δημοσιονομικούς πόρους, στον βαθμό που μεγάλο μέρος της χρηματοδότησής τους προέρχεται από δωρεές υποστηρικτών, επιχειρήσεων και ιδρυμάτων και όχι από κρατικές πηγές.

7

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΚΑΙ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

7.1 Συμπεράσματα

Οι Οργανώσεις της Κοινωνίας των Πολιτών (ΟΚοιΠ) επιτελούν σημαντικό κοινωνικό έργο. Προσφέρουν στέγαση, σίτιση, ιατρικές υπηρεσίες, δράσεις ενδυνάμωσης, νομικές υπηρεσίες και ψυχολογική υποστήριξη σε ευάλωτες κοινωνικές ομάδες. Εκπαιδεύουν παιδιά και νέους στο να είναι ανεξάρτητοι, υπεύθυνοι και ενεργοί πολίτες. Συνηγορούν για την προστασία του περιβάλλοντος και μάχονται για τα ανθρώπινα δικαιώματα. Συλλέγουν δωρεές για να υποστηρίξουν αναπτυξιακές δράσεις εντός και εκτός των συνόρων.

Πέρα από αυτή τη σημαντική κοινωνική δράση, η λειτουργία των ΟΚοιΠ έχει και αξιοσημείωτη οικονομική διάσταση. Ο αριθμός των ΟΚοιΠ που δραστηριοποιούνται στην Ελλάδα δεν έχει προσδιοριστεί με ακρίβεια, ωστόσο υπολογίζεται ότι ξεπερνά τις 6,5 χιλιάδες, με το μεγαλύτερο μέρος αυτών να είναι μικρές σε μέγεθος οργανώσεις που δρουν σε τοπικό επίπεδο και με περιορισμένους οικονομικούς πόρους. Για τις ανάγκες της παρούσας μελέτης, καταρτίστηκε κατάλογος με περισσότερες από 550 οργανώσεις, ενώ 98 από αυτές τις οργανώσεις προσέφεραν στοιχεία μέσα από ερωτηματολόγια για το είδος δράσεών τους, τα έσοδα και την απασχόλησή τους και τον αριθμό εθελοντών που τις στηρίζει.

Από τα διαθέσιμα στοιχεία παρατηρείται συγκέντρωση της δραστηριότητας στην ευρύτερη περιοχή της Αθήνας, όπου έχουν την έδρα τους το 68,1% από τις 376 οργανώσεις με διαθέσιμα σχετικά στοιχεία. Καθώς το ποσοστό αυτό είναι περίπου διπλάσιο από το μερίδιο που έχει η Αττική στον μόνιμο πληθυσμό της χώρας (36,4% το 2021), προκύπτουν ενδείξεις για περιθώριο σημαντικής περαιτέρω ανάπτυξης των ΟΚοιΠ στις υπόλοιπες περιφέρειες της χώρας.

Η βασικότερη πηγή χρηματοδότησης για τις ΟΚοιΠ στην Ελλάδα φαίνεται πως είναι οι κρατικές επιχορηγήσεις και τα διεθνή προγράμματα. Αξιοσημείωτο όμως είναι και το ποσοστό των εσόδων που προέρχεται από επιχειρήσεις και κοινωφελή ιδρύματα, καθώς και από μέλη και υποστηρικτές, ενώ η εμπορική δραστηριότητα έχει σχετικά περιορισμένη σημασία για τις οργανώσεις στην Ελλάδα, εν μέρει και λόγω περιορισμών στο εγχώριο νομοθετικό πλαίσιο.

Ανάμεσα στις βασικές προκλήσεις που αντιμετωπίζουν οι οργανώσεις, ως σημαντικότερες αναδεικνύονται αυτές που σχετίζονται με το κράτος. Ειδικότερα, το 95,5% των οργανώσεων του δείγματος που συμμετείχε στην έρευνα ανέφερε τη γραφειοκρατία και άλλες δυσκολίες στη συνεργασία με το κράτος ως αρκετά σημαντικό ή πολύ σημαντικό ζήτημα που δυσκολεύει τη λειτουργία τους. Πολύ υψηλό ποσοστό απαντήσεων που το αξιολογούν ως αρκετά ή πολύ σημαντικό εμπόδιο συγκέντρωσε και το ζήτημα της ανεπαρκούς διαβούλευσης με το κράτος (91,3%).

Ακολουθούν σε σημασία ζητήματα όπως ασάφειες και ελλείψεις στο νομικό πλαίσιο ως προς τον εθελοντισμό, η έλλειψη ενιαίου μητρώου, στρεβλώσεις στο φορολογικό πλαίσιο και περιορισμοί στη δυνατότητα εξασφάλισης εσόδων με εμπορικές δράσεις.

Η οικονομική δραστηριότητα των ΟΚοιΠ δεν αποτυπώνεται με ευδιάκριτο τρόπο στους εθνικούς λογαριασμούς, ωστόσο ενδείξεις για το μέγεθος του τομέα προκύπτουν από τα μεγέθη των μη κερδοσκοπικών ιδρυμάτων που εξυπηρετούν νοικοκυριά (ΜΚΙΕΝ). Σύμφωνα με στοιχεία της Eurostat, η αξία παραγωγής των ΜΚΙΕΝ στην Ελλάδα έχει σταθεροποιηθεί τα τελευταία χρόνια σε €3,3 δισ., από €4,8 δισ. το 2009, €3,0 δισ. στο βαθύτερο σημείο της οικονομικής κρίσης το 2012 και €3,5 δισ. στο αποκορύφωμα της προσφυγικής κρίσης το 2016. Σε σύγκριση με άλλες Ευρωπαϊκές χώρες, η κατά κεφαλήν αξία παραγωγής των ΜΚΙΕΝ βρίσκεται σε σχετικά χαμηλό επίπεδο (€304 ανά κάτοικο το 2020, έναντι €827 κατά μέσο όρο στην ΕΕ), κοντά σε επίπεδα που καταγράφουν και άλλες χώρες της Νότιας και Ανατολικής Ευρώπης όπως η Ισπανία, η Κύπρος και η Τσεχία. Αντίστοιχα συμπεράσματα προκύπτουν και από την εξέταση της ακαθάριστης προστιθέμενης αξίας που παράγουν ως ποσοστό του ΑΕΠ της χώρας (0,64% στην Ελλάδα έναντι 1,16% στην ΕΕ).

Το μέγεθος της δραστηριότητας των ΟΚοιΠ εξαρτάται κρίσιμα από την αποδοχή και τη στήριξη που λαμβάνουν από τους πολίτες της χώρας. Στην πρωτογενή έρευνα σε 2 χιλ. πολίτες που πραγματοποιήθηκε για τους σκοπούς της μελέτης, διαπιστώθηκε σχετικά χαμηλό ποσοστό (28%) αναγνώρισης του όρου «Οργανισμοί της Κοινωνίας των Πολιτών». Ωστόσο, αρκετά υψηλότερο ήταν το ποσοστό των ανθρώπων που ανέφερε συγκεκριμένες, αναγνωρίσιμες οργανώσεις.

Το 24,0% των ενήλικων πολιτών της χώρας δήλωσε ότι έχει λάβει μέρος σε εθελοντική δράση το τελευταίο δωδεκάμηνο. Τα ποσοστά συμμετοχής σε εθελοντικές δράσεις εμφανίζονται αυξημένα στα άτομα με υψηλότερη εκπαίδευση, στις ηλικίες 45-54 ετών και στους εργαζόμενους. Σημαντικές διαφορές παρατηρούνται μεταξύ των περιφερειών της χώρας, με υψηλότερα ποσοστά συμμετοχής σε εθελοντική δράση να καταγράφονται στη Δυτική Μακεδονία (32,2%) και τα χαμηλότερα στην Ανατολική Μακεδονία - Θράκη (19,0%), στην Κεντρική Μακεδονία (21,2%) και στην Πελοπόννησο (21,7%). Στους σημαντικότερους λόγους που ωθούν τους πολίτες να συμμετέχουν σε εθελοντικές δράσεις αναφέρεται το αίσθημα προσφοράς και αλληλεγγύης, ενώ στους σημαντικότερους αποτρεπτικούς λόγους προηγείται η έλλειψη ελεύθερου χρόνου.

Σχετικά με την οικονομική στήριξη, το 45,5% δήλωσε ότι έχει ενισχύσει οικονομικά κάποιον οργανισμό το τελευταίο δωδεκάμηνο. Ενισχυμένα ποσοστά στην οικονομική στήριξη εμφανίζουν χαρακτηριστικά που σχετίζονται με υψηλότερο εισόδημα, όπως η εκπαίδευση και το να είναι κανείς εργαζόμενος. Οι περισσότεροι πολίτες που έχουν ενισχύσει οικονομικά κάποιο οργανισμό το έχουν κάνει εκτάκτως, ενώ σχετικά περιορισμένο είναι το ποσοστό υποστηρικτών που συνδράμει τις οργανώσεις με τακτικό τρόπο. Στους αποθαρρυντικούς παράγοντες για την οικονομική στήριξη οργανώσεων από τους πολίτες προηγείται η έλλειψη οικονομικής δυνατότητας, ενώ σχετικά υψηλά (20,2% των έγκυρων απαντήσεων) βρίσκεται και το ποσοστό των πολιτών που δεν συνεισφέρει στις οργανώσεις επειδή δεν εμπιστεύεται ότι η δωρεά του θα έχει ορθή διαχείριση.

Σε συγκριτική προοπτική με άλλες χώρες, σύμφωνα με διεθνείς έρευνες που εξάγονται με κοινή μεθοδολογία σε όλες τις χώρες, η Ελλάδα βρίσκεται σχετικά χαμηλά στις κατατάξεις με βάση τη συνεισφορά των πολιτών και την εμπιστοσύνη που έχουν σε φιλανθρωπικές οργανώσεις. Ειδικότερα, η Ελλάδα κατατάσσεται στην προτελευταία, 125η θέση, με βάση τον παγκόσμιο δείκτη προσφοράς CAF World Giving Index για τη δεκαετία 2009-2019 και στην 34η θέση ανάμεσα σε 50 χώρες με διαθέσιμα στοιχεία στην έρευνα World Value Survey, με βάση τις θετικές απαντήσεις στην ερώτηση εάν έχουν κάνει δωρεά σε οργάνωση ή πολιτική καμπάνια. Αντίστοιχα, η Ελλάδα κατατάσσεται στην 37η θέση ανάμεσα σε 54 χώρες με βάση το ποσοστό ατόμων που δήλωσαν ότι εμπιστεύονται τις φιλανθρωπικές οργανώσεις.

Οι δραστηριότητες των ΟΚοιΠ προσφέρουν σημαντική στήριξη στην εθνική οικονομία. Υποστηρίζουν, άμεσα ή έμμεσα, την παραγωγή του 1,6% του ΑΕΠ της χώρας και την απασχόληση του 1,9% των εργαζομένων στη χώρα. Σε απόλυτους όρους, η συνεισφορά των ΟΚοιΠ για το 2021

υπολογίζεται σε €3,0 δισ. σε όρους ΑΕΠ και σε 88,4 χιλ. θέσεις εργασίας σε όρους απασχόλησης. Επιπροσθέτως, οι δραστηριότητες των οργανώσεων οδηγούν σε ενίσχυση των εσόδων του Δημοσίου, λόγω της τόνωσης της οικονομικής δραστηριότητας στη χώρα, με ετήσια ποσά σταθερά υψηλότερα του €1 δισ., που αντιστοιχούν στο 1,9% έως 2,1% των ετήσιων εσόδων του Δημοσίου στην τριετία 2019-2021.

Σε αυτά τα μεγέθη δεν περιλαμβάνεται η οικονομική αξία του εθελοντισμού, η οποία δεν υπολογίζεται στους εθνικούς λογαριασμούς, καθώς δε δημιουργεί άμεσο κόστος για τις οργανώσεις. Στο πλαίσιο της μελέτης, υπολογίζεται ότι η οικονομική αξία του εθελοντισμού στην Ελλάδα ανήλθε στα €357 εκατ. το 2021, από €329 εκατ. το 2020 και €411 εκατ. το 2019. Το ποσό αυτό αντιστοιχεί σε περίπου το 0,2% του ΑΕΠ της χώρας.

Στην υποθετική περίπτωση που οι υπηρεσίες που προσφέρουν οι ΟΚοιΠ στην Ελλάδα θα έπρεπε παρέχονταν από το κράτος, το κόστος τους για το 2021 εκτιμάται στο εύρος €2,1 με €3,2 δισ. Το εύρος προκύπτει από διαφορετικές υποθέσεις για το ύψος των αναλώσεων που θα ξόδευε το κράτος για να προσφέρει αυτές τις υπηρεσίες. Σε περίπτωση που το κράτος ξόδευε το ίδιο για τις αναλώσεις με τις ΟΚοιΠ, το συνολικό κόστος θα ήταν υψηλότερο κατά περίπου το 30,3% σε σχέση με την ακαθάριστη αξία παραγωγής της ΚτΠ, με τη διαφορά να προκύπτει από την υψηλότερη μέση μισθολογική δαπάνη στον δημόσιο τομέα και την ανάγκη αναπλήρωσης της εθελοντικής προσφοράς (σε ώρες εργασίας) με την απασχόληση δημοσίων υπαλλήλων. Από την άλλη, εάν για αυτές τις υπηρεσίες το κράτος ξόδευε αναλογικά ίδιες αναλώσεις με αυτές που καταγράφονται ανά εργαζόμενο στη δημόσια διοίκηση, το συνολικό κόστος θα ήταν χαμηλότερο κατά 10,7%. Ακόμα και σε αυτή την περίπτωση, όμως, προκύπτει ότι η δραστηριότητα των οργανώσεων οδηγεί σε σημαντική εξοικονόμηση δημοσιονομικών πόρων, στον βαθμό που μεγάλο μέρος της χρηματοδότησής τους προέρχεται από δωρεές υποστηρικτών, ιδρυμάτων και επιχειρήσεων και όχι από δημόσιες πηγές.

Συμπερασματικά, η δραστηριότητα των ΟΚοιΠ στην Ελλάδα συνεισφέρει σημαντικά στα οικονομικά μεγέθη της χώρας. Η συνεισφορά αυτή μπορεί να ενισχυθεί ακόμα περισσότερο, δεδομένης της σχετικά περιορισμένης γεωγραφικής εμβέλειας της δράσης των οργανώσεων και των διαθέσιμων περιθωρίων για ενίσχυση της εμπιστοσύνης των πολιτών στις οργανώσεις. Για την ενίσχυση αυτής της συνεισφοράς, αλλά και του σημαντικού κοινωνικού αντίκτυπου που έχουν οι δράσεις τους, απαιτείται εγρήγορση για τη διόρθωση αγκυλώσεων που εμποδίζουν τη λειτουργία των οργανώσεων στην Ελλάδα, μέσα κυρίως από τη βελτίωση του πλαισίου συνεργασίας τους με το κράτος.

7.2 Προτάσεις Πολιτικής

Η Κοινωνία των Πολιτών έχει σχετικά περιορισμένη δράση στην Ελλάδα, ενώ και η συμμετοχή του πληθυσμού σε εθελοντικές δράσεις είναι αρκετά χαμηλή. Επιπλέον, η χώρα κατατάσσεται σχετικά χαμηλά με βάση τη συνεισφορά των πολιτών σε φιλανθρωπικές οργανώσεις. Στους πιθανούς λόγους που εξηγούν αυτές τις επιδόσεις περιλαμβάνονται η χαμηλή εμπιστοσύνη των πολιτών στις οργανώσεις, ο ισχυρός ρόλος των οικογενειακών δεσμών και της Εκκλησίας στην κοινωνική ζωή της χώρας και η προκατάληψη σε μερίδα του πληθυσμού κατά του ιδιωτικού τομέα. Ωστόσο, σημαντικό ρόλο έχουν και ζητήματα που επιδέχονται παρεμβάσεις πολιτικής, όπως ελλείψεις στο εποπτικό πλαίσιο και η περιορισμένη ισχύς των φορολογικών κινήτρων.

Η έρευνα πεδίου στις οργανώσεις που πραγματοποιήθηκε στο πλαίσιο της μελέτης ανέδειξε ως σημαντικότερα ζητήματα που δυσκολεύουν τη λειτουργία τους τη συνεργασία με το κράτος, διάφορες ελλείψεις στο νομικό και εποπτικό πλαίσιο και δυσκολίες στην εξασφάλιση οικονομικών πόρων. Τα προβλήματα αυτά είναι διαχρονικά και απαιτούν μια σειρά από σχετικές πρωτοβουλίες και διεργασίες. Η ανάπτυξη ενός σχεδίου δράσης με σκοπό την καταγραφή και τη δρομολόγηση διεργασιών για την επίλυση των εμποδίων στη λειτουργία της Κοινωνίας των Πολιτών ξεπερνάει τον σκοπό της παρούσας μελέτης. Ωστόσο, με βάση τα ευρήματα της μελέτης, μπορούμε

να παραθέσουμε ορισμένες ιδέες για ενδεικτικές πρωτοβουλίες που θα μπορούσαν να ληφθούν, στο πλαίσιο μιας συνεκτικής διαδικασίας ουσιαστικής διαβούλευσης με τις οργανώσεις και τα υπόλοιπα ενδιαφερόμενα μέλη.

7.2.1 ΕΠΟΠΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΚΑΙ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ ΜΕ ΤΟ ΚΡΑΤΟΣ

Ο νόμος 4873/2021 για την «Προστασία του εθελοντισμού, ενίσχυση της δράσης της Κοινωνίας των Πολιτών, φορολογικά κίνητρα για την ενίσχυση της κοινωφελούς δράσης των Ο.Κοι.Π. και λοιπές διατάξεις» προβλέπει αρκετές αλλαγές στην κατεύθυνση βελτίωσης του εποπτικού πλαισίου και επιδιόρθωσης βασικών ελλείψεων στο νομικό πλαίσιο. Ειδικότερα, ο νόμος δίνει ορισμούς για τις οργανώσεις της ΚτΠ, τους κοινωφελείς φορείς και την εθελοντική απασχόληση. Επιπλέον, ορίζονται η σύσταση και οι αρμοδιότητες Διεύθυνσης ΟΚοιΠ και Κοινωφελών Φορέων καθώς και το ειδικό μητρώο ΟΚοιΠ, ενώ θεσπίζονται οικονομικά κίνητρα στις οργανώσεις για την εγγραφή τους σε αυτές τις βάσεις δεδομένων. Η Διεύθυνση ΟΚοιΠ και Κοινωφελών Φορέων προβλέπεται να συσταθεί μέσα στο Υπουργείο Εσωτερικών με τις αρμοδιότητες της να περιλαμβάνουν τη λήψη και την αποθήκευση δεδομένων της Δημόσιας Βάσης Δεδομένων ΟΚοιΠ και του Ειδικού Μητρώου ΟΚοιΠ.

Επιπλέον, ο Ν. 4873/2021 περιλαμβάνει ρυθμίσεις που αφορούν τις σχέσεις της ΚτΠ με το κράτος, τη χρηματοδότηση των οργανώσεων με συνεπαγόμενες υποχρεώσεις, την εθελοντική απασχόληση, τον έλεγχο των οργανώσεων και ορισμένες φορολογικές διευθετήσεις. Ειδικά ως προς τον εθελοντισμό, προβλέπεται η δήλωση του αναμενόμενου αριθμού εθελοντών στο πληροφοριακό σύστημα ΕΡΓΑΝΗ όταν πρόκειται για μονοήμερες δράσεις, ενώ όταν πρόκειται για συμμετοχή σε προγράμματα εθελοντικής απασχόλησης με μεγαλύτερη διάρκεια, προβλέπεται η αναγγελία να περιέχει περισσότερα στοιχεία, όπως τα ονόματα των εθελοντών. Προσδιορίζονται, επίσης, οι υποχρεώσεις των φορέων όσον αφορά την κάλυψη σχετικών δαπανών και την έκπτωσή τους από τα ακαθάριστα έσοδα.

Για την πλήρη υλοποίηση των ρυθμίσεων που προβλέπονται στον Ν. 4873/2021 και για να γίνει λειτουργικό το προβλεπόμενο εποπτικό πλαίσιο, απαιτείται να θεσπιστούν όλα τα σχετικά παράγωγα νομοθετήματα (υπουργικές αποφάσεις, εγκύκλιοι, κ.λπ.) και να γίνουν τα απαραίτητα διοικητικά βήματα (αλλαγές σε οργανογράμματα, στελέχωση νέων δομών, κ.ά.). Η λειτουργία του νέου εποπτικού και συντονιστικού φορέα θα βοηθήσει και στη βελτίωση των διαδικασιών διαβούλευσης με τις ΟΚοιΠ σε θέματα σχετικά με τους τομείς δραστηριότητάς τους. Προς την ίδια κατεύθυνση, συστήνεται η θέσπιση θεσμών αντιπροσώπευσης των οργανώσεων στην επαφή τους με το κράτος, στα πρότυπα του εθνικού και των επαρχιακών συντονιστικών συμβουλίων εθελοντισμού που υπάρχουν στην Κύπρο.

Η λειτουργία ενός ενιαίου εποπτικού πλαισίου μέσα από μια δομή του Υπουργείου Εσωτερικών ενέχει και ορισμένους κινδύνους αναφορικά με την ανεξαρτησία και την αυτονομία της ΚτΠ στη χώρα. Προτείνεται να εξεταστεί η μετεξέλιξη του εποπτικού φορέα μελλοντικά, με την ωρίμανση των θεσμών διαβούλευσης και αντιπροσώπευσης των ΟΚοιΠ, σε μια ανεξάρτητη αρχή στο πρότυπο της Φιλανθρωπικής Επιτροπής για την Αγγλία και την Ουαλία με αυξημένες αρμοδιότητες ελέγχων, αλλά και με στελέχωση και όργανα διακυβέρνησης που εξασφαλίζουν τη μέγιστη δυνατή αποδοχή από τους φορείς της ΚτΠ και τους πολίτες.

Πέρα από την εποπτική λειτουργία του κράτους, σημαντικό ρόλο στην εξασφάλιση της αξιοπιστίας τους έχουν και οι ίδιες οι οργανώσεις. Ειδικά σε οργανώσεις που δραστηριοποιούνται σε ευαίσθητους τομείς, όπως η κοινωνική πρόνοια σε παιδιά, ηλικιωμένους και ευπαθείς ομάδες και έχουν στη διαχείρισή τους σημαντικούς οικονομικούς πόρους (π.χ. παρέχουν καταλύματα) θα πρέπει να έχουν θεσπιστεί αξιόπιστες δομές διακυβέρνησης με τη συμμετοχή ανεξάρτητων μελών (χωρίς εκτελεστικές αρμοδιότητες και σχέση με εκτελεστικά στελέχη και εργαζόμενους), να υλοποιούνται διαδικασίες εσωτερικού και εξωτερικού ελέγχου και να υπάρχει διαφάνεια ως προς τα οικονομικά τους στοιχεία, τους εξωτερικούς ελέγχους και τα αποτελέσματα των δράσεών τους. Η έλλειψη διαφάνειας και οι αδύναμες δομές διακυβέρνησης μπορεί να οδηγήσουν σε αθέμιτες πρακτικές ή ακόμα και σε επιβλαβείς ενέργειες έναντι ιδιαίτερα ευάλωτων ανθρώπων,

υποσκάπτοντας έτσι την εμπιστοσύνη των πολιτών, όχι μόνο ως προς συγκεκριμένες οργανώσεις, αλλά και συνολικά ως προς την ανθρωπιστική δράση των οργανώσεων και τον τομέα της Κοινωνίας των Πολιτών.

7.2.2 ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗ ΚΑΙ ΒΙΩΣΙΜΟΤΗΤΑ ΤΩΝ ΟΡΓΑΝΩΣΕΩΝ

Η βελτίωση του εποπτικού πλαισίου, μέσα από την εφαρμογή των κατάλληλων αλλαγών, θα βοηθήσει στην ενδυνάμωση της εμπιστοσύνης των πολιτών στη λειτουργία των οργανώσεων. Επακόλουθα, αυτό θα επιτρέψει την περαιτέρω επιδιόρθωση ελλείψεων που δυσκολεύουν τη χρηματοδότηση και τη βιωσιμότητα των οργανώσεων.

Ενδεικτικά, εφόσον μια ΑΜΚΕ τηρεί τις προδιαγραφές εγγραφής σε ένα νέο ενιαίο μητρώο, δε θα είναι απαραίτητο η μη κερδοσκοπική ιδιότητά της να βεβαιώνεται από τις οικονομικές υπηρεσίες τοπικά, οι οποίες θα εξακολουθούν να έχουν ως αρμοδιότητα τον φορολογικό έλεγχο των επιμέρους στοιχείων δραστηριότητας. Με αυτόν τον τρόπο, οι οργανώσεις θα μπορούν να συμπληρώνουν τη χρηματοδότησή τους με έσοδα από εμπορικές δραστηριότητες, πληρώνοντας τους αντίστοιχους φόρους όταν δεν προβλέπεται απαλλαγή, χωρίς τον φόβο ότι η μη κερδοσκοπική τους ιδιότητα έγκειται στην κρίση ενός στελέχους της δημόσιας διοίκησης που δε διαθέτει εξειδίκευση στα θέματα της ΚτΠ.

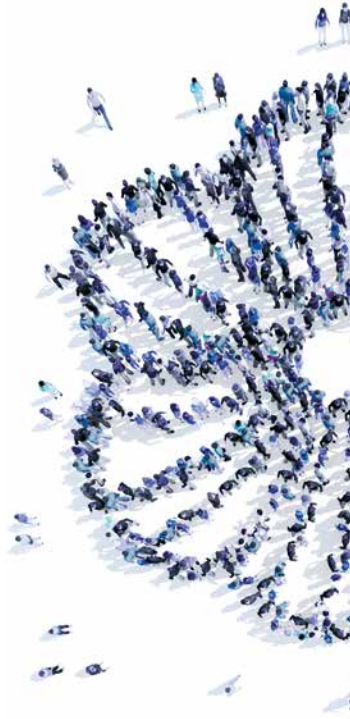
Όταν το εποπτικό πλαίσιο έχει αποδείξει ότι λειτουργεί αποτελεσματικά και η εμπιστοσύνη των πολιτών έχει αρχίσει να ενισχύεται, αξίζει να εξεταστεί η δυνατότητα περαιτέρω βελτίωσης των φορολογικών κινήτρων για την πραγματοποίηση δωρεών από φυσικά πρόσωπα σε εγγεγραμμένους κοινωφελείς φορείς. Στην ενίσχυση των κινήτρων περιλαμβάνεται η μεταβολή των ανώτερων και κατώτερων ορίων των φοροαπαλλαγών, καθώς και η θέσπιση μηχανισμών συλλογής δωρεών απευθείας μέσα από τη διαδικασία προσδιορισμού του φόρου εισοδήματος, στο πρότυπο του συστήματος Cinque per mille που εφαρμόζεται στην Ιταλία, ή απευθείας μέσα από τη μισθοδοσία ή τη σύνταξη ενός φορολογούμενου, όπως εφαρμόζεται στο Ην. Βασίλειο.

Συμπερασματικά, η εφαρμογή αλλαγών που ενισχύουν την εμπιστοσύνη των πολιτών στις οργανώσεις της ΚτΠ και βελτιώνουν την οικονομική βιωσιμότητά τους θα επεκτείνει και την εμβέλεια των δράσεών τους. Η αυξημένη δραστηριότητα των οργανώσεων θα προσφέρει άμεσα οφέλη για την οικονομική δραστηριότητα στη χώρα, όπως δείχνουν τα αποτελέσματα της μελέτης. Επιπλέον, θα ενισχυθεί η κοινωνική συνοχή στη χώρα, καθώς και η πίεση που ασκούν οι οργανώσεις για βελτίωση των θεσμών διακυβέρνησης του κράτους και του επιχειρηματικού τομέα. Δεδομένης της αποδεδειγμένης σημασίας της κοινωνικής συνοχής και των θεσμών διακυβέρνησης για τη μακροχρόνια ανάπτυξη μιας οικονομίας, οι βελτιώσεις στη λειτουργία της ΚτΠ μπορεί να οδηγήσουν και σε σημαντική ενίσχυση του βιοτικού επιπέδου στην Ελλάδα σε βάθος χρόνου.

8

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Αφουξενίδης, Α., & Γαρδίκη, Μ. (2014). Χαρτογραφώντας την κοινωνία πολιτών στην Ελλάδα σήμερα: προβλήματα και προοπτικές. *Επιθεώρηση Κοινωνικών Ερευνών*, 143, 33–53.

διαΝΕΟσις και ΙΟΒΕ (2021). *Ο Τομέας Ενέργειας στην Ελλάδα: Τάσεις, Προοπτικές και Προκλήσεις*.

ΙΟΒΕ (2019). *Οικονομικό, Κοινωνικό και Περιβαλλοντικό Αποτύπωμα της Λειτουργίας των Οργανωμένων Υποδοχέων Δραστηριοτήτων: Η Σημασία και η Συνεισφορά της ΕΤΒΑ ΒΙ.ΠΕ. ΑΕ στην Ελληνική Οικονομία*.

ΙΟΒΕ (2021). *Η επιβατηγός ναυτιλία στην Ελλάδα την περίοδο 2016-2020: Επιδόσεις, συμβολή στην οικονομία και προοπτικές*.

ΙΟΒΕ (2021). *Ο ρόλος της Βιομηχανίας Υποδομών και Κατασκευών την επόμενη ημέρα της ελληνικής οικονομίας*.

ΙΟΒΕ (2022). *Ο κλάδος των αλκοολούχων ποτών στην Ελλάδα: Συμβολή στην οικονομία και προοπτικές*.

ΙΟΒΕ (2022). *Κατασκευή ναυτιλιακού εξοπλισμού: Τάσεις, προοπτικές και συνεισφορά στην Ελληνική Οικονομία*.

ΙΟΒΕ (2023). *Ο κλάδος πλαστικών στην Ελλάδα: Επιδόσεις την περίοδο 2019-2021, προκλήσεις και προοπτικές ανάπτυξης*

Καμινιώτη, Ο. (2020). *Εθελοντισμός στην Ελλάδα: Υπάρχουσα κατάσταση και προτάσεις. Κοινωνική Πολιτική*. Αθήνα: Εθνικό Ινστιτούτο Εργασίας και Ανθρώπινου Δυναμικού.

Μπουρίκος, Δ και Σωτηρόπουλος, Δ. Α. (2014). *Οικονομική Κρίση, Κοινωνική Πρόνοια και Κοινωνία των Πολιτών: Η επίδραση της οικονομικής κρίσης στους τυπικούς και άτυπους φορείς της κοινωνίας πολιτών στο χώρο της κοινωνικής αλληλεγγύης και οι νέοι περιορισμοί της κοινωνικής ιδιότητας του πολίτη την περίοδο 2010- 2013*. Αθήνα.

Μπουρίκος, Δ. and Σωτηρόπουλος, Δ. (2014). *Οικονομική Κρίση, Κοινωνική Πρόνοια και Κοινωνία των Πολιτών*. Αθήνα: ΕΛΙΑΜΕΠ.

Οικονομάκος, Δ. (2005). *Ο ρόλος της κοινωνίας των πολιτών στην πολιτισμική ανάπτυξη. Το παράδειγμα του Δήμου Καλαμάτας*. Τεχνολογικό Εκπαιδευτικό Ίδρυμα Καλαμάτας.

Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου και HIGGS (2019). *ΘΑΛΗΣ II: Χαρτογράφηση και αξιολόγηση ελληνικών μη κερδοσκοπικών οργανώσεων: Παρουσίαση αποτελεσμάτων του χρόνου*.

Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου και HIGGS (2021). *Οι Μη Κερδοσκοπικές Οργανώσεις στην Ελλάδα: Χαρτογράφηση και Αξιολόγηση 2020*.

The Johns Hopkins University Center for Civil Society Studies (CCSS) (2010), ILO Manual on the Measurement of Volunteer Work

Χουλιάρης, Α. και Πετρόπουλος, Σ. (2015). *Ελληνικές Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις: Στοιχεία - αριθμοί - αποτελέσματα αξιολόγησης*. ΘΑΛΗΣ (ΕΣΠΑ).

Abraham, Katharine G., and Christopher Mackie, (2005). *Beyond the market: Designing nonmarket accounts for the United States*. Washington, DC: National Academies Press.

Alderman, H., & Yemtsov, R. (2014). How Can Safety Nets Contribute to Economic Growth? *The World Bank Economic Review*, 28(1), 1–20. <https://doi.org/10.1093/wber/lht011>

Altman, A. and J. Gondzio. Regularized symmetric indefinite systems in interior point methods for linear and quadratic optimization. *Optimization Methods and Software*, 1999.

Andersen, E. D., and K. D. Andersen. Presolving in linear programming. *Math. Programming* 71, 1995, pp. 221–245.

Brown E., 1999, 'Assessing the value of volunteer activity', *Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly*, 28, 1, 3–17. doi: 10.1177/0899764099281001.

Clarke, J., Huliaras, A., & Sotiropoulos, D. A. (2015). *Austerity and the Third Sector in Greece: Civil Society at the European Frontline*. Ashgate: Farnham and Burlington, VT.

Eurostat (2008). *Eurostat Manual of Supply, Use and Input-Output Tables*. European Commission. Office for Official Publications of the European Communities, Luxembourg.

Eurostat/European Commission. *Eurostat Manual of Supply, Use and Input-Output Tables*. Office for Official Publications of the European Communities, Luxembourg, 2008.

Forrest, J. J., and D. Goldfarb. Steepest-edge simplex algorithms for linear programming. *Math. Programming* 57, 1992, pp. 341–374.

Foster R. (2013) *Household Satellite Accounts – Valuing Voluntary Activity in the UK*, Office for National Statistics,

Freeman R. (1997), *Working for Nothing: The Supply of Volunteer Labor*.

GHK (2010). *Study on Volunteering in the European Union: Country Report Greece*.

Gill, P. E., W. Murray, and M. H. Wright, *Practical Optimization*, Academic Press, London, UK, 1981.

Gondzio, J. Multiple centrality corrections in a primal dual method for linear programming. *Computational Optimization and Applications*, Volume 6, Number 2, 1996, pp. 137–156.

Gould, N. and P. L. Toint. Preprocessing for quadratic programming. *Math. Programming, Series B*, Vol. 100, 2004, pp. 95–132.

Handy F., Mook L. (2011), *Volunteering and Volunteers: Benefit-Cost Analyses*, *Research on Social Work Practice* 21(4):412–420.

HIGGS (2021). *Έρευνα HIGGS: Κοινωνική Ιδρύματα*.

Ironmonger, D.S., (2000) 'Measuring Volunteering in Economic Terms: 2,200 million Hours' Worth \$42 Billion a Year', Chapter 5, pp. 56–72, in J. Warburton and M. Oppenheimer (eds), *Volunteers and Volunteering*, Federation Press, LeichardtKoberstein, A. Progress in the dual simplex algorithm for solving large scale LP problems: techniques for a fast and stable implementation. *Computational Optim. and Application* 41, 2008, pp. 185–204.

Larson D.M., Shaikh S.L. and Layton D.F. (2004), 'Revealing preferences for leisure time from stated preferences data', *American Journal of Agricultural Economics*, 86, 2, 307–320. <http://www.jstor.org/stable/30139557>

Leontief, W., ed. *Input-output economics*. Oxford University Press, 1986.

Leontief, Wassily, ed. (1986). *Input-output economics*. Oxford University Press,

Litofcenko, J., Karner, D. and Maier, F. (2020). Methods for classifying nonprofit organizations according to their field of activity: A report on semi-automated methods based on text. *VOLUNTAS: International Journal of Voluntary and Nonprofit Organizations*, 31(1), pp.227–237.

Masuch, K., Anderton, R., Setzer, R., & Benalal, N. (2018). Structural Policies in the Euro Area. *ECB Occasional Paper Series*. <https://doi.org/10.2139/ssrn.3202072>

Mehrotra, S. On the Implementation of a Primal-Dual Interior Point Method. *SIAM Journal on Optimization*, Vol. 2, 1992, pp 575–601.

Miller, R. E., and P. D. Blair. *Input-output analysis: foundations and extensions*. Cambridge university press, 2009.

Nocedal, J., and S. J. Wright. *Numerical Optimization*, Second Edition. Springer Series in Operations Research, Springer-Verlag, 2006.

Sajardo, A., & Serra, I. (2011). The Economic Value of Volunteer Work: Methodological Analysis and Application to Spain. *Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly*, 40(5), 873–895. <https://doi.org/10.1177/0899764010371233>

Salamon L. M., Sokolowski S.W., Handdock M. A. (2011). Measuring the economic value of volunteer work globally: concepts, estimates, and a roadmap to the future. *Annals of Public and Cooperative Economics*, pp. 217–252.

Shaw D.W., (1992), Searching for the opportunity cost of an individual's time, *Land Economics*, 68, 1, 107–115. <http://EconPapers.repec.org/RePEc:uwp:landec:v:68:y:1992:i:1:p:107-115>.

United Nations (2003), *Handbook on Non-Profit Institutions in the System of National Accounts*, par. 4.53

United Nations (2018). *Satellite Account on Non-profit and Related Institutions and Volunteer Work. Studies in Methods, Handbook of National Accounting, Series F, No. 91, Rev. 1*. New York: United Nations.

Vanderbei, R. J. and T. J. Carpenter. Symmetric indefinite systems for interior point methods. *Mathematical Programming* 58, 1993. pp. 1–32.

Wolff N., Weisbrod B., & Bird E. (1993), *The supply of volunteer labor: The case of hospitals*.

Yvon H. Pho (2008), *The value of volunteer labor and the factors influencing participation: Evidence for the United States from 2002 through 2005*, *The Review of Income and Wealth Series* 54, Number 2

Zhang, Y. Solving large-scale linear programs by interior-point methods under the MATLAB environment. *Optimization Methods and Software* 10, no. 1, 1998, pp. 1–31.

9

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

9.1 Αποτελέσματα της έρευνας στους πολίτες

Πίνακας 9.1: Αναγνώριση του όρου Οργανισμός της Κοινωνίας των Πολιτών ανά ηλικιακή ομάδα

Κατηγορία	Ναι	Όχι
17-24	27,1%	72,9%
25-34	28,4%	71,6%
35-44	27,2%	72,8%
45-54	29,0%	71,0%
55-64	25,7%	74,3%
65+	30,0%	70,0%

Πίνακας 9.2: Αναγνώριση του όρου Οργανισμός της Κοινωνίας των Πολιτών ανά περιφέρεια

Κατηγορία	Ναι	Όχι
ΑΝ. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ ΚΑΙ ΘΡΑΚΗ	32,8%	67,2%
ΒΟΡΕΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	24,1%	75,9%
ΔΥΤΙΚΗ ΕΛΛΑΔΑ	25,2%	74,8%
ΔΥΤΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	21,0%	79,0%
ΗΠΕΙΡΟΣ	34,2%	65,8%
ΘΕΣΣΑΛΙΑ	30,3%	69,7%
ΙΟΝΙΑ ΝΗΣΙΑ	34,5%	65,5%
ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	24,6%	75,4%
ΚΡΗΤΗ	25,4%	74,6%
ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	23,4%	76,6%
ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	25,4%	74,6%
ΑΤΤΙΚΗ	29,8%	70,2%
ΣΤΕΡΕΑ ΕΛΛΑΔΑ & ΕΥΒΟΙΑ	23,3%	76,7%

Πίνακας 9.3: Συμμετοχή το τελευταίο δωδεκάμηνο σε εθελοντικές δράσεις οργανώσεων ή σε άτυπες εθελοντικές πρωτοβουλίες ανά περιφέρεια

Κατηγορία	Ναι	Όχι
ΑΝ. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ ΚΑΙ ΘΡΑΚΗ	19,0%	81,0%
ΒΟΡΕΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	30,4%	69,6%
ΔΥΤΙΚΗ ΕΛΛΑΔΑ	30,7%	69,3%
ΔΥΤΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	32,3%	67,7%
ΗΠΕΙΡΟΣ	27,6%	72,4%
ΘΕΣΣΑΛΙΑ	22,5%	77,5%
ΙΟΝΙΑ ΝΗΣΙΑ	25,5%	74,5%
ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	21,2%	78,8%
ΚΡΗΤΗ	23,4%	76,6%
ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	23,1%	76,9%
ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	21,7%	78,3%
ΑΤΤΙΚΗ	22,8%	77,2%
ΣΤΕΡΕΑ ΕΛΛΑΔΑ & ΕΥΒΟΙΑ	27,5%	72,5%

Πίνακας 9.4: Βασικοί λόγοι που κάνουν τους πολίτες να συμμετάσχουν σε εθελοντικές δράσεις ανά ηλικιακή ομάδα

Κατηγορία	17-24	25-34	35-44	45-54	55-64	65+
Αίσθημα προσφοράς και αλληλεγγύης	77,6%	83,5%	83,3%	79,8%	76,6%	80,0%
Απόκτηση επαγγελματικής εμπειρίας/ ή άλλου είδους πιστοποίησης	9,0%	9,3%	5,9%	6,7%	0,0%	2,2%
Ενίσχυση Βιογραφικού Σημειώματος	7,5%	7,2%	3,9%	1,9%	1,6%	0,0%
Δικτύωση	6,0%	6,2%	3,9%	0,0%	0,0%	0,0%
Συμμετοχή στα κοινά	19,4%	20,6%	19,6%	21,2%	26,6%	22,2%
Προστασία του περιβάλλοντος	35,8%	38,1%	37,3%	47,1%	29,7%	28,9%
Συμμετοχή στις εθελοντικές δράσεις της παρέας μου	7,5%	10,3%	11,8%	5,8%	7,8%	6,7%
Άλλο...αναφέρατε	0,0%	0,0%	1,0%	1,0%	1,6%	4,4%

Πίνακας 9.5: Βασικοί λόγοι που αποτρέπουν τους πολίτες από την ενασχόληση σε εθελοντικές δράσεις ανά ηλικιακή ομάδα

Κατηγορία	17-24	25-34	35-44	45-54	55-64	65+
Δεν έχω ελεύθερο χρόνο	66,8%	64,0%	76,8%	68,8%	63,3%	44,7%
Δεν βρίσκω την κατάλληλη παρέα	7,0%	6,8%	9,0%	10,6%	7,8%	10,6%
Δεν βρίσκω δράσεις	10,2%	14,0%	6,6%	14,8%	10,9%	6,1%
Δεν εμπιστεύομαι τις οργανώσεις	7,0%	6,8%	5,2%	7,2%	7,4%	5,7%
Πρέπει το κράτος να επιλύει τα κοινωνικά προβλήματα	4,3%	2,2%	3,5%	0,8%	3,5%	2,4%
Άλλο...αναφέρατε	0,0%	0,4%	1,0%	0,4%	0,8%	0,8%
Λόγω ηλικίας	5,9%	7,6%	3,5%	0,8%	2,3%	24,0%
Λόγω υγείας	3,7%	4,7%	3,8%	4,9%	9,8%	14,2%
Λόγω COVID	1,1%	2,9%	2,4%	2,3%	2,0%	2,8%
Δεν έτυχε / αμέλεια	3,2%	2,9%	1,7%	2,3%	3,1%	2,0%
Ελλιπής ενημέρωση	1,6%	1,4%	1,4%	1,1%	0,8%	0,4%
Φροντίζω τρίτο άτομο	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,8%	1,2%

Πίνακας 9.6: Βασικοί λόγοι που κάνουν τους πολίτες να αποτρέπουν σε εθελοντικές δράσεις ανά επαγγελματική κατάσταση

Κατηγορία	Φοιτητής	Εργαζόμενος	Συνταξιούχος	Άνεργος
Δεν έχω ελεύθερο χρόνο	64,6%	71,6%	44,9%	64,6%
Δεν βρίσκω την κατάλληλη παρέα	10,8%	8,1%	9,3%	9,3%
Δεν βρίσκω δράσεις	12,3%	10,7%	5,7%	15,6%
Δεν εμπιστεύομαι τις οργανώσεις	4,6%	6,4%	7,5%	5,9%
Πρέπει το κράτος να επιλύει τα κοινωνικά προβλήματα	6,2%	2,3%	2,7%	3,4%
Άλλο...αναφέρατε	0,0%	0,6%	1,2%	0,0%
Λόγω ηλικίας	10,8%	4,1%	18,4%	2,1%
Λόγω υγείας	0,0%	3,8%	15,7%	7,6%
Λόγω COVID	1,5%	2,1%	2,7%	2,5%
Δεν έτυχε / αμέλεια	3,1%	2,8%	2,1%	1,7%
Ελλιπής ενημέρωση	1,5%	1,4%	0,6%	0,8%
Φροντίζω τρίτο άτομο	0,0%	0,0%	1,2%	0,4%

Πίνακας 9.7: Βασικοί λόγοι που ωθούν τους πολίτες να προσφέρουν οικονομική στήριξη στις οργανώσεις ανά ηλικιακή ομάδα

Κατηγορία	17-24	25-34	35-44	45-54	55-64	65+
Αίσθημα προσφοράς και αλληλεγγύης	84,8%	80,0%	81,7%	83,2%	83,3%	85,1%
Έχουμε το καθήκον ως πολίτες να προσφέρουμε στα κοινά όταν μπορούμε	43,8%	39,4%	43,3%	38,0%	49,3%	49,6%
Θρησκευτικό καθήκον	8,6%	7,1%	9,4%	6,0%	8,3%	17,7%
Άλλο...αναφέρατε	0,0%	0,0%	1,7%	1,1%	0,7%	1,4%
Αδυναμία του κράτους να ανταπεξέλθει	3,8%	1,9%	1,7%	0,5%	0,7%	1,4%
Δεν έχω χρόνο και αναπληρώνω με χρήματα αυτό που θα ήθελα να προσφέρω με προσωπική εργασία	0,0%	1,3%	1,1%	0,5%	0,7%	0,7%
Εμπιστοσύνη, εκτίμηση και υποστήριξη του έργου συγκεκριμένου/ων οργανισμού/ών	1,9%	1,9%	0,6%	2,2%	4,9%	2,8%

Πίνακας 9.8: Βασικοί λόγοι που αποθαρρύνουν τους πολίτες από το να στηρίξουν οικονομικά τις οργανώσεις, ανά ηλικιακή ομάδα

Κατηγορία	17-24	25-34	35-44	45-54	55-64	65+
Δεν έχω την οικονομική δυνατότητα να το κάνω	46,3%	53,6%	50,9%	56,8%	54,0%	55,0%
Στηρίζω με άλλο τρόπο	19,5%	18,2%	21,7%	16,9%	18,2%	23,2%
Δεν έχω αρκετή ενημέρωση σχετικά με το έργο των οργανισμών και τους τρόπους συνεισφοράς	18,8%	15,0%	18,9%	14,8%	11,4%	12,6%
Δεν εμπιστεύομαι τους φορείς για τη ορθή διαχείριση των χρημάτων	17,4%	21,4%	19,3%	24,6%	20,5%	16,6%
Πληρώνω φόρους για να ασχοληθώ με αυτά τα θέματα οι κρατικές υπηρεσίες	2,7%	3,2%	2,8%	2,7%	5,1%	2,6%
Άλλο...αναφέρατε	0,0%	0,9%	0,0%	0,0%	1,1%	1,3%
Δεν έτυχε / Αμέλεια	8,1%	6,4%	5,7%	3,3%	4,0%	2,0%

Πίνακας 9.9: Βασικοί λόγοι που κάνουν τους πολίτες να συμμετάσχουν σε εθελοντικές δράσεις ανά μορφωτικό επίπεδο

Κατηγορία	Δημοτικό ή χαμηλότερη	Γυμνάσιο	Λύκειο	Μετα-δευτεροβάθμια	Πτυχίο Τριτοβάθμιας	Μεταπτυχιακό
Αίσθημα προσφοράς και αλληλεγγύης	82,4%	63,6%	78,4%	80,6%	82,2%	88,9%
Απόκτηση επαγγελματικής εμπειρίας/ ή άλλου είδους πιστοποίησης	11,8%	9,1%	4,1%	3,2%	8,6%	2,2%
Ενίσχυση Βιογραφικού Σημειώματος	0,0%	4,5%	4,7%	4,8%	4,3%	0,0%
Δικτύωση	0,0%	0,0%	4,1%	3,2%	3,2%	0,0%
Συμμετοχή στα κοινά	11,8%	13,6%	20,9%	17,7%	24,9%	20,0%
Προστασία του περιβάλλοντος	23,5%	36,4%	38,5%	35,5%	36,8%	46,7%
Συμμετοχή στις εθελοντικές δράσεις της παρέας μου	5,9%	0,0%	9,5%	6,5%	8,6%	13,3%
Άλλο...αναφέρατε	5,9%	0,0%	0,7%	0,0%	1,6%	0,0%

Πίνακας 9.10: Βασικοί λόγοι που αποτρέπουν τους πολίτες από τη συμμετοχή σε εθελοντικές δράσεις ανά μορφωτικό επίπεδο

Κατηγορία	Δημοτικό ή χαμηλότερη	Γυμνάσιο	Λύκειο	Μετα-δευτεροβάθμια	Πτυχίο Τριτοβάθμιας	Μεταπτυχιακό
Δεν έχω ελεύθερο χρόνο	54,0%	56,0%	65,4%	70,6%	64,1%	72,3%
Δεν βρίσκω την κατάλληλη παρέα	8,1%	7,2%	8,7%	9,0%	9,3%	7,9%
Δεν βρίσκω δράσεις	9,7%	12,8%	10,0%	9,0%	11,3%	9,9%
Δεν εμπιστεύομαι τις οργανώσεις	4,8%	5,6%	8,0%	8,5%	5,2%	4,0%
Πρέπει το κράτος να επιλύει τα κοινωνικά προβλήματα	3,2%	4,0%	2,6%	3,4%	1,8%	4,0%
Άλλο...αναφέρατε	0,0%	0,8%	0,5%	0,6%	0,9%	0,0%
Λόγω ηλικίας	16,1%	9,6%	7,1%	4,0%	5,9%	5,0%
Λόγω υγείας	14,5%	9,6%	5,6%	2,8%	7,0%	6,9%
Λόγω COVID	1,6%	2,4%	1,5%	2,3%	3,6%	2,0%
Δεν έτυχε / αμέλεια	1,6%	1,6%	3,1%	1,7%	2,7%	2,0%
Ελλιπής ενημέρωση	0,8%	0,8%	0,9%	0,6%	1,4%	3,0%
Φροντίζω τρίτο άτομο	0,8%	0,8%	0,4%	0,6%	0,0%	0,0%

Πίνακας 9.11: Βασικοί λόγοι που ωθούν τους πολίτες να προσφέρουν οικονομική στήριξη στις οργανώσεις ανά μορφωτικό επίπεδο

Κατηγορία	Δημοτικό ή χαμηλότερη	Γυμνάσιο	Λύκειο	Μετα-δευτεροβάθμια	Πτυχίο Τριτοβάθμιας	Μεταπτυχιακό
Αίσθημα προσφοράς και αλληλεγγύης	79,2%	79,6%	84,6%	79,2%	85,0%	76,5%
Έχουμε το καθήκον ως πολίτες να προσφέρουμε στα κοινά όταν μπορούμε	52,1%	55,1%	44,1%	39,6%	42,6%	38,3%
Θρησκευτικό καθήκον	20,8%	14,3%	9,4%	5,7%	8,6%	7,4%
Άλλο...αναφέρατε	0,0%	0,0%	1,3%	1,9%	0,3%	1,2%
Αδυναμία του κράτους να ανταπεξέλθει	0,0%	2,0%	0,3%	2,8%	1,8%	3,7%
Δεν έχω χρόνο και αναπληρώνω με χρήματα αυτό που θα ήθελα να προσφέρω με προσωπική εργασία	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	1,8%	1,2%
Εμπιστοσύνη, εκτίμηση και υποστήριξη του έργου συγκεκριμένου/ων οργανισμού/ών	0,0%	2,0%	2,3%	3,8%	2,1%	2,5%

Πίνακας 9.12: Βασικοί λόγοι που αποθαρρύνουν τους πολίτες από το να στηρίξουν οικονομικά τις οργανώσεις, ανά μορφωτικό επίπεδο

Κατηγορία	Δημοτικό ή χαμηλότερη	Γυμνάσιο	Λύκειο	Μετα-δευτεροβάθμια	Πτυχίο Τριτοβάθμιας	Μεταπτυχιακό
Δεν έχω την οικονομική δυνατότητα να το κάνω	60,2%	67,3%	49,3%	56,4%	49,0%	53,8%
Στηρίζω με άλλο τρόπο	19,4%	16,3%	23,0%	18,8%	16,2%	20,0%
Δεν έχω αρκετή ενημέρωση σχετικά με το έργο των οργανισμών και τους τρόπους συνεισφοράς	12,9%	12,2%	14,5%	18,0%	16,6%	16,9%
Δεν εμπιστεύομαι τους φορείς για τη ορθή διαχείριση των χρημάτων	21,5%	18,4%	19,5%	24,8%	19,2%	20,0%
Πληρώνω φόρους για να ασχοληθού με αυτά τα θέματα οι κρατικές υπηρεσίες	1,1%	2,0%	2,8%	5,3%	3,6%	4,6%
Άλλο...αναφέρατε	2,2%	1,0%	0,0%	0,0%	1,0%	0,0%
Δεν έτυχε / Αμέλεια	1,1%	3,1%	5,0%	3,8%	6,3%	9,2%

Πίνακας 9.13: Βαθμολόγηση υπηρεσιών που προσφέρει η Κοινωνία των Πολιτών και το κράτος

	ΚΟΙΝΩΝΙΑ ΤΩΝ ΠΟΛΙΤΩΝ					ΚΡΑΤΟΣ				
	1 Πολύ κακή ποιότητα	2	3	4	5 Πολύ καλή ποιότητα	1 Πολύ κακή ποιότητα	2	3	4	5 Πολύ καλή ποιότητα
Τρόφιμα , στέγαση , άλλα είδη πρώτης ανάγκης	2,6%	4,4%	28,1%	36,8%	28,1%	22,1%	23,6%	31,7%	15,6%	7,1%
Κοινωνικές υπηρεσίες από κοινωνικό λειτουργό	6,41%	10,8%	29,5%	33,0%	20,4%	24,3%	20,6%	31,1%	17,7%	6,3%
Συμβουλευτικές υπηρεσίες ως προς την επαγγελματική επανένταξη	9,4%	12,9%	31,7%	29,3%	16,7%	26,2%	22,2%	31,5%	14,7%	5,4%
Εκπαιδευτικές δραστηριότητες και παροχή πιστοποιήσεων	6,1%	14,7%	34,0%	29,9%	15,3%	22,0%	20,0%	30,3%	21,0%	6,8%
Υπηρεσίες ψυχολογικής, ψυχιατρικής ή ψυχοθεραπευτικής υποστήριξης	7,5%	10,1%	22,8%	37,3%	22,3%	26,1%	20,8%	28,2%	19,1%	5,9%
Υποστήριξη ως προς την επανένταξη στη κοινωνία	7,5%	9,8%	29,3%	35,0%	18,4%	28,9%	24,0%	28,4%	13,1%	5,6%
Προστασία του Καταναλωτή	11,0%	12,4%	29,8%	31,1%	15,7%	31,7%	22,1%	26,6%	13,3%	6,4%
Πρόσπιση ανθρώπινων δικαιωμάτων	6,6%	9,9%	23,1%	36,3%	24,1%	24,3%	24,1%	27,7%	16,9%	7,0%
Παιδική προστασία	5,6%	7,9%	19,5%	33,4%	33,6%	22,9%	22,6%	28,2%	17,6%	8,7%
Δράσεις για τη νεολαία	9,5%	10,7%	30,1%	35,7%	14,0%	28,6%	22,1%	30,8%	13,0%	5,5%
Υπηρεσίες προς εύλωτες και ευαίσθητες ομάδες	6,5%	10,1%	23,4%	38,3%	21,8%	24,4%	23,7%	29,0%	16,5%	6,4%
Προστασία περιβάλλοντος	7,4%	8,7%	23,1%	33,1%	27,8%	27,9%	23,1%	28,0%	14,5%	6,6%
Πολιτισμός-τέχνες	7,5%	11,1%	27,7%	35,6%	18,1%	17,6%	19,7%	32,4%	22,6%	7,7%

9.2 Υπόδειγμα εισροών-εκροών - Μεθοδολογικό σημείωμα

Η ανάλυση για τον προσδιορισμό των οικονομικών επιδράσεων της δραστηριότητας των οργανώσεων της Κοινωνίας των Πολιτών περιλαμβάνει μία σειρά από βήματα. Για την ανάλυση οικονομικών επιδράσεων χρησιμοποιούνται πίνακες εισροών-εκροών για τη χρήση της εγχώριας παραγωγής και τη χρήση εισαγωγών στην ελληνική οικονομία. Το πρώτο στάδιο της ανάλυσης είναι ο υπολογισμός ενημερωμένων εθνικών πινάκων εισροών-εκροών, χρησιμοποιώντας τα πλέον πρόσφατα διαθέσιμα στατιστικά στοιχεία εθνικών λογαριασμών.

Ο υπολογισμός των οικονομικών επιδράσεων που προκύπτουν από τις δραστηριότητες των οργανώσεων της ΚτΠ σε δεδομένο έτος υπολογίζεται με τη χρήση του μακροοικονομικού υποδείγματος εισροών-εκροών του Leontief ως το οικονομικό αποτέλεσμα μίας διαταραχής (σοκ) στη ζήτηση στην ελληνική οικονομία, η οποία διαταραχή της ζήτησης αντιστοιχεί στην εκτέλεση των υπό εξέταση δραστηριοτήτων κατά το υπό εξέταση έτος. Τα βήματα αυτά αναλύονται στις ακόλουθες ενότητες.

9.2.1 ΕΝΗΜΕΡΩΣΗ ΕΘΝΙΚΩΝ ΠΙΝΑΚΩΝ ΕΙΣΡΟΩΝ-ΕΚΡΟΩΝ

Το πρώτο βήμα για την ανάλυση οικονομικών επιδράσεων είναι ο υπολογισμός του ενημερωμένου εθνικού συμμετρικού πίνακα εισροών-εκροών για τη χρήση της εγχώριας παραγωγής της Ελλάδας για το εκάστοτε έτος, το οποίο αφορά η ανάλυση και το οποίο στο εξής θα αποκαλείται έτος-στόχος, καθώς και του αντίστοιχου πίνακα εισροών-εκροών για τη χρήση εισαγωγών για το εν λόγω έτος. Ο εθνικός πίνακας εισροών-εκροών για την εγχώρια παραγωγή παρουσιάζει την κλαδική διάρθρωση της ελληνικής παραγωγής κατηγοριοποιημένη σε 63 κλάδους οικονομικής δραστηριότητας.¹ Ο εθνικός πίνακας εισροών-εκροών για το έτος-στόχο κατασκευάζεται ενημερώνοντας τα στοιχεία του αντίστοιχου πλέον πρόσφατου δημοσιευμένου από την Eurostat πίνακα εισροών-εκροών,² ο οποίος αφορά το έτος 2015, στο εξής αποκαλούμενο έτος-βάσης. Η ενημέρωση του πίνακα εισροών-εκροών από το έτος-βάσης στο έτος-στόχο γίνεται χρησιμοποιώντας στοιχεία εθνικών λογαριασμών³ για το έτος-στόχο.

Συγκεκριμένα, τα στοιχεία για την κλαδική διάρθρωση της ακαθάριστης αξίας παραγωγής, της προστιθέμενης αξίας, του καθαρού λειτουργικού πλεονάσματος, των αναλώσεων παγίου κεφαλαίου, των φόρων επί της παραγωγής, του κόστους εργασίας, των καθαρών αμοιβών των εργαζομένων και των συνολικών ενδιάμεσων καταναλώσεων κάθε κλάδου της οικονομίας ενημερώνονται βάσει των πλέον πρόσφατων διαθέσιμων σχετικών στατιστικών για το έτος-στόχο. Ενημερώνονται, επίσης, τα στοιχεία για τη συνολική κατανάλωση των νοικοκυριών, τη συνολική κατανάλωση των μη-κερδοσκοπικών φορέων και τη συνολική κατανάλωση του Δημοσίου, όπως και τα στοιχεία συνολικού ακαθάριστου σχηματισμού παγίου κεφαλαίου, συνολικών αποθεμάτων, συνολικών εξαγωγών, συνολικών εισαγωγών και συνολικών φόρων επί προϊόντων για το έτος-στόχο. Η κλαδική διάρθρωση της χρήσης εισροών από κάθε κλάδο, ήτοι οι επιμέρους (ανά κλάδο) ενδιάμεσες καταναλώσεις εγχωρίως παραγόμενων αγαθών από κάθε κλάδο, η κατανάλωση εισαγωγών από κάθε κλάδο και οι καταβληθέντες φόροι επί προϊόντων από κάθε κλάδο υπολογίζονται με βάση τις αντίστοιχες συνολικές ενδιάμεσες καταναλώσεις προϊόντων για το έτος-στόχο και τα αντίστοιχα ποσοστά των επιμέρους καταναλώσεων επί των συνολικών, όπως προκύπτουν από τον πίνακα εισροών-εκροών για το έτος-βάσης. Με τον ίδιο τρόπο υπολογίζεται η κλαδική διάρθρωση της κατανάλωσης προϊόντων από τα νοικοκυριά, από τους μη-κερδο-

1 Η κατηγοριοποίηση της οικονομικής δραστηριότητας στην Ελλάδα από την Eurostat γίνεται σύμφωνα με το πρότυπο στατιστικής ταξινόμησης NACE Rev. 2 (ΣΤΑΚΟΔ 2008) και περιλαμβάνει 64 κλάδους οικονομικής δραστηριότητας. Ωστόσο, ο κλάδος «CRA_U - Υπηρεσίες εξωχώριων οργανισμών» δεν περιλαμβάνεται στην κλαδική ανάλυση της ελληνικής παραγωγής, όπως δημοσιεύεται από τη Eurostat, κωδικοποιημένη στους σχετικούς πίνακες εισροών-εκροών, λόγω μη διαθεσιμότητας επαρκώς αναλυτικών σχετικών στατιστικών στοιχείων. Ο κλάδος αυτός δε λαμβάνεται υπόψη στην ανάλυση για τον προσδιορισμό των οικονομικών επιδράσεων. Η εξαίρεση αυτού του κλάδου δεν έχει καμία επίπτωση στην ακρίβεια των υπολογισμών.

2 Βλ. Eurostat, Symmetric input-output table at basic prices (product by product) [naio_10_cp1700].

3 Βλ. Eurostat, National Accounts aggregates by industry (up to NACE A*64) [nama_10_a64] και GDP and main components (output, expenditure and income) [nama_10_gdp].

σκοπικούς φορείς και από το Δημόσιο, καθώς και η κλαδική διάρθρωση της χρήσης προϊόντων για σχηματισμό παγίου κεφαλαίου και για εξαγωγές.

Η χρήση εισαγωγών για τον σχηματισμό αποθεμάτων υπολογίζεται έτσι ώστε η συνολική χρήση εισαγωγών στην οικονομία να ταυτίζεται με τα στατιστικά δεδομένα για τη συνολική χρήση εισαγωγών στο έτος-στόχο. Με τον ίδιο τρόπο υπολογίζονται οι καταβληθέντες φόροι επί προϊόντων για τον σχηματισμό αποθεμάτων στο έτος-στόχο.

Η κλαδική διάρθρωση του σχηματισμού αποθεμάτων (μεταβολή των αποθεμάτων) υπολογίζεται με βάση τη συνολική χρήση εγχώριων προϊόντων για σχηματισμό αποθεμάτων το έτος-στόχο και τα αντίστοιχα ποσοστά των επιμέρους (ανά κλάδο) χρήσεων προϊόντων επί της αντίστοιχης συνολικής εγχώριας χρήσης για σχηματισμό αποθεμάτων το έτος-βάσης.

Στη συνέχεια, γίνονται προσαρμογές στις προσδιορισθείσες ποσότητες ορισμένων επιμέρους χρήσεων, έτσι ώστε η συνολική χρήση του προϊόντος κάθε κλάδου να ισούται με την ακαθάριστη αξία παραγωγής του κλάδου, προκειμένου να διασφαλιστεί η συμμετρία του πίνακα εισροών-εκροών εγχώριας παραγωγής για το έτος-στόχο. Το ύψος της προσαρμογής, ήτοι η ποσότητα που προστίθεται ή αφαιρείται για κάθε επιμέρους χρήση (επιμέρους ενδιάμεση κατανάλωση, ή επιμέρους τελική χρήση εγχώριων προϊόντων, χρήση εισαγωγών, ή φόρος επί προϊόντων) προσδιορίζεται επιλύοντας ένα πρόβλημα βελτιστοποίησης, συγκεκριμένα ένα πρόβλημα τετραγωνικού προγραμματισμού, υπό τους ακόλουθους περιορισμούς. Οι προσαρμογές αφήνουν ανεπηρέαστη τη συνολική χρήση εγχώριων προϊόντων ως εισροές από κάθε κλάδο, διασφαλίζουν τη συμμετρία του πίνακα εισροών-εκροών⁴ και διασφαλίζουν ότι η συνολική ενδιάμεση χρήση και χρήση για κατανάλωση από τα νοικοκυριά για το προϊόν κάθε κλάδου δεν υπερβαίνει την παραγωγή του κλάδου. Οι προσαρμογές υπολογίζονται έτσι ώστε να ελαχιστοποιείται το άθροισμα των τετραγώνων των ποσοστιαίων μεταβολών των επιμέρους χρήσεων (ύψος προσαρμογής προς ύψος αντίστοιχης επιμέρους χρήσης) και να ελαχιστοποιείται η απόκλιση της κλαδικής διάρθρωσης των συνολικών ενδιάμεσων χρήσεων εγχώριων προϊόντων κατά το έτος-στόχο από την αντίστοιχη διάρθρωση κατά το έτος-βάσης. Το πρόβλημα τετραγωνικού προγραμματισμού επιλύεται με έναν interior-point-convex αλγόριθμο επίλυσης.⁵

Ο πίνακας εισροών-εκροών για τη χρήση εισαγωγών υπολογίζεται κατανέμοντας τη συνολική χρήση εισαγωγών από κάθε κλάδο (εισαγόμενες εισροές) και για κάθε τελική χρήση, όπως προέκυψε από τον υπολογισμό του πίνακα για την εγχώρια παραγωγή, στους επιμέρους κλάδους, ακολουθώντας την κλαδική διάρθρωση της χρήσης εισαγωγών που αφορά την εν λόγω ενδιάμεση κατανάλωση ή τελική χρήση, όπως δίνεται στον πίνακα εισροών-εκροών για χρήση εισαγωγών του έτους-βάσης.

9.2.2 ΚΑΤΑΣΚΕΥΗ ΠΟΛΥ-ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΩΝ ΠΙΝΑΚΩΝ ΕΙΣΡΟΩΝ-ΕΚΡΟΩΝ

Το επόμενο βήμα για την ανάλυση οικονομικών επιδράσεων σε τοπικό επίπεδο είναι η κατασκευή του πολυ-περιφερειακού συμμετρικού πίνακα εισροών-εκροών για τη χρήση της εγχώριας παραγωγής, καθώς και του αντίστοιχου πίνακα εισροών-εκροών για τη χρήση εισαγωγών για το εκάστοτε έτος, το οποίο αφορά η ανάλυση. Η κατασκευή του πολυ-περιφερειακού πίνακα εισροών-εκροών για την εγχώρια παραγωγή της Ελλάδας σε δεδομένο έτος βασίζεται στον εθνικό πίνακα εισροών-εκροών για την εγχώρια παραγωγή για το εξεταζόμενο έτος και προκύπτει με την ακόλουθη διαδικασία. Το σύνολο της ελληνικής επικράτειας διαιρείται σε επιμέρους περιοχές. Στην παρούσα εφαρμογή, η ελληνική επικράτεια διαιρείται σε 54 περιοχές, που αντιστοιχούν

4 Η συμμετρία του πίνακα εισροών-εκροών διασφαλίζεται όταν για κάθε κλάδο η συνολική χρήση εγχώριας παραχθέντων προϊόντων του κλάδου ισούται με το ύψος της εγχώριας παραγωγής του κλάδου.

5 Για την αναλυτική περιγραφή του interior-point-convex αλγορίθμου επίλυσης του προβλήματος τετραγωνικού προγραμματισμού βλ. Gill et al. (1981), καθώς και Gould and Toint (2004). Για περισσότερες λεπτομέρειες σχετικά με τους interior-point αλγορίθμους επίλυσης προβλημάτων γραμμικού προγραμματισμού βλ. Altman and Gondzio (1999) and Vanderbei and Carpenter (1993), καθώς επίσης Andersen and Andersen (1995), Mehrotra (1992), Gondzio (1996), Nocedal and Wright (2006), Zhang (1998), Forrest and Goldfarb (1992) και Koberstein (2008). Το πρόβλημα τετραγωνικού προγραμματισμού επιλύεται στο υπολογιστικό περιβάλλον MATLAB, R2018a, με τη χρήση του interior-point-convex αλγορίθμου, όπως αυτός έχει υλοποιηθεί στην συνάρτηση quatprog.

στην παλαιά διοικητική διαίρεση της χώρας σε Νομούς. Συγκεκριμένα, η ελληνική επικράτεια διαιρείται στις 52 περιοχές τρίτου επιπέδου (περιοχές με τριψήφιο κωδικό), σύμφωνα με το Ευρωπαϊκό στατιστικό πρότυπο NUTS,⁶ επιμερίζοντας περαιτέρω την περιοχή EL531 σε Νομό Γρεβενών και Νομό Κοζάνης, καθώς και την περιοχή EL541 σε Νομό Άρτας και Νομό Πρεβέζης. Η αξία παραγωγής κάθε κλάδου σε κάθε περιοχή προσδιορίζεται επιμερίζοντας την αξία παραγωγής του κλάδου για το σύνολο της χώρας στις διάφορες περιοχές της χώρας, με βάση στατιστικά στοιχεία για την κατανομή της απασχόλησης του κλάδου ανά περιοχή της χώρας. Για τους υπολογισμούς αυτούς, χρησιμοποιούνται τα πλέον πρόσφατα διαθέσιμα πλήρη στατιστικά στοιχεία της Eurostat για την κλαδική και περιφερειακή διάρθρωση απασχόλησης στην Ελλάδα.⁷

Με βάση την υπόθεση ότι η παραγωγή μίας μονάδας προϊόντος ενός κλάδου συνεπάγεται χρήση δεδομένων ποσοτήτων εισροών και εργασίας (υπόθεση σταθερής τεχνολογίας παραγωγής), θεωρείται ότι η κατανομή της απασχόλησης ενός κλάδου ανά περιοχή της χώρας είναι αντιπροσωπευτική της κατανομής της ακαθάριστης αξίας παραγωγής του κλάδου ανά περιοχή. Έχοντας προσδιορίσει την αξία παραγωγής κάθε κλάδου ανά περιοχή της χώρας, και σύμφωνα πάντα με την υπόθεση της σταθερής τεχνολογίας παραγωγής, υπολογίζονται οι συνολικές απαιτήσεις σε εισροές που χρειάζεται κάθε κλάδος σε κάθε περιοχή, καθώς και οι επιμέρους συνιστώσες της προστιθέμενης αξίας του προϊόντος του εκάστοτε κλάδου στην εκάστοτε περιοχή (οι προσφερόμενοι μισθοί, το καθαρό λειτουργικό πλεόνασμα, η αντίστοιχη ανάληψη παγίου κεφαλαίου κ.ο.κ. του κλάδου στην περιοχή). Η κατανάλωση των νοικοκυριών σε κάθε περιοχή υπολογίζεται θεωρώντας ότι η συνολική εγχώρια κατανάλωση των νοικοκυριών καταμερίζεται στις περιοχές της χώρας ανάλογα με το συνολικό ύψος μισθών που προσφέρονται σε κάθε περιοχή, ως ποσοστό του συνολικού ύψους μισθών στην χώρα.

Ακολούθως, υπολογίζεται η γεωγραφική προέλευση των εισροών που χρησιμοποιεί κάθε κλάδος σε κάθε περιοχή, με βάση την ακόλουθη διαδικασία. Για έναν δεδομένο κλάδο K, υπολογίζεται σε κάθε περιοχή η συνολική απαιτούμενη ποσότητα του προϊόντος του κλάδου (αγαθό K) για την κάλυψη των αναγκών χρήσης του αγαθού K ως εισροή από όλους τους κλάδους της περιοχής, καθώς και των αναγκών της κατανάλωσης αγαθού K από τα νοικοκυριά σε αυτήν την περιοχή. Με δεδομένες τις συνολικές απαιτήσεις για αγαθό K ανά περιοχή και με δεδομένη την παραγωγή αγαθού K ανά περιοχή, υπολογίζεται ο καταμερισμός της παραγόμενης σε κάθε περιοχή ποσότητας αγαθού K προς κάθε άλλη περιοχή της επικράτειας, θεωρώντας ότι το εμπόριο μεταξύ των περιοχών διεξάγεται με τέτοιο τρόπο, ώστε να ελαχιστοποιείται το μεταφορικό κόστος.

Η παραγωγή αγαθού K σε κάθε περιοχή κατανέμεται μεταξύ των περιοχών της χώρας, ώστε να καλυφθούν οι ανάγκες για αγαθό K σε κάθε περιοχή, μεριμνώντας ώστε να μεταφερθούν κατά το δυνατόν μικρότερες ποσότητες μεταξύ περιοχών και οι ποσότητες αυτές να μεταφέρονται από και προς τις πλησιέστερες μεταξύ τους περιοχές. Οι υπολογισμοί βασίζονται στην υπόθεση ότι το κόστος για την μεταφορά μίας μονάδας προϊόντος κάποιου κλάδου⁸ από μία περιοχή σε μία άλλη είναι ανάλογο με την απόσταση μεταξύ των δύο περιοχών.⁹

Το πρόβλημα κάλυψης των αναγκών κάθε περιοχής σε αγαθό K με ελαχιστοποίηση του μεταφορικού κόστους είναι ένα τυπικό πρόβλημα γραμμικού προγραμματισμού, το οποίο επιλύεται χρησιμοποιώντας έναν interior-point αλγόριθμο.¹⁰ Κάθε ποσότητα αγαθού K που μεταφέρεται μεταξύ περιοχών κατανέμεται μεταξύ των κλάδων της περιοχής-προορισμού, ανάλογα με τις ανάγκες κάθε κλάδου σε αγαθό K.

6 Nomenclature of Territorial Units for Statistics (French: Nomenclature des unités territoriales statistiques).

7 Βλ. Eurostat, Employment (thousand persons) by NUTS 3 regions [nama_10r_3empers]. Στην παρούσα εφαρμογή χρησιμοποιούνται στοιχεία για το έτος 2017.

8 Για κλάδους οι οποίοι παράγουν υπηρεσίες, σε αντιδιαστολή με τα υλικά προϊόντα, η έννοια του «κόστους μεταφοράς» αφορά το κόστος μετακίνησης του παραγωγού/παρόχου της υπηρεσίας ή του αποδέκτη/χρήστη της υπηρεσίας.

9 Στην παρούσα εφαρμογή, η απόσταση μεταξύ δύο περιοχών, εν προκειμένω Νομών, υπολογίζεται ως η γεωγραφική απόσταση σε ευθεία γραμμή μεταξύ των πρωτεύουσών των δύο Νομών.

10 Γίνεται χρήση ενός Primal-Dual Interior Point Linear Programming Algorithm, βλ. Mehrotra (1992), καθώς επίσης και Zhang (1995). Το πρόβλημα γραμμικού προγραμματισμού επιλύεται στο υπολογιστικό περιβάλλον MATLAB, R2018a, με την χρήση ενός τέτοιου του αλγορίθμου, όπως έχει υλοποιηθεί στην συνάρτηση linprog.

Η παραπάνω διαδικασία ακολουθείται για κάθε κλάδο της οικονομίας. Μετά τον καταμερισμό της παραγωγής κάθε κλάδου σε κάθε περιοχή σε ενδιάμεσες χρήσεις και σε κατανάλωση νοικοκυριών ανά περιοχή, ακολουθεί ο υπολογισμός της κατανομής του υπολοίπου της παραγωγής κάθε κλάδου στις υπόλοιπες τελικές χρήσεις (κατανάλωση μη-κερδοσκοπικών φορέων, κατανάλωση του Δημοσίου, ακαθάριστος σχηματισμός παγίου κεφαλαίου, σχηματισμός αποθεμάτων και εξαγωγές). Για κάθε κλάδο K , σε κάθε περιοχή όπου υπάρχει πλεόνασμα σε αγαθό K , μετά την κάλυψη των αναγκών για ενδιάμεση κατανάλωση και κατανάλωση των νοικοκυριών, το εν λόγω πλεόνασμα κατανέμεται στις υπόλοιπες τελικές χρήσεις, ανάλογα με το σχετικό ύψος κάθε τελικής χρήσης του αγαθού K προς το συνολικό ύψος χρήσεων του αγαθού K σε εθνικό επίπεδο. Έτσι ολοκληρώνεται ο υπολογισμός του πολυ-περιφερειακού πίνακα εισροών-εκροών για την εγχώρια παραγωγή. Ο πίνακας αυτός αποτυπώνει τις αλληλεπιδράσεις των κλάδων της ελληνικής οικονομίας σε επίπεδο περιοχών για όλους τους συνδυασμούς κλάδων και περιοχών. Συνεπώς, ο πολύ-περιφερειακός πίνακας εισροών-εκροών ισοδυναμεί με έναν τυπικό πίνακα εισροών-εκροών, στον οποίο η έννοια του κλάδου εξειδικεύεται, και ως «κλάδος» νοείται πλέον ένας συγκεκριμένος συνδυασμός κλάδου οικονομικής δραστηριότητας και περιοχής της χώρας.

Ο πολυ-περιφερειακός πίνακας εισροών-εκροών για τη χρήση εισαγωγών υπολογίζεται με βάση τον πολυ-περιφερειακό πίνακα για την εγχώρια παραγωγή ως εξής: κάθε χρήση εισαγωγών σε κάθε περιοχή προκύπτει από την αντίστοιχη χρήση εγχώριας παραγωγής και την αντίστοιχη αναλογία χρήσης εισαγωγών προς χρήση εγχώριας παραγωγής, όπως προκύπτει από τους εθνικούς πίνακες εισροών-εκροών για τη χρήση εισαγωγών και τη χρήση της εγχώριας παραγωγής.

9.2.3 ΥΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΕΠΙΔΡΑΣΕΩΝ - ΥΠΟΔΕΙΓΜΑ ΕΙΣΡΟΩΝ-ΕΚΡΟΩΝ

Οικονομικές επιδράσεις από εξωγενή μεταβολή της τελικής ζήτησης

Έμμεσες οικονομικές επιδράσεις

Με βάση το μακροοικονομικό υπόδειγμα εισροών-εκροών του Leontief, μπορούν να υπολογιστούν οι επακόλουθες, πολλαπλασιαστικές οικονομικές επιδράσεις που προκύπτουν από μία εξωγενή¹¹ μεταβολή στην τελική ζήτηση στην οικονομία. Για μια διεξοδική περιγραφή του υποδείγματος βλ. Leontief (1986), Miller et al. (2009), καθώς και το εγχειρίδιο Eurostat Manual of Supply, Use and Input-Output Tables (2008). Βασική υπόθεση του υποδείγματος είναι η υπόθεση της σταθερής τεχνολογίας παραγωγής, σύμφωνα με την οποία η παραγωγή μίας μονάδας αξίας προϊόντος ενός κλάδου απαιτεί χρήση εισροών από τους διάφορους κλάδους της οικονομίας και χρήση εργασίας σε σταθερές αναλογίες, ανεξάρτητα από το ύψος της παραγωγής του κλάδου. Άλλες ουσιώδεις υποθέσεις του υποδείγματος είναι η υπόθεση ότι τόσο οι τιμές των προϊόντων και υπηρεσιών, όσο και οι καταναλωτικές προτιμήσεις των νοικοκυριών δεν επηρεάζονται από τις μεταβολές στην ζήτηση και την παραγωγή, καθώς και η υπόθεση της απουσίας περιορισμών στις παραγωγικές δυνατότητες των κλάδων της οικονομίας. Στο πλαίσιο του υποδείγματος η οικονομική δραστηριότητα κινητοποιείται από την τελική ζήτηση για προϊόντα και υπηρεσίες.

Με βάση το υπόδειγμα εισροών-εκροών, οι οικονομικές επιδράσεις από μία εξωγενή μεταβολή στην τελική ζήτηση για εγχωρίως παραχθέντα προϊόντα στην οικονομία υπολογίζονται με την ακόλουθη διαδικασία. Έστω μία εξωγενής αύξηση στην τελική ζήτηση για τα εγχωρίως παραχθέντα προϊόντα κάποιων κλάδων στην οικονομία. Οι άμεσες επιδράσεις από την αύξηση στην τελική ζήτηση περιλαμβάνουν την πρόσθετη ακαθάριστη αξία παραγωγής, την αντίστοιχη προστιθέμενη αξία, την απασχόληση, τα εισοδήματα των εργαζομένων, τα έσοδα του Δημοσίου από

11 Εξωγενής μεταβολή στην τελική ζήτηση είναι μια μεταβολή στη ζήτηση που θεωρείται ότι επέρχεται ανεξάρτητα από την κανονική λειτουργία της οικονομίας, δεν προκύπτει από τις αλληλεπιδράσεις μεταξύ των οικονομικών παραγόντων που συμβαίνουν υπό τις κανονικές συνθήκες λειτουργίας της οικονομίας, αλλά θεωρείται ότι επιβάλλεται από κάποιον εξωτερικό παράγοντα.

φόρους διαφόρων ειδών¹² και εισφορές κοινωνικής ασφάλισης και άλλα οικονομικά μεγέθη, που δημιουργούνται από τους κλάδους, των οποίων η τελική ζήτηση αυξήθηκε, προκειμένου να καλυφθεί αυτή η πρόσθετη ζήτηση. Συνεπώς, η άμεση επίδραση στην ακαθάριστη αξία παραγωγής, για παράδειγμα, ισούται με την εξωγενή αύξηση στην τελική ζήτηση.

Οι έμμεσες (indirect) επιδράσεις από την αύξηση της ζήτησης υπολογίζονται ως εξής. Με βάση τα στοιχεία του πίνακα εισροών-εκροών για την εγχώρια παραγωγή, υπολογίζεται για κάθε κλάδο j ,¹³ η ποσότητα εισροής (ποσότητα προϊόντος σε όρους αξίας) από κάθε άλλο κλάδο i που απαιτείται για την παραγωγή μίας μονάδας προϊόντος του κλάδου j . Αυτοί οι λόγοι χρήσης εισροών ανά μονάδα αξίας παραγόμενου προϊόντος χρησιμοποιούνται για την κατασκευή του πίνακα άμεσων χρήσεων A_{type_1} (direct requirements table for Type 1 Leontief). Ο πίνακας A_{type_1} είναι τετραγωνικός και έχει τόσες γραμμές και τόσες στήλες όσοι είναι οι κλάδοι στην οικονομία. Κάθε στοιχείο του πίνακα A_{type_1} εκφράζει την ποσότητα, σε όρους αξίας, του προϊόντος του κλάδου της αντίστοιχης γραμμής του πίνακα που είναι απαραίτητη για την παραγωγή μίας μονάδας προϊόντος από τον κλάδο της αντίστοιχης στήλης του πίνακα:

$$A_{type_1} = [\alpha_{i,j}] \text{ με } i, j = 1, 2, \dots, N \text{ και } \alpha_{i,j} = \frac{\text{χρήση εισροής } i \text{ από τον κλάδο } j}{\text{αξία παραγωγής κλάδου } j} \quad [\text{Σχέση 1}]$$

Όπου N το πλήθος των κλάδων στην οικονομία.

Χρησιμοποιώντας τον πίνακα A_{type_1} , υπολογίζεται ο πίνακας Leontief για έμμεσες επιδράσεις (Leontief Type 1) βάσει της σχέσης:

$$L_{type_1} = (I - A_{type_1})^{-1} \quad [\text{Σχέση 2}]$$

Όπου είναι ο μοναδιαίος πίνακας διαστάσεων $(N \times N)$. Ο πίνακας L_{type_1} μπορεί να χρησιμοποιηθεί για τον προσδιορισμό των επιδράσεων στο σύνολο της οικονομίας από μία εξωγενή μεταβολή της τελικής ζήτησης σε ένα σύνολο από κλάδους της οικονομίας. Σημειώνονται τα εξής:

Αν T είναι το διάνυσμα-στήλη $[N \times 1]$ της συνολικής ζήτησης στην οικονομία για κάθε κλάδο, W είναι το διάνυσμα-στήλη της ζήτησης για ενδιάμεση κατανάλωση στην οικονομία και F είναι το διάνυσμα-στήλη της τελικής ζήτησης στην οικονομία, θεωρώντας ότι η κατανάλωση των νοικοκυριών συμπεριλαμβάνεται στην τελική ζήτηση:

$$T = [t_{i,1}] \text{ με } i = 1, 2, \dots, N \text{ και } t_{i,1} = \text{συνολική ζήτηση προϊόντος του κλάδου } i$$

$$W = [w_{i,1}] \text{ με } i = 1, 2, \dots, N \text{ και } w_{i,1} = \text{ζήτηση αγαθού } i \text{ για ενδιάμεση κατανάλωση}$$

$$F = [f_{i,1}] \text{ με } i = 1, 2, \dots, N \text{ και } f_{i,1} = \text{ζήτηση αγαθού } i \text{ για ενδιάμεση κατανάλωση}$$

Τότε ισχύει ότι:

$$W + F = T \quad [\text{Σχέση 3}]$$

Από την κατασκευή του πίνακα A_{type_1} ισχύει επίσης ότι:

$$A_{type_1} \cdot T = W \quad [\text{Σχέση 4}]$$

Αντικαθιστώντας την έκφραση για το W στην Σχέση 3 και επιλύοντας, έπεται ότι:

$$T = L_{type_1} \cdot F \quad [\text{Σχέση 5}]$$

Η τελευταία σχέση επιτρέπει τον προσδιορισμό των έμμεσων επιδράσεων στο σύνολο της παραγωγής της οικονομίας ΔT , από μία εξωγενή μεταβολή στην τελική ζήτηση ΔF .

12 Για τον υπολογισμό των φόρων επί του εισοδήματος φυσικών και νομικών προσώπων, τόσο σε ότι αφορά τις άμεσες οικονομικές επιδράσεις, όσο και για τις έμμεσες και τις προκαλούμενες, χρησιμοποιήθηκε ο μέσος συντελεστής φορολογίας για εισόδημα από εργασία και ο μέσος συντελεστής φορολογίας για κέρδη επιχειρήσεων, όπως υπολογίζονται με βάση πλέον πρόσφατα διαθέσιμα σχετικά στοιχεία εθνικών λογαριασμών της Eurostat, για το έτος-στόχο (βλ. Eurostat, Main national accounts tax aggregates [gov_10a_taxag]).

13 Στην περίπτωση της πολύ-περιφερειακής ανάλυσης οικονομικών επιδράσεων, ως «κλάδος» νοείται ένας συγκεκριμένος συνδυασμός κλάδου οικονομικής δραστηριότητας και περιοχής της χώρας.

$$(T + \Delta T) = L_{\text{type}_1} \cdot (F + \Delta F) \quad [\text{Σχέση 6}]$$

$$T = L_{\text{type}_1} \cdot \Delta F \quad [\text{Σχέση 7}]$$

Έτσι, η δεδομένη εξωγενής μεταβολή στην τελική ζήτηση στην οικονομία ΔF , προκαλεί συνολική μεταβολή στην παραγωγή της οικονομίας ΔT , στην οποία συμπεριλαμβάνονται και οι έμμεσες οικονομικές επιδράσεις της δραστηριότητας, δηλαδή οι οικονομικές επιδράσεις από την τόνωση της ζήτησης κατά μήκος της αλυσίδας εφοδιασμού των κλάδων, για τους οποίους επήλθε εξωγενής αύξηση της τελικής ζήτησης. Αφαιρώντας από τη συνολική επίδραση στην παραγωγή ΔT την άμεση επίδραση της δραστηριότητας, η οποία ταυτίζεται με την μεταβολή στην τελική ζήτηση ΔF , απομονώνεται η έμμεση επίδραση εξωγενούς μεταβολής της ζήτησης στην παραγωγή.

$$\text{Indirect effect on output} = \Delta T - \Delta F \quad [\text{Σχέση 8}]$$

Οι έμμεσες επιδράσεις στα υπόλοιπα οικονομικά μεγέθη (προστιθέμενη αξία, ΑΕΠ, απασχόληση, εισοδήματα εργαζομένων, φορολογικά έσοδα του Δημοσίου κ.λπ.) προσδιορίζονται αναλογικά με την επίδραση στην αξία παραγωγής, δεδομένης της υπόθεσης της σταθερής τεχνολογίας παραγωγής.

Προκαλούμενες οικονομικές επιδράσεις

Η ανάλυση που παρουσιάστηκε στην προηγούμενη ενότητα εστιάζεται μόνο στις οικονομικές επιδράσεις που προκύπτουν λόγω των αλληλεπιδράσεων κατά μήκος της αλυσίδας εφοδιασμού των κλάδων που δέχτηκαν την εξωγενή μεταβολή στην τελική ζήτηση (έμμεσες επιδράσεις). Η ανάλυση αυτή μπορεί να επεκταθεί και να λάβει επίσης υπόψη τις οικονομικές επιδράσεις που προκύπτουν μέσω της οδού της τόνωσης των εισοδημάτων των νοικοκυριών με τους πρόσθετους μισθούς που αυτά λαμβάνουν, λόγω της τόνωσης της οικονομικής δραστηριότητας, και της παρεπόμενης περαιτέρω ενίσχυσης της οικονομικής δραστηριότητας που κινητοποιείται από την αύξηση της τελικής κατανάλωσης των νοικοκυριών. Οι οικονομικές επιδράσεις, λόγω τόνωσης των εισοδημάτων των νοικοκυριών καλούνται «προκαλούμενες» (induced) οικονομικές επιδράσεις από την εξωγενή μεταβολή της τελικής ζήτησης για εγχωρίως παραχθέντα προϊόντα.

Για τον υπολογισμό των προκαλούμενων επιδράσεων ακολουθείται διαδικασία παρόμοια με εκείνη που οδήγησε στον προσδιορισμό των έμμεσων επιδράσεων από τη μεταβολή της ζήτησης. Εν προκειμένω, κατασκευάζεται ο πίνακας Leontief για έμμεσες και προκαλούμενες επιδράσεις (Leontief Type 2), λαμβάνοντας υπόψη τόσο τις ενδιάμεσες καταναλώσεις κάθε κλάδου, όσο και την ανά κλάδο κατανάλωση των νοικοκυριών,¹⁴ σε συνδυασμό με τους μισθούς που προσφέρονται από κάθε κλάδο. Στο πλαίσιο αυτής της προσέγγισης, τα νοικοκυριά αντιμετωπίζονται ως οιονεί κλάδος της οικονομίας, ο οποίος χρησιμοποιεί εισροές για να παράξει ένα «προϊόν», την εργασία. Η εργασία με τη σειρά της χρησιμοποιείται ως εισροή από τους υπόλοιπους κλάδους της οικονομίας. Με αυτήν την έννοια, η οικονομία θεωρείται πλέον ότι αποτελείται από N+1 κλάδους, στους οποίους συμπεριλαμβάνεται και ο «οιονεί» κλάδος των νοικοκυριών, και εφαρμόζεται ξανά η ανάλυση που συζητήθηκε στην προηγούμενη ενότητα, για την εκτεταμένη πλέον κλαδική διάρθρωση της οικονομίας. Οι συνολικές επιδράσεις, $\Delta T'$, οι οποίες συμπεριλαμβάνουν πλέον τόσο τις έμμεσες όσο και τις προκαλούμενες επιδράσεις της εξωγενούς αύξησης της ζήτησης, υπολογίζονται χρησιμοποιώντας τον πίνακα Leontief Type 2, με βάση τη Σχέση 9.

$$\Delta T' = L_{\text{type}_2} \cdot \Delta F \quad [\text{Σχέση 9}]$$

Οι προκαλούμενες επιδράσεις στην παραγωγή από τη μεταβολή της ζήτησης μπορούν να απομονωθούν αφαιρώντας από τις συνολικές επιδράσεις $\Delta T'$ τόσο τις άμεσες, όσο και τις έμμεσες επιδράσεις, όπως υπολογίζονται με βάση τα προαναφερθέντα. Οι προκαλούμενες επιδράσεις στα υπόλοιπα οικονομικά μεγέθη (προστιθέμενη αξία, ΑΕΠ, απασχόληση κ.λπ.) υπολογίζονται αναλογικά με τις προκαλούμενες επιδράσεις στην αξία παραγωγής, με βάση την υπόθεση της σταθερής τεχνολογίας παραγωγής.

¹⁴ Στην περίπτωση της πολύ-περιφερειακής ανάλυσης οικονομικών επιδράσεων εξετάζεται η ανά κλάδο κατανάλωση των νοικοκυριών σε κάθε περιοχή.

9.3 Πίνακες αποτελεσμάτων επιδράσεων σε επίπεδο περιφερειακής ενότητας

9.3.1 ΕΠΙΔΡΑΣΕΙΣ ΤΟ ΕΤΟΣ 2019

Πίνακας 9.14: Τοπικές επιδράσεις στο ΑΕΠ ανά περιοχή της Ελλάδας, το έτος 2019 (€ εκατ.)

Περιφερειακή ενότητα	Άμεση	Έμμεση	Προκαλούμενη	Συνολική	Συνολική ως % του ΑΕΠ της περιφέρειας
Έβρου	11,2	8,7	6,7	26,6	1,31%
Ξάνθης	6,6	6,8	4,5	17,8	1,27%
Ροδόπης	5,0	6,3	4,8	16,1	1,28%
Δράμας	5,4	5,4	3,7	14,5	1,59%
Καβάλας	8,0	10,6	6,7	25,2	1,33%
Ημαθίας	6,7	8,8	5,8	21,3	1,34%
Θεσσαλονίκης	114,7	99,4	75,6	289,8	1,70%
Κιλκίς	5,2	5,2	3,7	14,0	1,73%
Πέλλας	7,0	8,4	5,9	21,3	1,43%
Πιερίας	6,3	8,7	6,0	21,0	1,28%
Σερρών	6,9	8,2	6,2	21,2	1,43%
Χαλκιδικής	4,3	6,6	4,7	15,7	1,20%
Γρεβενών	1,8	3,1	1,8	6,7	1,27%
Κοζάνης	8,9	15,7	8,8	33,5	1,27%
Καστοριάς	2,8	3,9	2,3	9,0	1,69%
Φλώρινας	3,5	3,9	2,5	9,8	1,32%
Άρτας	3,8	4,6	3,2	11,5	1,30%
Πρέβεζας	3,5	4,2	3,0	10,7	1,30%
Θεσπρωτίας	2,1	3,1	2,0	7,2	1,11%
Ιωαννίνων	10,8	11,0	7,4	29,3	1,24%
Καρδίτσας	8,4	7,6	5,8	21,8	1,43%
Τρικάλων	10,0	9,1	6,9	26,0	1,43%
Λαρίσης	20,6	22,3	15,8	58,7	1,35%
Μαγνησίας	13,5	13,6	10,0	37,0	1,56%
Ζακύνθου	4,1	4,9	3,4	12,4	1,27%
Κερκύρας	8,2	10,4	6,9	25,4	1,22%
Κεφαλληνίας	1,8	2,7	1,7	6,2	1,03%
Λευκάδος	1,9	1,7	1,2	4,8	1,32%
Αιτωλοακαρνανίας	14,3	12,4	10,3	37,1	1,50%
Αχαΐας	23,2	22,1	17,3	62,7	1,47%
Ηλείας	12,7	11,4	9,4	33,5	1,42%
Βοιωτίας	6,8	12,8	7,6	27,2	1,83%
Ευβοίας	15,0	16,0	11,8	42,8	1,70%
Ευρυτανίας	2,4	1,6	1,2	5,3	1,62%
Φθιώτιδας	8,9	13,4	8,9	31,3	1,39%
Φωκίδας	3,2	3,3	2,4	8,9	1,43%
Αργολίδος	8,2	8,8	6,9	23,8	1,37%
Αρκαδίας	6,7	7,2	5,7	19,7	1,37%
Κορινθίας	14,3	10,4	8,7	33,4	1,78%
Λακωνίας	6,9	6,6	5,6	19,1	1,45%
Μεσσηνίας	11,9	11,4	9,8	33,1	1,45%
Αθηνών	374,7	332,5	276,6	983,8	1,62%
Ανατολικής Αττικής	48,8	52,2	40,7	141,7	1,58%
Δυτικής Αττικής	10,5	19,6	11,7	41,7	1,55%

Περιφερειακή ενότητα	Άμεση	Έμμεση	Προκαλούμενη	Συνολική	Συνολική ως % του ΑΕΠ της περιφέρειας
Πειραιώς	46,1	46,7	35,0	127,8	1,48%
Λέσβου	6,4	7,1	4,9	18,3	1,25%
Σάμου	2,8	3,2	2,1	8,1	1,11%
Χίου	4,2	4,2	2,8	11,1	1,22%
Δωδεκανήσου	15,2	22,4	12,9	50,6	1,15%
Κυκλάδων	8,0	15,0	9,5	32,5	1,08%
Ηρακλείου	24,5	31,5	20,2	76,2	1,33%
Λασιθίου	4,5	5,0	3,7	13,2	1,32%
Ρεθύμνης	5,9	6,3	4,6	16,8	1,21%
Χανίων	10,9	13,0	9,6	33,6	1,24%
Ελλάδα (σύνολο χώρας)	990,0	1.001,2	756,6	2.747,8	1,50%

Πίνακας 9.15: Τοπικές επιδράσεις στην απασχόληση ανά περιοχή της Ελλάδας, το έτος 2019 (Ισοδύναμες θέσεις εργασίας Πλήρους Απασχόλησης)

Περιφερειακή ενότητα	Άμεση	Έμμεση	Προκαλούμενη	Συνολική	Συνολική ως % της απασχόλησης της περιφέρειας
Έβρου	482	266	143	891	1,63%
Ξάνθης	260	258	127	646	1,48%
Ροδόπης	214	239	157	610	1,18%
Δράμας	201	164	86	451	1,67%
Καβάλας	321	339	159	819	1,53%
Ημαθίας	273	308	164	746	1,34%
Θεσσαλονίκης	4.178	3.246	1.601	9.025	1,93%
Κιλκίς	203	156	83	441	1,62%
Πέλλας	272	312	183	767	1,30%
Πιερίας	248	284	141	674	1,46%
Σερρών	264	277	173	713	1,40%
Χαλκιδικής	160	217	117	494	1,46%
Γρεβενών	69	67	31	167	1,61%
Κοζάνης	345	337	156	838	1,61%
Καστοριάς	105	118	54	276	1,49%
Φλώρινας	139	106	49	294	1,65%
Άρτας	148	148	82	378	1,46%
Πρέβεζας	137	137	76	349	1,46%
Θεσπρωτίας	86	111	54	251	1,41%
Ιωαννίνων	448	384	162	994	1,65%
Καρδίτσας	310	264	146	720	1,61%
Τρικάλων	370	315	174	859	1,61%
Λαρίσης	842	733	382	1.956	1,54%
Μαγνησίας	532	404	209	1.144	1,69%
Ζακύνθου	150	177	91	418	1,62%
Κερκύρας	290	344	157	791	1,67%
Κεφαλληνίας	74	85	35	194	1,54%
Λευκάδος	71	56	27	153	1,91%
Αιτωλοακαρνανίας	526	454	284	1.263	1,60%
Αχαΐας	872	684	364	1.921	1,80%
Ηλείας	472	391	249	1.111	1,62%
Βοιωτίας	259	345	172	777	1,38%
Ευβοίας	518	447	237	1.202	1,84%

Ευρυτανίας	86	50	26	162	2,00%
Φθιώτιδας	365	416	236	1.017	1,40%
Φωκίδας	115	89	49	253	1,76%
Αργολίδος	306	270	167	743	1,67%
Αρκαδίας	253	223	138	614	1,67%
Κορινθίας	498	321	194	1.013	1,91%
Λακωνίας	250	218	146	614	1,60%
Μεσσηνίας	434	380	253	1.067	1,60%
Αθηνών	13.420	8.730	4.537	26.687	2,17%
Ανατολικής Αττικής	1.724	1.536	755	4.015	1,86%
Δυτικής Αττικής	423	639	258	1.319	1,46%
Πειραιώς	1.746	1.465	714	3.925	1,85%
Λέσβου	258	232	111	601	1,56%
Σάμου	115	113	48	276	1,56%
Χίου	166	127	53	346	1,75%
Δωδεκανήσου	601	725	297	1.624	1,56%
Κυκλάδων	290	473	222	986	1,57%
Ηρακλείου	885	1.013	482	2.381	1,63%
Λασιθίου	167	173	93	433	1,54%
Ρεθύμνης	224	221	110	555	1,60%
Χανίων	433	441	239	1.114	1,61%
Ελλάδα (σύνολο χώρας)	36.598	30.025	15.453	82.076	1,80%

9.3.2 ΕΠΙΔΡΑΣΕΙΣ ΤΟ ΕΤΟΣ 2020

Πίνακας 9.16: Τοπικές επιδράσεις στο ΑΕΠ ανά περιοχή της Ελλάδας, το έτος 2020 (€ εκατ.)

Περιφερειακή ενότητα	Άμεση	Έμμεση	Προκαλούμενη	Συνολική	Συνολική ως % του ΑΕΠ της περιφέρειας
Έβρου	11,2	8,7	6,8	26,7	1,40%
Ξάνθης	6,5	6,8	4,7	18,0	1,42%
Ροδόπης	5,0	6,3	5,2	16,4	1,21%
Δράμας	5,4	5,4	3,8	14,7	1,59%
Καβάλας	8,0	10,6	6,9	25,5	1,42%
Ημαθίας	6,7	8,8	6,1	21,6	1,33%
Θεσσαλονίκης	113,8	100,1	75,4	289,2	1,79%
Κιλκίς	5,1	5,2	3,9	14,2	1,48%
Πέλλας	6,9	8,4	6,4	21,7	1,34%
Πιερίας	6,3	8,8	6,2	21,2	1,44%
Σερρών	6,8	8,2	6,6	21,6	1,43%
Χαλκιδικής	4,3	6,7	4,9	15,9	1,43%
Γρεβενών	1,8	3,2	1,9	6,9	1,52%
Κοζάνης	8,9	16,0	9,6	34,5	1,52%
Καστοριάς	2,8	4,0	2,4	9,1	1,46%
Φλώρινας	3,4	4,0	2,6	10,0	1,47%
Άρτας	3,7	4,6	3,4	11,7	1,43%
Πρέβεζας	3,5	4,3	3,1	10,8	1,43%
Θεσπρωτίας	2,1	3,1	2,1	7,3	1,36%
Ιωαννίνων	10,8	11,1	7,5	29,4	1,42%
Καρδίτσας	8,4	7,7	5,9	22,0	1,62%
Τρικάλων	10,0	9,2	7,1	26,2	1,62%
Λαρίσης	20,5	22,4	16,5	59,3	1,41%
Μαγνησίας	13,4	13,7	10,4	37,5	1,53%
Ζακύνθου	4,1	4,9	3,4	12,5	1,63%
Κερκύρας	8,1	10,5	6,9	25,5	1,65%

Κεφαλληνίας	1,8	2,7	1,8	6,2	1,35%
Λευκάδος	1,9	1,7	1,2	4,8	1,77%
Αιτωλοακαρνανίας	14,2	12,5	10,5	37,2	1,62%
Αχαΐας	23,1	22,2	17,6	62,8	1,65%
Ηλείας	12,6	11,5	9,7	33,8	1,64%
Βοιωτίας	6,7	13,0	8,4	28,1	1,34%
Ευβοίας	14,8	16,2	12,2	43,2	1,77%
Ευρυτανίας	2,4	1,6	1,3	5,3	1,98%
Φθιώτιδας	8,9	13,5	9,5	31,9	1,37%
Φωκίδας	3,1	3,4	2,5	9,0	1,72%
Αργολίδος	8,1	8,8	7,1	24,0	1,61%
Αρκαδίας	6,7	7,3	5,9	19,9	1,61%
Κορινθίας	14,2	10,4	8,9	33,5	1,89%
Λακωνίας	6,8	6,6	5,8	19,2	1,64%
Μεσσηνίας	11,8	11,4	10,1	33,4	1,64%
Αθηνών	371,4	331,2	277,2	979,8	1,87%
Ανατολικής Αττικής	48,3	52,4	41,4	142,1	1,66%
Δυτικής Αττικής	10,4	19,9	12,3	42,6	1,31%
Πειραιώς	45,8	47,0	34,9	127,7	1,66%
Λέσβου	6,4	7,1	4,9	18,4	1,43%
Σάμου	2,8	3,2	2,1	8,1	1,39%
Χίου	4,1	4,2	2,9	11,2	1,53%
Δωδεκανήσου	15,1	22,7	13,1	51,0	1,47%
Κυκλάδων	7,9	15,3	9,7	32,8	1,50%
Ηρακλείου	24,2	31,8	20,9	77,0	1,62%
Λασιθίου	4,5	5,1	3,8	13,3	1,56%
Ρεθύμνης	5,9	6,4	4,7	16,9	1,53%
Χανίων	10,9	13,2	9,8	33,8	1,51%
Ελλάδα (σύνολο χώρας)	982,3	1.004,4	769,7	2.756,4	1,67%

Πίνακας 9.17: Τοπικές επιδράσεις στην απασχόληση ανά περιοχή της Ελλάδας, το έτος 2020 (Ισοδύναμες θέσεις εργασίας Πλήρους Απασχόλησης)

Περιφερειακή ενότητα	Άμεση	Έμμεση	Προκαλούμενη	Συνολική	Συνολική ως % της απασχόλησης της περιφέρειας
Έβρου	502	326	164	993	1,84%
Ξάνθης	272	313	150	735	1,71%
Ροδόπης	223	281	189	693	1,37%
Δράμας	210	207	101	518	1,94%
Καβάλας	335	435	186	956	1,81%
Ημαθίας	285	386	195	867	1,58%
Θεσσαλονίκης	4.371	4.181	1.840	10.392	2,25%
Κιλκίς	212	195	97	503	1,87%
Πέλλας	284	382	220	887	1,53%
Πιερίας	259	369	167	795	1,75%
Σερρών	276	342	206	824	1,65%
Χαλκιδικής	167	282	139	588	1,77%
Γρεβενών	72	80	36	188	1,83%
Κοζάνης	361	401	182	943	1,83%
Καστοριάς	109	150	63	323	1,76%
Φλώρινας	145	130	56	331	1,88%
Άρτας	155	184	98	437	1,71%
Πρέβεζας	143	170	91	404	1,71%

Θεσπρωτίας	90	144	64	298	1,70%
Ιωαννίνων	467	479	187	1.133	1,90%
Καρδίτσας	324	327	172	823	1,87%
Τρικάλων	387	390	206	982	1,87%
Λαρίσης	878	906	447	2.231	1,78%
Μαγνησίας	555	516	243	1.314	1,96%
Ζακύνθου	157	228	107	492	1,94%
Κερκύρας	304	461	186	951	2,04%
Κεφαλληνίας	77	109	41	227	1,82%
Λευκάδος	74	72	30	176	2,22%
Αιτωλοακαρνανίας	550	578	336	1.464	1,89%
Αχαΐας	912	882	422	2.216	2,10%
Ηλείας	494	482	293	1.269	1,88%
Βοιωτίας	271	423	206	900	1,62%
Ευβοίας	543	574	276	1.392	2,16%
Ευρυτανίας	90	64	30	185	2,31%
Φθιώτιδας	381	519	280	1.180	1,65%
Φωκίδας	120	115	57	291	2,06%
Αργολίδος	320	337	196	853	1,95%
Αρκαδίας	265	278	162	705	1,95%
Κορινθίας	522	398	227	1.147	2,19%
Λακωνίας	261	272	174	706	1,87%
Μεσσηνίας	454	472	302	1.227	1,87%
Αθηνών	14.038	11.009	5.115	30.162	2,48%
Ανατολικής Αττικής	1.805	1.980	869	4.654	2,19%
Δυτικής Αττικής	441	825	302	1.568	1,76%
Πειραιώς	1.825	1.935	821	4.581	2,18%
Λέσβου	269	297	129	695	1,83%
Σάμου	120	146	57	323	1,85%
Χίου	173	162	63	398	2,04%
Δωδεκανήσου	628	974	351	1.953	1,90%
Κυκλάδων	304	621	258	1.184	1,92%
Ηρακλείου	927	1.301	573	2.801	1,94%
Λασιθίου	175	224	111	510	1,85%
Ρεθύμνης	235	286	130	651	1,91%
Χανίων	452	572	283	1.307	1,92%
Ελλάδα (σύνολο χώρας)	38.268	38.170	17.890	94.328	2,10%

9.3.3 ΕΠΙΔΡΑΣΕΙΣ ΤΟ ΕΤΟΣ 2021

Πίνακας 9.18: Τοπικές επιδράσεις στο ΑΕΠ ανά περιοχή της Ελλάδας, το έτος 2021 (€ εκατ.)

Περιφερειακή ενότητα	Άμεση	Έμμεση	Προκαλούμενη	Συνολική	Συνολική ως % του ΑΕΠ της περιφέρειας
Έβρου	12,1	9,4	7,2	28,7	1,41%
Ξάνθης	7,1	7,3	4,9	19,2	1,37%
Ροδόπης	5,4	6,8	5,1	17,3	1,38%
Δράμας	5,8	5,8	4,0	15,6	1,71%
Καβάλας	8,6	11,4	7,2	27,2	1,43%
Ημαθίας	7,2	9,4	6,3	22,9	1,45%
Θεσσαλονίκης	123,6	107,1	81,4	312,0	1,84%

Κιλκίς	5,6	5,5	4,0	15,1	1,86%
Πέλλας	7,5	9,1	6,4	23,0	1,54%
Πιερίας	6,8	9,4	6,4	22,6	1,38%
Σερρών	7,4	8,8	6,7	22,9	1,54%
Χαλκιδικής	4,7	7,2	5,1	16,9	1,29%
Γρεβενών	1,9	3,4	1,9	7,2	1,36%
Κοζάνης	9,6	16,9	9,5	36,1	1,36%
Καστοριάς	3,0	4,2	2,5	9,7	1,82%
Φλώρινας	3,7	4,2	2,7	10,6	1,43%
Άρτας	4,0	4,9	3,4	12,4	1,40%
Πρέβεζας	3,7	4,6	3,2	11,5	1,40%
Θεσπρωτίας	2,3	3,3	2,2	7,8	1,19%
Ιωαννίνων	11,7	11,9	8,0	31,5	1,34%
Καρδίτσας	9,1	8,2	6,2	23,5	1,54%
Τρικάλων	10,8	9,8	7,4	28,0	1,54%
Λαρίσης	22,2	24,0	17,0	63,2	1,45%
Μαγνησίας	14,5	14,6	10,7	39,9	1,68%
Ζακύνθου	4,5	5,2	3,7	13,4	1,37%
Κερκύρας	8,8	11,2	7,4	27,3	1,32%
Κεφαλληνίας	1,9	2,9	1,9	6,6	1,11%
Λευκάδος	2,1	1,8	1,3	5,1	1,42%
Αιτωλοακαρνανίας	15,4	13,4	11,1	39,9	1,62%
Αχαΐας	25,0	23,8	18,7	67,5	1,58%
Ηλείας	13,7	12,3	10,1	36,1	1,52%
Βοιωτίας	7,3	13,8	8,2	29,3	1,97%
Ευβοίας	16,1	17,2	12,7	46,0	1,83%
Ευρυτανίας	2,6	1,7	1,3	5,7	1,74%
Φθιώτιδας	9,6	14,5	9,6	33,7	1,49%
Φωκίδας	3,4	3,6	2,5	9,5	1,54%
Αργολίδος	8,8	9,4	7,4	25,6	1,48%
Αρκαδίας	7,3	7,8	6,1	21,2	1,48%
Κορινθίας	15,4	11,2	9,3	35,9	1,92%
Λακωνίας	7,4	7,1	6,0	20,5	1,56%
Μεσσηνίας	12,8	12,3	10,5	35,6	1,56%
Αθηνών	403,4	358,0	297,8	1.059,3	1,75%
Ανατολικής Αττικής	52,5	56,2	43,8	152,6	1,70%
Δυτικής Αττικής	11,3	21,1	12,6	44,9	1,67%
Πειραιώς	49,7	50,3	37,7	137,6	1,59%
Λέσβου	6,9	7,6	5,2	19,7	1,35%
Σάμου	3,0	3,5	2,2	8,7	1,20%
Χίου	4,5	4,5	3,0	12,0	1,32%
Δωδεκανήσου	16,4	24,1	13,9	54,5	1,23%
Κυκλάδων	8,6	16,2	10,3	35,0	1,16%
Ηρακλείου	26,3	33,9	21,8	82,0	1,43%
Λασιθίου	4,9	5,4	3,9	14,3	1,42%
Ρεθύμνης	6,4	6,8	5,0	18,1	1,31%
Χανίων	11,8	14,0	10,3	36,1	1,34%
Ελλάδα (σύνολο χώρας)	1.066,0	1.078,1	814,7	2.958,8	1,61%

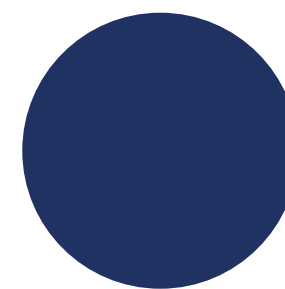
Πίνακας 9.19: Τοπικές επιδράσεις στην απασχόληση ανά περιοχή της Ελλάδας, το έτος 2021

(Ισοδύναμες θέσεις εργασίας Πλήρους Απασχόλησης)

Περιφερειακή ενότητα	Άμεση	Έμμεση	Προκαλούμενη	Συνολική	Συνολική ως % της απασχόλησης της περιφέρειας
Έβρου	519	286	154	960	1,76%
Ξάνθης	280	278	136	695	1,59%
Ροδόπης	230	258	169	657	1,28%
Δράμας	216	177	92	485	1,79%
Καβάλας	345	365	171	881	1,64%
Ημαθίας	294	332	176	803	1,44%
Θεσσαλονίκης	4.499	3.495	1.723	9.718	2,08%
Κιλκίς	218	168	89	475	1,75%
Πέλλας	293	336	197	826	1,40%
Πιερίας	267	306	152	726	1,57%
Σερρών	284	298	186	768	1,51%
Χαλκιδικής	172	233	126	532	1,57%
Γρεβενών	74	72	33	180	1,73%
Κοζάνης	372	363	168	902	1,73%
Καστοριάς	113	127	58	298	1,60%
Φλώρινας	150	114	53	316	1,77%
Άρτας	159	159	88	407	1,57%
Πρέβεζας	147	147	82	376	1,57%
Θεσπρωτίας	93	119	59	270	1,52%
Ιωαννίνων	482	413	175	1.070	1,78%
Καρδίτσας	334	284	157	776	1,73%
Τρικάλων	398	339	188	925	1,73%
Λαρίσης	906	789	411	2.106	1,66%
Μαγνησίας	573	435	225	1.232	1,82%
Ζακύνθου	161	191	98	450	1,75%
Κερκύρας	312	370	169	851	1,80%
Κεφαλληνίας	80	92	37	209	1,66%
Λευκάδος	76	60	29	165	2,05%
Αιτωλοακαρνανίας	566	489	305	1.360	1,73%
Αχαΐας	939	737	392	2.068	1,94%
Ηλείας	508	421	268	1.197	1,75%
Βοιωτίας	279	372	185	836	1,49%
Ευβοίας	558	482	255	1.294	1,99%
Ευρυτανίας	93	53	28	174	2,16%
Φθιώτιδας	393	448	254	1.095	1,51%
Φωκίδας	124	96	52	272	1,89%
Αργολίδος	330	290	180	800	1,80%
Αρκαδίας	273	240	149	661	1,80%
Κορινθίας	537	346	209	1.091	2,06%
Λακωνίας	269	235	157	661	1,72%

Μεσσηνίας	467	409	273	1.149	1,72%
Αθηνών	14.450	9.401	4.886	28.737	2,34%
Ανατολικής Αττικής	1.857	1.654	812	4.323	2,01%
Δυτικής Αττικής	455	688	278	1.421	1,57%
Πειραιώς	1.880	1.577	769	4.226	1,99%
Λέσβου	278	250	120	648	1,68%
Σάμου	124	122	52	298	1,69%
Χίου	178	137	57	373	1,89%
Δωδεκανήσου	647	781	320	1.749	1,68%
Κυκλάδων	313	509	239	1.062	1,69%
Ηρακλείου	953	1.091	519	2.564	1,75%
Λασιθίου	180	186	100	466	1,66%
Ρεθύμνης	242	238	118	598	1,72%
Χανίων	466	475	258	1.199	1,73%
Ελλάδα (σύνολο χώρας)	39.409	32.331	16.640	88.379	1,94%

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΠΙΝΑΚΩΝ

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΩΝ

Διάγραμμα 2.1: Ταξινόμηση των ΟΚοιΠ και άλλες συναφείς κοινωνικές δράσεις	11
Διάγραμμα 2.2: Διάρθρωση οργανώσεων της ΚτΠ ανά κατηγορία δράσης, 2015	12
Διάγραμμα 2.3: Τομείς δραστηριοτήτων των ΟΚοιΠ	13
Διάγραμμα 2.4: Εξέλιξη του έμμισθου προσωπικού ΟΚοιΠ	15
Διάγραμμα 2.5: Εξέλιξη του αριθμού εθελοντών ΟΚοιΠ, χιλ.	15
Διάγραμμα 2.6: Ταξινόμηση των θεσμικών μονάδων μιας οικονομίας κατά τομέα, ανάλογα με το είδος παραγωγής τους	16
Διάγραμμα 2.7: Αξία παραγωγής, ΜΚΙΕΝ, € δισ.	17
Διάγραμμα 2.8: Κατά κεφαλήν αξία παραγωγής των ΜΚΙΕΝ σε ευρωπαϊκές χώρες, 2020	17
Διάγραμμα 2.9: Ακαθάριστη προστιθέμενη αξία ΜΚΙΕΝ, ως % του ΑΕΠ	18
Διάγραμμα 2.10: Απασχόληση στην Κοινωνική Οικονομία στις χώρες της ΕΕ-27	19
Διάγραμμα 2.11: Έδρα οργάνωσης, ποσοστό του δείγματος	20
Διάγραμμα 2.12: Αριθμός περιφερειών στις οποίες δραστηριοποιούνται οι οργανώσεις, ποσοστό του δείγματος	21
Διάγραμμα 2.13: Συμμετοχή των οργανώσεων σε θεματικές δράσεις, ποσοστό των δειγματος	21
Διάγραμμα 2.14: Παροχές και υπηρεσίες που προσφέρουν οι οργανώσεις, ποσοστό θετικών απαντήσεων στο δείγμα οργανώσεων	22
Διάγραμμα 2.15: Συμβολή των οργανώσεων στην κυκλική οικονομία και την περιβαλλοντική προστασία, ποσοστό θετικών απαντήσεων στο δείγμα οργανώσεων	22
Διάγραμμα 2.16: Σύνολο εσόδων δείγματος οργανώσεων ανά χρονιά, εκατ. ευρώ, 2019-2021	23
Διάγραμμα 2.17: Διάρθρωση εσόδων ανά πηγή, σύνολο δείγματος, 2021	24
Διάγραμμα 2.18: Τρεις σημαντικότερες κατηγορίες δαπανών για αγαθά και υπηρεσίες (εκτός των αμοιβών εργαζομένων).	24

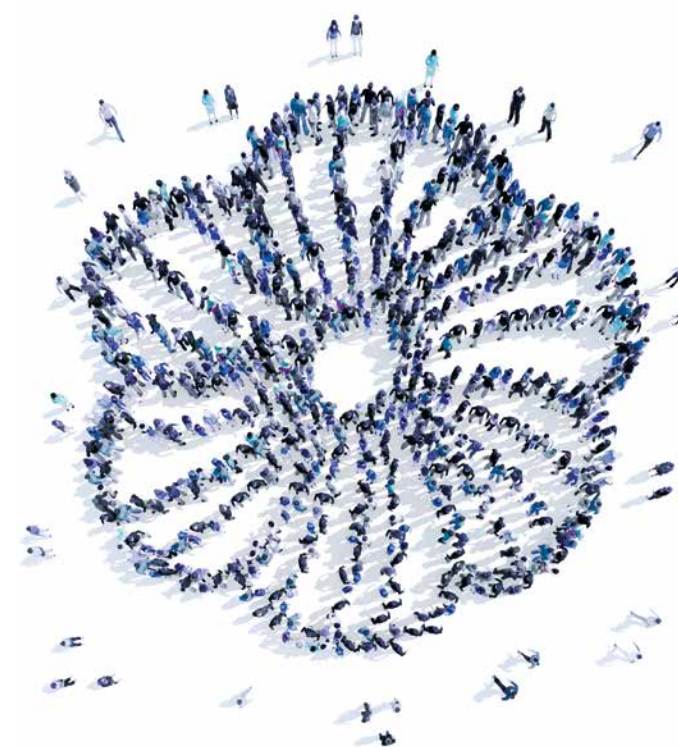
Διάγραμμα 2.19: Αριθμός εργαζομένων, ποσοστό οργανώσεων ανά κατηγορία, 2021	25
Διάγραμμα 2.20: Αριθμός εθελοντών, ποσοστό οργανώσεων ανά κατηγορία, 2021	25
Διάγραμμα 2.21: Ώρες εργασιών ανά εθελοντή την εβδομάδα κατά μέσο όρο, ποσοστό οργανώσεων που απασχολούν εθελοντές, 2021	26
Διάγραμμα 2.22: Σημαντικότητα ζητημάτων που δυσκολεύουν τη λειτουργία των οργανώσεων, ποσοστό επί των έγκυρων απαντήσεων	27
Διάγραμμα 3.1: Κατανομή νοικοκυριών με σταθερό τηλέφωνο	30
Διάγραμμα 3.2: Κατανομή δείγματος	31
Διάγραμμα 3.3: Αναγνώριση του όρου “Οργανισμός της Κοινωνίας των Πολιτών”	32
Διάγραμμα 3.4: Αναγνώριση του όρου “Οργανισμός της Κοινωνίας των Πολιτών”, ποσοστά θετικών απαντήσεων ανά κατηγορία	33
Διάγραμμα 3.5: Οργανισμοί της Κοινωνίας των Πολιτών που ανέφεραν οι πολίτες, ποσοστό του δείγματος	33
Διάγραμμα 3.6: Οργανισμοί της Κοινωνίας των Πολιτών ή μη κυβερνητικές οργανώσεις (ΜΚΟ) που γνωρίζουν οι πολίτες (από συγκεκριμένη λίστα), ποσοστό του δείγματος	34
Διάγραμμα 3.7: Συμμετοχή σε εθελοντικές δράσεις οργανώσεων ή σε άτυπες εθελοντικές πρωτοβουλίες το τελευταίο δωδεκάμηνο	34
Διάγραμμα 3.8: Συμμετοχή σε εθελοντικές δράσεις ανά κατηγορία, ποσοστό θετικών απαντήσεων	35
Διάγραμμα 3.9: Ώρες που αφιερώνουν οι πολίτες σε εθελοντικές δράσεις κατά μέσο όρο τον χρόνο	36
Διάγραμμα 3.10: Βασικοί λόγοι που ωθούν τους πολίτες να συμμετάσχουν σε εθελοντικές δράσεις	36
Διάγραμμα 3.11: Βασικοί λόγοι που ωθούν τους πολίτες να συμμετάσχουν σε εθελοντικές δράσεις ανά φύλο	37
Διάγραμμα 3.12: Βασικοί λόγοι που αποτρέπουν τους πολίτες από τη συμμετοχή σε εθελοντικές δράσεις, ποσοστό θετικών απαντήσεων σε όσους δήλωσαν ότι δεν συμμετέχουν σε εθελοντικές δράσεις	38
Διάγραμμα 3.13: Βασικοί λόγοι που αποτρέπουν τους πολίτες από τη συμμετοχή σε εθελοντικές δράσεις ανά φύλο	38
Διάγραμμα 3.14: Έχετε ενισχύσει οικονομικά κάποιον οργανισμό με κοινωνική δράση το τελευταίο δωδεκάμηνο;	39
Διάγραμμα 3.15: Οικονομική ενίσχυση οργανώσεων, ποσοστά θετικών απαντήσεων ανά κατηγορία	40
Διάγραμμα 3.16: Τρόποι οικονομικής ενίσχυσης, ποσοστό στις έγκυρες απαντήσεις	40
Διάγραμμα 3.17: Συνολικό ποσό στήριξης που καταβάλλουν οι πολίτες ετησίως, ποσοστό των έγκυρων απαντήσεων	41
Διάγραμμα 3.18: Βασικοί λόγοι που ωθούν τους πολίτες να προσφέρουν οικονομική στήριξη στις οργανώσεις, ποσοστό στα άτομα που στηρίζουν οργανώσεις	42
Διάγραμμα 3.19: Βασικοί λόγοι που ωθούν τους πολίτες να προσφέρουν οικονομική στήριξη στις οργανώσεις ανά φύλο	42
Διάγραμμα 3.20: Βασικοί λόγοι που αποθαρρύνουν τους πολίτες από το να στηρίζουν οικονομικά τις οργανώσεις	43

Διάγραμμα 3.21: Βασικοί λόγοι που αποθαρρύνουν τους πολίτες από το να στηρίζουν οικονομικά τις οργανώσεις ανά φύλο	43
Διάγραμμα 3.22: Λαμβανόμενη στήριξη από οργανώσεις ή δράσεις της Κοινωνίας των Πολιτών το τελευταίο δωδεκάμηνο από τους πολίτες	44
Διάγραμμα 3.23: Είδους στήριξης που έχουν λάβει οι πολίτες, ποσοστό στις έγκυρες απαντήσεις	45
Διάγραμμα 3.24: Ποσοστά βαθμού 5 (πολύ καλή ποιότητα) των υπηρεσιών που προσφέρει η Κοινωνία των Πολιτών και το κράτος	45
Διάγραμμα 3.25: Εμπιστοσύνη σε ανθρωπιστικές οργανώσεις και στο περιβαλλοντικό κίνημα, ποσοστό θετικών απαντήσεων, 2017-2022	47
Διάγραμμα 3.26: Εξέλιξη της εμπιστοσύνης στο περιβαλλοντικό κίνημα και σε άλλους ανθρώπους, ποσοστό των απαντήσεων, Ελλάδα	47
Διάγραμμα 3.27: Ποσοστό ερωτηθέντων που δήλωσαν ότι οι περισσότεροι άνθρωποι είναι άξιοι εμπιστοσύνης, 2017-2020	48
Διάγραμμα 4.1: Δομή πίνακα εισροών-εκροών	51
Διάγραμμα 4.2: Άμεσες, έμμεσες και προκαλούμενες οικονομικές επιδράσεις	52
Διάγραμμα 4.3: Επιδράσεις στο ΑΕΠ	55
Διάγραμμα 4.4: Επιδράσεις στην απασχόληση, χιλιάδες ισοδύναμες θέσεις πλήρους απασχόλησης	56
Διάγραμμα 4.5: Επιδράσεις στα έσοδα του Δημοσίου	57
Διάγραμμα 5.1: Οικονομική αξία εθελοντισμού, σε απόλυτα μεγέθη και ως ποσοστό του ΑΕΠ	64

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΠΙΝΑΚΩΝ

Πίνακας 4.1: Δομή δαπανών Μη-Κερδοσκοπικών Ιδρυμάτων που Εξυπηρετούν Νοικοκυριά (ΜΚΙΕΝ) στην Ελλάδα, 2015	53
Πίνακας 4.2: Εκτιμώμενες δαπάνες οργανώσεων της ΚτΠ, ανά κλάδο οικονομικής δραστηριότητας, 2019-2021 (€ εκατ.)	54
Πίνακας 4.3: Επιδράσεις στο ΑΕΠ το έτος 2019, ανά περιοχή της Ελλάδας, επιλεγμένες περιοχές (€ εκατ.)	55
Πίνακας 4.4: Επιδράσεις στην απασχόληση το έτος 2019, ανά περιοχή της Ελλάδας, επιλεγμένες περιοχές (Ισοδύναμες θέσεις εργασίας Πλήρους Απασχόλησης)	56
Πίνακας 4.5: Οικονομικές επιδράσεις των δραστηριοτήτων των οργανώσεων της ΚτΠ, 2019-2021	58
Πίνακας 5.1: Προσεγγίσεις στην εκτίμηση της αξίας του εθελοντισμού	60
Πίνακας 5.2: Συνοπτικά αποτελέσματα υπολογισμού οικονομικής αξίας εθελοντισμού	65
Πίνακας 6.1 Κρατικές δαπάνες προσφοράς προϊόντων και υπηρεσιών της Κοινωνίας των Πολιτών, εκατ. ευρώ	69
Πίνακας 9.1: Αναγνώριση του όρου Οργανισμός της Κοινωνίας των Πολιτών ανά ηλικιακή ομάδα	81
Πίνακας 9.2: Αναγνώριση του όρου Οργανισμός της Κοινωνίας των Πολιτών ανά περιφέρεια	81
Πίνακας 9.3: Συμμετοχή το τελευταίο δωδεκάμηνο σε εθελοντικές δράσεις οργανώσεων ή σε άτυπες εθελοντικές πρωτοβουλίες ανά περιφέρεια	82

Πίνακας 9.4: Βασικοί λόγοι που κάνουν τους πολίτες να συμμετάσχουν σε εθελοντικές δράσεις ανά ηλικιακή ομάδα	82
Πίνακας 9.5: Βασικοί λόγοι που αποτρέπουν τους πολίτες από την ενασχόληση σε εθελοντικές δράσεις ανά ηλικιακή ομάδα	82
Πίνακας 9.6: Βασικοί λόγοι που κάνουν τους πολίτες να αποτρέπουν σε εθελοντικές δράσεις ανά επαγγελματική κατάσταση	83
Πίνακας 9.7: Βασικοί λόγοι που ωθούν τους πολίτες να προσφέρουν οικονομική στήριξη στις οργανώσεις ανά ηλικιακή ομάδα	83
Πίνακας 9.8: Βασικοί λόγοι που αποθαρρύνουν τους πολίτες από το να στηρίζουν οικονομικά τις οργανώσεις, ανά ηλικιακή ομάδα	83
Πίνακας 9.9: Βασικοί λόγοι που κάνουν τους πολίτες να συμμετάσχουν σε εθελοντικές δράσεις ανά μορφωτικό επίπεδο	84
Πίνακας 9.10: Βασικοί λόγοι που αποτρέπουν τους πολίτες από τη συμμετοχή σε εθελοντικές δράσεις ανά μορφωτικό επίπεδο	84
Πίνακας 9.11: Βασικοί λόγοι που ωθούν τους πολίτες να προσφέρουν οικονομική στήριξη στις οργανώσεις ανά μορφωτικό επίπεδο	85
Πίνακας 9.12: Βασικοί λόγοι που αποθαρρύνουν τους πολίτες από το να στηρίζουν οικονομικά τις οργανώσεις, ανά μορφωτικό επίπεδο	85
Πίνακας 9.13: Βαθμολόγηση υπηρεσιών που προσφέρει η Κοινωνία των Πολιτών και το κράτος	86
Πίνακας 9.14: Τοπικές επιδράσεις στο ΑΕΠ ανά περιοχή της Ελλάδας, το έτος 2019 (€ εκατ.)	93
Πίνακας 9.15: Τοπικές επιδράσεις στην απασχόληση ανά περιοχή της Ελλάδας, το έτος 2019 (Ισοδύναμες θέσεις εργασίας Πλήρους Απασχόλησης)	94
Πίνακας 9.16: Τοπικές επιδράσεις στο ΑΕΠ ανά περιοχή της Ελλάδας, το έτος 2020 (€ εκατ.)	95
Πίνακας 9.17: Τοπικές επιδράσεις στην απασχόληση ανά περιοχή της Ελλάδας, το έτος 2020 (Ισοδύναμες θέσεις εργασίας Πλήρους Απασχόλησης)	96
Πίνακας 9.18: Τοπικές επιδράσεις στο ΑΕΠ ανά περιοχή της Ελλάδας, το έτος 2021 (€ εκατ.)	97
Πίνακας 9.19: Τοπικές επιδράσεις στην απασχόληση ανά περιοχή της Ελλάδας, το έτος 2021 (Ισοδύναμες θέσεις εργασίας Πλήρους Απασχόλησης)	99

Iceland
Liechtenstein
Norway

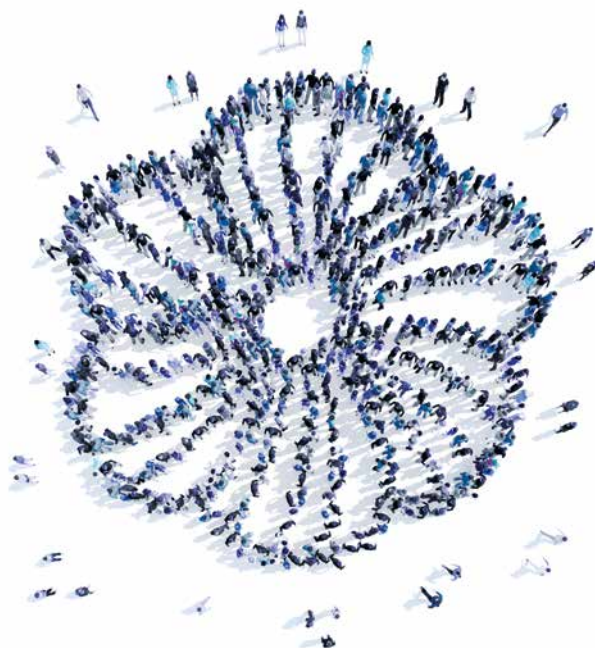

**Active
citizens fund**

Διαχειριστής Επιχορήγησης:

ΙΔΡΥΜΑ
ΜΠΟΔΟΣΑΚΗ

**SOLIDARITY
NOW**
This is our common ground

ΙΔΡΥΜΑ
ΜΠΟΔΟΣΑΚΗ

Τα πλήρη στοιχεία της Έρευνας για τη συνεισφορά της Κοινωνίας των Πολιτών
στην ελληνική οικονομία:

<https://civilsocietycontribution.gr/>